

MS 6150

Mishneh Torah, sefer Mishpatim,
Shoftim.

Maimonides, Moses, 1135-1204.

[1524]

System no. 0075599

These images are from the collection of the Library of the Jewish Theological Seminary (JTS). JTS holds the copyrights to these images. The images may be downloaded or printed by individuals for personal use only, but may not be quoted or reproduced in any publication without the prior permission of JTS.

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תש"ע

שם החוקה להרמב"ם ז"ל

הלכות שבירות, שאלה ופסדון, לוח ומלוה, טוען ונמען, נחלות,
סנהדרין, עדות, סמרים, אבל, סלכיים. נכתב בעיר אלפצירה (תימן)

1523/4

על ידי שלמה הלוי בשנת אחתל"ה לשמרות (דפ"ח ליצירה).

רפ"ד

201 דפים נייר 2. כתיבה תימנית.

17 2

RABBY

LIBRARY
OF THE
JEWISH THEOLOGICAL SEMINARY
OF AMERICA

ENELOW MEMORIAL COLLECTION

Presented by

Mrs. Nathan J. Miller

MIC 6150

Leaves 201

Lines 21-24

22.2 x 16.9

פ'גורן	<u>XIII</u>	
א'גורן	II 8 to end	f 1-16
פ'גורן א'גורן	complete	f 16-26
א'גורן א'גורן		f 26-66
פ'גורן א'גורן		f 66-91
א'גורן		f 91-105a

פ'גורן	Book <u>III</u>	f 106b-138
פ'גורן	complete	f 138-153
א'גורן	I - <u>XV</u> . 5	f 191-199
	<u>XV</u> 5 to end	f 199-200
א'גורן	I. 1 - II 2	f 154-161
	II 2 to end	f 161-178
א'גורן	complete	f 179-190
א'גורן	I 1 - <u>IX</u> 7	f 201
	<u>IX</u> . 7 - II 1	f 105 b
Arabic story of Joseph		f 106 a
א'גורן א'גורן		

These images are from the collection of the Library of the Jewish Theological Seminary (JTS). JTS holds the copyrights to these images. The images may be downloaded or printed by individuals for personal use only, but may not be quoted or reproduced in any publication without the prior permission of JTS.

הודויה במסכת

לדין פטור מן שעה זה שואל להיות פטור מן
גנה בעל הפקר על שומר חנם או נושא שבט
ויבין בכל כשואל שכל תנאי שבממון או בשבט
חיים ואין צדיק קנין ולא עדים יג טעם אשמה שש
תנאי זה שומר אומר לא היה שם תנאי נשבע השימי שביע
השימין ומגלגל בה שלא היה שם תנאי יג טעם
הפקר אע"פ וזה אמר לא אמרתי לן אלא הנח לביד ולא
עצמי לן שומר נשבע הסת שלא קבלו אלא בידו יבול
לן נועהו שלא שלה ביד ולא איבין בידים ולא בגד שגודם
לן נזיקה חייב לשלם טו זה אומר השאלתך או
הפקדתך או הפקדתי אצלך והלה אומר לא היו דברים מעולם
האמר כן היה אבל הוה חתי לך ונסתליה השמירה ולא
נזיקה ביני ייעה הדין תבע נשבע הסת ונפטד יו
במה דברים אמרתי שלא היה שם שטר אבל אם הפקין
אע"פ או לא אמר נשבע אומר לן החזרתי לך הדין
השומר נשבע הנקי את המפקד לומר שומר חנם
נגנב ואבד והשואל אימתי נשבע בשעת מלאכה נאמן לומר
החזרתי לך וכשנשבע אומר נשבע מן התורה בדין
ומה שיש לו טעם החזרה לתורה הואיל ויש
התובע בדין הנכדים מודים בשדה
נשבע ופול לטעון ולומר נכנס ולא נצדיק אותו להביא
לן אבל אם היה חייב להביא ראיה על טענתו כמי
היה אינו נאמן לומר החזרתי אלא יע על השטר

201 900

ומשוי זה גדול לגבי אחד וקל לגבי שנים הדי הוא כאונס ואינו
אונס ומשלמין מחצה אם יש עדים שלא פשעו בה' ו'
נשברה במקום שאין העדים מצויין נשבעין שלא שבדו
בפשיעה ומשלמין דמי חציה שהרי לא היה לכל אחד להעביר
אלא משוי שיכול להעבירו בפני עצמו' ז' מכאן
אתה למד שהאחד שהעביר חבית גדולה שאין דרך כר
הקבלים להעבירה שהוא פושע ואם נשברה מידו משלם הכל
ה' הקבל ששבד חבית שליין לחנוני ונתחייב לשלם
והרי הוא שווה ביום השוק ארבעה ובשאר הימים שלשה אם
החזיר ביום השוק חייבין להחזיר חבית שליין או ישלמו לו
ארבעה והוא שלא היה לו יין למכור ביום השוק אבל אם היה
לו יין מחזירין לו שלשה' ט' החזירו לו בשאר הימים
י' חזירין לו שלשה ומנכין לו בכל זמן טורח שהיה טורח
במכירתה ופגם הנקב שהיה נוקב החבית וכן כל פיועא בזה
דועה שיש זאבים וטרפו ממנו אם היה זאב
אחד אין זה אונס אפלו בשעת משלחת זאבים ואם היו שני
זאבים הדי זה אונס' שני כלבים אינן אונס אפלו באו משותף
דוחות היו יתג על שנים הדי זה אונס לויסטים מזון הדי זה
אונס אפלו היה הדועה מזון ובא לו לויסטים אחד מזון הדי
זה אונס שאין הדועה מוסד נפשו כלויסטים' יא'
חאדי והדוב והנמך והבדל לוס והנחש הדי אלו אונסין אימתי
בזמן שבאו מאיליהן אבל אם הוליכה למקום גדודי חיות
זויסטים אין אלו אונסין וחייב לשלם' יב' דועה
שמצא גנב והתחיל להתגדות בו ולהראותו שאינו חשש ממנו

שנשבע מתוך שיכול לומר כך וכך וישבט בנקיטת הפסח אלה
זה השומר בלצר שיש עליו שטר אבל כל הנשבעין בדין מתוך
שיכול לומר אינן נשבעין אלא הסת

פרק שלישי

שומר שטען שנאנס אונס גדול

כגון שבורה ומתה אם נאנס במקום שהעדים מצויין שם מצדיכין אותו להביא דאיה על טענתו שנאנס ויפטר אף משבועה ואם לא הביא דאיה ישלם שנאמר אין דואה שבועת יוי תהיה כן הא במקום שאפשר להביא דאיה אין שם שבועה אלא או יביא דאיה או ישלם אבל אם טען שנאנס במקום שאין העדים מצויין שם אין מצדיכין אותו להביא דאיה אלא ישבע שנאנס ויפטר ואם הביא עדים שלא פשע בפטר אף מזה השטר

מעשה באחד שהעביר חבית שליין בשכר ושיבדה בשוק של מחוזא ובא לפני חכמים ויש שזק זה שטענתה שנשבעה בו החבית בני אדם מצויין שם או תביא דאיה שלא פשעת אלא נתקלטה ונפלתה או תשלם דמיה וכן כל כיוצא בזה

העביר חבית במקום למקום בשכר ונשברה דין תורה הוא שישלם שאין זה אונס גדול והדין השבירה כגנבה ואברה שהוא חייב בהן אבל תיקנו חכמים שיהיה חייב שבועה שלא פשע בה שאם אתה אומר ישלם אין לך או שיעביר חבית למכור לפי כך עשו שבירת החבית כמיתרד החבית ושבירתה ועוד תיקנו בדבר זה שאם נשח או אותה נשח במוט ונשברה משלמין חצי דמיה הואיל

ומש

וט' וכך לועה שהעביר הבהמות על הגשר ודחפה אחת
 מהן לחברתה ונסלה לשיבולת הנהד הדי זה חייב שהרי היה לו
 להעבירן אחת אחת שאין השומר נוטל שכר אלא לשמור
 שמירה כועולה והואיל ופסע בתחלה והעבירן כאחת אעפ"י שנאנס
 בסוף בעת הנסילה הרי הוא חייב כ' פסע בה ויצאת
 לאגם ומתה שם כדרכה פטור שאין יציאתה גרמה לה שתבוא
 לידי אונס זה הואיל וכדרכה מתה מה לי בבית שומר מה לי
 באגם אבל אם גנבה גנב מהאגם ומתה כדרכה בבית הגנב
 הדי השומר חייב אעפ"י שהוא שומר חנם שאפילו לא מתה
 הדי היא אבודה ביד הגנב ויצאתה גרמה לה להגנב וכך כל
 כיוצא בזה

פרק רביעי

השוכר את החמור להוליכה
 ביד והוליכה בבקעה אם הוחלקה פטור אעפ"י שעבד על דעת
 הבעלים ואם הוחמץ חייב שכדה להוליכה בבקעה והוליכה בזהר
 אם הוחלקה חייב שהתקלות בזהר יתל מן הבקעה ואם הוחמץ
 פטור שהחמימות בבקעה יתל מן הזהר מפני הרוח שמנשבת
 שם בראשי ההרים ואם הוחמץ מחמת המעלה חייב וכך כל
 כיוצא בזה ז' וכך השוכר את הפדה לחדוש בזהר וחדש
 בבקעה ונשבר הקנקן והוא הפלי שחודש בו הדי השוכר פטור
 ודין בעל הפדה עם האומנין שחדשו וכך אם לא שינה על דעת
 הבעלים ונשבר הקנקן דין בעל הפדה עם האומנין שכדה לחדוש
 בבקעה וחדש בזהר ונשבר הקנקן השוכר חייב ודינו של שוכר
 עם האומנין ומה הוא דין האומנין ששברו בעת

ואמר לו הרי אנו במקום פלוני וכך וכך דועים אנחנו וכך וכך כל
מלחמה יש לנו ובא אותה הליסטים ונצחו ולקח מהן הדי הדוע
חייב שהאחד שהולך את הבהמה למקום גדודי חיה וליסטים
או המציא את הליסטים בהתגרותו למקום הבהמה חייב יג
דועה שהיה לו להציל הטרפה או השבויה בדועים אחרים
ובמקלות ולא קרא דועים אחרים ולא הביא מקלות להציל הדי
זה חייב אחד שומר חנם ואחד שומר שכר אלא ששומר חנם
קורא דועים ומציא מקלות בחנם ואם לא מצא פטור יד
אבל שומר שכר חייב לשכור הדועים והמקלות עד כדי דמי
הבהמה כדי להציל וחוזר ולוקח שכרן מבעל הבית ואם לא עשו
כן והיה לו לשכור ולא שכר הדי זה פושע וחייב טו
דועה שטען שהצילתי על ידי דועים בשכר נשבע ונוטל
מה שטען שאינו יכול לטעון אלא עד כדי דמיהן ויכול הדי
לומר נטרפה וישבע בנקיטת חסץ כדון כל הנשבעין ונוטלין
דועה שהניח עדרו ובא לעיניו בין בעת שדרך הדועים
להכנס לעד בין בעת שאין דרך הדועים להכנס לעיד ובאנו
זאבים וטרפו הדי ודין אין אומדין אילו היה שם היה מציל
אלא אומדין אותו אם יכול להציל אמרו על ידי דועים ומקלות
חייב ואם לאו פטור ואם אין הדבר ידוע חייב לשלם יז
מותה הבהמה טרפה הדי זה אונס והדועה פטור סיגסה
ומתה אינו אונס אקסטה ועלתה לראשי עוקין ותקפתו ונסלה
הדי זה אונס יח העלה לראשי עוקין או שעלתה
מאיליה והוא יכול למונעה ולא מנעה מעפ שתקפתו ונסלה
ומתה או נשבה חייב שכל שתחלתו בפשיעה וסופו באונס חיי

שלשים וטען עליה שלשים ואחד ומתה או נשבדה חייב פ
 וכן ספינה שהוסיף בה אחד משלשים על משאה וטבעה
 חייב לשלם דמיה הכתף שהוסיף על משאו קב אחד והוזק במשא
 זה חייב בנזקיו שאעפ"י שהוא בין דעת והדי הוא מרגיש בכובד
 המשא ועלה על לבו שמא מחמת חולין הוא זה הכובד ל
 השוכר את החמור לרכוב עליה יש לו להניח עליה כסותו
 ולגיבנו ומזונותיו שלאותה הדרך לפי שאין דרך השוכר לחזר
 בכל מלון ומלון ולקנות מזונות יתר על זה הרי בעל החמור מעב
 עליו יא וכן יש לבצעל החמור להניח עליה שעורים ותבן
 ומזונות שלאותו היום יתר עליה השוכר מעכב עליו מפני שאפשר
 לו לקנות בכל מלון ומלון לפי כך אם אין שם מצוי מאין יקנה מנה
 עליה מזונותיו ומזונות בהמתו שלכל הדרך יב וכל אן
 הדלים בשוכר סתם במקום שאין שם מנהג ידוע אבל במקום
 שיש שם מנהג הכל לפי המנהג

פרק חמישי

חולתה או נשמתה

השוכר את הבהמה

או נלקחה לעבודת המלך אעפ"י שאין סוסה לחזור אם נלקחה בדרך
 הליכתה הרי המשכיר אומר לשוכר הרי שלך למנוך וחייב ליתן
 לו שכרו מושלם במה דברים אמורים בששכרה לשאת עליה
 המשוי שאפשר לה שליכו בלא הקפדה אבל אם שכרה לרכוב
 עליה או לשאת עליה כלי זכוכית ופיועא בה חייב להעמיד לו
 חמור אם שכר ממנו חמור ואם לא העמיד וחזר השכר ויחשב
 עמו על שכר מה שהלד בה

חזק

מתה הבהמה או נשתי

הדושה משלמין מי משלם זה האוחז את הכלי בעת החרושה
ואם היתה השדה מעלות מעלות שניהם חייבין בדמי הקנקן ^{המכניח}
אותה במלמד והאוחז את הכלים שכרה לדוש בקטנית ודש
בתבואה והוחלקה פטור בתבואה ודש בקטנית חייב שהקטנית
מחלקת ^ד מעשה באחד שהשכיר ואמור לחבירו
ואמר לו לא תלך בו בדרך נהר פקוד שהמים מצויין שם אלא
בדרך נלש שאין שם מים הלך בדרך נהר פקוד ומת החמור
ולא היו שם עדים שמעידין בתיזו דרך הלך אלא הוא מעצמו
אמר בנהר פקוד הלכתי ולא היו שם מים ומחמת עצמו מת
ואמרו חכמים הואיל ויש שם עדים מעידין שהמים מצויין
בנהר פקוד חייב לשלם שהדי שונה על דעת הבעלים ואין חומדין
מה לי לשקר במקום שיש עדים ^ה השוכר את הבהמה
להביא עליה מאתים רטלין שלחטים והביא מאתים רטלין
שלשעורים ומתה חייב מכני שהנפח קשה למשווי והשעורים
יש להם נוסח ^ו אם שכרה להביא עליה תבואה והביא במשקלה
תבן אבל אם שכרה להביא עליה שעורים הביא במשקלן חטים
ומתה פטור וכן כל כיוצא בזה ^ז שכר את הבהמה
לכבוב עליה איש לא יכבב עליה אשה שכרה לרכוב עליה
אשה מרכבב עליה כל אשה בין קטנה בין גדולה ואפלו מעובדת
שהיא מניקה ^ח השוכר את הבהמה לשאת עליה משקל
יזע והוסף על משאו אם הוסף חלק משלשים על השיעור
שחסק עמו ומתה חייב פחות מכאן פטור אבלנותן שכר התוספת
שכר סתם אינו נושא אלא במשקל הידוע במדינה
להיתה הבהמה ואם הוסף חלק משלשים כגון שדכה לשאת

שנשים

השוכר את הספינה ופרקה בחצי הדרך נותק לו
ואם מצא השוכר מי שישכיר אותה לו עד המקו
לבעל הספינה עליו תדעו וזה ה' (כ) אם מ
שבספינה לאיש אחר בחצי הדרך וידד הוא נעלה
שכר חצי הדרך מן הראשון ושכר החצי מן האח
עליו תדעו ומת מפני שגודם לו לסבול דעת איש

לא הזדגלבו וכך כל כיוצא בזה ט' מפני אני אומר
שהמשכיר בית לחבירו עד זמן קצוב ודעה השוכר להשכיר
הבית לאחר עד סוף זמנו משכיר אבל לאחרים שהם כמנין בני
ביתו אם היו ארבעה לא ישכור להמשה שלא אמרו חכמים אין
השוכר דשאי להשכיר אלא במטלטלין שהדי אומ' לו אין דיוני
שיהא פקדוני ביד אחר אבל בקרקע או בספינה שהדי בעלה
עגה אין אומדן כן ו' וכך אני אומ' אם אמר לו
בעל הבית לשוכר למה תפרח ותשכיר ביתי לאחרים אם לא
תדעה לעמוד בו עא והניחו ואתה סטור משפחותו אינו יכול
להשכירו לאחר שזה צאל תמנע טוב מבעליו עד שאתה
משכירו לאחר הנח לזה ביתו יוש מי שהודה ואמר אינו יכול
להשכירו כלל ויתן שכרו עד סוף זמנו ולא ידאה לו שזה דין
אמת יא' בית זה אני משכיר לך ואחר שהשכירו לו
נסל אינו חייב לבנותו אלא מחשב עמו על מה שנשתמש בו
ומחזיר לו שאר השכירות אבל אם סתמו חייב להעמיד לו
בית אחר או ישכור לו במותו (כ) אם חזר אחר שהשכירו
לזה והשכירו אומ' לגוי או אנס שהסקיע שפחות הראשון
הרי זה חייב להשכיר לו בית אחר במותו וכך כל כיוצא בזה

א

אני משכיר לך חייב להעמיד לו חמור אחד מכל מקום ואם לא
העמיד יש לשוכר למכור הבהמה וליקח בה בהמה אחרת
או שוכר בדמיה אם אין בדמים ליקח עד שיגיע למקום
שפסק עמו ג אמר לו חמור זה אני שוכר לך אם
שכרה לרכוב או לכלי טובות ומתה בחצי הדרך אם יש בדמיה
ליקח בהמה אחרת יקח ואם אין בדמיה ליקח שוכר אפלו בפולג
עד שיגיע למקום שפסק עמו ואם אין בדמיה לא ליקח ולא לשכור
נותן לו שכרו שלחצי הדרך ואין לו עליו אם תדעומת שכרה
למשא הוחיל ואמר לו חמור זה ומת בחצי הדרך אני חייב
להעמיד לו אחד אלא נותן לו שכרו שלחצי הדרך ומניח לו
נבילתו ד השוכר את הספינה וטבעה לה בחצי הדרך
אם אמר לו ספינה זו אני משכיר לך ושכרה השוכר להוליך בה
יין סתם אע"פ שנתן לו השכר יחזיר כל השכר שהדי זה אמר
לו הבח הספינה עצמה ששכרתי שהקפדה גדולה יש בספינה
זו ואני אביא יין מכל מקום ואוליך בה ה אמר לו
ספינה סתם אני משכיר לך ושכרה השוכר להוליך בה יין זה
אע"פ שלא נתן לו מן השכר כלום חייב ליתן לו כל השכירות
שהדי אומר לו הבח היין עצמו ואני אביא ספינה מכל מקום
ואוליך אבל יחזיר לנפשו לו כדאי הטורח שלחצי הדרך שאינו
הוציא ממטעל בדולת הספינה ליושב וצטרף ו אמר
לו ספינה זו אני משכיר לך ושכרה השוכר להוליך בה יין זה
אם נתן השכר אינו יכול להחזירו אם לא נתן לא יתן שאין זה
יכול להביא הספינה עצמה ואין זה יכול להביא היין עצמו
שכר ספינה סתם אין סתם הדי אלו חולתיו השכר

משתמש בעובי הכתלים ובכל אלו הדברים הולכין. ^א אחד מנהג המדינה
וכשימות הידועין להן בדרך שאמרנו בענין לאמקה וממכר והמענין
חצירו סונם לא השפיר הרפת שבה ^ב המשפיר בירת
לחבירו חייב להעמיד לו דלתות ולפתוח לו החלונות שנתקלקלו
ולחזק את התקרה ולסמוך את הקורה שנשברה ולעשות כגדר
ומנעול וכל כיוצא באלו מדברים שהן מעשה אומן והם עיקר
גדול בישיבת הבתים והחצירות ^ג השוכר חייב לעשות
מעקה ומזוזה ולתקן מקום המזוזה משליו וכן אם דעה לעשות סולם
או מדב או להטיח גגו הדי זה עושה משל עצמו ^ד
המשפיר עליה לחבירו ונפחתה בארבעה או יתר חייב לתקן התקרה
והמעזיבה שעליה שהמעזיבה חיזוק התקרה הוא ^ה
הזבל שבחצר הדי הוא של שוכר לפי כך הוא מיטפל בו להוציאו ואם
יש שם מנהג הולכין אחד המנהג במה דברים אמורים בשדה
הבהמות שעשו הזבל של שוכר ואם הבהמה שלאחדים הזבל
של בעל החצר שחצירו שלאדם קונה לו שלא מדעתו אעפ"י שהיא
שכורה ביד אחדים ^ו המשפיר בית או חצר או מדחץ
או חנות או שאר המקומות עד זמן קצוב הדי זה כופהו לתקן
בסוף זמנו ואינו ממתין לו אפלו שעה אחת שכר לו בית סתם
ללינה אין פחות מיום אחד לשביתה אין פחות משני ימים לנשואין
אין פחות משלשים יום ^ז המשפיר בית לחבירו סתם
אינו יכול להוציאו עד שיודיעו שלשים יום מקודם כדי לבקש
מקום ולא יהיה מושלך בדרך ולסוף שלשים יצא ^ח
במה דברים אמורים בימות החמה אבל בימות הגשמים אינו
יכול להוציאו מן החג ועד הספה קבע לו זמן שלשים יום לפני החג

צביר לו בית סתם ואחד שנתן לו בית נפל חייב לבנותו או
 נ אחד ואם היה קטן מן הבית שנפל איך השוכר יכול לעבד
 א שיהיה קרוי בית שלא השכיר לו אלא בית סתם יג
 אבל אם אמר לו בית כזה אני משכיר לך חייב להעמיד לו בית
 במדת ארבו ומדת רחבו של בית זה שהדארו ואינו יכול לומר לו
 לא היה ענין דברי זה אלא שיהיה קרוב לבית או לשוק או למרחץ
 ג זה אלא חייב להעמיד לו בית במדתו וכבודתו יד
 לפיכך אם היה קטן לא יעשנו גדול גדול לא יעשנו קטן אחד לא
 יעשנו שנים שנים לא יעשנו אחד וכך לא יפחות מן החלונות שהיו
 בו ולא יוסף עליהן אלא מדעת שניהן טו המשכיר
 עליה סתם חייב להעמיד לו עליה אמר לו עליה זו שעל גבי בית זה
 אני משכיר לך הדי שיעבד הבית לעליה לפיכך אם נפחתה העליה
 באדבעה טסחים או יתר המשכיר חייב לתקן ואם לא תיקן הדי השוכר
 יודד ודר בבית עם בעל הבית עד שיתקן יז היו שתי
 עליות זו על גבי זו ונפחתה העליונה דר בתחתונה נפחתה התחתונה
 הדי זה ספק אם יודד בעליונה או בבית לפי כך לא יודד ואם דר
 אין מוציאין אותו יח מעשה באחד שאמר לחבירו דלית
 זו שעל גבי הפדקן הזה אני משכיר לך ונעקר אילן הפדקן ממקומו
 ובא מעשה לפני חכמים ואמרו לו חייב אתה להעמיד הפדקן כל
 זמן של לית קיימת וכך כל כיוצא בזה

פרק ששי

משכיר בית לחבירו בצורה גדולה
 משתמש בזיזיה וכתלנה עד אדבע אמות ובתלכין שבהמה
 ובדחבה שאחורי הבתים ומקום שנהגו להשתמש בעוצה כתלים

משתמש

פרק שביעי

כשם שמתנה במקח וממכר כך מתנה בשכירות שהשכירות מכירה לזמן קצוב הוא וכל שמומכרו בנכסין ממכר שכירותו שכירה וכל שאין לו למכור כך אין לו לשכור אלא אם כן יש לו פירות בלבד באותה הקרקע הדי זה שוכר ואינו מוכר ב המשכיר בית לחצירו לשנה ונתעבדה השנה נתעבדה לשוכר השוכר להשכיר להדשים נתעבדה למשכיר הזכיר לו חדשים ושנה בין שאמר לו דינר לחדש שנים עשר דינר לשנה בין שאמר לו שנים עשר דינר בשנה דינר לכל חדש הדי העבור שלמשכיר שהקרקע בחזקת בעליה ואין מוציאין דבר מיד בעל הקרקע אלא בדאיה ברורה וכן בעלהבית שאמר לזמן זה השכרתך והשוכר אומר לא שכרתי אלא סתם או לזמן ארוך על השוכר להביא דאיה ואם לא הביא בעלהבית נשבע הסת ומוציאו מן בית השוכר שאמר נתתי שכר הבית שנתחיובתי בו והמשכיר אומר עדיין לא נטלתי בין שהיתה השכירות בשטר בין שהיתה בלא עדים אם תבעו בתוך שלשים יום עלהשוכר להביא דאיה או יתן ויחזים עלמי שלקח ממנו או יטעון עליו בדמים שנתן תחלה טענה בסני עצמה וישביעו הסת ה תבעו המשכיר לאחר שלשים ואפלו ביום שלשים על המשכיר להביא דאיה או ישבעהשוכר הסת שכבר נתן לו שכרו ויפטור וכן אם שכר ממנו ופרש שיתן לו השכר שנה שנה ותבעו בתוך השנה עלהשוכר להביא דאיה תבעו לאחר השנה אפלו ביום תשעה ועשרים באלול על המשכיר להביא דאיה ה המשכיר בית לחצירו בשטר לשנים שנים ואין בו זמן השוכר אומר עדיין

אם נשאר מן השלשים אפלו יום אחד לאחד החג אינו יכול להוציא
עד מוצאי הפסח והוא שיודיענו שלשים יום מקודם פ
במה דברים אמורים בעירות אבל בכרכים אחד ימות החמה ואחד
ימות הגשמים צדין להודיעו שנים עשר חדש מקודם וכן בחנות
צין בכרכים צין בעירות צדין להודיעו שנים עשר חדש מקודם
כשם שהמשכיר חייב להודיעו כך השוכר חייב להודיעו
מקודם שלשים יום בעירות או מקודם שנים עשר חדש בכרכים
כדי שיבקש שוכן ולא ישאר ביתו סנוי ואם לא הודיעו אינו יכול
לצאת אלא יתן השכר יא אעפ שאין המשכיר יכול
להוציא ולא השוכר יכול לצאת עד שיודיעו מקודם אם הוקרו
הבתים יש למשכיר להוסיף עליו ולומר לשוכר או שכור בשוה
עד שתמצא או תצא וכן אם הוזלו הבתים יש לשוכר לסחורת מן
השכר לומר למשכיר או שכור לוי שכר שלעתה או הדי ביתך
לפניך יב נפל בית המשכיר שהיה דד בן הדי זה יש לו
להוציא השוכר מביתו ואומ' לו אינו בדין שתהיה אתה יושב
בביתו עד שתמצא מקום ואני מושלך בדרך שאין אתה בעל
זכות בבית זה יתן ממני יג נתן הבית לבנו לישא בו
אשה אם היה יודיע שבנו נעשה חתן בזמן סלוני והיה אפשר
לו להודיעו מקודם ולא הודיעו אינו יכול להוציא ואם עכשיו
נצדמנה לו אשה נהדי הוא נושא מעד הדי זה יש לו להוציא שאינו
בדין שיהיה זה יושב בביתו וכן בעל הבית מחזר לשכור בירב
שיעשה בן חופה יד מכר את הבית או נתנו או הודישו
אין השני יכול להוציא עד שיודיעו מקודם שנים עשר חדש
שהדי השוכר אומ' לו אין כוחך יתן מכוח אה שצפיתה בבית זה מחמתו

מכור לאחדים
אחד השוכר

פרק שמיני

וכן כל כוונתו בזה
מחבירו שדה לזרעה

או כדם לאכול פירותיו בדמים או ששכר ממנו בפירות קצובין כגון
 ששכר ממנו שדה זו בעשרים כול בשנה וכדם זה בעשרים כדי יין
 בכל שנה שניהם דין אחד להם והשוכר בפירות הוא הנקרא הוכר
 ב המקבל שדה או פדס כדי לעבוד אותו ולהוציא עליו יציאות
 ויתן לבעל הקרקע שלוש התבואה או רביע מה שיתנו ביניהן זה
 הוא הנקרא מקבל ג כל דבר שהוא לסייג לאדף בעל הקרקע
 חייב בו ודבר שהוא לשמירה יתירה החוכר או המקבל חייב בו הקדום
 שחופדין בו האדף והכלים שנושאים בהן העפר והדלי והכר וכיוצא
 בהן שדולין בהן המים על בעל הקרקע וחפירות המקומות שמקבצין
 בהן המים על החוכר או על המקבל ד השוכר או המקבל
 שדה מחבירו לשנים מועטות לא יזרענה פשתן שכדה או קבלה
 שבע שנים זרעה שנה ראשונה פשתן ואין השביעית מן המניין
 שכדה או קבלה שבוע אחד השביעית מן המניין ה השוכר
 או המקבל שדה מחבירו והיא בית השלהין או בית האילן ויבש המעין
 של בית השלהין ולא ססק הנהר הגדול אלא אפשר להציא ממנו גדלי
 או שנקצץ האילן שלצית האילנות אינו מנכה לו מיהוכרו ואם מכת
 מדינה היא כגון שיבש הנהר מנכה לו מיהוכרו ו היה
 עומד בתוך השדה ואמר לו בית השלהין הזה אני משכיר לך בית
 האילן הזה אני משכיר לך יבש המעין או נקצץ האילן מנכה לו
 מיהוכרו שהדי הוא עומד בתוכה ולא אמר לו הזה אלא כמי שאמר
 לו במות שהוא עתה אני משכיר לך ז לפי כך אם לא היה עומד
 בתוכה ואמר לו בית השלהין אני משכיר לך או בית האילן ויבש המעין

לא עבד מזמן השטר אלא שנה והמעשכיר אומר כבד שלמנו ימי
השכירות ושכנתה עשד שנים על השוכר להביא דאיה ואם לא
הביא דאיה ישבע המעשכיר הסת ויוציאו ה השוכר פדק
או שהיה משכון בידו לעשד שנים ויבש הפדק בתוך הזמן ימכרו
עציו וילקח בהן קרקע ויאכל פירותיו עד סוף זמן שכירותו או זמן
המשכון ונוף האילנות שיבשו או נקצצו שניהן אסודין בהן משום
בית המלוה והלוה פ שטר שכירות או שטר משכון
שכתוב בו שנים סגם בעל הפירות אומר שלוש ובעל הקרקע
אומר שתים וקדם זה השוכר או הלוה ואכל הפירות הדי הפירות
בחזקת אוכליהן עד שיביא בעל הקרקע דאיה ו אכלה
השוכר או המשכון שלש שנים וכבש השטר ואמר לחמש שנים
יש לי פירות ובעל הקרקע אומר שלש אמרו לו הבא שטרך ואם
אבד השוכר נאמן שאלו דעה אומר לקוחה היא בידי שהדי
אכלה שלש שנים יא מי שהכניס פירותיו לבית חבירו
שלא מדעתו או שהטעהו עד שהכניס פירותיו והניחם והלך לו
יש לבעל הבית לחכוד מאותן הפירות כדי ליתן שכר הפועלין
שמוציאין אותן ומשליכין אותן בשוק ומדת חסידות היא שיודיע
לביתדין וישכרו ממקצת דמיהן מקום משום השיב אבדה
לבעלים אעפ עשה שלא כהוגן וצ השוכר לחים
מחבירו שיטחן לו עשדים סאה בכל חדש בשכרו והעשיר
בעל החים והדי אינו עדיך לטחון שם אם יש לשוכר חטים
שעדיך לטחון אותם לעצמו או לאחרים כופין אותו ליתן
דמי טחונת עשדים סאה שזאת מדת סדום היא ואם אין לו ימנולו
לו אין לי דמם והדיני טוחן לך כמון ששכרת ואם אין אתה עדיך

זדעה פעם אחרת ולקחה אינו נותן לו מתוכה אלא נותן לו אספתא
טובה שהדי שינה וכך כל כיוצא בזה טו החופר שדה
מהבירו ולא רצה לנכש ואמר לו מה הפסד יש לך הדיני נותן לך
חפורך אין שומעין לו שהדי הוא חומר לו למחד אתה יוצא ממנה
והיא מעלה לפני עשבים ואפלו אמר לו באחדונה אני חודש אותה
אין שומעין לו ין החופר שדה מהבירו לזרעה שעורים
לא יזרעה חטים מפני שהחטים מכחישות את הקרקע יתר מן
השעורים חכמה לזרעה חטים יזרעה שעורים קטנית לא
יזרעה תבואה תבואה יזרעה קטנית ובבבל וכיוצא בה לא
יזרעה קטנית שהקטנית שם מכחשת האדץ יז
המקבל שדה מהבירו לשנים מועטות אין למקבל כלום בקודת
השקמה וכיוצא בה ולא בשבח האילנות שיוצאו בשדה מאיליה
אבל מחשבין לו מקום האילנות כאלו היה בהן אותו זרע שזרע
בכל השדה והוא שיוצאחו האילנות במקום הראוי לזריעה
אבל אם יצאו במקום שאינו ראוי לזריעה אין מחשבין לו כלום
ואם קבלה שבע שנים או יתר יש לו בקודת השקמה וכיוצא בה
יז הגיע זמנו להסתלק מן השדה והיו שם זרעים שעדיין
לא הגיעו להמכר או שגמרו ולא הגיע יום השוק למכרן שמין
אותן ונוטל מבעל הקרקע יט כשם שחולק המקבל
עם בעל הקרקע בתבואה כך חולקין בתבן ובקש כשם שחולקין
ביון כך חולקין בזמורות אבל הקנים המעמידין תחת הגפנים
אם קנו אותן בשותפות הדי אלו חולקין בהן ואם הם משל אחד
מהן זה שקנה אותן הדי הן שלו וכך כל כיוצא בזה כ
המקבל שדה מהבירו ליטע מקבל עליו בעל השדה עשר בודאות

א. נקצץ האילן אינו מנכה לו מחכודו ח. השוכר או
המקבל שדה מחבדו ואכלה חגב או נשתדפה אם אידע דבד זה
לרוב השדות שלאותה העיר מנכה לו מחכודו הכל לפי ההפסד
שאידעו ואם לא פשטה המכה ברוב השדות אינו מנכה לו מחכודו
אעפ שנסתדפו מל השדות שלבעל הקרקע ט נשתדפו
כל השדות של שוכר או המקבל אעפ שפשטה המכה ברוב השדות
אינו מנכה לו מחכודו שאין זה ההפסד תלוי אלא בשוכר שהדיכל
שדותיו נשתדפו י התנה עליו בעל הקרקע שיזדענה חטים
וזדעה שעורים או שלא זדעה כלל או שזדעה ולא עמחה אעפ
שבא חגב או שרפון וכדתי רוב המדינה אינו מנכה לו מחכודו
ועד מתי חייב להטפל ולזדוע פעם אחרת אם לא עמחה כל זמן
שדמיו לזדיעה באותו מקום יא השוכר או המקבל שדה
מחבדו מקום שנהגו לקצור יקצור ואינו לשאי לעקור מקום
שנהגו לעקור יעקור ואינו לשאי לקצור ושניהן מעכבין זה על זה
ומקום שנהגו לחדש אחריו יחדש יב מקום שנהגו
להשכיר אילנות על גבי הקרקע משכירין ואעפ שהשכיר לו סתם צפחות
מן הידוע ומקום שנהגו שלא להשכיר אילנות אין לו אילנות אעפ ששכר
ממנו ביתד על הידוע הכל כמנהג המדינה יג החוכר שדה מחבדו בעשות
כודין חטיף לקח נותן לו מתוכה היו חטייה יפות לא יאמר לו הריני
לוקח לך השוק אלא נותן לו מתוכה חכר ממנו פרס בעשדה סלים
ענבים אעפ שהקדיסו אחד שנבעלו וכן עומדים שלקו אחד שנקצרו נותן
לו כמתוכן אבל אם חכרו בעשדה פרס יין והחמיץ חייב ליתן לו יין טוב
יד חכרה ממנו במאה עמדים שלאספסתא וזדעה מיין אחד ואחד כך
חכרה וזדעה אספסתא ולקחה או שזדעה בתחלה אספסתא וחכרה ואחד כך
זדעה

בגד וגרות וכיוצא בהן לפועלין יספק הכל כמנהג המדינה **ב**
השוכר את הפועל ואמר לו באחד וכשנים מצני העיר לואין סחות
שבשכירות ויתר שבשכירות ומשמנין ביניהן **ג** אמר
לשלוחו צא ושכור לי סמולים בשלשה והלך ושכרם בארבעה
אם אמר להם השליח שכרכם עליו נותן להם ארבעה ונוטל מבעני
הבית שלשה ומפסיד אחד מביתו אמר להם שכרכם על בעל
הבית נותן להם בעל הבית כהלכת מדינה **ד** היה
במדינה מי שנשכר בשלשה ומי שנשכר בארבעה אינו נותן
להן אלא שלשה ויש להן תדעומת על השליח כמה דברים אמרו
בשאיין מלאכתן ניכרת אבל אם היתה מלאכתן ניכרת והרי הוא
שווה ארבעה נותן להם בעל הבית ארבעה שאילו לא אמר להן
שלוחו ארבעה לא נדחו ועשו שווה ארבעה **ה** אמר
לו בעל הבית שכור לי בארבעה ארבעה והלך השליח ושכר
בשלשה שלשה אעפ שהרי מלאכתן שווה ארבעה אין להן אלא
שלשה שהרי קבלו על עצמן ויש להן תדעומת על השליח
ו אמר לו בעל הבית בשלשה והלך השליח ואמר להן בארבעה
ואמרו לו כמה שאמר בעל הבית אין דעתם אלא שיתן בעל
הבית יתר על ארבעה לפי כך שמין מה שעשו אם שווה ארבעה
נוטלין ארבעה מבעל הבית ואם אינו יודיע או אינו שווה אין
להם אלא שלשה **ז** אמר להם בעל הבית בארבעה והלך
השליח ואמר להם בשלשה ואמרו לו כמה שאמר בעל הבית
אעפ שמלאכתם שווה ארבעה אין להם אלא שלשה שהרי שמעו
שלשה וקבלו עליהם **ח** השוכר את הפועלין והטעו את
בעל הבית או בעל הבית הטעה אותן אין להן על זה ארלית

למאה יתר על כן מגלגלין עליון את הכל כ"א המקבל
שדה מחצירו ולא עשת אם יש בה כדי שתוציא סאתים יתל על
ההוצאה חייב המקבל להטפל בה שכך כותב לבעל הקרקע
אני אקום ואניד ואזרוע ואקצנד ואעמר ואדוש ואזדה ואעמיד
כדי לפעך ותטול אתה חציו או מה שיתנו ואני השאר בשכר
עמליו ובמה שהוצאתי כ"ב המקבל שדה מחצירו ואחר
שזכה בה הבידה שמין אותה כמה היא לאויה לעשות ונותן לו
חלקן שהיה מגיע לו שכך כותב לבעל הקרקע אם אוביד ולא
אעבוד אשלם במיטבת והוא הדין אם הוביד מקצתה
כ"ג ומטב מה נתחייב לשלם מכני שלא כסף על עצמו
דבר קצוב כדי שנאמר הדי היא אסמכתא אלא התנה שישלם
במיטבה ולפיכך גמר ושיעבד עצמו אבל אם אמר אם אוביד
ולא אעבוד אתך לך מאה דינר הדי זו אסמכתא ואינו חייב
לשלם אלא כפי מה שהיא לאויה לעשות בלבד כ"ד
המקבל שדה לזרעה שומשמין וזרעה חטים ועשת חטים
ששוין כמה שהיא לאויה לעשות מן השומשמין איך לו עליו לא
תרעומת עשת פחות משווה מה שהיא לאויה לעשות מן השומשמין
משלם לו המקבל כפי מה שהיא לאויה לעשות מן השומשמין
עשת חטים יתר כמה שהיא לאויה לעשות מן השומשמין חולקין
לפי מה שהתנו ביניהן אעפ"י שמשתפל בעל הקרקע

פרק תשיעי

השוכר את הפועלים ואמר להם לה שכים ולה עדים מקום שנהג שלא לה שכים ולא לה עדים אינו יכול לכופף מקום שנהג לזון לזון לספק בתמריים או בגדוגדות

כל שיוסיף לאלו הפועלים האחרים על מה שפסק לדאשונים נוטל
מן הדאשונים ועד כמה עד כדי שכרן של דאשונים ואם היה להן ממון
תחת ידו שומר לה שלים המלאכה עד ארבעים חמשים זוז בכל יום
לכל פועל אעפ"י ששכר בפועל שלש או ארבע טו במה
דברים אמורים בזמן שאין שם פועלים לה שכר ולה שלים המלאכה
אבל אם יש שם פועלים לשכור בשכרן ואמרו לו צא ושכור מאלו
וה שלים מלאכתך ולא תאבד בין שוכר בין קבלן אין לו עליהן אלא
תרעומת ושמן לשוכר מה שעשה ולקבלן מה שעתידי לעשות
י' השוכר את הפועל ונאחז לעבודת המלך לא יאמר לו הריני
לפניך לא נותן לו שכר מה שעשה השוכר את הפועל לה שקודת
השדה מזה הנהד ופסק ^{הנהד} השבחי היום אם אין דרכו להפסק אין להן
אלא שכר מה שעשו וכך אם דרכו שיפסיקו אותו בני העיר והפסיקוהו
בחי היום אין להן אלא מה שעשו שהדי ידעו הפועלים דרכו שלנהד
זה ואם דרכו להפסק מאיליו נותן להם שכר כלהיום מפני שהיה להם
להודיעם י"ג שכרן להשקות השדה ובא המטר והשקה אין להן
אלא מה שעשו בא הנהד והשקה נותנן להן כל שכרן מן השמים
נסתייעו י"ח במה דברים אמורים בפועל אבל מי שפסק עם
אריסן שאם ישקה שדה זו ארבעה פעמים יטול חצי הפירות וכל האריסן
שהן משקין שני פעמים אינן נוטלין אלא רביע הפירות ובא המטר ולא
הוצרך לדלות ולהשקות נוטל חצי הפירות כמו שפסק עמו שהאריסן
כשותף אינו כפועל י"ט השוכר את הפועל לעשות מלאכה
כל היום ושלמה המלאכה בחצי היום אם יש לו מלאכה אחרת כמותה
או קלה ממנה עושה שאר היום ואם אין לו מה יעשה נותן לו שכרו
כפועל בטל ואם היה מן הכופדים עובדי הארמה וכיוצא בהן שדרכו

תדעו כי במה דברים אמורים שלא הלכו אבל אם הלכו החמורים
ולא מצאו תבואה פועלים ומצאו שדה פשהיא לה או ששכרן
לה שקות השדה ומצאו שנתמלאת מים אם ביקר בעל הבית
מלאכתו מצערב ומצאה צריכה פועלים אין לפועלים כלום מה
בירו לעשות ואם לא ביקר נותן להן שכרן כפועל בטל שאינו דומה
הבא טעון לבא דיקן ועושה מלאכה לבטל כן במה דברים
אמורים שלא התחילו במלאכה אבל אם התחיל הפועל במלאכה
וחזר בו אפלו בחצי היום חוזר שנ כי לו בני ישראל עבדים עבדי
הם ולא עבדים לעבדים ופי' דין הפועל שהזדבן
אחד שהתחיל שמין לו מה שעשה ונוטל ואם קבלן הוא שמין לו
מה שעתיד לעשות בין שהזילו לו בעת שכדן בין לא הזילו בין
שהזלה המלאכה אחר כן בין לא הזלה שמין להן מה שעדיד
לעשות יא כיצד קבל ממנו קמה לקצור בשתי סלעים קצור
חציה והניח חציה בגד לארוג בשתי סלעים ארג חציו והניח חציו
שמין לו מה שעתיד לעשות אם חיה שווה ששה דינדין נותן לו
שקל או יגמרו מלאכתו ואם היה הנשאר יפה שני דינדין אינו
נותן להן אלא סלע שהדי לא עשו אלא חצי המלאכה יב

לא

במה דברים אמורים בדבר שאינו אבוד אבל בדבר האבוד כגון
פשתנו לעלות מן המשדה או ששכר חמור להציא חלילין למת או
לפלה וכל כיוצא בהן אחד פועל ואחד קבלן אינו יכול לחזור בו אלא
אם כן נאנס כגון שחלה או שמת לו מת ואם לא נאנס וחזר בו שוכד עליהן
או מטען יב כיצד מטען אומ' להן סלע קיצתי לכם באו וטלו שתים עד
שיגמרו מלאכתו ולא יתן להן את מה שפסקת חלה ואם נתן להן השתים
מתן התנשמת יב כיצד שוכד עליהן שוכד פועלים אחרים וגומדין מלאכתו
שלא תאבד

וכל

את הכלי הדי האומן שומד חנם אבל אם אמר האומן הבא מעות
וטול את שלך עדיין הוא נושא שכר כשהיה ה נתן
לאומנין לתקן וקלקלו חייבין לשלם כיצד נתן לחרש שידה תיבה
ומגדל לקבוע בהן מסמך ושיבדן או שנתן לו עצים לעשות מהן
שידה תיבה ומגדל ועשה מהן שידה תיבה ומגדל ונשברו אחר
שנעשו משלם לו דמי תיבה שידה ומגדל שאין האומן קונה שבה
הכלי ו נתן צמר לצבע והקדיחתו יודה נותן לו דמי צמרו
צבעו כעוד או שנתנו לו לצבעו אדום וצבעו שחור וצבעו אדום
נתן עצים לחרש לעשות מהן כסא נאה ועשה כסא דע או ספסל אם
השבה יתל על ההוצאה נותן לו בעל הכלי את ההוצאה ואם ההוצאה
יתידה על השבה נותן לו את השבה בלבד ז אמר בעל
הכלי איני רוצה בתקנה זו אלא תן לי דמי הצמר או דמי העצים אין
שומעין לו וכן אם אמר האומן הא לך דמי צמרך או דמי עיצך ולך
אין שומעין לו שאין האומן קונה בשבה כלו שעשה ח המולך
חטים לשחון ולא לתתן ועשיין סובין או מורסן נתן קמה לנחתום
ועשהו פת ניפולים בהמה לשבח וניבלהדיבין לשלם דמים מפני
שהם נושאי שכר לפי כך אם היה טבח מומחה ושחט בחנם פטור
מלשלם ואם אינו מומחה אעפ"י שהוא בחנם חייב לשלם ט
וכן המדחה דינר לשלחני ואמר לו יפה ונמצא דע אם בשכר הדאהו
חייב אעפ"י שהוא בקי ואינו עדיך להתלמד ואם בחנם דאהו ספור
והוא שיהיה בקי שאינו עדיך להתלמד ואם אינו בקי חייב לשלם
אעפ"י שהוא בחנם והוא שיאמר לשלחני עליך אני סומך או שהיו
הדברים מדאין שהוא סומך על דאיתו ולא ידעה לאחדים ו
טבח שעשה בחנם וניבל וכן שלחני שאמר יפה ונמצא דע וכל
טובת בהן עליהן להצא דאיה שהן מומחין ואם לא הביחו דאיה
משלמין יא מקומות שנהגו שיהיה הנושע אילנות נוטל

לטהוח הדבה ואם לא יתעסק במלאכה יחלה הדי זה נותן לו כל שכרו
כ השוכר את הפועל להביא שליחות במקום למקום והלך ולא מצא
שם מה יתן נותן לו שכרו מושלם שכרו להביא קנים לפדם והלך ולא מצא
ולא הביא נותן לו שכרו שלם שכרו להביא פירות לחולה הלך ומצאו שמת
או הביא לא יאמר לו טול מה שהבאת בשכרך אלא נותן כל שכרו וכך

כל פיוצא בזה כא השוכר את הפועל לעשות עמו בשלו והדאהו
בשלהבירו נותן לו כל שכרו וחוא ולוקח מחבירו מה שחנה בזו המלאכה
כב השוכר את הפועל לעשות עמו בתבן ובקש וכיוצא בהן ואם
לו טול מה שעשית בשכרך אין שומעין לו ואם משקבל עליו אמר לו הא
לך שכרך ואני אטול את שלי אין שומעין לו כג מציות הפועל
לעצמו אעפ שאמר לו עשה עמי מלאכה היום ואין צריך לומר אם אמר
לו ערד עמי היום נכש עמי היום אבל אם שכרו ללקט מציות כגון
שחסר הנהד ושכרו ללקט הדגים הנמצאים באגם הדי מציותו לבער

פרק עשירי

הבית ואפלו מצא כיס מלא דינרין
המלוה את חבירו על המשכון בין

מעות בין שהלוהו פירות בין שמשכנו בשעת הלואתו בין שמשכנו
אחר שהלוהו הדי זה שומר שכר ב לפי כך אם אבד המשכון או
נגנב חייב בדמיו ואם נאנס המשכון כגון שנלקח בלסטים מזויז וכיוצא
במשאד אונסין ישבע שנאנס וישלם בעל המשכון את חובו עד פדוטה
אחדונה ג כל האומר לחבירו שמוד לי ואשמוד לך הדי זה שמיכה
בבעלים אמר לו שמוד לי היום ואשמוד לך למחר השאילני היום ואשאילך
למחר שמוד לי היום ואשאילך למחר השאילני היום ואשמוד לך למחר
כולן נעשו שומרי שכר זה לזה ד כל האומנין שומרי שכר וכולן
שאמרו טול את שלך והבאת מעות או שאמר לו גמדתנו ולא לקחו הבעלים

כל הלילה ועליו נאמר לא תלין פעלת שכיר אתך עד בקר' ושכיר
 לילה גובה כל היום ועליו נאמ' ציומן תתן שכרו ולא תבנא עליוה שמע
 שכיר שעות שליוס גובה כל היום ושכיר שעות שללילה גובה כל
 הלילה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע יצא ציוס
 גובה כל היום יצא בלילה גובה כל אותו הלילה ה' נעל טליתו
 לאומן גמרה והודיעו אפלו אחירו עשדה ימים כל זמן שהכלו ביר
 האומן אינו עובד נתנה לו בחצי היום כיון ששקעה עליו חמה עובד
 משום בל' תלין שהקבלנות כשכירות היא וחייב ליתן בזמנו'
 האומר לשלחו יצא ושכור לו פועלים אם אמר להם שפדכם
 על בעל הבית שניהן אינן עובדין משום בל' תלין זה לפי שלא שכרן
 וזה לפי שאין פעולתן אצלו ואם לא אמר להן שפדכם על בעל הבית
 הדי השליח עובד' ז' אין השוכר עובד אלא בזמן שתבעו
 השכיר ולא נתן לו אבל אם לא תבעו או שתבעו ולא היה לו מה יתן
 לו או שהמחהו אצל אחד וקיבל הדי זה פטור' ה' המשחה
 שכר שכיר עד אחר זמנו אעפ' שכבד עבד בעשה ולא תעשה הדי
 זה חייב ליתן מיד וכל עת שישחה עובד על לאו שלדצדיהם שנ' אל
 תאמר לך עוף לך ושוב וכו' ט' כל שכיר ששכרו בעדים
 ותבעו בזמנו ואמר בעל הבית נתתי לך שכרך והשכיר אומר לא
 נטלתי כלום תיקנו חכמים שישבע השכיר בנקיטת חפץ ויטול
 כדין כל נשבע ונוטל מסכ' שבעל הבית טרוד בסועליו וזה השכיר
 נושא נפשו לזה אפלו היה השוכר קטן הדי השכיר נשבע ונוטל'
 שכו' שלא בעדים מתוך שיכול לומר לא היו הפדים
 מעולם ולא שכרתיך נאמן לומר שכרתיך ונתתי לך שכרך וישבע
 בעל הבית הסת שנתן או שבועת התורה אם הודה במקדש ששאר

חצי השבת ובעל הקרקע חצי ונטע זה שביח ונטע והפסיד ^{מחשבי}
 לו חצי השבח שיש לו ומנכין ממנו מה שהפסיד ונטעל השאר
 ואכלו התנה על עצמו שאם הפסיד לא יטול כלום הרי זו אסמכתא
 ואין מנכין לו אלא מה שהפסיד ^{יב} היה מנהגט נשיטול
 הנוטע מחצה ובעל הקרקע מחצה וכך היה מנהגם שיטול האדום
 שלישי אם נטע הנוטע והשביח ודעה להסתלק שנמצא בעל הקרקע
 צריך להודיד לה אדום הרי בעל הקרקע מודיד אדום ויטול בעל
 הקרקע חציו ולא יפסיד מחלקו כלום ויטול האדום שלישי והשתות
 הנשאר יהיה שלנוטע שהדי סילק עצמו בדצונו ^{יג}
 הנוטע אילנות לבני המדינה שהפסיד וכן הטבח שלבני העיר שניבל
 הצחמות והמקיז דם שקבל והסופד שטעה בשטרות ומלמד תינוקות
 שפסע בתינוקות ולא לימד או לימד בטעות וכל כיוצא באלו האומנין
 שאי אפשר שיחזור ההפסד שהפסידו מסלקין אותן בלא תלואה מפני
 שהן כמותדין ועומדין עד שישתדלו במלאכתן הואיל והעמידו
 אותן הציבור עליהן

פרק אחד עשר

מצות עשה ליתן שכר השכיר

בזמנו שנ ביומו תתן שכרו ואם איחרו לאחד זמנו עובר בלא תעשה
 שנ בלא תבוא עליו השמש ואין לוקין על לאו זה שהדי הוא חייב
 לשלם ^ב אחד שכר האדם ואחד שכר הבהמה ואחד שכר
 הכלים חייב ליתן בזמנו ואם איחר לאחד זמנו עובר בלא תעשה וגר
 תושב יש בו ביומו תתן שכרו ואם איחר אינו עובר בלא תעשה
^ג כל הצובע שכר שכיר כאלו נטל את נפשו ממנו שנ ואליו
 הוא בודע את נפשו ועושה באדבע אזהרות ועשה משום בל תעשון
 ומשום בלא תאמין ומשום לא תבוא עליו השמש
 ומשום ביומו תתן שכרו ^ד איא הוא זמנו שכיר יום גובה
 כל

שבועת התורה אם הודה במקצת כדון כל הטענות שאין זה כדון
השכיר ין שכיר שבא להשבע אין מחמירין עליו ואין
מגלגלין עליו כלל אלא נשבע שלא נטל ונטול וכל הנשבעין אין
מקילין הוין מן השכיר שמקילין עליו וסותרין לו תחלה ואומדין
אלת צעד עצמד השבע וטול ין אפלו היה שכרו פדוטה
אחת ובעל הבית אומר נתתה לא יטול אלא בשבועה וכן כל הנשבע
ונטל אפלו לא יטעון אלא פדוטה אחת לא יטול אותה אא בשבועה
כעין שלתורה

פרק שנים עשר עושין צדבר

הפועלין שהן שגידולין מן האדן ועדיין לא נגמדה מלאכתו בין בתלוש בין
במחובד ויהו הוא גמידת המלאכה הדי בעל הבית מצווה שניח אותן
לאכול ממה שהן עושין בו שנ' כי תבוא בכרם לעיך כי תבוא בקמת
מפי השמועה למדן שאין הכתוב מדבר אלא בשכיר ב וכי
אלו לא שכרו מי התיר לו שיבוא בכרם דעהו או בקמה שלו שלא
מדעתו אלא כך הוא אומר כי תבוא בדשות הבעלים לעבודה תאכל
ג מה בין העושה בתלוש לעושה במחובד שהעושה בתלוש
אוכל עד שלא יגמור עבודתו ומשתגמור עבודתו אסור לו לאכול
והעושה במחובד כגון בוצר וקוצר אותו אינו אוכל אלא משגמור
עבודתו כגון שיבצור ויתן בסל עד שימלאנו וינכס הסל למקום
אחד ויחזור ויבצור וימלאנו אינו אוכל אלא אחד שימלא הסל
ד אבל מפני השב אבדה לבעלים אמרו חכמים שהיו
הפועלין אוכלין בה לויפתן מאומן לאומן ובחזירתן מן הגת כדון
שלא יבטלו ממלאכתן וישבו לאכול אלא אוכלין בתוך המלאכה
כשהן מהלכין בטולים ה המבטל מלאכתו ואכל בשעת

הטענות היה לו עד אחד ששכרו אינו מועיל כלום י"א וכן
אם תבעו אחד זמנו אע"פ ששכרו בעדים המוציא מחבירו עליו
הדאיה ואם לא הביא דאיה ושבע בעל הבית הסת הביא דאיה
שתבעו כל זמנו הדי זה נשבע ונוטל כל אותה היום שלתביעה
י"ב כיצד היה עושה עמו ביום שני עד הערב זמנו כל ליל

שלושי וביום שלישי אינו נשבע ונוטל ואם הביא עדים שהיה
תובע כל ליל שלישי הדי זה נשבע ונוטל כל יום שלישי אבל
מליל רביעי והלאה המוציא מחבירו עליו הדאיה וכן אם הביא
עדים שהיה תובע והולך עד יום חמישי הדי זה נשבע ונוטל כל
יום חמישי י"ג בעל הבית אומר שתים קצצתי לך והשכיר
אומר לא קצצתי לי אלא שלש לא תיקנו חכמים שישבע השכיר
כאן אלא המוציא מחבירו עליו הדאיה ואם לא הביא דאיה אע"פ
שכבד נתן לו השתים או שאמר לו הלך הדי בעל הבית נשבע

בנקיטת חפץ ודבד זה תקנת חכמי הוא כדי שלא ילך השכיר בפי
נפש י"ד כמה דברים אמורים בששכרו בעדים ולא ידעו
כמה ספק לו ותבעו בזמנו אבל אם שכרו שלא בעדים או שתבעו
אחד זמנו ישבע בעל הבית הסת שלא קצץ לו אלא מה שכבד
נתן לו או שלא נשאר לו איננו אלא זה שאמ' לו הלך כד"ל
כל הטענות פ"ו הנותק טליתו לאומן אומן אומן

שתים קצצתי לי והוא אומר אחת כל זמן שהטלית ביד האומן
אם יכול לטעון שהיא לקוחה בידו הדי האומן נשבע בנקיטת חפץ
ונוטל ויכול לטעון בשכרו עדי כדי דמיה ואם יצאת טלית מתחת
ידו או שאין בה לו חזקה ואינו יכול לטעון שהיא לקוחה בידו המוציא
מחבירו עליו הדאיה ואם לא הביא דאיה ישבע בעל הטלית הסת או

שבועת

שעדיין לא נגמדה מלאכתו למעשר אופלין מהלכת מדינה
שהשומר אינו כעושה מעשה אבל אם עשה באבר מאיבדיו בין
בדין בין בדגליו אפלו בכתפיו הרי זה אוכל מן התורה יב
היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים בענבים לא יאכל בתאנים
שנן בצרם ואכלת ענבים ועושה בגפן זו אינו אוכל בגפן אחרת
ולא יאכל ענבים ודבד אחר ולא יאכל בצפת ולא במלה ואם קצץ
על בעל הבית על שיעור מה שיאכל אוכל אותן בין בצפת בין במלה
בין בכל דבר שירצה יג אסור לפועל למוץ בענבים שנאמר
ואכלת ענבים ולא יהיו בעו או אשתו מהבה בין לן השבלים באור
ואוכל שנן ואכלת ענבים כנפשך ענבים כמות שהן וכך כל פויצה
בה יד אסור לפועל לאכול מה שהוא אוכל אפילה גסה
שנן כנפשך שבעך ומותר לן למנוע עצמו עד מקום היסות
ואוכל ויש לו לאכול קישות אפלו בדינר וכותבות אפלו בדינר
אעפ ששכרו במעה כסף שנן כנפשך שבעך אבל מלמדיו את
האדם שלא יהיה לעבתן ויהיה קותם את הפתח בפניו היה משמר
אדבע או חמש עדימות לא ימלא כדיוסו מאחת מהן אלא אוכל
מכל אחת ואחת לפי חשבון טו הפועלים שלא הלכו שתי
ועדב בגת אופלין ענבים ותין שותין יין שעדיין אינן עושים לא
בענבים בלבד ומשירדכו בגת ויהלכו בה שתי ועדב יש להן
לאכול מן הענבים ולשתות מן התידוש שהדי הן עושים בענבים
וביין יו פועל שאמד תנו לאשתי ובני מה שאני אוכל
או שאמד הדינו נותן מעט מזה שנכלתי לאכול לבני ואשתי
אין שומעין לן שלא זיכתה תורה אלא לפועל עצמו אפלו כזיר
שהיה עושה בענבים ואמד תנו לאשתי ובני אין שומעין לן

מלאכה הדי זה עובר בלא תעשה שנ' וחדמש לא תניף כנ' מפי
השמועה למרו שכל זמן שהוא עוסק בקצירה לא יניף חרמש
לאפולתו וכן כל כיוצא בזה וכן פועל שהולך בידו
ממה שעשה או שלקח יתר נגל אפולתו ונותן לאחרים עובר בלא
תעשה שנ' ואלכליך לא תתן ואין לוקין על שני לאוין אלו שאם
אכל או הולך חייב לשלם ז' החולב והמחבץ והמגבץ אינו
אוכל מפני שאינו גידולי קרקע המנכש בצצלים ובשומים אעפ
שתולש קטנים מבין הגדולים וכל כיוצא בזה אינו אוכל מפני שאין
מעשיות גמר מלאכה ואין צריך לומר שומרי גנות ופדרסים
וכל דבר המחובר במקשות והמר לעות שאינו אוכלין כלל
ח' הצודל בתמרים ובגדוגדות אינו אוכל מפני שנגמדה
מלאכתו למעשה העושה בחטים וכיוצא בהן אחר שעישל בגון
ששכרו לצוד צדודות או לנסק אותן או לטחון הדי אלו אוכלין
שעדיין לא נגמדה מלאכתן לחלה אבל הלש והמקטף והאופה
אינו אוכל מפני שנגמדת מלאכתן לחלה ואין הפועל אוכל לא
מדבר שעדיין לא נגמדה מלאכתו למעשה ולחלה ט'
נתפרסו עגוליו ונתפתחו חביותיו ונתחתכו דלועיו ושכרן לעשות
בהן הדי אלו לא יאכלו שהדי נגמדה מלאכתן ונקבעו למעשה
והדי הן טבל ואם לא הודיען מעשה ומאכילין
הפועלין אוכלין משלהקדש שנ' צדק דעין שפר את הפועלין
לעשות צנצנע לצעו שלו הדי אלו לא יאכלו ואם לא הודיען
פודה ומאכילין יא' הקוצר והדש והזורה והצודק והמוסק
והצוצר והדודך וכל כיוצא במלאכות אלו הדי הם אוכלין מן
התורה שומרי גתות וערמות וכל דבר התלוש מן הקרקע

שעדיין

הזה הדבר שהוא עושה דע לבני מעוה ומזוקה או שהתנה
חולה ואם תאכל תתריז מותר למנעה שלא תקפידה תנדה אלא
והד' אינה על ה'נותה נהנית ז פדה שלישדאל שהיה הכהן
דש בה בתרומה ובתרומת מעשר שלודאי וכן הפרות הרשות
במעשר שני ופרות המהלכות על התבואה לפי שידט עליהם הדרך
אינו עובר עליהם משום בל תחסום אבל מפני מדאזת העין אם היו
דשות בתרומות ומעשר שני מביא מעט מאותו המין ותולה
להן בקלסטרין שבפיהן ח הדש במעשר שני שלדמאי
ובתרומת מעשר שלדמאי ובגידולי תרומה עובר משום בל תחסום
ט דשאי בעל הבית להדעוב פדתו ולסגפה כדי שתאכל
הדבה בעת שדשה ולשאי השוכר להאכילה סקיעו עמיר כדי
שלא תאכל הדבה מן הדיש י כיוצא בו דשאי בעל הבית
להשקות פועלים ויז כדי שלא יאכלו ענבים הדבה ודשאי הפועל
לטבול את פיתן בציר כדי שיאכלו ענבים הדבה יא אבל
אין הפועל דשאי לעשות מלאכתו בלילה ולה שכיר עצמו ביום
או לדוש בסדתו עדבית ולה שכירה שחרית ולא יהיה מרעוב
ומסגף עצמו ומאכיל מזונותו לבניו מפני גזל מלאכתו של בעל
הבית שהדיו יכשל כוחו ותחלש דעתו ולא יעשה מלאכתו בכוח
יב כדרך שמוזהר בעל הבית שלא יגזול שכר עני ולא
יעבדנו כך העני מוזהר שלא יגזול מלאכת בעל הבית ויבטל
מעט בכחן ומעט בכחן ומוציא כל היום במאדה אלא חייב
לדקדק על עצמו בזמן הדי הקפידו חכמים על בדכה רביעות
של בדכת המזון שלא יבדק אותה יג וכן חייב לעבוד בכל
כוחו הדי ועקב הצדיק אומ' כי בכל כחו עבדתי את אביכ' לפי כך

י"ז פועל שהיה עושה הוא ואשתו ובניו ועבדיו והתנה עם בעל הבית שלא יאכלו ממנה שהן ענשין לא הוא ולא הם הדו אלו אינן אוכלין במה דברים אמורים בגדולים מפני שהן בהן דעת והרי מחלו ואם היו קטנים אינו יכול לפסוק עליהן שלא יאכלו שאינן אוכלין משלא ביקהן אומשל אדוניהם אלא משלשמים

פרק שרשה עשר

הבהמה אוכלת כל

זמן

שהיא ש עושה בגידול קרקע בין במחובד בין בתלוש ואוכלת ממשווי שעל גבה עד שתהיה פורקת ובלבד שלא יטול צידו ויאכילנה ב כל המונע הבהמה מלאכול בשעת מלאכה לוקה שנ לא תחסום שור בדישו אחד השור ואחד כל מיני בהמה ויהיה בין טמאים בין טהורים ואחד הדיש ואחד שאר כל המלאכות שלגדולי קרקע ולא נאמ שור בדישו אלא בהווה והחוסם את הפועלים פטור ג

אחד החוסם אותה בשעת מלאכה ואחד החוסם אותה מקודם ועשה בה מלאכה והיא חסומה אפלו חסמה בקול לוקה שבר בהמה וחסמה ורשבה לוקה ומשלם לבעלים אדבעת קבין לפדה ושלשת קבין לחמור שמשעת משיכה נתהייב במאונותיה ואינו חייב מלקות עד שידוש בה חסומה ד ישדאל הדש בפדתו שלגוי עובר משום כל תחסום וגוי הדש בפדתו שלישדאל אינו עובר משום כל תחסום ה אמר לגוי חסום פדתי ודוש בה ישב לה קוץ בפיה והדי אינה אוכלת הדביץ לה ארי מבחוץ או שהדביץ בנה מבחוץ היתה עמאה ואינו משקה פדס עוד עד גבי הדיש כדי שלא תאכל כל זה ופיועאבו אסור ואינו לוקה

מלאכה מתה אם היה המקום ששאלה לילך בו מקום שבני אדם
מצויין שם יביא לאייה שמתה או נאנסה בשעת מלאכה ושלא
שינה בה ויפטר ואם לא הביא לאייה משלם ה' שאלה
ממנו למלאות בה בתוך חרבתו שאין העדים מצויין שם או
ששאל ממנו דלי למלאות בו בתוך ביתו ונקדע בצד אם הביא
לאייה יפטר אף משבועה ואם לא הביא לאייה ישבע השואל
שבועת השומדין שמתה בשעת מלאכה ויפטר וכן כל כיוצא בזה
השואל כלי מחבירו ונשבר שמין לו כדרך ששמין
לנזקין אומדין כמה היה שווה שלם וכמה הוא שווה עתה ומחזיר
לו הכלי או הבהמה השבורים ומשלם הפחת וכן אם מתה הבהמה
מחזיר הנבלה ומשלם הפחת ה' השואל בהמה חייב ^{במזונותיה}
משעה שמשכה עד סוף ימי שאלתה ואם כחש בשדה חייב
לשלם מה שפחתה בדמיה כחש בשדה מחמת מלאכה פטור
וישבע שבועת השומדין שמחמת מלאכה כחש ה'
השואל מחבירו כלי או בהמה סתם הרי המשאיל מחזירו כל עת
שידעה שאלו לזמן קצוב כיון שמשך וזכה בו אין הבעלים יכולין
להחזירו מתחת ידו עד סוף זמן השאלה ואם פלו מת השואל הרי
היורשין משתמשין בשאלה עד סוף הזמן ט' ודין
הוא הלוקח קונה הגוף קנין עולם בדמים שנתן ומקבל מתנה קנה
הגוף קנין עולם וליא נתן כלום והשובד קנה הגוף לפירותיו עד זמן
קצוב בדמים שנתן והשואל קנה הגוף לפירותיו עד זמן קצוב
ולא נתן כלום כשם שהנותן כמוכר שאינו יכול לחזור לעולם
כך המשאיל כמשכיר שאינו יכול לחזור בתוך הזמן י'
הניח להן אביהן פרה שאולה ומתה אין חייבין באונסיה דימו שהיא

כפול שכר זאת אף בעולם הזה שג' ויפרץ האיש מאד מאד

דס"ע

רחמנא

בדין

משמחי לב מצות

מקודי יווישדים

יוי ברה מאידת עינים

הלכות שארה ופקדון

יש בכללן שתי מצות עשה א' דין השואל ב' דין שומד
חנם וביאור שתי מצוות אלו בפרקים אלו

פרק ראשון

השואל כלי או בהמה וכיוצא בהן משאר מטלטלין מחבירו ואבד
או נגנב אפלו נאנס אונס גדול כגון שנשבה או נשבדה הבהמה
או מתה חייב לשלם הכל שג' כיוצא איש מעם דעהו ונשבר
או מת בעליו אין עמו שלם ושלם ב' במה דברים אמורים
בשנאנס שלא בשעת מלאכה אבל אם שאל בהמה מחבירו
לחדש בה ומתה כשהיא חודשת הדין זה פטור אבל אם מתה
קודם שיחדש בה או אחר שחדש בה או שרכב עליה או דשבה
ומתה כשהיא דשה או בשעת לכיבה הדין זה חייב לשלם וכפ'
כל כיוצא בזה ג' וכן השואל בהמה מחבירו לולך בה
למקום פלוני ומתה תחתיו בחוטה הדרך או ששאל דלי למלאות
בו ונקרע בצוד בשעת מלווי או ששאל קדום לפצל בו עצים
ונשבר בעת שפצל בו מחמת הביקוע וכל כיוצא בזה הדין זה
פטור שלא שאל אלא לעשות בה מלאכה זו והדין לא שינה
ד' השואל בהמה מחבירו ומתה וטען השואל שבשעת

מלאכה

מחצירו ללינה אין פחות מיום אחד לשביתה אין פחות משני ימים
לנישואין אין פחות משלשים יום שאל חלוק מחצירו לילך בו
לבית האבל כדי שילך ויחזור שאלו לבית המשתה כל אותן היום
שאלו לעשות בו משתה לו

אין פחות משבעה ימים

השואל בבעלים

פרק שני

אבר בפשיעה פטור שנ

אפלו נגנב או

אם בעלי עמו לא ישלם ובלבד שישאל הבעלים תחלה או עם
החפץ כמו שביארנו ואחד השואל את הבעלים או ששכרן ואחד
השואל את הבעלים לאותה המלאכה או שאלן ושכרן למלאכה
אחרת או לשם דבר בעולם ב אפלו אמר לחבדו השקיני
מים ושאל ממנו בהמתו והשקהו ונתן לו את הבהמה הדי דו
שאלה בבעלים ופטור משך הבהמה בתחלה ואחר כך השקהו
אינה שאלה בבעלים וכן כל כיוצא בזה ג השאל בהמתו
או השכירה למשוי ויצא עמה לסעד השואל או השוכר ולטעון
עמו במשוי הדי זו שמודה בבעלים ואם יצא לבקר המשוי בלבד
ולדאות שלא יטענ עליו יתר מן הדאוי אינה שמודה בבעלים
ד מלמד תינוקות והנוטע לבני המדינה והמקיז להן את
הדם והקופר שלהם כל אחד מאלו וכיוצא בהן ציום שהוא יושב
בו לעסוק במלאכתו אם השאיר או השכיר לאחד מאלו שהוא
עוסק במלאכתו הדי זו שמודה בבעלים ואפלו פשע בו השומע
פטור אבל הוא ששאל או ששכר מהן חייב שאונם שאולים לו
ה הרב שהוא מקרא בדצונו לתלמידים בכל עת שירצה
ואיזו מסכתת שירצה והיו הם קבועים לבוא תמיד ונשמט להם
ממסכתת למסכתת הדי הן שאולים אצלן ואין הוא שאל להם

שלא ביהן וטבחה ואכלוה משלמין דמי בשד בזול ואם הניח
להן חביהן נכסים ומתה או שטבחה משלמין את דמיה מנכסין
יא השואל כלי מחבירו לעשות בו מלאכה פלונית אין
המשאיל יכול להחזינו מתחת ידו עד שיעשה בו אותה מלאכה
וכן אם שאל ממנו בהמה לילך בה למקום פלוני אינו יכול להחזירה
מיד השואל עד שילך בה לשם ויחזור יב האומר לחבירו
השאילני קדרום לעדד בו הפרדס הזה עודד בו את הפרדס בלבד
ואינו לשאי לעדד בו פרדס אחד אמר לו פרדס סתם עודד בו
פרדס אחד איזה שירצה שאלו לעדד בו פרדסים שלו עודד בו
כל הפרדסים שלו ואכלו נשחל כל הברזל בעדידה מחזיר לו
הנצב שלעץ וכן כל כיוצא בזה יג השואל מחבירו כלי
להשתמש בו ואמר לו השאילני דבר פלוני בטובתך כלומר אין
אתה משאיל לי דבר זה כדרך כל המשאילין אלא כפי טובת
לבך ונדיבתך שאין אתה מקפיד על הזמן אם ארך אם קנו מיד
המשאיל על זה הדי השואל משתמש בו לעולם עד שיבטל הכלי
מלעשות מלאכתו וחזיר לו שבריו או שיריו אין השואל
רשאי לחזור ולתקן הכלי או לעשותו פעם אחרת יד
האומר לחבירו השאילני שוקת זה שלמים ונהדסה אינו
יכול לבנותה וכן כל כיוצא בזה אמר לו השאילני שוקת סתם
והשאילו שוקת ונהדסה יש לו לבנותה אמר לו השאילני
מקום שוקת אם קנו מיד המשאיל הדי השואל בונה
והולך בקרקע המשאיל עד שתבוא לידו שוקת שאפשר
לו לה שקות ממנה בהמתו או ארצו כמו שהתנה עם
המשאיל טו המשאיל פונדק

מחבירו

משתמשה בה כל ימי שאלתה אפלו פשע בה מפני שהוא כלוקח
 והאשה חייבת לשלם כשיהיה לה לשלם ואם הודיעה את בעלה
 שהיא שאולה הרי זה נכנס תחתיה יג כל שאמרו שהיא
 שאולה בבעלים כך אם היה שוכר או נושא שכר הרי היא שמורה
 בבעלים ופטור וכל שאתה שאלה בבעלים כך אינה שפורה בבעלים
 וכל שהוא ספק בשאלה כך הוא ספק בשכירות

פרק שלישי השואל את הפדה
 מחביו ושלחה לו המשאיל ביד בנו או
 ביד שלו או אפלו שלחה לו ביד בנו או ביד עבדו או ביד שלוחו
 של שואל ומתה קודם שתכנס לרשות השואל הרי זה פטור והם
 אמר לו השואל שלחה לו ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי או ביד בנך
 ביד עבדך העבדי או ביד שלוחך או שאמר לו המשאיל הריני
 משלחה לך ביד בנך ביד עבדך ביד שלוחך ביד בני עבדי העבדי
 ביד שלוחי ואמר לו השואל שלח ושלחה ומתה בדרך הרי זה חייב
 ב שלחה לו המשאיל ביד עבדו הכנעני אעפ שאמר לו
 השואל שלח ומתה פטור מפני שידו ביד לבו ועדיין לא יצאת
 מרשות המשאיל אמר לו השואל הכישה במקל והיא תבוא אלי
 מאיליה ועשה המשאיל כן אין השואל חייב בה עד שתכנס לרשותו
 אבל אם מתה בדרך פטור ג ובן בשעה שמחזירה השואל
 לבעלים אם שלחה ביד אחר ומתה קודם שתגיע לרשות המשאיל
 הרי זה חייב שעדיין היא באחדיות השואל ואם שלחה מיד עת
 המשאיל על ידי אחד ומתה פטור שלחה ביד עבדו הכנעני אעפ
 שאמר לו המשאיל שלח אם מתה בדרך חייב שיד העבד ביד
 לבו ועדיין לא יצאת מיד השואל ד במה דברים אמורים

וביום הדין שהכל באים לשמוע ענין אותו מועד הדין הוא שאל
להם והם אינן שואלין לו ^{לשלוש} ו האומר לחבירו צא והשאל
עם פדתי אינה שאלה בבעלים שנא אם בעליו עמו הבעלים
עצמן לא שלוחן אמר לעבדו הכנעני צא והשאל עם פדתי הרי
זו שאלה בבעלים שיד העבד כיד דבן נשאל העבד עשה שלא
מדעת דבן אינה שאלה בבעלים ^ז השואל מן האשה
ונשאל לו בעלה אינה שאלה בבעלים ^{שקנין} שיתקין פירות אינו כקנין
הגוף ואין לבעל אלא הפירות ^ח השואל מאשתו או
שותפין ששאלו ^ט מזה הדין זו שאלה בבעלים ואם אמר השותף
לחבירו השאילני היום ונשאלך למחר אינה שאלה בבעלים
^ט שאל מן השותפין ונשאל לו אחד מהן וכן השותפין
ששאל ונשאל לאחד מהן הדין זה ספק אם היא שאלה בבעלים
או אינה לפי כך אם מתה אינו מעולם ואם תפסו הבעלים אין מוצאין
מידם פשע בה השומד הדין זה מעולם ^י השואל את
הבהמה בבעלים לדבעה או להרחות בה או לעשות בה כחות
משווה פדוטה או ששאל שתי פדות לעשות בהן שווה פדוטה
הדין כל אלו ספק שאלה בבעלים ^{יא} שאלה בבעלים ושכרה
שלא בבעלים פטור שה שפדות תלויה בשאלה אבל אם שכרה
בבעלים וחזר ושאלה שלא בבעלים או ששאלה בבעלים וחזר
ושכרה שלא בבעלים וחזר ושאלה שלא בבעלים או ששכרה
בבעלים וחזר ושאלה שלא בבעלים וחזר ושכרה שלא בבעלים
כל אלו ספק שמידה בבעלים היא ^{יב} אשה ששאלה שאלה
ואחד כך נשאת הדין הבעל כלוקח ממנה ואינו לא שומד שכר
ולא שואל לפי כך אם היתה בהמה ומתה הבעל פטור מעל שהוא

משתמש

משלמין

פרק רביעי

המפקיד אצל

הצידו בחנם ונגנב או אבד הדי זה נשבע

ונפטד שנ' וגנב מזבית האיש ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא

שלה ידו במלאכת רעהו ב ומגבליון עליו בתוך השבועה

שלא פשע בה אלא שמר כדרך השומרים ושלח ביד ואחד

כך נגנב שאם נגנב אחד ששלח'ד בפקדון חייב באחריותו ג

הואיל ופטד הכתוב את שומד חנם מן הגניבה קל וחומר מן

האונסין הגדולים כגון שבועה ושבויה ומתה והוא שלא שלח יד

בפקדון אבל אם שלח יד בפקדון נתחייב באונסיו ד כיצד

דרך השומרים הכל לפי הפקדון יש פקדון שדרך שמירתו להניחו

בבית השעל כגון קודות והאבנים ויש פקדון שדרך שמירתו להניחו

בחדר כגון חצילות שלפשתן הגדולות וכיוצא בהן ויש פקדון

שדרך שמירתו להניחו בבית כגון שמלה וטלית ויש פקדון שדרך

שמירתו להניחו בתיבה או במגדל ונעל עליו כגון בגדי משי וכלי

זהב וכלי כסף וכיוצא בהן ה השומד אשהניח הפקדון במקום

שאינו ראוי לו ונגנב משם או אבד אפלו נאנס שם כגון שפלה דליקה

ונשדף כל הבית הדי זה פושע וחייב לשלם ואעפ שהניח הפקדון

עם שלן אם ראוי לשמידה פטור ואם אין המקום ראוי לשמידה

חייב בשלן הוא דשאי' אינו דשאי בשלאחרים ו הכספים

והדינדין אין להם שמידה אלא שיטמנם בקרקע ויתק עליהם טפח

עפר או יטמנם בכותל בטפח הסמוך לקרקע או בטפח הסמוך לשמי

קודה אבל לא באמצע הכותל שמא יחסדו הגנבים שם ויגנבו אפלו

נעל עליהם כדאוי בתיבה או החציה אתם במקום שאין אדם מכוון

ולא מדגיש בו הדי זה פושע וחייב לשלם ז הורו מקצת

בשהחזירה בתוך ימי שאלתה אבל אם החזירה ביד אחר אחר ימי
שאלתה הרי זה פטור אם מתה בדרך שהשאלה אחר ימי שאלתה
יצאת מדין שאלה והרי הוא שומר שכר עליה ולפיכך אם מתה
או נשכית אחר ימי שאלתה פטור וכן כל כיוצא בזה ה
השואל פרה מחבירו שאלה חצי יום ושכרה חצי יום שאלה
היום ושכרה למחר שאל אחת ושכר אחת ומתה אחת מהן המשאל
אומר שאולה מתה ביום שהיתה שאולה מתה בשעה שהיתה
שאולה מתה והשואל אומר איני יודיע או שאמר השוכר שכורה
מתה ביום שהיתה שכורה מתה בשעה שהיתה שכורה מתה
והמשאל אומר איני יודיע או שאמר זה איני יודיע וזה אומר
איני יודיע המוציא מחבירו עליו הראייה ו לא היתה
שם ראיה ישבע השומר ששכורה מתה או שאינו יודיע ופטור
זה אומר שכורה וזה אומר שאולה ישבע השומר על השכורה
שמתה כדרכה כמו שטען ויגלגל עליו שהשכורה היא שמתה
ז השאלון שתי פדות חצי היום בשאלה וחצי היום
בשכירות המשאל אומר בזמן השאלה מתו שניהן והלה אומר
אחת מתה בזמן שאלתה והאחרת איני יודיע מתוך שאינו יכול
להשבע ישלם השתים ה וכן אם מסד לו שלש פדות
שתים שאולות ואחת שכורה המשאל אומר השתים השאולות
הן שמתו והשומר אומר האחת השאולה מתה ודאי אבל השניה
שמתה איני יודיע אם היא השאולה האחרת או השכורה מתוך
שאינו יכול להשבע שהדי אומר איני יודיע ישלם השתים
ט בהלכות טוען ונטען יתבאר דין זה וכיוצא בו מכל
הטענים שאינם יכולין להשבע וכיצד משלמין ומאיזה טעם הן
משלמין

שאינן עמו שרונים בציות וסומכין על שולחנו ואין צריך לומר אם
מסר לאחד הדגה פושע וחייב לשלם אלא אם כן הביא השומר השני
לאייה שלא פשע כמו שביארנו יג מעשה באחד שהפקיד
מעות אצל חבירו נתנם השומר לאמו הביאה אותם ולא טמנה אותם
ונגנבו אמרו חכמים אין השומר חייב לשלם מפני שנתנם לאמו
שכל המפקיד על דעת בניו ובני הבית מפקיד ואע"פ שלא אמר להם
פקדון הם יש לו לטעון כל שכן שהיא נזהרת בהן אם הן שלי
יד וכך אין אמו חייבת לשלם שהדי לא אמר לה שהן פקדון
ואמרו חכמים ישבע השומר שאותן המעות הן שנתן לאמו ותשבע
האם שהביאה אותם ונגנבו ויפטרו שניהם וכך כל כיוצא בזה

טו מכאן אתה למד שהשומר שמסר הפקדון לחשתי ובע
ביתו והודיעם שהוא פקדון ולא שמחו בדרך השומרים שהן חייבין
לשלם לבעל הפקדון ובעל הבית פטור שכל המפקיד על דעת אשתו
ובנו ובני ביתו הפקיד יז מעשה באחד שהפקיד כשות אצל
חבירו והיה לשומר כשות אחרת ואמר לשמשו מזו הכשות השלך
לתוך השכר והלך השמש והשליך מכשות של פקדון אמרו חכמים
השמש פטור שהדי לא אמר לו מזו השלך ומזו אל תשלך ודימה
שהוא מראה מקום הוא לו ואינו מקפיד על זה יח וכך
בעל הבית פטור שהדי אמר לו מזו השלך ואינו משלם אלא דמימה
שנהנה בלבד לפי כך אם נעשה השכר חומץ פטור מלשלם וכן וכך
כך חייב השומר בשבועה שכך אידע לו וכך כל כיוצא בזה

פרק חמישי

מעוֹת שלעֵינים
בהן ונגנבו פטור שנ לשמור לא לחלק לעניים והדי הוא ממון שאין לו
מי שהפקידו אצלו או שלפדיון שבזים ופשע

המצבינים שהוא הדין לכל דבר שמשאו קל ואין הקרקע מאבדת אותו
במהרה כגון לשונות שלכסף ואין צריך לומר לשונות הזהב
ואבנים טובות שאין להם שמירה אלא בקרקע ולזה דעתנו נוטה
ה המפקיד אצל חבדו כספים ערב שבת בין השמשות אינו
חייב לטרוח ולקבול אותן עד מוצאי שבת ואם נתאחד למוצאי
שבת כדי לקבלן ולא קבלן ונגנבו או נאנסו חייב ואם תלמד חכמים
הוא אינו חייב עד שיושהה כדי לקבלן אחד שיבדיל ט
ה המפקיד אצל חבדו כספים בדרך להוליכם לביתו או ששלח עמו
מעות ממקום למקום עדיבין שיהיו ערודין ומונחין ביח או קשורין
על בטנו מכנגד פנו עד שיגיע לביתו ויקברם כדאוי ואם לא
קברם בדרך הזאת אכלו נאנסו חייב לשלם שהדי תחלתו
בפשיעה ל מעשה באחד שהפקיד מענת אצל חבירו
והניחם במחצה שלקנים והדי הם טמונים בעובי המחצה ונגנבו
משם ואמדו חכמים אעפ"י שזו שמירה מעולה לענין גניבה
אינה שמירה כדאוי לענין האש ומאחר שלא טמנם בקרקע
או בכותל בנין פושע הוא וכל שתחלתו בפשיעה וסופו באונס
חייב וכן כל כיוצא בזה יא המפקיד אצל חבירו בין
כלים בין מעות ואמר לו תן לי פקדוני ואמר לו השומר איני יודיע
הימך הנחתי פקדון זה או באיזה מקום קבדתי הכספים המתן
לי עד שאבקש ואמנצח ותחזיר לך הדי זה פושע והחייב
לשלם לן מיד יב כל המפקיד אצל בעל
הבית בין כלים בין מעות על דעת אשתו ובניו ובנותיו ובני
ביתו הגדולים הוא מפקיד אבל אם מסדן לבניו ובנותיו הקטנים
או לעבדיו בין גדולים בין קטנים או לאחד מקדו בניו שאינן

שאינן

שני כלים אחד גדול ואחד קטן וכל אחד ואחד אומר אני הוא בעל
הגדול ישבעו שניהן ויתן הגדול לאחד מהן ודמי הגדול לשני
וישאר לו הקטן ואם הביאום לאחד בדרך אחד נותן את הקטן
לאחד מהן ומתוך הגדול נותן דמי הקטן לשני והשאר יהיה מונח
אצלו עד שיודה להצדו או עד לעולם ה' וכך מי שתבעוהו
שנים זה אומר אני הוא בעל הפקדון וזה אומר תני הוא והשומר
אומר אחד מכם הוא ואיני יודיע מי הוא ישלם לשניהם ט'
וכך שנים שהפקידו שתי בהמות אצל רועה ומתה אחת מהן
ואינו יודיע שלמי היתה ישלם לשניהם ואם הפקידו בעדו שלא
מדעתו מניח הבהמה ביניהן ומסתלק ותהיה מונחת עד שיודה
האחד להצדו או עד שידיצו לחלוק אותה ו' המפקיד
פירות אצל הצידו הרי זה לא יערבם עם פירותיו עבר ועירבן
יחשב כמה היו פירותיו וכמה היה הפקדון וידאה כמה חסר
הכל ויחשב חסרון הפקדון ויתן לו אחד שישבע י"א נסתפק
מהן ולא ידע כמה נסתפק יוציא לו חסדונות לחטין ולאודן קלוק
אדבעת קבין ומהצה לכל כול לשעורין ולדוחן תשעת קבין לכל
כול לכוסמין ולזרע פשתן בגבעולין ולאודן שאינו קלוק שלש
סאין לכל כול וכמטה הזאת לכל שנה ושנה י"ב במה
דברים אמורים שמדרד לו בימות הגורן והחזיר לו בימות הגורן
אבל אם מדרד לו בימות הגורן והחזיר לו בימות הגשמים אינו
מוציא לו חסדונות מפני שהן מותירות י"ג וכך מוציא
לו שתות ליון ושלשת לוגן שמן למאה לוג ומהצה שמרים
ולוג ומהצה בלע אם היה שמן מזוקק אינו לו שמרים ואם היו
הקנקנים ישנים אינו מוציא לו בלע י"ד הפקיד אצלו

מוציא

תופעת אפילו צאו עליך גנבים וקדם והציל עצמו בממון השבויים
 פטור אין לך סדין שבויים גדול מזה ב במה דברים אמרו
 בשאין זה הממון המופקר לעני מקום זה או לשבויים אלו אבל
 אם היה לעניים אלו ולשבויים אלו והדי הוא קצוץ להם הדי זה ממון
 שיש לו תובעין וישלם אם פשע או ישבע אם לא פשע כדרך
 כל הנשבעין ג המפקיד אצל חבירו ממון או כלים
 חשובין וצאו עליו גנבים וקדם ונתן להן הפקדון להציל עצמו
 אם היה אמוד שהוא בעל הממון חייב שחזקתו שבגללו צאו
 הגנבים ונמצא זה הציל עצמו בממון חבירו ואם אינו אמוד
 חזקתו שלא צאו אלא לשמך הפקדון ופטור וכן כל כיוצא בזה
 ד המפקיד אצל חבירו כלים או פירות וצאו גנבים
 וגנבום בפניו ואילו היה צווח היו בני אדם באים ומצילים אותם
 הואיל ולא צווח הדי זה פושע וחייב לשלם וכן כל כיוצא בזה
 ה שנים שהפקידו אצל אחד זה מאה וזה מאתים וכל
 אחד משניהם אומר אני הוא שהפקדתי המאתים והשומר אומר
 איני יודיע ושבע כל אחד מהן שהפקיד מאתים כדין כל נשבע
 וכלול ויתן מאתים לזה ומאתים לזה ויפסיד מאה מביתו שהדי
 הוא פשע שהיה לו לכתוב שם כל אחד על כיס שלו
 לפי כך אם הביאו השנים כאחד השלש מאות בכרך אחד וצאו
 ותבעו וכל אחד אומר המאתים שלו נותן מאה לזה ומאה לזה
 והשאר יהיה מונח אצל לעולם או עד שיודה לחבירו שהדי הוא
 אומר להם כיון שדאיתי שאין אתם מקפידין זה על זה והבאתם
 בכרך אחד לא הטרחתו על עצמי לידע ולזכור תמיד מי הוא
 בעל המאה מבעל המאתים ז וכן אם הפקידו אצל

ויטול והוא שיטעון דבר שהוא אמור בן או שהוא אמור להפקיח
אעלוי י"ט ולמה נשבע כאן בעל הפקדון לפי שאין השומר
מחויב שבועה שאכלו הודה ואמר בבארי לוי שהיה מלא סיגים
והמפקיד אומר מדגליות היה השומר נשבע הסת ונפטר כמי
שטענו חטים והודה לו בשעורים וכן כל כיוצא בזה ובה לכות
טוען ונטען יתבחרו עוקרי הדברים

שומד חנם שאמ' הדין
פרק ששי משלם ואינו

נשבע אם היה הפקדון דבר
שכל מינו שווה ומצוי בשוק לקנות כמותו כגון או ידיעות שלצמד
או שלפשתק השוות בכל עינים או קודות המצויות וכל כיוצא בהן
הדי זה משלם ואינו נשבע ב' אבל אם היה פקדון בהמה
או בגד מצויד או כלי מתוקן או דבר שאינו מוצא לקנות כמותו
בשווה חוששין שמא עיניו נתקנו ומשביעין אותו בתקנת
חכמים שבועה שאינו בדשותו ואחר כך משלם ג

והוא הדין לשאר השומדין כגון השואל שאמר מתה או נגנבה
ושומר שכר והשוכר שאמר נגנבה או אבדה אעפ' שהן חייבין
לשלם משביעין אותן שבועה שאינה בדשותן ואחר כך משלמין
דמי הבהמה או החפץ שאנו חוששין לו שמא עיניו נתקנו בה
ואם אמרו הצעלים יתר על זה היה שווה כולל בשבועתו שאינו
שווה אלא כך וכך ד' נמצא כל שומר שנשבע שבועת

השומדין כולל בשבועתו שלשה דברים ששמר כדרך השומדין
ושאידיעו כך וכך והדי אינו בדשותו ושלא שלח בו יד קודם
שיאדעו המאודע הפוטר אותו ואם רצה לשלם נשבע שאינו
בלשותו וכולל בשבועתו שכך וכך היה שווה ה' יש

פירות שאינן מדודין ועידבן עם פירותיו ולא מדדן הדין זה פשע
בעל הפקדון אומר כך וכך היו והשומר אומר איני יודיע ושלם
בלא שבועה שהדין חייב עצמו בתשלומין ואינו יודיע כמה
הוא חייב ונמצא מחויב שבועה ואינו יכול להשיב וכן
הודו דבותי רבי יוסף הלוי ורבו טו וכן כל שומר
שנתחייב לשלם ואמר איני יודיע כמה דמים אני חייב לשלם
והבעלים אומרים אנו יודעין וכך היה שווה יטלו בלא שבועה
והוא שיטענו דבר שהן אמודין בו ויש לשומר להחריש על
מי שלוקח ממנו יותר מן הראוי לו וי ומניין שהדין
כך הוא הגע עצמך שהפקיד אמרו כוס זהובים ופשע בו
הבעלים אומרים מאתים דינר היו בו והשומר אומר ודאי אומדין
שהיה בו דינרין אבל איני יודיע כמה הן נמצא זה כטוען
מאתים והודה לו במקצת ואמר השאר איני יודיע שהיה
מחויב שבועה ואינו יכול להשיב ומשלם כמו שיתבאר
יז מת אביו והניח לו שק צרוד הפקידו אמר
חבירו ופשע בו המפקיד אומר איני יודיע כמה היה בו שמא
מדגליות היו בו וכן השומר אומר איני יודיע כמה אני חייב
לשלם שמא זכוכית היה מלא שורת הדין ביניהן שאני אומר
בטענה שישבע השומר בתקנת חכמים שאינו ברשותו ויכלול
בשבועתו שאינו יודיע בודאי שהיה בו יתר על שווה כך
וכך וישלם מה שיורה בו וכן כל כיוצא בזה יח
מעשה באחד שהפקיד שק צרוד אמרו חבירו ופשע בו המפקיד
אומר חלי זהב ומדגליות וכיוצא בהן היו בו והשומר
אומר איני יודיע שמא סוגים או חול היו בו ואמרו חכמי שבע בעל

הפקדון
ויטול

הן מונחין אצלך בחצית אמר לו שלך החזרתי לך ואלו לאהדים
הן ואמרו חכמים אין מועי' אין מידו שמה אלו שומעין שלשום
הן אלא ישבע השומר בנקיטת חפץ שהחזיר כמו שביארנו
י"א בעל הפקדון שתבע פקדונו ומתן לו השומר ואמר
המפקיד אין זה פקדוני אלא אהל הוא או שלם היה ואתה שבדתו
אנחדש היה ואתה נשתמשתה בו מאה ס' אין הפקדתו אצלך ואין
אלו אלא חמשים ובעל הבית אומר זה הוא נשה פקדתה בעצמו
ומה שנתתה אתה נוטל הרי השומר נשבע הסת כשאר כל הנתבעין
י"ב שאין כל שומר נשבע שבועת השומדין האמורה
בתורה אלא בזמן שמזדה בעצמו שלפקדון כמו שהמפקיד
אומר וטוען שנגנב או מת או נשבה כללן שלדבר טוען לפטור
עצמו מן התשלומין י"ג אבל אם אמר זה הוא שהשאלתני
או שהשכרת לי או שנטלתי שכר על שמירתו והבעלים אומרים
אינו זה אלא אחר או נשתנה מבמות שהיה השומר נשבע
הסת או שבועת התורה אם הודה במקצת י"ד כיצד
מאה ס' הפקדתו אצלך והשומר אומר לא הפקדת אצלי אלא
חמשים נשבע שבועת התורה מפני שהודה במקצת לא משום
שבועת השומדין מאה כוד שלחטים הפקדתו אצלך לא הפקדת
אצלי אלא מאה כוד שלשעורים נשבע הסת כשאר כל הנתבעין
בטענה זו

פרק שביעי

המפקיד פירות אצל חבירו הרי זה
לא יגע בהן ואעפ"י שהן חוסדין ומתמעטין והולכין במה דברים
אמורים בשחטרו חסדו הראוי להן בכל שנה אבל אם חסדו יתר
מכדי חסדו מוכרן בבית דין מפני השב אבדה לבעלים וכשהוא

לשומר להתנות שאינו שומר כדרך השומדין אלא מעות אלו
שתפקיד אצלי צוית ביתי אני מנח אותם וכיוצא בזה טעם
השומר שתנאי היה בינינו ובעל הפקדון אומר לא היה שם תנאי
אעפ" שהפקיד אצלו בעדים מתוך שיכדל לומר שמדתי כדרך
השומדין ונחנסתי נאמן שהיה ביניהן תנאי לפיכך ישבע שלא
שלה ביד ושאינו ברשותו ושהיה ביניהן תנאי וְ שומר
חנם שהביא דאיה שלח פשע פטור משפועה ואין אומדין
שמה שלח ביד קודם שאבד ובעל הפקדון שהביא דאיה
שפשעה השומר משלם ואם טען ואמר תנאי היה בינינו אינו
נאמן שהדין יש עדים שפשע א המפקיד אצל חבדו
בעדים ובאו עדים ואמר שזה החפץ בפטנו הפקידו אצלו אין
השומר יכול לטעון ולומר חזרתי ולקחתני ממנו או כתבו לי
במתנה לפיכך אם מת השומר מוציאין הפקדון עצמו מן היתומים
בלא שבועה ח ולא עוד אלא מי שבא ואמר כך וכך הפקדתי
אצל אביכם ונתן סימנין מובהקין ונמצא הפקדון כמו שאמר
והיה הדין יודע שלא היה המת אמור שזה הפקדון שלו ושלדיין
הזה ליתן הפקדון לזה שנתן סימנין והוא שלא יהיה המפקיד
דגיל להכנס לזה שמת אבל אם היה דגיל אצלו שמה שלתחד
הוא והכיר סימנין שלו ט באו עדים והעידו לדיין שאין
זה אמוד אין מוציאין מן היתומים בעדותם שאין זו לאיה בדודה
ואומדין דעתם אינו אמוד דעתו ואין לדיין אלא מה שדעתו
סומכת עליו כמו שאבאר בהלכות סנהדרין ו מעשה
באחד שהפקיד שומשמיין אצל חבדו בעדים ובא לתבעו אמר
לו החזרתם לך אמר לו המפקיד והלא כך וכך היא מדתם והדין

ולא קשורין קשר משונה אעפ"י שהן צדודין יש לו להשתמש בהן
ט לפיכך הוא נעשה עליהן שומר שכר ואם נגנבו או
אבדו חייב באחריותן נאנסו כגון שאבדו בלסטים מזוייזי הרי זה
פטור במה דברים אמורים קודם שישתמש בהן אבל אחר
שנתמש בהן נתחייב באחריותן ככל מלוה שבעולם עד שיחזיק
לבעלים י המפקיד מעות אצל בעל הצית בין צדודין
בין מותדין הרי זה לא ישתמש בהן לפיכך אם אבדו או נגנבו
אינו חייב באחריותן והוא שיטמנם בקרקע כמו שביארנו
יא המפקיד הצית אצל חבירו בין שייחדו לה הבעלים
מקום בין שלא ייחדו לה הבעלים מקום וטל טלה לעדנו ונשברה
בין מתוך ידו נשברה בין אחר שהחזירה למקומה שייחדו לה נשברו
חייב לשלם טל טלה לצדקה בין שנשברה מתוך ידו בין שנשברה
משהניחה במקום אחר הרי זה פטור יב אין מקבלין
פקדונות לא מן הנשים ולא מן העבדים ולא מן התינוקות קיבל
מן האשה יחזיר לאשה מתה יחזיר לבעלה קיבל מן העבד יחזיר
לעבד מת יחזיר לרבו קיבל מן הקטן יצא לו בוספר תורה או
דקל שיאכל פירותיו וכולן שאמרו בשעת מיתתן שלפלוני הן אם
נאמנין לו יעשה בפירותיו ואם לאו יחזיר ליודשיהם יג
הפקדון והאבדה לא נתנו להתבע אלא במקומן כיצד הפקיד
אצלו בירו שלם אינו יכול לתבעו בנזב ואם החזיר לו פקדונו
בנזב מקבלו ממנו הפקיד אצלו בישוב והביא לו פקדונו במדבר
אינו מקבלו ממנו אלא יאמר לו הרי הוא באחריותך עד שתחזירהו
לי בישוב כדרך שהפקדתי אצלך בישוב יד המפקיד
אצל חבירו והלך בעל הפקדון למדינת הים והרי השומר לו צד

מוכרן ימכור לכהנים בדמי תרומה שמא עשו אותן הבעלים
תרומה או תרומת מעשר על פירות אחרות ^ב המפקיד
אצל חבירו פירות והדקיבו יין והחמיץ דבש והפסיד עושה
תקנה לבעל הפקדון ומוכרן לו בבית דין אעפ"י שעמדו בהפסידן
ואין ההפסד פושה בהן הרי הקנקנים והכלים מוסיפין הפסד

^ג המפקיד חמץ אצל חבירו והגיע הפסד הרי זה לא יגע
בו עד שעה חמישית מיום אדבעה עשר יוצא ומוכרו בשוק
לשעתו משום השב אבדה והוא הדין לשאר הפקדונות שלא יגע
בהן אעפ"י שהוא יודע בודאי שיוזלו בזמן פלוני או יאנוס אותם
המלך שמא יבאו בעליהן מקודם ויטלו ממנום ^ד

המפקיד ספר תורה אצל חבירו גוללו אחד לשנים עשר הדין
ואם כשהוא גוללו פתחו וקראו בו מותר אבל לא יפתח בגלל עצמו
ויקרא והוא הדין לשאר הספרים ואם פתח וקרא בגלל עצמו הרי
שליח יד בפקדון ונתחייב באנסיו ^ה הפקיד אצלו כסות

של צמד מנערה אחת לשלשים יום כדרך שאמרו באבירה
וכן כל כיוצא בזה שזו חובה עליו משום השב אבדה לבעלים
^ו כמה דברים אמורים בפקדון שהלכו בעליו למדינת

הים אבל אם היו עמו באותה הארץ הרי זה לא יגע בו אעפ"י שהוא
אבד ^ז כל המוכר פקדון על פי בית דין הרי זה מוכר לאחדים
ואינו מוכר לעצמו מפני החשד והדמים יהיו מונחין אצלו ויש
לו להשתמש בהן לפי כך הרי הוא עליהן שומר שכר אעפ"י שעדיין
לא נשתמש בהן ^ח המפקיד מעות אצל השלחן או החנוני

אם היו ערודין וחתומין או קשודין קשר משונה הרי זה לא ישתמש
בהן לפי כך אם נגנבו או אבדו אינו חייב באחריותן ואם אינן חתומין

ולא

ויש

השבח הבא מאיליו כי צד הפקיד ארבע סאין אצל חביו ויהי
הן שוין סלע ונגנבו או אבדו ואמר הדין משלם סלע ואיני
נשבע ואחר כך נמצאו והדין שוים ארבע סלעים הדין
של שומר ואינו משלם אלא סלע ח במה דברים אמור
שלא הטריחן לבעלים בדין אבל אם הודה שפשע והייבזהו בית
דין ליתן ולא נתן ברצונו עד שפסוהו בית דין על כרחו ונטלו
ממנו ואחר כך הוכר הגנב או נמצא הפקדון יחזור לבעלים כמות
שהוא ומחזיקין לשומר הדמים שלקחו ואם פלים או קרקע גבו
בית דין ממנו בשומה מחזיק לשומר כליו או שדהו ט
תבעוהו בעלים לשלם ונשבע ואחר כך שלם והוכר הגנב הואיל
ושלם ברצונו זכה בכפל ואעפ"י שהטריחו בתחלה לדין עד שנשבע
אמר השומר בתחלה איני משלם וחזר ואמר הדין משלם זכה
בכפל ; אמר הדין משלם וחזר ואמר איני משלם
או שאמר הדין משלם ומת ואמרו הבנים איך אנו משלמין או
שלא הספיק להתבוע את השומר עד שמת ותבע את הבנים
ושלמו בני השומר או ששלמו הבנים לבנים או ששלם השומר
מחצה' שאל שתי פדות ושלם אחת מהן שאל משותפין ושלם
לאחד מהן שותפין ששאלו ושלם אחד מהן שאל מן האשה
ושלם לבעלה אשה ששאלה ושלם בעלה כל אלו ספק ודדי הכפל
מוטל בספק ואינו תחת אחד מהן יא לפיכך חולקין
הכפל או השבח בין בעל הפקדון ובין השומר ואם קדם אחד
מהן ותפס הכל אין מוסיאין מיידו ואפלו בחוזה לארץ יב
נגנב הפקדון באונס ואחר כך הוכר הגנב אחד שומר חנם
ואחד שומר שכל יעשה דין עם הגנב ואינו נשבע קדם ונשבע

לפרש או לצאת בשויה יש מי שהורה שאם בא השומר והביא
הפקדון לבית דין נפטר מאחריות שמירתו ודברים של טעם
הם שאין אוסרין זה במדינה זו מפני הפקדון שלזה שבדח
ואי אפשר לו להוליכו עמו שמא יארעו אונס ויהיה חייב באחריותו
ובית דין מפקדין אותו ביד נתמן אצלם משום השב אבדה
לבעלים

פרק שמיני

המפקוד אצל
חבירו בהמה או כלים ונגנבו או אבדו ואמר הדיני משלם ולא
רצה להשבע ונמצא הגנב משלם תשלומי כפל טבח או מכר
משלם תשלומי ארבעה וחמשה למי משלם למי שהיה הפקדון
אצלן שהדי אמר משלם ב חזקה הבהמה עצמה חוזרת
לבעליה היא וגזותיה וולדותיה שאין זה השומר קנה שבח הבא
מגופה אלא שבח הבא מאיליו וכבר ביארנו שאין הגנב מחזיר
גזות וולדות אלא לפע יאוש ג נשבע השומר ולא רצה
לשלם ואחר כך נמצא הגנב משלם תשלומי כפל טבח או מכר
משלם תשלומי ארבעה וחמשה למי משלם לבעל הפקדון
ד וכך השוכר פדה מחבדו ונגנבה ואם הדיני משלם ואינו נשבע
ואחר כך הוכר הגנב משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבע וחמש לשוכר
שאילו רצה השוכר היה נשבע שנגנבה באונס ונפטר ה שומר חנם
שאם פשעתי זכה בפל שהדי חייב עצמו לשלם ואילו רצה אמ נגנבה
או אבדה והיה נפטר וכך נושא שכר והשוכר שאם נגנבה קנה הכפל
שהדי חייב עצ לשלם ואילו רצה אמ מתה והיה נפטר ו אבלה שוא
אינו קונה הכפל עד שישלם מעצ קדם ושלם מעצ ואחר כך הוכר הגנב
משלם תשלומי כפל וארבעה וחמשה לשואלי ז כל הקונה הכפל

קונה השבח

העבט תעביטנו נמצוה זו גדולה מן הקדקה על העני השואל
שזה כבר נצרך לשאל וזה עדיין לא הגיע למעשה למדה זו והתורה
הקפידה על מי שימנע מלהלוות לעני שנ' ודעה עינך באחיק
האביון ב כל הנוגש את העני והוא יודע שאין לו מה יחזיר
לו עובר בלא תעשה שנ' לא תהיה לו כנושה ומצות עשה לנגוש
את הנכרי ולהציר לו שנ' לנכרי תגש מפני השמועה למדו שזו
מצות עשה ג אסור לאדם להקנות לבעל חובו בזמן שיודע
שאינו לו אפלו לעבוד לפניו שלא יפחידו או יבלימו אעפ"י שאינו
תובעו ואין צריך לומר אם תבעו וכשם שאסור לזה התובע לתבוע
כך אסור ללווה לכבוש ממון חבירו שבידו ולומר לו לך ושוב
והוא יש לו שנ' אל תאמר לדעוך לך ושוב כו' ד וכך
אסור ללווה ליקח ההלוואה ולהוציאה שלא לצורך ולאבדה עד
שלא ימצא בעל חוב מאין יגבה אעפ"י שהמלווה עשיר גדול
ועושה זה דשע הוא שנ' לווה דשע ולא ישלם וצוון חכמים ואמרו
יהיה ממון חבירך חביב עליך כשלך ה כשיתבע המלווה
הלוואתו אעפ"י שהוא עשיר והלווה דחוק וטרוד במזונות אין להחמין
בדין לא גובין לו חובו עד פרוטה אחרונה מכל המטלטלין שימצאו
לו ואם לא הספיקו המטלטלין גובין מן הקרקע אחר שמחדימין
על מי שיש לו מטלטלין או מי שיש לו מטלטלין ולא יביאם
לבית דין ו גובין מכל קרקע שיש לו אעפ"י שהיא משועבדת
לכתובת אשתו או לבעל חובו שקדם גובין לזה ואם יבוא הדאשון
ויטרוף וטרוף ז טען הלווה שמטלטלין אלו שבידו
אינן שלי אלא סקדון הם בידי או שכודין ושאלין אין שנמעין לו
אלא או יבוא ראיה או יגבה מהן בעל חובו ח אין בעל

ש"ד ע

ואחר כך הוכר הגנב אם שומר חנם הוא דעה עומד בשבועתו
דעה עושה דין עם הגנב ואם שומר שכר הוא עושה עמו דין
יג נגנב הפקדון באונס והחזירו הגנב לבית השומר
והדי היא בהמה ומתה שם בפשיעה יש בדבר ספק אם כלתה
שמירתו ונפטר או עדיין לא כלתה שמירתו לפי כך השומר
פטור מלשלם ואם תפסו הבעלים איז מוציאין מידן

ברוך רחמנא דסייען הלכות לווה ומלוה

יש בכללן שתים עשרה מצוות

אדבע מצוות עשה ושמונה מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן
א להלוות לעני ומך ב שלא יגוש אותו ג לנגוש את
הנכרי ד שלא ימשכון בעל חובו בזדוע ה להחזיר
המשכון לבעליו בזמן שהוא עדיך לו ו שלא יאחר המשכון
מבעליו העני בעת שהוא עדיך לו ז שלא יחבל אלמנה
ח שלא יחבל כלים שעושין בהן אוכל נפש ט
שלא יתן המלוה בדבית י שלא ילוה הלוח בדבית יא
שלא יתעסק אדם בין לווה ומלוה בדבית לא יעיד ביניהם
ולא יכתוב שטר ולא יעדוב יב ללוות מן הנכרי ולהלוות
לו בדבית יג וציאור מצוות אלו בפרקים אלו

פרק לאישון להלוות לעני ישראל
מצות עשה
שנ אם כסף תלוה את עמי את העני עמך יכול לשות תל

העבט

ויתנו לבעל חובו יג מלוה שבא להפרע שלא בפני הלווה בגין
שהיה במדינה רחוקה ותפסה האשה מטלטלין מנכסי הבעל
כדי שתזון מהן מוציאין אותן מידה ונותנין לבעל חוב שאפלו
היה בעלה עומד לא היה יכול לזון את אשתו ובניו עד שיפרע כל
חובו

פרק שני

שיתבע המלוה את חובו אם נמצאו ללווה

נכסים מסדדין לו ונותנין לבעל חוב את השאר כמו שביארנו
ואם לא נמצא ללווה כלום או שנמצאו דברים שמסדדין לו בלבד
ילך לן הלוה לדרכו ואין אוסדין ואין אומדין לו הבא ראיה שאתה
עני ולא משביעין אותו בדרך שדנין הגוים שנ לא תהיה לו כנושה
ב אלא אומדין למלוה אם אתה יודיע לו נכסים לזה

המחויב לך לך ותפוס אותן טען שיש לו מטלטלין והחביא אותן
והדי הם בתוך ביתו אין מן הדין שיכנס לביתו לא הוא ולא שלוח
בית דין שהתורה הקפידה על זה שנ בחוץ תעמד אבל מחרימין
על מי שיש לו ולא יתן לבעל חובו ג כלאו הגאונים הראשונים

שעמדו אחד היבוקר התלמוד שדכו הדמאין ונבעלה דלת בפני
לוויין התקינו שמשביעין את הלוה שבועה חמורה פעין שלתורה
בנקיטת חפץ שאין לו כלום יתן על דברים שמסדדין לו ושלם
החביא ביד אחרים ולא נתן מתנה על מנת להחזיר ד

וכולל בשבועה אן שכל שידיוח וכל שיבוא לידו או לדשותו מאשר
תשיג ידו לא יאכל ממנו כלום לא לאשתו ולא לבניו ולא ילבוש
אותם ולא יטפל בהם ולא יתן מתנה לאדם בעולם אלא יוציא
מכל אשר תשיג ידו מזון שלשים יום שלשים יום וכסות שנים
עשר חדש שנים עשר חדש מזון הדאוי לו וכסות הראויה לו לא

חוב גובה לא מכסות אשתו וצנין שללוח ולא מבגדים צבועים
שצבען לשמן אעפ" שערדיין לא לבשו אותן ולא מסנדלים
חדשים שלקחן לשמן אלא הדי אלו שלהן במה דברים אמורים
בפ"ה החול אבל בפ"ה השבת והמועד גובה אותן בעל חוב וח"ן
עדיך לומר אם היה בהן טבעות וחלוי זהב או כסף שהכל לבעל
חובו פ' היו לו מטליון או קרקע והדי עליו שטדי חובות
לגוים ואמר הדי כל נכסי משועבדין לגוים ואם יטלו אותן הישראלים
בחובן יאסרו אותי הגוים בחובן ואהי בשביה הורו דבותי שאין שומעין
לו ויגבו הישראלים וכשיבואו הגוים ויאסרוהו הדי כלי ישראל מצויין
לסדותו י' מסדדין לבעל חוב כדרך שמסדדין בעדכיים
כיצד אומדין ללוח הבא כל מטליון שיש לך ולא תניח אכרו
מחט אחת ונותנין לו מן הכל מאזן שלשים יום וכסות שנים עשר חדש
מכסות הראויה לו לא שילבש בגדי משי או מצנפת זהובה לא מעבידין
אותה ממנו ונותנין לו כסות הראויה לו לשנים עשר חדש ומטה
ליושב עליה ומטה ומצע הראוין לו ליושב עליהן ואם היה עני מטה
ומפץ ליושב עליו ואין נותנין כלים כאלו לאשתו וצנין אעפ" שהוא
חייב במזונותם ונותנין לו סנדליו ותפליו י"א היה או כפץ
נותנין לו שני כליו אומנות מכל מין ומין כגון שהיה חדש נותנין לו
שני מעצדין ושתי מגדות היה לו מין אחד מרובה ומין אחד מועט
נותנין לו שנים מן המרובה וכל שיש לו מן המועט ואין לוקחין
לו כלים מדמי המרובה י"ב היה אכר או חמר אין
נותנין לו לא צמדו ולא חמורו וכן אם היה ספן אין נותנין לו
ספינתו אף עלפי שאין לו מזונות אלא מאלו אין אלו
כלים אלא נכסים וימכרו עם שאר המטליון בבית דין

צג
ג

מדין
ליו
ידין
מדין

זה שהוא עני ושאינו רמאי אסור להשביעו ^ל וכך אני אומר
שמי שהחזק רמאי ודרכיו מקולק לין במשאו ומתנו הדי הוא אמוד
שיש לו ממון וטען שאין לו כלום והדי הוא דין להשבע בתקנה זו
שאיך לאוי להשביעו אלא אם יש כוח בדיין לעשותו עד שיפדע
בעל חובו או לנדותו עד שיתק יעשה מאחר שהוא אמוד שמדיעת
בעל חוב מצוה ^{יא} כללן שלדבר כל שיעשה הדיין מדברים
אלו וכוונתו לדרוף העדק בלבד שנתטונו לדפן לא לעבוד הדין
על אחד מבעלי דינין הדי זה מורשה לעשות ומקבל שכר והוא
שיהיו מעשיו לשם שמים ^{יב} מי שנתחייב בשבועה זו מפני
שטר חוב שעליו והודה לאחרים בחובות אחרים והשיגה ידו יתר על
הראוי לו לא יטול היתר אלא בעלי השטרות בלבד שמא קנוני
עשה בהודאתו על נכסיו שלזה ^{יג} ראובן שהיה חייב
לשמעון מאה ולוי חייב לראובן מאה מוציאין מלוי ונותבין לשמעון
לפי כך אם אין לראובן נכסים והיה לו שטר חוב על לוי ואמר לוי
שטר אמנה הוא פדוע הוא והודה לו ראובן אין משגיחין על הודיותו
שמא קנוניא הן עושיין לאבד זכותו של שמעון אלא ישבע שמעון
ויטול מלוי כדן כל טורף שאינו נפרע אלא בשבועה ^{יד}
וכך כל מי שיש עליו שטר חוב והודה לאחד מעצמו בחוב אחד
אם אין לו נכסים כדי שיגבו שניהם גובה בעל השטר בלבד שלא
יעשו קנוניא על שטרו שלזה ^{טו} אסור לאדם להלוות
מעותיו בלא עדים ואפלו לתלמיד חכמים אלא אם כן הלוהו על
המשכון והמלוה בשטר משובח יתר וכל המלוה בלא עדים עובר
משום ולפני עור לא תתן מכשול וגודם קללה לעצמו ^{טז}
הרב שלוח מעבדו ואחר כך שיחדרו או לזה מאשתו ואחר כך גידשה

אפילת הזוללים והסובאים או בני מלכים ולא מלכוש הפחות
והסגנים אלא כדרכו וכל היתר על עדכו יתן לבעל חובו ראשון
ראשון עד שיגבנו כל חובו ה' ומחד ימין תחלה על מי
שידע לפלוני נכסים גלויים או טמונים ולא יודיע לבית דין גם אחר
התקנה הזאת אין בעל חוב יכול להכנס לתוך ביתו שללוה לא הוא
ולא שלוח בית דין שלא תיקנו לעקוד גוף התורה אלא הלוה בעצמו
יוציא כליו או יאמר כך וכך הוא שיש לו מנחין לו הראוי לו ויוציא
השאר וישבע כתקנה זו וכזה דנין ישראל בכל מקומותם
נדחה לו ממזן אחד שנשבע שבועה זו ואמר שלא יהיה הוא או
עסק הוא בידי אין שומעין לו עד שיביא ראיה וכן הודו רבותי
ז' מי שנשבע שבועה זו שאין לו כלום וכל מה שידויח יתן
לבעלי חובו אין כל אחד ואחד מבעלי חובות בא ומשביעו שבועה
אחת כוללת כל בעלי החובות ותקנת אחרונים היא ואין מדקדקין
בה להחמיד אלא לחקל ה' מי שהחזק שהוא עני וכשר
והולך בתום והדבר גלוי וידוע לדיין ולרוב העם ובא בעל חובו
להשביעו כתקנה זו והוחזק התובע שאינו מסתפק בעניות זה
אלא דויעה לעדרו בשבועה זו ולהער לו ולביישו בדברים כדרי
להנקם ממנו או כדו שילך וילוה מן הגוים בדצית או יקה נכסי
אשתו ויתן לזה עד שינצל משבועה זו יראה לו שאסור לדיוק ירא
שמים להשביעו שבועה זו ואם השביעו בטל לא תעשה שלתורה
לא תהיה לו כנושה ט' ולא עוד אא דאוי לדיין לגעור בתובע
ולטרדו מסני שהוא עויד והולך בשדירות לבו שלא תיקנו גאונים
תקנה זו אלא מפני הדמאין והרי נאמר עד דרוש אחיך אתו עד
שתדוש את אחיך אם דמאי הוא אם אינו דמאי ומאנה שהוחזק

בין בעל חוב לשלוח בית דין ששלוח בית דין יש לו לנתק המשכון
מיד הלואה בזדוע ונותנו למלוה ובעל חוב אין לו ליתק המשכון
עד שיתן לו הלואה מדעתו ז' עבד בעל חוב ונכנס לבית הלואה
ומשכנו או שחטף המשכון מידו בזדוע אינו לוקה שהרי ניתק לעשו
שנ השיב תשוב לו את העבוט ואם לא קיים עשה שבח כגון שאבד
המשכון או נשרף לוקה ומחשב דמי המשכון לבעליו ותובע
השאר בדין ח' אחד המשכון את חבירו בבית דין או משכנו
בדו בזדוע או מדעת הלואה אם איש עני הוא ומשכנו דבר
שהוא צריך לו הרי זה מצוה להחזיר לו העבוט בעת שהוא צריך
לו מחזיר את הכר בלילה כדי לישן עליו ואת המחדישה ביום כדי
לעשות בה מלאכתו שנ השיב תשוב לו את העבוט י' עבד
ולא השיב לו כלי היס ביום וכלי הלילה בלילה עובר בלא תעשה
שנ לא תשכב בעבוטו לא תשכב בעבוטו אצלך זן כסות לילה
ובכלים שהוא עושה בהן מלאכתו ביום או לובשן הוא אומר עד
בוא השמש תשיבנו לו מלמד שמחזירן כל היום י"א אם
כן הוא שמחזיר המשכון לו בעת שהוא צריך לו ולוקח אותו בעת
שאינו צריך לו מה יועיל המשכון כדי שלא ישמט החוב בשביעות
ולא יעשה מטלטלין אצל בניו אלא יפדע מן המשכון אחר שמת
הלואה י"ב הא למדת שהמשכון אתה עני דבר שהיא
צריך לו ולא החזירו לו בזמנו עובר משום שלשה שמות משום
לא תבוא אל ביתו ומשום השב תשוב לו את העבוט ומשום לא
תשכב בעבוטו י"ג במה דברים אמורים שמשכנו שלא
בשעת הלואתו אבל אם משכנו בשעת הלואתו אינו חייב להחזיר
לו כלל ואינו עובר בשם מן השמות האלו י"ד שלוח בית

איך להן עליו כלום שכל מה שקנה עבד קנה רבו וכל המעות שציר
האשה בחזקת בעלה אם כן והביאה ראיה שהן מנדונתה

פרק שלישי

עשייה בין עשירה אין ממשכנין

אותה לא בשעת הלואה ולא שלא בשעת הלואה ולא על פי בית דין
שנ' ולא תחבל בגד אלמנה ואם חבל מחזירין ממנו על כדחו ואם

תודה לו תשלם ואם תכפור תשבע אבד המשכון או נשרף קודם שיחזיר
לוקה ב זמן המלוה את חברו בין שהלוהו על המשכון בין

שמשכנו אחר הלואה צידו או על פי בית דין לא יחבל כלום שעושיין
בהן אוכל נפש כגון הרחים והעידבות שלעין והיודות שמבשרין

והעידבות

בהן וספינין של שחיטה וכיוצא בהן שנ' כי נפש הוא חבל ואם חבל
מחזיר על כדחו ואם אבד המשכון או נשרף קודם שיחזיר לוקה

חבל כלים הרבה שלא אוכל נפש כגון שחבל עריבה
ויורה וספינין חייב על כל כלי וכלי בפני עצמו אפלו שני כלים שהן

עושיין מלאכה אחת חייב עליהן משום שני כלים ולוקה שתיים על
שתיים שנ' לא יחבל רחים ורכב לחייב על הרכב בפני עצמו ועל

הרחים בפני עצמן ד כשם שהרכב והרחים מיוחדין שני
כלים ומשמשין מלאכה אחת חייב על זה בפני עצמו ועל זה

בפני עצמו כך כל שני כלים אעפ"י שממששין מלאכה אחת חייב
על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו וכך אם חבל צמד בקר

החודש לוקה שתיים ה המלוה את חברו אחד עני ואחד
עשיר לא ימשכנו אלא בבית דין ואפלו שלוח בית דין שבא

למשכן לא יכנס לביתו וימשכנו אלא עומד בחוץ והלוה נכנס
לביתו ומוציא לו המשכון שנ' בחוץ תעמד ו אם כן מה

בין

שזו אזהרה ללוה כלומר לא תנשיך לאהיך ג' - וכן אסור
להתעסק בין לוה ומלוה בדבית בעלמי שהיה ערב או סופר או עד
ביניהן הרי זה עובר בלא תעשה שנלא תשימוץ עליו נשך זו אזהרה
אף לעדים ולערב ולסופר ד' הא למדת שהמלוה בדבית
עובר על ששה לאויז לא תהיה לו פנושה את כספך לא תתן לו בנשך
ובמרבית לא תתן אפליך' אלתתק מאתו נשך ותרבית' לא תשימוץ
עליו נשך' ולפני עוד לא תתן מכשול' והלוה עובר בשנים' לא
תשיך לאהיך' ולפני עוד לא תתן מכשול' ערב ועדים וכיוצא בהן
איז עוברין אלא משום לא תשימוץ עליו נשך' וכלמי שהיה צדעו
בין שניהם או שסייע אחד מהם או הודהו עובר משום ולפני עוד
ה' אעפ' שהמלוה והלוה עוברין עלכל אלו הלאויז אינן
לוקין מפני שניתן להשבון שכל המלוה בדבית אם היתה דבית קצוצה
שהיא אסודה מן התורה הרי זו יוצאה בדיונין ומוציאן אותן מן
המלוה ומחזירין ללוה ואם מת המלוה איז מוציאן מיד הבנים'
ו' הניח להן אביהן מעות שלדבית אעפ' שהן יודעין שהן
שלדבית אינן חייבין להחזיר' הניח להן מדה וטלית שלדבית וכל
דבר המסוים חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן במה דברים אמרים
בשעשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת אבל אם לא עשה
תשובה איז הוששין לכבודו ואפלו דבר מסוים אינן מחזירין
ז' הגזלין ומלוו דבית שהחזירו איז מקבלין מהן כדאי
לפתוח להן דרך לתשובה וכל המקבל מהן איז רוח הפמים נוחה
קימנו ואם היתה הגזילה קיימת והרבית דבר מסוים והדי הוא בעצמו
מקבלין מהן' ה' שטר שכתוב בדבית בין קצוצה בין
שלדביתם גובה את הקרן ואינו גובה את הדבית קדם וגבה את הכל

דין שבא למשכן לא ימשכן דברים שאי אפשר לאדם ליתן אותם
משכון כגון בגד שעליו וכלי שאוכל בו וכיוצא באלו ומניח מטה
ומצע לעשיר ומטה ומפץ לעני וכל הנמצא בידו חוץ מאלו יש
לן למשכנו ויחזיר לו כלי היום ביום וכלי הלילה בלילה הן לפניו
שני - כליים נוטל אחד ומחזירי אחד טו עד מתי הוא

חייב להחזיר וליקח עד לעולם ואם היה המשכון מדברים שאינו
צריך להן ואין מניחין אותם ללוה הרי זה מניחין אצלו עד שלשים
יום ומשלשים יום ולהלן מוכר המשכון בבית דין מת הלוה אינו
מחזיר לבנו מת הלוה אחד שהושב לו המשכון שמטו המלוה
מעל בניו ואינו מחזיר יו הערב מותר למשכנו בקדוה
ולחכנס לביתו ולוטול המשכון שנ לקח בגדו כי ערב זר' וכך מי
שיש לו שפר אצל חברו בין שכר מלאכתו בין שכר בהמתו וכליו
בין שכר ביתו הרי זה מותר למשכנו ושלח על פי בית דין ונכנס
לביתו ונוטל המשכון בשכרו ואם זקף השכר עליו מלוה אסור
שנאמר כי תשה בדעך משאת מאומה יז מי שהיה
בירו משכנו שלעני אם היה שכרו יתר על פחתו כגון קרדוס
ומסד גדול וכיוצא בהן הרי זה מותר להשכירו ומנכה שכרו
מחובו תמיד מפני שזה כמשיב אבירה ואינו צריך לשות לבעלים

מדין דביעי

אחד הוא שנ

נשך ודבית
את כספך לאתתן
לו בנשך ובמדבית לא תתן אכלך ולהלן הוא אומ' נשך כסף נשך אכל נשך
כל דבר אש' יש' ולמה נקרא שמו נשך מפני שהוא כנושך שמצער חברו
ואוכל בשדו ולכנס חלקו הכס' לעבוד עליו בשני לאוין ב' כדדך שאסור
לנותן להלוות בדבית כך אסור ללוות בדבית שנ לא תשך לאחיו

מפי השמועה למעו

דברים אמורים בשהוסיפו עליו עד חמישיתו כגון שהיה משתלל
אדבעה ועשוהו ^{חמשה} אבל אם הוסיפו עליו יתר על חמישיתו מנכה לו
כל התוספת אעפ"י שלא הזלו הפירות והנא הדין למלוה על המטבע
ופחתו ממנו י"ו המלוה את חבירו על המטבע ונפסל אם
יכול להוציאו במדינה אחרת ויש לו דרך לאותה המדינה כותק לו
ממטבע שהלוהו ואומר לו לך והוציא במקום פלוני ואם אין לו
דרך לשם כותק לו ממטבע היוצא באותה שעה ובין בכתובה
י"ז הודו מקצת גאונים שלוח שמחל למלוה בדבית שלקה
ממנו או שעתיד ליקח אעפ"י שקנו מידו שמחל או נתק מתנה
אינו מועיל כלום שכל דבית שבעולם מחילה היא אבל התורה
לא מחלה ואסדה מחילה זו ולפי כך אין המחילה מועלת בדבית
אסלו בדבית שלדבדיהם י"ח ידאה לו שאין הודאה זנבונה
אלא מאחד שאומדין למלוה החזיר לו וידע הלוח שדבר אסור
עשה ושיש לו לטול ממנו אם דעה למחול מוחל כדרך שמחל
הגזל ובפירוש אמרו חכמים שהגזלנין ומלווי דבית שהחזירו
אין מקבלין מהן מכלל שהמחילה להם מועלת י"ט נכסי
יתומים מותר ליתן אותם לאדם נאמן שיש לו נכסים טובים
קדוב לשכר ורחוק להפסד כיצד אומדין לו תהיה נושא ונותן
בהן אם היה שם ריוח תן להם חלקם מן הדיוח ואם יש שם הפסד
אתה תפסיד לבדך שמה כאבק דבית הוא וכל אבק דבית אינה
אסורה אלא מדבדיהם ובנכסי יתומים לא גזרו

פרק חמישי

הגוי וגד תושב לוין מהן שנ' לא תשיך לאחיק נשך לאחיק אסור ולשאר העולם מותר ופצת

ומלוין אותך בדבית

מדיני אין ממנו הדבית הקדושה אבל אבק לבית שהוא מדבדיהם
אינו מזה מן הלוח למלוח ואין מחזירין אותן מן המלוח ללוח
פ כל הכותב שטר דבית הדין זה כפוחב ומעיד עליו
עדים שבפר ציוי אלהי ישראל וכן כל הלוח ומלוח בדבית צינם
לצין עצמן שניהן כבוסדין ציוי אלהי ישראל וכפרו בצעירת
מצרים שנ את כספר לא תתן לו בנשך וכו' אני יוי אלהיכם אשר
הוצאתי אתכם מארץ מצרים אקור לאדם להלוות צנו
וצנו ציתו בדבית אעפ שאינו מקפור ומתנה הוא שנותן להן
הדי זה אקור שמלא יתגילן בדבר זה יא תלמיד חכמים
שהלוו זה את זה ונתן לו יתר על מה שלוח ממנו הדי זה מותר
שהדבר ידוע שלא נתן לו אלא מתנה שהדי הן יודעין חומר
אקור הדבית יב המלוח את חבירו ומצא הלוח יתר
או שהחזיר לו חובו ומצא יתר אם בכדי שהדעת נוטה חייב
להחזיר ואם לאו מתנה הוא שנתן לו או גזילה היתה לו בירו
והבלוע לו בחשבון או אחר עוה לו להבלוע לו יג בכמה
הדעת נוטה באחת ובשתיים או בחמשה או בעשדה שמא חמשה
חמשה מנה או עשדה עשדה וכך אם מצא יתר מנין החמשות
או מנין העשדות חייב להחזיר שמא האחדים שהיה מונה בהן
החמשות או העשרות נתעדכו עם העשדות יד
המלוח את חבירו על המטבע וכן הכותב לאשתו בכתובתה
מטבע ידוע ופידש משקלו והוסיפו על משקלו אם הוזלו
הפירות מחמת התוספת מנכה לו שיעור התוספת ואפלו הוסיפו
עליו כל שהוא ואם לא הוזלו מחמת התוספת אינו מנכה לו
אלא נותן לו ממטבע היוצא באותה שעה טו במה

את הקדן ואת הדבית שלא יאמרו בשביל מעותיו נתגייד זה וגובה
הישדאלי ממנו אחד שנתגייד כל מעות הדבית שנתחייב בהן
כשהיה גוי ה' מצוה להקדים הלואה ישדאל בהנם להלואה
הגוי בדבית ואסור לאדם שיתן מעותיו קדוב לשכר ודחוק להפסד
שזה אבק לבית הוא והעושה זה רשע ואם נתן חולקין בשכר
ובהפסד כדן העסק והנותן מעותיו קדוב להפסד ודחוק לשכר
הדי זה חסיד פ' אין משיבין חנוכי למחצת שכר ולא יתן
לו מעות ליקח בהן פירות למחצית שכר ולא ביצים להושבן תחת
התכנגולין שלו למחצית שכר ולא שמין עגלים וסוחים לפטמן
למחצית שכר אלא אם כן נתן לו שכר עמלו ומזונו או יהיה דוח
המתעסק יתר על הפסידו כמו שביארנו בענין השותפות
המשתתף עם חבירו במעות או בקרקע או הנותן לו עסק לא
יעדף השכר עם הקדן שמא לא יהיה לו שם שכר ונמצאו בתין
לידי דבית וכן לא יתן לו מעות בתודת עסק או שותפות וכתוב
אותן מלוה שמא ימות ונמצא השטר ביד היודש וגובה בו את
הדבית י' אסור להקדים את הדבית או לאחר אותה כיצד
נתן עיניו ללוות ממנו והיה משלח לו סבלונות בשביל שילווהו
זו היא דבית מוקדמת לזה ממנו והחזיר לו מעותיו והיה משלח
לו סבלונות בשביל מעותיו שהיו בשליו אע"פ זו היא דבית מאוחרת
ואם עבד ועשה כן הדי זה אבק דבית יב' מי שלוה מחבירו
ולא היה דגיל מקודם להקדים לו שלום אסור להקדים לו שלום
ואין צדיק לומר שיקלסו בדבדים או ישכיס לפתחו שנ' נשך כל
דבר אסרו דבדים אסורין וכן אסור לו ללמד את המלוה מקדא או
תלמוד כל זמן שמעותיו בידו אם לא היה דגיל בזה מקודם שנ'

עשה להשיך לגוי שנ' לנכד תשיך מפי השמועה למדו שזו מצות
עשה וזה הוא דין תורה' ב' חסדו חכמ' שיהיה ושרא מלוח
את הגוי בדבית קצוצה אלא בכדי חייו גזדה שמא ילמד ממגעשו
בדוב ישיבתו עמו לפי כך מותר ללות מן הגוי בדבית שהדי הוא
בזרח מלפניו ואינו כגיל אצלו ותלמיד חכמים עזאינו בא ללמוד
ממעשיו מותר לו להלות לגוי בדבית אפלו להדיוח וכל אבק דבית
עם הגוים מותרת לכל' ג' ושראל שלוח מעות מן הגוי
בדבית וביקש להחזירם לו מצאו ושראל אחד ואמר לו תנם לו
ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לגוי הדי זו דבית קצוצה אפלו
העמידו אצל הגוי עד שיטול הגוי מעותיו ויחזור ויתנם ביד ושרא
האחר' ד' גוי שלוח מעות מישראל בדבית וביקש להחזירם
לו מצאו ושראל אחר ואמר לו תנם לו ואני אעלה לך כדרך שאתה
מעלה לישראל הדי זה מותר ואם העמידו אצל ושראל אעפ' שנתן
הגוי המעות בידו הואיל ומדעת ושראל נתן הדי זו דבית קצוצה
ה' אסור לישראל לתלות מעותיו ביד גוי כדי להלות אותן בדבית
ושראל וגוי שהלוח את ישראל בדבית אסור לישראל אחר להיות
לו ערב שפון שדיניהם שתובע הערב תחלה נמצא הערב
תובע את ישראל בדבית שהערב חייב בה לגוי לפי כך אם קיבל
עליו הגוי שלא יתבע את הערב תחלה הדי זה מותר
ושראל שלוח מעות מן הגוי בדבית וזקפן עליו במלוח ונתגייר
אם עד שלא נתגייר זקפן עליו במלוח גובה את הקרן וארבע
הדבית ואם משנתגייר זקפן גובה את הקרן ואינו גובה את
הדבית' ז' אבל גוי שלוח מישראל בדבית וזקף עליו
את הדבית במלוח אף עלפי שזקפן עליו אחר שנתגייר גובה

ודינך כללן שלדבר כל הלואה בתוספת כל שהוא הדין זרובית שלתורה
ויוצאה בדיונין ב וכך המלוה את חבירו והתנה עמו שידור
בחצר בחנם עד שיחזיר לו הלואתו או ששכר ממנו בסחות ומצב
הדבר שפוחת לו מן השכר עד שיחזיר לו הלואתו או שמשכנן בידו
מקום שפירותיו מצויין בעת הלואה כגון שמשכנן חצירו על מנת
שידור בו בחנם הדין זרובית שלתורה ויוצאה בדיונין ג וכך
המוכר שדה או חצר באסמכתא הואיל ולא קנה הגוף הדין כל הפירות
שאכל רבית ומחזיר אותן והוא הדין לכל מי שלא קנה קנין במור
מתחלה שהוא מחזיר את הפירות מפני שאם אכל הפירות הדין זה
רבית שלתורה וכלדבר שהוא אסור משום רבית חוץ מאלו הדין זה
אסור מדבריהם גזרה שמא יבוא לרבית שלתורה והוא הנקרא אבק
רבית ואינו יוצא בדיונין ד המלוה את חבירו לא ימשוך עבדו
כדי שיעשה בו מלאכה אעפ"י שהעבד יושב ובטל ולא ידור בחצרו
בחנם אעפ"י שאין החצר עשויה לשכר ואין דרך בעל החצר להשכיר
ואם דר עדיך להעלות לו שכר ואם לא העלה לו הדין זה אבק רבית
לפי שלא התנה עמו שילויהו וידור בחצרו ה לפי כך אם
עדיין לא החזיר לו חובו ובא לנכות שכר החצר שדר בה מן החוב
אם היה השכר כנגד החוב אינו מנכה הכל אלא כמו שידאן הדיונין
שאם תקלק אותו בלא כלום הדין זה כמו שהוציא אותן בדיונין ואבק
רבית אינה יוצאה בדיונין ו הודו רבתי שהמלוה את חבירו
לאחד זמן תבע חובו ואמר לו הלוה דור בחצרי עד שנחזיר לך חובך
הדין זה אבק רבית לפי שלא קצץ בשעת הלואה שנ לא תתן לו בנשך
ה המלוה את חבירו על השדה ואמר לו אם לא תחזיר לי
מכאן ועד שלש שנים הדין הוא שלי הדין זה לא קנה מפני שהיא

נשך כל דבר יג המלוה את חבירו לא יאמר דע אם בא
 איש פלוני ממקום פלוני כגומר שתכבדו ותתבילו ותשקרו
 בדאוי וכך כל פיוצא בזה יד יש דבדים שהן כמו רבית
 ומותרין כיצד לוקח אדם שטרותיו של חבירו ומלותו של חבירו
 בפחות ואינו עושה ומותר לאדם ליתן לחבירו דינר בין שילוה
 לפלוני מאה דינר שלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מן הלוקח
 למלוה וכך אומר אדם לחבירו הא לך דינר זה ואמור לפלוני שילויני
 שלא נתן לו אלא שכר אמירה טו יש דבדים שהן מותרין
 ואסור לעשותן מפני הערמת רבית כיצד אומר לו הלויני מנה אמ
 לו מנה אין לי חטים במאה יש לי ונתן לו חטים במנה וחזק ולקחן
 ממנו בתשעים הרי זה מותר אבל אסרוהו מפני הערמת רבית
 שהרי נתן לו תשעים ולוקח מאה ואם עבד ועשה בזה הרי זה מוציא
 ממנו המאה בדין שאפלו אבן רבית אין כאן יו וכך מי
 שהיתה שדה חבירו מאושכנת בירו לא יחזור וישכור אותה לבעל
 השדה מפני הערמת רבית שהרי זה עומד בשדהו לשהיה ונותן
 לזה שכר בכל חדש בשביל מענותיו שלוחו יז אסור
 להשכיר את הדינרין שאין זה דומה למשכיר את הכלי שהכלי
 חוזר בעצמו וזה מוציא אלו ומביא דינרין אחרות ונמצא זה
 אבן רבית יח מלך שהיו דינו שכל מי שיתן המכס הקטוב
 על כל איש ואיש עלידי זה שלא נתן ישתעבד בו ונתן על ידו
 דינר אעפ שמשעבד בו יתן מדינר הרי זה מותר וכך כל פיוצא

בזה **פרק ששי** המלוה את חבירו
 סלע בחמשה דינרין או סאתים
 חטים בשלש או סלע בסלע וסאה או שלש סאין בשלש סאין

ויהי שם פירות ואפשר שיפסיד בזריעתה ועבודתה ולפי כך היא
 אבק לבית י"ג (וכן אין המשכונה דומה למי שמכר באסמכתא
 שהמוכר באסמכתא לא גמר והקנהו והממשכן גמר והקנהו גוף
 זה לפירותיו וכזה יראה מן התלמוד שהמשכונה אבק לבית ואין לך
 להעמידה אלא בממשכן שדהו כמו שהודו לבתי י"ד נמצאת
 למד ששלוש משכינות הן משכונה שהיא לבית קצוצה ומשכונה
 שהיא אבק לבית ומשכונה המותלת ע"ו כיצד משכן לו
 מקום שפירותיו מצויין תדיד כגון חמד או מדחץ או חנות ואם פירותיו
 הרי זו לבית קצוצה משכן לו שדה ^{וכיוצא בה} שם פירות ואכלם הרי זו אבק
 לבית וכן אם משכן חמד וכיוצא בה בנכוי הרי זו אבק לבית משכן
 שדה בנכוי הרי זה מותל י"ז כיצד הוא הנכוי כגון שהלוהו
 מאה דינדין ומשכן לו בהן חמדו או שדהו ואמר לו המלוה הריני
 מנכה לך מעה כסף בכל שנה בשכר קרקע זו כדי שיהיו כל פירותיה
 שלי בחמד וכיוצא בה אסור ובשדה וכיוצא בה מותל י"ז הודו
 מקצת גאונים שכל משכונה שאין בה נכוי כלל הרי זו לבית קצוצה
 ולא ידו לעמק הדבר להפדיש בין שדה לחמד בין בחמד בין בשדה
 ואין לך משכונה מותרת אלא משכונה כדרך הזאת ולפי כך נתקשו
 להם דברי חכמי תלמוד וכן הודו שכל משכונה אפלו בנכוי אסורה
 י"ח כיצד כגון שהלוהו מאה דינדין ומשכן לו בית או שדה
 והתנה עמו שאחד עשר שנים תחזור קרקע זו לבעליה חנם הרי
 זה מותר לאכול פירותיה כל עשר השנים אפלו היה שכרה שווה אלף
 דינר בכל שנה שאין זה אלא כמי ששכר בפחות י"ט ובן אדם
 התנה בעל השדה עמו שכל זמן שיביא לו מעות יחשב לו עשד לכל
 שנה ויסלקו ממנה הרי זה מותר וכן אם התנה הלוה שכל זמן שיצא

קדם ולפי כך
 ואמר בין בחי

בה

אסמכתא לפי כך מצבה כל הפירות שאכל מפני שהיא רבית של תורה
אבל אם אמר לו המוכר אם לא אחזיר לך עד שלש שנים קנה אותה
מעבשו והביא לו בתוך שלש אין לו פירות לא הביא לו בתוך שלש שנים
הדי כל הפירות ללוקח ה המוכר בית או שדה ואמר המוכר
ללוקח לכשיהיו לגמעות תחזיר לי קרקע לא קנה וכל הפירות שאכל
רבית קנינה ומוציא אותה אבל אם אמר לו הלוקח מדעתו כשיהיו
לך מעות מכ אחזיר לך קרקע זו מותר והלוקח אוכל פירות עד
שיחזיר לו מעותיו ט מכר לו את השדה ונתן לו מקצת
הדמים אם אמר לו המוכר קנה כשיעור מעותיך כל אחד
משניהם אוכל פירות כשיעור מעותיו ז אמר המוכר
ללוקח לכשתביא שאר המעות תקנה מעבשיו שניהם אסורים
לאכול הפירות מעיד המוכר אסור שמא יביא הלוקח שאר המעות
ונמצאת השדה שלו ונמצא המוכר אוכל הפירות בשביל המעות
שנשארו לו אבל הלוקח וכן הלוקח אסור שמא לא יביא ונמצא
שאכל בשביל מקצת המעות שיש לו אבל המוכר לפיכך מנחין
את הפירות על ידי שלוש עד שינתנו לאחד מהן יא אמ
לו לכשתביא שאר המעות תקנה הדי המוכר אוכל פירות עד
שיביא הלוקח ואם אכל הלוקח מוציאין ממנו אמ לו המוכר קנה
מעבשיו ושאר המעות הדי הן חוב אצלך הדי הלוקח אוכל הפירות
ואם אכל המוכר מוציאין ממנו כל מה שאכל יב הורו
רבתי שהמלוה את חבירו ומשכן לו שדהו על מנת שיאכל כל
פירותיה כלימי המשכונה אעפ שאינו מנכה לו כלום הדי זו אבק
רבית ואנה יצאה בדיונין שאין הממשכן את השדה דומה לממשכן
חבירו שהדי אין בשדה פירות מצויין בעת ההלואה ואפשר שדווח

ויהיו
שם

כך | המשכונה במקום שמנהגן לסלק המלוה בכל ערב
שיביא לו מעותיו אין בעל חוב שלמלוה גובה ממנו כדרך שגובה
מן הקרקע ואין הבכור נוטל בה פי שנים ושביעות משמטתה
וכשמסלק אותו אינו נוטל אפלו פירות שבשלו ונפלו לארץ ואם
הגביה אותם קודם שישלחו קנה אותם ומקום שאינו יכול לסלקו עד
סוף זמנו בעל חוב גובה ממנה והבכור נוטל בה פי שנים ואין השביעות
משמטתה | אעפ"י שמשכונה זו אסורה היא ואבס דבית כמו
שביארנו אפשר שיהיה מנהג זה בטעות או לגוים או דרך כל מי
שהוטא ומשכן באתה המדינה הואיל ואבס דבית היא הולכין אחר
המנהג ויש מי שהורה שזאת המשכונה בנכ"ו | ח | גוי
שמשכן חצרו לישדאל וחצר הגוי ומכדה לישדאל אחר אין הממשן
חייב להעלות שכר לישדאל מעת שקנה הישדאלו אלא דר בחצר
בלא שכר עד שיחזיר לו הגוי את המעות שיש לו על חצר זו שהדי
היא בדשות הממשכן בדיניהם עד שיתן לו את מעותיו ויסתלק
ט | הממשכן בית או שדה ביד חבירו והיה בעל הקרקע
הוא האוכל פירותיה ואמר לו המלוה לכשתמכור קרקע זו לא תמכרה
אלא לי בדמים אלו הרי זה אסור ואם אמר לא תמכרה אלא לי בשווייה
ועל מנת בכך אני מלוה אותך הרי זה מותר | מותר להרבות
בשכר הקרקעות כיצד השכיר לו את החצר ואמר לו אם מעכשיו
אתה נותן לי הדי היא שלך בעשר סלעים בכל שנה ואם תתן שכר
חדש חדש הדי היא בסלע בכל חדש הדי זה מותר | יא | המשכיר
שדה לחבירו בעשרת כודין לשנה ואמר לו תן לי מאתים זוז שאפדנה
בהן את השדה ואני אתן לך שנים עשר כוד בכל שנה הדי זה מותר
מפני שאם פדנס את השדה בדינדין אלו יהיה שכר יתר | יב

המלוה יחשב לו מה שרד בה ויחזיר לו שאר הדמים ויסתלק הדי זה
מותר שאין זו אלא בשכירות וכל תנאי שבשכירות קיים כמון שביארנו
ומותר

פרק שביעי

המלוה את
הצידו ומשכן לו
את השדה עד זמן

קצוב או עד שיביא לו מעות ויסתלק והיה המלוה אוכל כל פירותיה

אפלו אבל כשיעור חובו אין מסלקין אותו בלא כלום שאם תסלק

אותו בלא מעות הדי זה כמי שהוציאו ממנו בדיונין ואין צריך לומר

שאם אבל יתר על מעותיו אין מוציאין ממנו וכן אין מחשבין משטו

לשטר במשכונה ב היתה הקרקע הממושכנת בידו

שליחומים ואכל שיעור חובו מסלקין אותו בלא כלום אבל יתר על

חובו אין מוציאין ממנו היתר ומחשבין לו משטר לשטר ג

פוער מחשבין משטר לשטר הדי שהיתה שדה זו ממושכנת

לו במאה דינרין ושדה אחרת ממושכנת לו בשטר אחר במאה

דינרין ושתי השדות לאדם אחד ואכל מפירות השדה האחת בחמשים

ומפירות השדה השניה במאה וחמשים אומדין לו הדי אבלתה מן

הפירות במאתים ואין לך כלום וכאילו שני השטרות שטר אחד

ומשכונה אחת ד מקום שנהגו לסלק המלוה כל זמן שיביא

לו מעות הדי זה כמי שפירש ואינו צריך לסדש רבד זה וכן מקום

שנהגו שלא יסלק המלוה עד סוף זמן המשכונה הדי זה כמי שפירש

וכל הממשכן סתם אינו יכול לסלקו עד שנים עשר חדש ה

מקום שרדכן לסלק המלוה כל זמן שידעה הלוה והתנה עמו

המלוה שלא יסתלק עד סוף זמן המשכונה הדי זה אינו יכול לסלקו

היה המנהג שאין המלוה מסתלק עד סוף זמנו וקיבל המלוה עליו

שיסתלק בכל עת שיביא לו מעותיו הדי זה צריך לקנות מידו על

במאה ועשרים הדי זה אפק לבית שזה דומה כמי שנטל עשרים
בשביל שנתן לו מאה להשתמש בה עד זמן פלוני וכשיתבענו בדיו
אינו חייב ליתן לו אלא מה שהיה שווה בשעת המכר או יחזיר
ממכרו מידו אם היה קיים ב' וכן אם מכר לו מטלטלין עד
זמן פלוני במאה והיו שוין בשוק למי שקונה במעותיו מיד תשעים
הדי זה אסור ואינו כותן לו אלא תשעים או מחזיר מידו סחורתו
אם היתה קיימת ג' הלוקח מחבירו חכץ בשויהו על מנת
שיתן לו מכאן ועד שנים עשר חדש הדי זה דשאי לומר לו תן לי
מיד בפחות ואינו חושש משום לבית ד' חבית שליין שהיא
שווה עתה דינר ומכרה לו בשתים עד הקיץ על מנת שאם תארע
בה תקלה הדי היא בדשות המוכר עד שימכרנה הלוקח הדי זה
מותר שאם אבדה או נשברה אינו משלם כלום ואם לא מצא למכרו
וליהויח בה היה לו להחזירה לבעליה ה' וכן אם מכרה לו
בשתים ואמר לו היתר על השתים והיה שפרך בשביל שהתרה
מיטפל למכרה ואם לא תמצא למכור אותה כמו שתדצה החזירה
לי הדי זה מותר אעפ שאם אבדה או נגנבה או החמיצה תהיה בדשות
הלוקח ו' היו לו פירות שאם ידצה למכרן בשוק וליקח דמיהן
מיד מוכרן בעשרה ואם תבע אותן הלוקח לקנותן ויתן המעות מיד
יקנה אותן בשנים עשר הדי זה מותר למכרן בשנים עשר עד שנים
עשר חדש שאפלו הביא זה מעותיו עתה בשנים עשר היה קונה
אותן וכן כל כיוצא בזה ז' אסור לקנות פדי הפרדס קודם
שיגמר ויתבשל מפני שזה שמוכר בזול עתה בעשר הוא פדי ששנה
עשרים כשיגמר נמצאת התוספת מפני ההקפה אבל אם קנה
עגל בזול ויהיה אצל הבעלים עד שיגדיל הדי זה מותר שהדי אם

וכן אם השכיר לו חנות או ספינה בעשרה דינרין לשנה ואמר לו
 תן לי מאתים זוז שאכנה בהן חנות זו ואעיידינה ואכיידינה או אתקן
 בהן ספינה זו וכל כלי תשמישיה ואני אעלה לך שנים עשר דינר
 בכל שנה הרי זה מותר יג אבל אם אמר לו תן לי מאתים
 זוז כדי להתעסק בהן בחנות או אוציאם בסחודה של ספינה או
 אשכור בהן מלחים ואני אעלה לך בשכר הדי זה אסור יד
 אסור להדבות בשכר האדם כיצד לא יאמר לו עשה עמי היום
 מלאכה זו שהיא שווה כסף ואני אעשה עמך בשבוע אחד
 מלאכה שהיא שווה שתים טו ומותר לאדם לוכרך
 לחברו נכש עמי ואנכש עמך ערך עמי ואעדר עמך אבל לא
 יאמר לו נכש עמי ואעדר עמך ערך עמי ואנכש עמך כל ימי
 גדיד אחד וכל ימי רביעה אחת לא יאמר חדוש עמי בגדיד ואני
 אחדוש עמך ברביעה שהדי טורח החדושה בימי הגשמים יתר
 וכן כל מועא בזה יז השוכר את הפועל בימי החורף
 לעשות עמו בימי הקור כדינר בכל יום ונתן לו השכר והדי שכח
 שווה בימי החורף סלע בכל יום הרי זה אסור מפני שנראה כמלוה
 אותו היום כדי שיזיל לו בשכרו יח אבל אם אמר לו
 תעשה עמי מהיום ועד זמן פלוני כדינר בכל יום אעפ ששוה
 שכרו סלע בכל יום הרי זה מותר הואיל והוא מתחיל לעשות
 מעתה אינו נראה כנוטל שכר מעותיו שהקדים ונתן לו
 בשכרו

פרק עמיני

אסור להדבות
 על המוכר
 כיצד המוכר
 להבירו קרקע או עבדים או מטלטלין ואמר לו אם מעכשיו תתן
 לו הדמים הדי הן שלך במאה ואם עד זמן פלוני הדי הן שלך

במאה

וליתול שכרה ואם נשברה שמין לן מה שפחתה ומשלם יתר על
 השכר הרי זה מותר וכן מותר להשכיר סיד שלנחשת ופיוצא בן
 ונטלה שכר ודמי מה שפחת ממשקלו וכן כל פיוצא בזה פו
 אין מקבלין צאן ברזל מי שדאל מפני שהוא אבק רבית ופיצד
 הן צאן ברזל הרי שהיה מאה צאן וקיבלם ממנו להיטפל בהן ויהיו
 הולדות והגזה והחלב לאמצע לשלוש או לדביע עד שנה או עד
 שתים כמו שהתנו ביניהן ואם מתו הצאן הרי המקבל משלם
 דמיהן הרי זה אסור שהרי בעל הצאן קרוב לשכר ורחוק להפסד
 לפי כך אם קיבל עליו בעל הצאן שאם הוקרו או הוזלו הרי
 הן ברשותו או אם נטרפו הרי הן ברשותו הרי זה מותר וכן כל פיוצא
 בזה י"ז השוכר פדה מחברו ואמר לן אם מתה הרי היא עלי
 בשלשים דינר ואני אעלה לך סלע בכל חדש מותר לפי שלא עשייה
 דמים אלא לאחד מיתה ומשכרת אשה לחברתה תדנגולת לישב
 על הביצים בשני אפרוחים בשנה ואין כאן חשש רבית י"ח

מי שהיה נושה בהבירו ארבעה דינרין של רבית ונתן לו בהן חפץ
 ששוה חמשה כשמוציאין ממנו מוציאין ממנו חמשה הואיל
 ובתורת רבית באלירו וכן אם נתן לו בהן כסות או כלי מוציאין
 ממנו אותו הכלי עצמו ואותה הכסות עצמה י"ט השכר
 לו מקום ששוה שברו שלשה דינרין כשמוציאין ממנו מוציאין
 ממנו ארבעה שהרי בארבעה שכר מקום זה ממנו והרי קיבל

עליו על הפירות
פרק תשיעי
 אין פוסקין עד שיצא השער
 יצא השער פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה פיצד היה השער
 לחטים קבוע בשוק ארבע ארבע סאין בסלע הרי זה פוסק עמו

בהן

מת או כחש בדשות הלוקח הוא והמיתה דבר המצוי תמיד ח
הנותן מעות לבעל הכרם על השמיגים ועל הזמורות וכשיכרתו
שוין ביוקר והם קונין אותן בזול עד שייבשו ויכרתו הרי זה צריך
להפך בהן כשהן מחובדין שנמצא פקונה חילין לזמורותיו ואם לא
הפך נמצאו המעות הלואה והן לוקחין בזול מפני ההקפה ואסור

ט שומרי השדות שנותנין להן החטיין בשכרן בזול מן הגורן
כשיבואו לגורן צריכין להתעסק עמהן במלאכה בגורן כדי שיהיו
החטים האלו שנטלו בסוף זמן השכירות ואם לא עשו כן נמצאת
השכירות אצל הבעלים כמלואה וזה שלקחו בזול מפני שאיחרו
שכרן מן הגורן י אריסין שהיו בעלי שדות מסלקין אותם
מן השדה בניסן ונותנין להן האריסין בכל זרע חומר ארבע סהין
והניח זה אריסין בתוך שדהו עד אייר ונטל מהן שש סהין הרי זה
מותד ואין כאן שם לבית יא הלוקח חטים ארבע סהין
בסלע וכן השער ונתן לו את המעות וכשבא לגבות את החטים
לאחר זמן חוסיק לו במדה ונתן לו את המעות יתר הרי זה מותר
שהרי ברעונו חוסיק לו ואילו רעה לא חוסיק שהרי לא היה שם תנאי
יב מותר לאדם ליתן דמי חבית שליין לחבירו ולומר לו אם
המיתה מכאן ועד יום פלוני הרי היא בדשותך אבל אם הוא זילה
או הוקדה הרי היא שלי שכיון שקובל עליו הזול הרי זה קרוב
לשכר ולהפסד וכן כל כיוצא בזה יג וכן מותר לאדם לקנות
מחבירו בתשדי מאה כדין שליין בדינר ואינו נוטלן עד טבת
וכשנוטלן בודק ומחזיר החומץ ולוקח היין הטוב שלא קנה ממנו
אלא יין ואלו שהחמיצו מתחלה היו ראויין להחמיץ אבל לא יודע
הדבר עד אחד זמן יד מקום שנהגו לשכור את הספינה

והיטול

וכן כל כיוצא בזה ח ההולך לחלוצ את עזיו ולגזוז את
דחליו וללדות את כורתו ומצאו חבדו ואמר לו מה שעזי חולבות
מכור לך מה שדחלי גוזזות מכור לך מה שכוורת רודה מכור
לך הדיזה מותב אבל אם אמר לו מה שעזי חולבות כך וכך מכור
לך בכך וכך מה שדחלי גוזזות כך וכך מכור לך בכך וכך מה
שכוורת רודה כך וכך מכור לך בכך וכך אסור אלא אם כן שן עמו
כשער שבשוק וכן כל כיוצא בזה ט אין פוסקין על שער
של עיירות מפני שאין השער קבוע אלא על שער המדינה הין
החטים החדשות במדינה ארבע סאין בסלע וישנות שלש בסלע
אין פוסקין עד שיצא השער לחדש ולישן י היא חטים
של לקוטות ארבע סאין בסלע ושל בעל הבית שלש פוסק לקוטות
בשער לקוטות ולא יפסוק לבעל הבית עד שיקבע השער לבעל
הבית יא כיון שנקבע השער מותר לו לפסוק על שער
הגבוה כיצד הין חטים נמכרות ארבע סאין בסלע ופסק עמו
שיתן לו החטים כשער הזול אם עמדו אחרי כן עשר סאין בסלע
נותן לו עשר סאין עמדו שלש סאין בסלע נותן לו ארבע
סאין כשער שהיה בשוק שהדי פסק עמו כשער הגבוה יב
נתן לו המעות סתם ולא פסק עמו כשער הגבוה והוזרין
נותן לו כשער שהיו שוין כשנתן לו המעות ומי שחזר בו מקבל
מי שפרע יג במה דברים אמורים בפוסק על דעת
עצמו אבל אם היה שלוח לאחרים ביץ המוכר בין הלוקח אינו
נוטל אלא כשער הזול או מחזיר את הדמים ואינו מקבל מי
שפרע כשלוח שהדי המשלה אומר לתקן שלחתך ולא לעוות
כמו שביאדנו יד היו החטים נמכרות ארבע סאין בסלע

על מאה שאין ונותן לו חמש ועשרים סלעים ואם יתן לו מאה
 סאה שלחטים אחר זמן בעת שיהיו החטים סאה בסלע אין זה
 רבית כלל אעפ"י שלא היה למוכר חטים כלל בעת שפסק ב
 במה דברים אמורים בשלא היה לו כלום מאותו המין שפסק
 עליו אבל אם היה למוכר מאותו המין אעפ"י שעדיין לא נגמרה
 מלאכתו הרי זה מותר לפסוק עליו אעפ"י שעדיין לא יצא השער
 כיצד היה הוא תחלה לקוצרים הרי זה פוסק על החטים
 אעפ"י שעדיין הן גדיש ופוסק על היין משיבצוד הענבים ויתנם
 בעביו ועל השמן משנת השמן במעט ועל הקיד משישקענו
 בכבשן ד' וכן פוסק על כלי החרש כשיעשה היוצר הבנים
 שלהן במה דברים אמורים כשהיה עסק לבן אבל עפר שחור
 פוסק על הכלים הנעשין ממנו אעפ"י שלא נעשו מפני שהיא
 מצוי לכל ואעפ"י שאין לזה יש לזה וכן פוסק על הזבל בלימות
 השנה אעפ"י שאין לו זבל מפני שהוא מצוי תמיד ה' כל
 דבר שהוא מחוסר מלאכה אחת או שתים פוסק עמו עליו היה
 מחוסר שלש מלאכות אינו פוסק עליו אלא אם כן יצא השער
 שפיון שהוא מחוסר שלש מלאכות הרי זה כמי שאין לו מאותו
 המין כלום ופאלו לא בא לעולם עדיין ו' כיצד גדיש שהיה
 מחוסר הסזה בשמש שייבש ודישה וזרייה אינו פוסק עליו עד
 שיצא השער היה יבש ואינו מוחסר אלא דישה וזרייה פוסק עליו ז'
 בעים שלימד שהיו מחוסדין לפיפה ויבוש והולכה לכבשן ושדפה והוצאה
 אינו פוסק עליהן היו יבשין ואינן מחוסדין אלא הולכה לכבשן ושדפה פוסק
 עליהן והוא שהיה דרך הלוקח להוציא אותן מן הכבשן אבל אם היה
 המוכר הוא שמוציא הרי אן מחוסדין שלש ואינו פוסק עליהן עד שיצא

ופיון שהוא
 וסד שלוש
 אפנות הרי
 כמי שאין
 מאותו המין
 ופאלו
 היה

השער
 וכן

כשם שמותר למוכר לפסוק על שער שבשוק כך מוגד ללות
סתם הפירות ופיר עין אותם סתם בלא קביעת זמן על שער שבשוק
ב כיצד היה השער קבוע וידוע לשניהם ולזה מחברו עשר
סאין חייב להחזיר לו עשר סאין אעפ"י שהוקדו החטים שהרי
כשלוה ממנו היה השער ידוע ואלו דעה היה קונה ומחזיר לו
שהרי לא קבע לו זמן ג היה לו מאותו הזמן שלוח הרי
זה מותר ללות סתם בלא קביעת זמן ופודע סתם אעפ"י שעדיין
לא יצא השער ואפלו היתה סאה אחת לזה עליה כמה סאין היתה
לו טיפה אחת של שמן או יין לזה עליה כמה גרבי יין ושמן
ד לא היה לו מאותו הזמן כלום ולא נקבע שער השוק
עדיין או שלא ידעו בשער שבשוק הרי זה אסור ללות סאה בראש
וכן בשאר הפירות לא ילוה אותן עד שיעשה אותן דמים ואם
לוה ולא עשה אותן דמים והוזלו מחזיר לו פירות כמה שלוח
ממנו או כמשקל ואם הוקרו נוטל דמים שהיו שוין בשעת
ההלואה ה אעפ"י שיש לו מאותו הזמן או שהיה השער
קבוע בשוק הרי זה אסור ללות פירות בפירות עד זמן קבוע לא
לוה סתם ופודע באיזה זמן שיפדע לא יאמר אדם להבדל הלוחי
כוד חטים ואני מחזיר לך כור לגורן אבל אומר לו הלוחי עד
שיבוא בני או עד שאמצא את המפתח ו לוחי פירות עד
זמן קבוע אם הוזלו מחזיר לו פירות בזמן שקבע ואם הוקרו
נותן לו דמים שהיו שוין בשעת ההלואה ז מלוה
אדם את אדיו חטים בחטים לזרע בין קודם שירד הארזים
לשרה בין אחר שירד כמה דברים אמורים במקום שנהגו שיתן
הארזים את הזרע שהרי בעל הקרקע לסלקו כל זמן שלא נתן

לו

ונטל הדמיון שיתן לו תגש בסלע אם יש לו חטים מותר היו לו
 חטים חזב אצל אחרים ונטל המעות עד שיגבה חטים ויתן לו
 אסור שהדי הן מחוסרין גבייה וכאילו אינם והדי זה כקובע זמן
 והזיל לו מפני שמקיסו טו היו החטים במדינה אדבע סאין
 בסלע ובכפרים שש בסלע הדי זה מותר ליתן סלע לתגר כדי שיביא
 לו שש סאין מן הכפר והוא שיהא בדשות הלוקח אם אבדו בדרך
 או נגנבו אבדו לו ואדם חשוב אסור לו לעשות זה ובמיני סחורה
 אסור לכל אדם לפי שאין מיני סחורה מצויין תמיד בפירות
 ין החמרים שבכנסן לעיר והדי החטים אדבע סאין בסלע
 הזילו ומכרו למכדיהם או לספקדיהם חמש בסלע במעות שנתנו
 להן תחלה כשיכנסו לעיר עד שיפתחו סקיהם וימכרו לכל אדם
 הדי זה מותר שאין אלו מוכרין להם בזול מפני שנתנו המעות
 עתה ולא יקחו אלא לאחד זמן אלא מפני שמודיעין להן את
 השעד ומסשין אותן יז המוליך פירות ממקום למקום
 מצאו חברו ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך פירות שיש לי באותו
 מקום אם יש לו שם מותר ואם לאו אסור יח היה מוליך
 סחורה ממקום למקום אמר לו תנה לי ואני אעלה לך דמיה כמו
 ששוה באותו מקום אם היתה בדשות המוכר עד שתגיע לשם
 מותר ואם היתה בדשות לוקח אסור יט הנותן לבעל
 הגנה דמי עשד קשואין אלו דמי עשרה אבטיחים אלו והדי
 הן קטנים והתנה שיתנם לו כשיגדלו הדי זה מותר שהדי הוא
 מניחם והם גדלים מאיליהן ואלו קצצן עתה כשהן קטנים לא היו
 באין אחדים תחתיהם וכך כל כיוצא בזה מדבר שאין בו הפסד
 ולא חסרון על המוכר

פרק עשירי

שטר זה אינו נאמן אלא אומדין לו או הבא עדים או עמוד ועל
לו חובו ג לפיכך האומר לעדים היו עלי עדים שאני
חייב לזה מנה אין כותבין עירותן ונותנין למלוה שלא יהדירו
עדות על פה מלוה בשטר עד שיאמר להם הלוה כתבו שטר
והתמו בו ותנו לו ואעפ שאמרו לו כך צריכין להמליך בו אחר
שחתמו בשטרו ואחר כך נותנין השטר ביד המלוה ד
קנו מידו שהוא חייב לו מנה הרי אלו כותבין ונותנין אעפ שלא
אמר להם כתובו שסתם קנין לבתיבה עומד ואינן צריכין להמליך
בו ה לזה שכתב שטר בכתב ידו והעיד בו עדים ונתנו
למלוה הרי זה שטר כשר וכן אם כתב שטר אעפ שאין בו עדים
ונתנו למלוה בפני עדים הרי זה מלוה בשטר והוא שיהיה כתב
שאינו יכול להצדיק ויקראו אותו העדים שנמסר בפניהם ויש
מן הגאונים שהורה שצריך לומר לעדים שמסדו בפניהם חתמו
והעידו שנמסר בפניכם ו הוציא עליו כתב ידו שהוא
חייב לו ואין שם עדים אעפ שהוחזק כתב ידו בבית דין הרי זה
כמלוה על פה לכל דבר ואם טען שפרע נשבע הסת ונכסד
ואינו גובה בכתב זה לא מן היורש ולא מן הלקוחות ז
כל מלוה שבשטר גובה אותה מן היורשין וגובה מן הלקוחות
כמו שיתבאר ומלוה על פה גובה אותה מן היורש ואינו גובה
מן הלקוחות לפי שאין לה קול לפיכך לא יטרוף בה ה
אבל מלוה שבשטר קול יש לה והלוקה הפסיד על עצמו
שלא שאל עד שידע שנכסיו שלזה משועבדים במלוה שעליו
שכל נכסי הלוה תחת שעבוד המלוה מן התורה פ
המוכר שדהו בעדים ויצאת מתחת ידי הלוקה אעפ שאין שם

אבל במקום שדרך בעל הקרקע ליתן את הזדע אם עדיין לא
 ירד הגדים הדי זה מותר להלותו חטים בחטים שעדיין יש לו
 לסלקו ח נמצא בעת שירד לשדה ירד על דעת
 שיחזיר לו חטים שהלוהו אבל אחד שירד לשדה הואיל ואינו
 יכול לסלקו הדי הוא ככל אדם ואסור להלותו חטים בחטים לזדע
 אבל מלווהו סתם על שער שבשוק ט מי שהיה נושה
 בחבירו מעות ואמר לו תן לי את מעותי שאני דושה ליקח בהן
 חטים אמר לו צא ועשה אותם עלי כשער שלעכשיו ויהיה
 לך אצלי חטים בהלוואה אם יש לו חטים בשיעור מעותיו מותר
 ואם אין לו מאותו המין הדי זה אסור שלא אמרו חכמים שמותר
 לפסוק על שער שבשוק אעפ שאין לו כלום מאותו המין אלא
 בנותן מעותיו לקנות בהן אבל הדושה להעמיד הלוואתו על גב
 הפירות אסור עד שיהיו לו פירות י היה ללוה חטים
 ועשה הלוואתו עליו חטים ובא אחד זמן ואמר לו תן לי חטי שאני
 דושה למכרן וליקח בדמיהן ין אמר לו צא ועשה אותן עלי ין
 כשער שבשוק עתה אם יש לו ין הדי זה מותר ונעשית הלוואתו
 אצלו ין ואם אין לו ין אסור יא הדי שלא היה לו ועבד
 והחזיר ההלוואה פירות אעפ שקנה פירות אחר כך אינו חייב ליתן
 לו פירות אלא נותן לו מעות שהלוהו המלוה

פרק אחד עשר

את חבירו
 שאמלעדים היו עלי עדים שאני חייב לזה מנה או אתם עדי שאני חייב
 לזה מנה זו היא הנקראת מלוה על פה ואינו צריך לפרעו בעדים לפיכך אם
 טען אחד כך ואמר פדעתי נשבע הסת ונפטר ב אבל המלוה
 את חבירו בשטר צריך לפרעו בעדים לפיכך אם טען ואמר פדעתי

תפס' טו' היו הדברים שתפס שטרות וטען שהן מעכזין
בירו על חובו ושמחיים תפס על המלוה להביא ראיה שמחיים
תפס ואם לא הביא ראיה יהזיר ליודשים מפני שאינו טו' ע' נ'
לקנות גופן אלא לראיה שבהן י' יתומים שגבו
קרקע בחוב שהיה לאביהן אצל אחרים יש לב' על חוב שלאביהם
להזיר ולגבות אותה מהם שהדי קרקע זו שלאביהם היא

י"ז ראובן שמכר שדה לשמעון באחדות וזקף שמעון דמי
השדה עליו מלוה לראובן ומת ראובן וצא בעל חוב של ראובן
לטרוף משמעון השדה ופייסו שמעון במעות והלך לו הדין
נותן שיבואו יודשי ראובן ויתבעו שמעון במלוה שזקף עליו
שהדי אינה משתעבדת לבעל חוב של ראובן יח' לפיכך
אם היה שמעון פקח נותן לו הקרקע שלחח מראובן במלוה שזקף
על עצמו וחוזר וטרוף אותה מהן מפני המעות שנתן לבעל
חובו של ראובן כדי שלא יטרוף אותה ממנו שהדי באחדות
לקחה מראובן יט' כבד תיקנו גאונים האחרונים כולן
שהיה בעל חוב גובה מטלטלין מן היודשין וכך דנין ישדאל
בכל בית דין שבעולם אבל במערכה היו כותבין בשטר חובות
שיש לו לגבות מן הקרקע ומן המטלטלין בין בחיי בין אחר
מותו ונמצא גובה לפי תנאי זה יתר על התקנה כ' וסוג
גדול עשו בדבר שמא לא ידע הלוח בתקנה זו ונמצא ממון
יתומים יוצא שלא כדין שאין בוח בתקנת אחרונים לחייב בה
יתומים' פקד שנים עשר אין נפרעין
מז היודשין אלא אם כן
היו גדולים אבל יודשים קטנים אין נפרעין מהן שטר חוב

שטר ביד הלוקח הרי זה חוזר וטורף מנכסים משועבדים כמו
שיתבאר שכל המוכר בפדהסיה מוכר וקולו של ^{אין} ^ל
ההלואה שעל פה נגבית מן היודשין אלא באחד משלשה דברים
אלו בשהחייב בה מודה וצוה בחלו שיש לפלוני עלי חוב עדיין
או שהיתה ההלואה לזמן ולא הגיע זמן לפדעה וחזקה שאין
אדם פודע בתוך זמנו או שנדוהו עד שיתן ומת בנדויו כל אלו
גובין מן היודש בלא שבועה ^{יא} אבל אם באו עדים
שהיה אביהן חייב לזה מנה או שבפנינו הלוחו אינו גובה מן
היודש כלום שמת פדעו שהמלוה את חבדו בעדים אינו עדיך
לפדעו בעדים וכן אם הוציא כתב יד אביהן שהוא חייב לו אינו
בו כלום כמו שביארנו ^{יב} לזה שאין לו מטלטלין ויש לו
קרקע אם פודע לבית דין שתלה מעותיו ביד אחדים כופין אותו
למכור וליתן לבעל חובו ואם לא נודע להם דבר זה מחד ימין
על מי שידע לו מטלטלין או מי שיש לו מטלטלין ולא יביאם
ואחר כך יודין לבינונית שבנכסיו ומגבין לבעל חובו ככל
שיתבאר ^{יג} במה דברים אמורים בזמן שנפדעו מן
הלוח ענינו אבל הבא להפדע מן היודש בין גדול בין קטן לא
יפדע מן המטלטלין אפלו היו מופקדין או מלוה ביד אחדים
שהמטלטלין אינן תחת שעבוד בעל חוב מן התורה ^{יד}
מצוה על היתומים לפדוע חוב אביהן מן המטלטלין שהנח
ואם לא רצה היודש ליתן אין כופין אותו ואם תפס בעל חוב מחיים
גובה מהן טען שמחיים תפסם והיודש טוען שאחר מיתה
תפס על היודש להביא דאיה או ישבע המלוה שכך וכך הוא
חייב לו ויכול לטעון עד כדי דמיהן וכולל בשבועתו שמחיים

ה קרקע שהיא בחזקת קטנים ובא אחד וטען שהיא
לקוחה לו ממודישם ויש לו עדים שהחזיק בה ואכלה שני חזקה
בהוי אביהן איין מוציאין אותה מידם עד שיגדילו שאין מקבלין
עדים שלא בפני בעל דין והקטן כאילו אינו עומד כאן הוא חשוב
אבל אם הוציא שטר שהיא לקוחה בידו הרי זה מקיים את
השטר ומוציאין אותה מידם אחר שמעמידין להן אפטולפוס
ט כשנזקקין בית דין לנכסי יתומים למכור שמין את
הקרקע ואחר כך מוכרין ומכדיזין עליה שלשים יום לצופים
או שלשים יום שני וחמישי ושני ומכדיזין בבקר ובערב בשעת
הכנסת פועלין ובשעת הוצאת הפועלין וכל מי שדעה לקנות
יוליך הפועלין לבקר לו י ובעת שמכדיזין משימין את
השדה במצדיה ומודיעין כמה היא יפה ובכמה היא שומא ומפני
מה הוצים למכרה אם להגבות לבעל חוב או לכתובת אשה לפי
שיש מי שדעה ליתן לבעל חוב ויש שדעה להגבות לאשה
יא כשכותבין האדרכתא על נכסי יתומים בין גדולים בין
קטנים כותבין בה והכלנו שהנכסים האלו הן שלפלוני המת ואם
לא כתבו כך הרי האדרכתא פסולה ואין אוכלין בה פירות אפלו
מאחד ששלמו ההכרזות יב בית דין שמכרו שלח
בהכרזה נעשו כמי שטעה בדבר משנה וחוזרין ומוכרין בהכרזה
ובית דין שמכרו האחריות על היתומים ובית דין שהכריזו בדאוי
ובדקו יפה ודקדקו בשומא אעפ שטעו ומכרו שווה מנה
במאתים או מאתים במנה הרי מכרין קיים יג אבל אם
לא בדקו בשומא ולא כתבו אגרת בקודת שהיא דקדוק השומא
וההכרזה וטעו והותירו שתות או פחתו שתות מכרין בטל

אכלו היה בו כלתנאי שבעולם לא יפרע בו המלוה כלום עד
שיגדילו היתומים שמה יש להן דאיה ששזכרון בה את
השטר ב היתה המלוה דבית שלגי שהרי הרבית
אוכלת בנכסיהן מעמידין להם אפטורפוס ונזקקין בית דין
לנכסיהן ומוכרין ופורעין החוב וכן אשה שתבעה כתובתה
בין אלמנה בין גרושה מעמידין להן אפטורפוס ונזקקין משום
חן האשה כדי שיהיה לה כלום שתנשא בו לאחר ג לפי
כך אסקפזה האשה ונשאת ואחר כך באה לתבוע כתובתה
מנכסי יתומים אין נזקקין לה עד שיגדילו היתומים שהרי אין
לה מאזנות והרי נשאת ד הלו מקצת גאונים שאם היו
הנכסים כנגד הכתובה בלבד או פחותים ממנה שאין נזקקין
להן שהרי אין כאן זכות ליתומים שלא אמרו נזקקין לנכסי
יתומים להפרע מהן הכתובה אלא כדי שלא יפחתו הנכסים מן
המזונות וזאת הואיל והיא נוטלת הכל מה זכות יש ליתומים
הקטנים בדבר זה עד שנזקקין להן ולא חשו לחן האשה ה
מה המודישן ואמר תנו מנה לפלוני או תנו שדה לפלוני
נזקקין אחר שמעמידין להן אפטורפוס לטעון טענתן אמר
תנו מנה זה לפלוני או שדה זו לפלוני נותנין ואין צריכין
להעמיד להן אפטורפוס ו נמצאת קרקע שאינה
שלהן אלא טען הטוען שהיא גאל ביד מודישם נזקקין להן
ומעמידין להן אפטורפוס לטעון ולדון ואם נמצאת גזולה
מחזירין אותה לבעליה ז וכן קטן שתקף בעבדיו
ויחד לתוך שדה חבירו וכבשה אין אומדין נמתין לו עד שיגדיל
אלא מוציאין אותה מידו ולכשיגדיל אם יש לו עדים יביא עדיו

הלוה הם ד מלוה שבא לבית דין והביא משכון בידו ואמר
זה משכוננו שלפלוני הוא ואני רוצה למכרו ולהפדע חובי אין
בית דין נזקקין לו עד שיבוא הלווה ויטעון שאם רצה לומר
לקוח הוא בידי אומר ומשיאין לו עצה למכרו בפני עדים כדי
שידע הלוה בכמה נמכר ה וכן המלוה את חבירו על
המשכון ומת הלוה והמלוה בין שמת לוה תחלה בין שמת מלוה
הואיל והוא נפדע ממנה שתחת ידו ואילו רצה אמר לקוח הוא
בידי הרי זה נשבע בנקיטת חפץ ונוטל בדרך פלהנשבעין
ונוטלין ו מפני מה אינו נשבע הסת לפי שאינו נשבע
על עצמו שלמשכון אלא על הממון שלוקח שאילו אמר על
עצמו שלחפץ זה אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה היה
נשבע הסת ונפטר ז אבל אם היו שם עדים שהפך זה
משכון בידו ולא ידעו על כמה אינו יכול ליטול אלא בשבועה
והואיל ואין שם עדים ויכול לומר שלו הוא הוא נאמן לומר יש
לי עליו כך וכך וכן בשבועה עצמה שהיה נשבע אם היו שם עדים
שהוא משכון שאין אומדין מרגו לפטרו בלא שבועה אלא לפטרו
מממון שלא יחזיר את המשכון עד שיטול מה שטען ח
המלוה את חבירו על המשכון ואבד או נגנב בלא אונס שהרי
המלוה חייב בדמי המשכון כמו שביארנו ואמר המלוה סלע
הלויתך עליו ושני דינדין היה שוה ולוה אומר סלע הלויתני עליו
וסלע היה שוה הרי המלוה נשבע תחלה שבועת שומדין שאינו
בדשותו והלוה נשבע הסת שהיה שוה כנגד החוב ונפטר ט
אמר המלוה סלע הלויתך עליו ושני דינדין היה שוה
והלוה אומר סלע הלויתני עליו ושלשה דינדין היה שוה ישבע

פחות משתות מכרזן קיים יד וכן אם מכרו הקרקע בעת
 שאינן צריכין להכריז עליה וטעו ופחתו שתות או הותידו שתות
 מכרזן בטל אעפ"י שהכריזו פחות משתות מכרזן קיים אעפ"י שלא
 הכריזו שאין צריכין הכרזה באותה העת טו ואיזו היא
 העת שאין צריכין הכרזה בעת שימכרו קרקע לקבורה או
 למזון האשה והבנות או ליתן מנת המלך אין צריכין הכרזה
 לפי שהדבר נחוץ יו וכן בית דין שמכרו דברים שאינן
 צריכין הכרזה וטעו בשתות מכרזן בטל פחות משתות מכרזן
 קיים ואלו הן הדברים שאין מכריזין עליהן העבדים והשטרות
 והמטלטלין יז העבדים שמא ישמעו ויבדחו השטרות
 והמטלטלין שמא יגנבו לפי כך שמין אותן בית דין ומוכרין
 אותן מיד ואם היה השוק קרוב למדינה מוליכין אותן לשוק

פרק שלשה עשר ^{מלוה} ^{שבא להפדע}
 שצידו שלא בפני לוח אם יכולין בית דין לשלוח אליו ולהודיעו
 עד שיעמוד עמו בדין שדלחין ומודיעין לו ואם אין אפשר
 להודיעו במהרה אומדין למלוה שישבע ויטול מנכסיו
 בין מן הקרקע בין מן המטלטלין ואין חוששין לשובד
 ודין זה תקנת חכמים הוא כדי שלא יהיה כל אחד
 ואחד נוטל מעותיו של הצידו והולך ויושב לו במדינה אחרת
 ונמצאת נועל דלת בפני לוויין ג שלש דאיות עדיך להביא לבית
 דין ואחד כך יפדע שלא בפניו דאיה דאשונה לקיים השטר שצידו
 דאיה שנייה שבעל חובו במדינה אחרת ואינו מצוי בכאן לעמוד
 עמו בדין דאיה שלישית שארלו הנכסים שלסלונ

סוף הזמן בין במלוא צ"ג על פה בין במלוא בשטר בין שהלואה
 על המשכון בין שמת לזה בין שמת מלוא וסתם מלוא שלשים
 יום בין בשטר בין על פה בין על המשכון ואם התנה שיתבע בכל
 זמן שרצה יש לו לתבעו ביומו שתנאי ממוץ הוא י"ז טען
 המלוא ואמר היום סוף הזמן שקבעתי והלואה אומר עד עשדה
 ימים קבעת והלואה נשבע הסת ואם היה שם עד אחד שהיום סוף
 זמנו הרי זה נשבע שבועת התורה כשאר הטענות זה אומר
 חמשה ימים נשאר מן הזמן וזה אומר עשדה אומדין למלוא
 המתן עד סוף החמשה וישבע הסת שנשאר עוד חמשה ימים
 י"ח היתה המלוא בשטר וטען הלואה שזמן קבעת לוי יראה
 לו שישבע בעל החוב הסת שלא קבע לו זמן ויטול מיד י"ט
 המלוא ניתנה להתבע בכל מקום כיצד המלוא את חבירו בישוב
 ותבעו במדבר אינו יכעל לדחותו אלא חייב לפדוע לו בכל מקום
 שיתבענו בא הלואה לפדעו במדבר הרשות ביד המלוא אם רצה
 מקבל ואם רצה אומר איני נפרע אלא בישוב כדרך שנתתי לך
 והרי הן ברשותך עד שיפדענו בישוב

פרק ארבעה עשר

הפוגם את שטרן או שעד אחד מעיד על שטרן שהוא פדוע והבא להפדע שלא בפני הלואה
 והטורף מיד הלוקח והנפרע מן היודש בין קטן בין גדול לא יפדע
 אלא בשבועה כעין שלתורה ואומדין לו כשיתבע הנשבע ואחר
 כך תטול ואם היה החוב לזמן ותבע בזמנו נפרע שלא בשבועה
 עבד זמנו לא יגבה אלא בשבועה ב התובע את חבירו
 לפדעו וטען הלואה שפדע שטר זה או מקצתו ובעל השטר

המלוה תחלה שבועת שומדין שאינו בדשות והלוה נשבע הסת
שהיה שווה כנגד החוב ופטר' א' אמר המלוה סלע הלוייתך
עליו ושני דינדין היה שווה והלוה אומר סלע הלוייתני עליו ושלשה
דינדין היה שווה ישבע המלוה תחלה שאינו בדשות ואחר כך
ישבע הלוה כמה היה שווה שהדי הודה במקצת וישלם הדינר'
י"א אמר הלוה סלע הלוייתני עליו ושתיים היה שווה והמלוה
אומר סלע הלוייתך עליו וסלע היה שווה ישבע המלוה שאינו
בדשות וכולל בשבועתו שהיה המשכון כנגד החוב' י"ב
אמר הלוה סלע הלוייתני עליו ושתיים היה שווה והמלוה אומר סלע
הלוייתך וחמשה דינדין היה שווה ישבע המלוה שאינו בדשות
ויכלול שלא היה שווה יתר על חמשה דינדין וישלם הדינר'
י"ג סלע הלוייתך עליו ושני דינדין היה שווה והלוה אומר איני
יודיע דמיון ישבע המלוה שאינו בדשות וכולל בשבועתו ששני
דינדין היה שווה וישלם הלוה שאר החוב שהדי הוא יודע בודאי
שהוא חייב לו ואינו יודיע אם פרעו או לא פרעו' י"ד סלע
הלוייתני עליו ושתיים היה שווה והמלוה אומר איני יודע דמיון
ישבע המלוה שאינו בדשות ויכלול שאינו יודע שדמיון יתר
על החוב אפלו בפדוטה אחת ויפטר שהדי לא חייב עצמו בכלום'
ט"ו אבל אם אמר המלוה יודע אני שהיה שווה יתר על
החוב אבל איני יודע כמה הדי זה משלם כלמה שטען הלוה
בלא שבועה כמי שאמר חמשים יש לך בידי וחמשים איני
יודיע שהוא מחויב שבועה ואינו יכול להשבע כמון שיתבאר'
ויש לו להחדיס עלמי שטוען שפד' י"ו המלוה את חבדו
וקבע לו זמן לפרעו אע"פ שלא קנו מידו אינו יכול לתבעו עד

סוף
ה'

עליו שטר מקנים ואמר הלוה מזויף הוא ומעולם לא כתבתיו
 או שטר אמנה הוא ואמר המלוה כן הדברים אבל שטר כשר
 היה לי עליו ואבר אעפ"י שהמלוה הוא את שטרן ואילו רצה אמר
 אינו מזויף שהדי נתקיים בבית דין אינו גובה בו כלום אלא נשבע
 הלוה הסת ונפטר שהדי זה השטר כחדס הוא חשוב **ח**
 שטר שלוח בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שעבודו
 ונעשה כחדס' המוציא שטר חוב מקיום על חבירו ואמר לו הלוה
 והלוה פרעתך ואמר לו המלוה כן היה אבל חזרתי והחזרתי לך
 המעות והלוותי אותך פעם שניה הרי בטל השטר ששטר
 שנפרע הדי הוא כחדס' **ט** אבל אם אמר לו החזרתי לך
 המעות מפני שלא היו טובות עד שתחליפם לא בטל השטר
 ועדיין שעבודו קיים' **י** הוציא עליו שטר מקום שיש לו
 עליו מנה ואמר לו הלוה והלא פרעתך בפני פלוני ופלוני ובאו
 אלו והעידו שפרעו אבל לא הזכיר לו השטר ואמר לו המלוה
 כן הוא שפרעת אבל חוב אחד פרעת שהיה לי אצלך הדי בטל
 השטר' **יא** כמה דברים אמורים בשהעידו שנתן לו בתורת
 פרעון אבל אם דאווהו כותב לו מעות ולא ידעו אם נתן בתורת
 פרעון או בתורת פקדון או בתורת מתנה אם אמר בעל השטר
 לא היו דברים מעולם הרי זה הוחזק כפרן ובטל השטר ואם
 אמר פרעון שלחוב אחד היו הדי זה נאמן ונשבע ונוטל מה
 בשטר שהרי לא פרעו בעדים ומתוך שיכול לומר מתנה נתנם
 לי נאמן לומר פרעון שלחוב אחד הם' **יב** אמר לו
 הלוה והלא שטר חוב זה דמי שור שלקחתי ממך הוא ואתה
 גבית את דמי בשטר ואמר לו בעל השטר כן אני גבית דמיו

אומר לא פרעתי כלום אומדין לזה שלם לו טען הלוה וא' ישבע
לו שלא פרעתי ויטול משביעין אותו בנקיטת חפץ שלא פרע
כלום או שלא פרעו אלא כך וכך ואחד כך יטול ואם היה המלוה
תלמיד חכמים אין נזקקין לשבועתו ג הוציא עליו שטר
מקצום והלוה טוען ואומר שטר מזויף הוא ומעולם לא כתבתי
שטר זה או שטען שחוב זה דבית הוא או אבק רבית או שטען
שהוא שטר אמנה או שטען כתבתי ללוות ועדיין לא לויתי כלל
שלדבר טען טענה שאם הודה בה בעל השטר היה השטר בטל
והמלוה עומד בשטרו ואומר שזה שקד טוען ואמר הלוה
ישבע לי ויטול הדין זה מחלוקת בין הגאונים ד ישמי שהיה
שחייב בעל השטר להשבע כעין שלתורה כמי שטען עליו
שפרעו ודבתי הודו שלא ישבע המלוה אלא אם כן טען עליו
הלוה שפרעו בלבד שהדין הודה בשטר ולפרעון הוא עומד אבל
כל אלו הטענות לא כל המנו לבטל שטר מקוים אלא ישלם ואחד
כך יטענו על המלוה במה שירצה אם יודה יחזיר לו ואם כפר
ישבע הסתם ולזה דעתי נוטה ה המוציא שטר חוב על
חבירו מלוה אומ' לא נפרעתי כלום ולזה אומר פרעתי מחצה והעדים
מעדיין שפרעו כולו נשבע הלוה ונותן מחצה שהדין הודה במקצת
ואינו כמשיב אבדה מסב שאמת השטר עליו ואין המלוה גובה המחצה
לא מבני החדין שהדין הלוקוחות אומ' אנו על העדים נסמוך והדין בטל
שטר זה ו הוציא עליו שטר חוב שאינו יכול לקיימו ואמ' הלוה
אמת שאני כתבתי שטר זה אבל פרעתי או אמנה הוא או כתבתי
ללוות ועדיין לא לויתי וכל כיוצא בזה הואיל ואם רצה אמ' לא היו דבר
מעולם והדין מפיו נתקיים הדין זה נאמן וישבע הסתם ויסטר ואם
קיימו המלוה אחד כך בבית דין הדין הוא כשאל השטרות ז הוציא

עליו

להפדע בו ממך זה לזה אומר פדעתינו וממני נפלאם היה שטר
 שיכול לקיימו זה ישבע שאין לו בדמים אלו פחות מחציין וזה
 ישבע שאין לו בהן פחות מחציין וישלם הלוה מחצה ואם אינו
 יכול לקיימו ישבע הלוה הסת שפרעו וילך לו יכו האומ
 להצידו מנה יש לו צורך והלה אומר אין לך בידי כלום או שאם
 פדעתיך אמר לו התובע השבע לי הסת אמר לו הנתבע והלה
 שטר יש לך עלי ואתה רוצה להשביע אותי תחלה ואחר כך
 תוציא השטר הפרוע ותגבה בו אומדין לו הבא השטר
 אמר המלוה אין לי עליו שטר מעולם או שטר היה לי
 ואבד הודו רבותי שאומדין למלוה בטל כל שטר שיש לך
 קודם זמן זה ואחד כך תשביעהו הסת או תחדם חכם סתם ולך
 ובקש עד שתמצא השטר

פרק חמשה עשר

המלוה את חבירו בעדים
 ואמר לו אל תפרעני אלא בשדים בין שאמר לו בשעת הלואה
 בין שאמר לו אחר הלואה הדי זה צריך לפרעו בעדים מפני התנאי
 טען הלוה ואמר לו כן עשיתי ופרעתיך בסני פלוני ופלוני והלכו
 להן למדינת הים או מתו הדי זה נאמן ונשבע שבועת הסת ונפטו
 ב וכן אם אמר לו אל תפרעני אלא בסני תלמידי חכמים
 או בסני רופאים ואמר לו בפניהם פדעתיך ואותן העדים
 שפרעתיך בפניהם מתו או הלכו למדינת הים הדי זה נאמן
 ונשבע הסת ונפטו ג אבל אם אמר לו אל תפרעני אלא
 בסני פלוני ופלוני ואמר לו פדעתיך בסני אחרים ומתו או הלכו
 להן למדינת הים אינו נאמן שמפני טענה זו התנה עליו ואמר

מחוב אחר שהיה לי אצלך הואיל והודה מעצמו שדמי השוד הוא
החוב ומדמיו פרע בטל השטר ואעפ שאין עליו עדים שפרע
מדמיו וישבע הלואה הסת שפרעו וכן כל כיוצא בזה יג
הוציא עליו שטר חוב בעד אחד והלואה טוען פדעתי הרי זה מחוב
שבועה ואינו יכול להשבע ומשלם טען ואמר ישבע לו שלא
פרעתי הרי זה ישבע שאסלו היו בשטר שני עדים ואמר ישבע
לי שלא פרעתי הרי זה ישבע כמו שביארנו יד וכן
הודו דבותי שהכופר במלואה על פה בבית דין וצא עד אחד שלוא
הרי זה ישבע שבועת התורה חזר ואמר כן היה לויתי ופרעתי
או מחללי או נתחייב לי ממקום אחר הרי זה מחוב שבועה
ואינו יכול להשבע ומשלם טו מי שטען שפרע השטר
ואמר ישבע המלואה ויטול אומדן לו הבאת מעותיו ואחר כך
ישבע ויטול אמר אין לי כלום לשלם משביעין אותן תחלה
בתקנת הגאונים שאין לו ולכשתשיג ידו ויתן לבעל חובו ישביעו
שלא פרעו ואחד כך יתקלו יז מי שהיה לו חוב על חבירו
בשטר ואבד השטר והרי העדים קיימין אעפ שקנו מידו וטען
שפרע הרי זה נשבע הסת והודו דבותי שאסלו היה החוב לזמן
ועדיין לא הגיע זמנו להסדע הואיל וכתבו לו שטר ואין בידו
שטר והלואה טוען פרעתי כאמין ונשבע הסת שפרעו שאנו
חוששין שמא פרעו ולפי כך קדע השטר או שרפו יח
וכן הודו שאסלו היה השטר יוצא מתחת אחר והלואה טוען
ממנו נסל שסד עתי אעפ שהוא בתוך זמנו נשבע הסת ונפטר
שכיון שאין השטר ביד המלואה אין שם חזקה יח שנים
שהם אומדן במ בשטר המלואה אומר שלי הוא ודאי צאדתינו

להפדע

לבו ט אבל ודאי אם אמר לו בפני פלוני ופלוני הוא הפסיד
על עצמו שפרע בפני אחרים והלכו להם אבל אם באו והעידו
שפרעו אין כאן בית מיהוש וכזה דאוי לדון ולהודות י
התנה המלוה על הלואה שיהיה נאמן בכל עת שיאמר שלא פרעו
הדי זה נוטל בלא שבועה אעפ שטען שפרעו הביא עדים
שפרעו אינו נוטל כלום יא התנה עליו שיהיה המלוה נאמן
כשני עדים אעפ שהביא עדים שפרעו הדי זה גובה ממנו בלא
שבועה שהדי האמינו כשני עדים ואפלו הביא מאה שפרעו
בפניהם שהשנים כמאה אבל אם אמר לו הדי אתה עלי נאמן
כשלשה הואיל וידד למען אם פרעו בפני ארבעה הדי זה
פרוע יב זה שהנאמן המלוה כשני עדים מהתדיה תקנתו
כשיפרע יקדע השטר או יעיד זה המלוה על עצמו שביטל
כל שטר שיש לו על פלוני או יעיד על עצמו שלא בפני הלואה
שקבל כל חוב שיש לו אצל פלוני יג הדי שפרעו וטען
המלוה שלא נפרע וחזר ופרעו פעם שניה מספ התנאי הדי
הלואה חוזר ותובע את המלוה בדיו ואומר לוכך וכך אתה חייב
לו מספ שפרעתך שתי פעמים אם הורה ושלם ואם כפר
ישבע שבועת הסת עלכך שלא פרעו אלא פעם אחת ובן כר
כיוצא בזה יד התנה עליו הלואה שיהיה נאמן בכל עת
שיאמר פרעתי אינו גובה בשטר זה לא מן היודש ולא מן
הלוקח ואפלו אמר לוא לא פרעתי אין המלוה טורף בשטר זה
מן הלקוחות שמא יעשו על נכסיו שלזה טו טען
הלואה בשטר זה ואמר פרעתי מקצתו והמלוה אומר לא פרעתי
כלום משלם המקצת שהורה בו ונשבע שבועת הסת שהדי

קבוצה

לו אל תכר עיני אלא בפני דאובן ושמעון שהן עומדין עמו כדי
 שלא ידחה אותי ויאמר בפני אחרים פרעתי והלכו להן ^ד
 יש נוסחאות מן התלמוד שכתוב בהן שהאומר לחבירו אל
 תכר עיני אלא בעדים ואמר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו
 להן לנאדינת הים אינו נאמן וטעות סופרים היא ולפי כך טעו
 המורים על פי אותן הספרים ^ה וכבר חקרתי על הנוסחאות
 הישנות ומצאתי בהן שהוא נאמן והגיע לידי במצרים מקצת
 תלמוד ישן וכן כתוב על הגוילים כמו שהיו כותבין קודם לזמן
 זה בקדוב מחמש מאות שנה ושני נוסחאות מצאתי מן הגוילים
 בהלכה זו ובשניהם כתוב ואם אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני
 והלכו להן למדינת הים נאמן ^ו ומפני טעות זה שאידעה
 למקצת הספרים הוא מקצת הגאונים שאם אמר אל תכר עיני
 אלא בפני פלוני ופלוני ופרעו בפני אחרים שאינו נאמן אעפ
 שהביא העדים שפרעו בפניהם וגם זו טעות גדולה והדין האמת
 שאם באו עדים שפרעו בפניהם נפטר ואין כאן מקום חשש
 גם ההוראה הזאת על פי ספריהם שכתוב בהן באחד שאמר
 לחבירו פרעני בפני עדים שענו הלכות וחלף ופרעו בפני עדים
 וזו טעות סופרים היא ומצאתי בגוילים כתוב אזל פרעויה ביניה
 לבין דיליה ^ח אעפ שהספרים המוגהין כמו שאמ' כך ידאה מדרך
 התלמוד ועוד דברים שלדעתהן וכי מה היה לו לעשות אמ' לו א תכר עיני
 אא בעדים פרעו בעדים וכי יש לו לאסור העדים בבית הסוהר כל ימיהם
 שלא ילכו ועוד אם מתו מה יעשה נמצא זה פודע פעם אחר פעם לעולם
 עד שיביא עדים אם כן הוא נעשית זאת עדות בשטר ונמצא זה כיוון
 שאמ' לו א תכר עיני אא בעדים נעשית מלאה בשטר ואין מי שעלה

זה על
 לבו

כך יפטר מחוב לוי לא יהא אלא שובד בידו אומדין לוי קיים שובדך
והפטר ו כבד ביארנו בהלכות מקח וממכר שדאובן שלא
היה לו אצל שמעון כלום והיה דאובן חייב ללוי מנה והמחהו
אצל שמעון אע"פ שהמחהו במעמד שלשתן לא קנה ואם רצה
שמעון שלא יתן לא יתן ואם נתן חוזר וגובה מדאובן שהדי על
פיו נתן ז וכן אם רצה לוי לחזור בו ולומר אינו רוצה לגבות
משמעון חוזר וגובה חובו מדאובן ואע"פ שפדע מקצתו משמעון
חוזר וגובה השאר מדאובן ח חנוני שהיה בותן לבעל הבית
מן החנות כל מה שירצה בתורת הלואה ומקיפו עד שיתקבץ
הכל ופדע לו ואמר לו בעל הבית תן לפועלי סלע או לבעל חובי
מנה שיש לו אצלי ואני אתן לך והדי החנוני אומר נתתי והפועל
או בעל חוב אומר לא לקחתי הפועל או בעל חוב נשבע ונוטר
מבעל הבית חובו פ וכן החנוני נשבע ונוטר מבעל הבית
מה שטען שנתן שהדי הוא אומר לו ליתן והפועל נשבע במעמד
החנוני וכן החנוני במעמד הפועל או בעל חוב כדי שיכלמו זה
מזה וכן כל כיוצא בזה ושבועה זו תקנת חכמים היא בנקיטת
חפץ מפני שבאים שניהם ליטול ו לפי כך אם מת החנוני
נוטר בעל חוב שלא בשבועה וכן אם מת הפועל או בעל חוב נוטר
החנוני שלא בשבועה שהדי אין בעל הבית מקפיד כלום ואינו
משלם אלא תשלום אחד יא החנוני אומר אתה אמרתה
ליתן לזה או צויתך לי ואמרתה אם יבוא סלוני תן לו ובעל הבית
אומר לא אמרת לי הדי בעל הבית נשבע הסת ונפטר והחנוני
עושה דין עם זה שנתן לו יב וכן אם אמד החנוני לבעל
הבית המקיפו כתוב בפניקסי שיש לי אצלך מנה ובעל הבית

האמונה ואם התנה עליו שיהיה נתמך בלא שבועת הסת אינו
 נשבע יו התנה המלוה שיהיה גובה בלא שבועת הדיו זה
 גובה ממנו בלא שבועת אבל אם בא לגבות מיוך שיו ישבע
 ואחר כך יגבה ואם התנה שיגבה אף מן היורש בלא שבועת גובה
 בלא שבועת וכן אם התנה שיגבה מן הערית גובה מן הערית
 אף מן היורשין שכל תנאי שבממון קיים בא לגבות מן הלוקח
 לא יטרוף אלא בשבועת שאלו זה מתנה לאבד ממון חבירו

פרק עשה עשר

החוב עד שיפדענו ליד המלוה או ליד שלוחו אמרו המלוה זדוק
 לי חובי והפטר וזדקו לו ואבד או נשדף קודם שיגיע ליד המלוה
 פטור ב אמר לו זדוק לי חובי בתורת גטין היו המעות קדוין
 ללוה הדין עדיין באחדותו היו קדוין למלוה כפטור הלוה מחצה
 למחצה אם אבדו משם או נגנבו משלם הלוה מחצה ג היה
 ראובן חייב לשמעון מנה ואמר ללוי הילך לשמעון מנה זו שאני
 חייב לו אם בא לחזור אינו חוזר והוא חייב באחדותו עד שיגיע המנה
 לשמעון החזיר לוי את המנה לראובן שניה חייבין באחדותו עד
 שיגיע ליד שמעון כל חובו ד ראובן שהיה חייב לשמעון
 מנה ואמר שמעון לראובן מנה שיש לי בידך תנהו ללוי והיו
 שלשתן עומדין וקבל לוי ונמצא ראובן עני ואין לו מה שיגבה
 ממנו הדין לוי חוזר בחובו על שמעון שזה הטעהו ואם ידע לוי
 שהוא עני או שהיה עשיר באותה שעה והעני אינו יכול לחזור
 בו שהדין קבל ה טען לוי שהיה ראובן עני והטעהו ושמעון
 אומר עשיר היה והעני ידעה לו שעל שמעון להביא דאיה ואחר

פרוע ואינו יודיע איזה הוא שטרותיו כולן פרועין נמצא על אחד
שם שנים הגדול פרוע והקטן אינו פרוע אמר לחבירו שטר לך
בידי פרוע הגדול פרוע והקטן אינו פרוע חוב לך בידי פרוע
שטרות שיש לו עליו כולן פרועין

פרק שבעה עשר

מלוה שמת
זכא היורש
לתבוע את הלוה בשטר שעליו ואמר פרעתי את אביך והיורש
אומר אינו יודיע אומדין לו עמוד ושלם לו אמר ישבע לי הרי זה
נשבע בנקיטת חפץ שלא שקדנו אבא על ידי אחד ושלא אמר
לנו אבא בפיו ושלא מצינו בין שטרותיו שלאבא שטר שטר
זה פרוע וגובה ב מת הלוה אחד שמת המלוה זכא היורש
להפרע מן היורש לא יפרע אלא בשבועה ואומדין לו תחלה
השבוע שלא שקדנו אבא ולא אמר לנו אבא ולא מצינו בין שטרותיו
שלאבא ששטר זה פרוע ואפלו היה היורש קטן המוטל בעדיסה
כשמת מורישו הרי זה נשבע ונוטל ואם עוה המלוה בשעת
מיתתו ששטר זה אינו פרוע יפרע היורש בלא שבועה אפלו
מן היורש ג מת הלוה תחלה ואחד כך מת המלוה אין יורשי
מלוה נוטלין מיורשי לזה כלום שבעת שמת הלוה בתרדייב
המלוה להשבע ואחד כך יטול כמון שביאדנו ובכר מת ואין אדם
מוריש שבועה לבניו שאינן יכולין להשבע שלא נפרע אביהן
כלום ואם עבר הדיין והשביע יורשי מלוה וגבו את חובו אין
מוציאין מידם ד לפי כך שטר חוב שליתומים הבאים
להפרע מן היתומים שמת אביהן הלוה תחלה אין קודעין אותו
ואין מגבין בו אינן גובין בו שאין אדם מוריש שבועה לבניו

אומר איני יודע נשבע בעל הצות הסת ונסטר כדין
כל טוען על הצדו לכל דבר ואין בזה תקנת חכמים יג לאובן
שהוציא שטר חוב שיש ללוי על שמעון וטען שלוי נתנו לך
בכתובה ומסידה ואבד השטר שהקנהו בו או שטען שהקנהו לו
על גב הקרקע הדי זה גובה אותו משמעון ויצא מתחת ידו טען
שמעון שפרע ללוי ואמר ישבע לי ישבע לוי ואחר כך יגבה
לאובן הודה לוי שפרע ושלם לוי לדאובן טען לוי שלא מכר ולא
נתן שטר זה נשבע הסת ונסטר יד שטר שהיה ביד שלוש
והוציא מתחת ידו בבית דין ואמר פדוע הוא נאמן אעפ"י שהשטר
מקוים שאילו דוניה היה שורפו או קורעו וכן אם מת השליש
ונמצא כתב יוצא מתחת ידי יורשי השליש ששטר זה המונה
אעלו פדוע הוא הדי זה פדוע אעפ"י שאין עדים על הכתב פ"ו
אבל כתב שיעא מתחת ידי המלוה ששטר פלוני פדוע אפלו
היה בכתב ידי המלוה אינו אלא כמשחק היו עדים על הכתב אם
היו מקוימין הדי השטר פדוע ואם אין עליו קאם ישאלו העדים
החותמין על זה השובד אם לא ידעו או שאין העדים מצויין הואיל
ומתחת ידי המלוה או מתחת ידי יורשיו יעא אין השובד כלום
יז נמצא השטר בין שטרות פדועין הדי זה פדוע ואעפ"י
שאין עדים על הכתב הנמצא וכן אם נמצא כתוב בגופו של שטר
בין מסטו בין מאחדיו ואפלו במקצתו ששטר זה פדוע או נפרע
ממנו כך וכך עושין על פי הכתב אעפ"י שאין על הכתב עדים
ואעפ"י שיעא מתחת ידי המלוה שאילו לא נפרע לא היה כותב
על השטר יז המוצא שטר בין שטרותיו ואין ידוע מה
טיבו יהיה מונה עד שיבא אליהו האומר לבנו שטר בין שטרות

הוציאו בארץ ישראל גובה בו ממעות ארץ ושדאל יב בא
לגבות בו ממעות המקום שיצא בו השטר וטען הלוה שהמעות
שאני חייב לו מכסף שהוא סחות מזה המטבע ישבע המלוה ויטול
היה בו כסף סתם מה שירצה לזה יגביו יג מכאן אתה למד
ששטר שאין בו שם מקום שנכתב בו כשר לכל דבר והוא הדין
לשטר שאין בו זמן כלל שהוא כשר לכל דבר אעפ שעדות זו
אין אתה יכול להזמין אין מדקדקין בדיני ממונות בדרישה
ובחקירה כמו שיתבאר כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין ולפוכך
שטרי חוב המאוחרין כשרין אעפ שאין אתה יכול להזימן כמו
שיתבאר במקומו

פרק שמונה עשר המלוה את חבירו סתם

הדי כל נכסיו אחראין ועדכאין לחוב זה לפיכך כשיבוא לגבות
תובע את בעל חובו תחלה אם מצא עמו נכסים בין מטלטלין
בין קרקעות גובה מהן בדיעין הלוה ואם לא נתן לו הלוה מדעתו
מגבין אותו בית דין ב לא הספיק לו כל הנמצא כנגד שטר
חובו הרי זה גובה מכל הקרקעות שהיו ללוה אעפ שהן עתה
מכודין לאחרים או נתונין במתנה הואיל ומכר הלוה אונתן אחד
שנשתעבד בחוב זה הרי זה מוציא מיד הלקוחות או מיד בעלי
המתנות וזה הוא הנקרא טורף ג במה דברים אמורים ב
בקרקעות שהיו לו בעת שלוה אבל נכסים הבאים לאחר שלוה
לא נשתעבדו לבעל חוב ואינו טורף אותן ואם התנה עליו שכל
הנכסים שיקנה יהיו משועבדין להסרע מהן וקנה אחד שלוה
ומכר או נתן הרי בעל חוב טורף מהן ד אין כל הדברים

כמו שביארנו ואין קודעין אותנו שמא יבוא ד"ץ שידון ויזיאונו
ה אפלו היה שם ערב ומת הלוח תחלה לא יפדעו ~~עדיין~~
המלוח מן הערב שאם תאמר יפדעו מן הערב הדי הערב והער
ונפרע מיודשי לוח' ו' אין דנין מדין זה כל הדומה לו אלא
הדי הפוגם את שטרן ומת אעפ" שאינו גובה אלא בשבועה הדי
בנו נשבעין שלא פקדנו אבא ולא עוננו אבא ולא מצינו בין
שטרותיו שלאבא שכל השטר הזה פדוע וגובין את שאר השטר
בין מן המלוח בין מיודשיין ז' יודש שבא לגבות מן היודש
ואמרו יודשי מלוח אמר לנו אבא לא לויתי חוב זה הדי יודשי מלוח
גובין שלא בשבועה שכל האומר לא לויתי כאומר לא פדעתי
ח' וכך מלוח שבא להפדע מיודשי לוח ואמרו אמר לנו אבא
לא לויתי חוב זה גובהו בלא שבועה ואפלו האמינו בשטר כל זמן
שאמר פדעתי שכל האומר לא לויתי כאומר לא פדעתי ט'
יודש שבא להפדע מן הלוח בשטר שיש בו נאמנות ללוח כל
זמן שאמר פדעתי הדי הלוח נשבע הסת שפדעו לשטר זה ונפטר
אעפ" שלא כתב לו והדי אתה נאמן על יודשי שעיקר השטר על
תנאי זה היה ואם התנה עליו שיהיה נאמן בלא שום שבועה אינו
נשבע אפלו ליודשי מלוח י' יודש קטן שהיה השטר חוב
לאביו ויצא עליו שובד אחר מיתת אביו אין קודעין את השטר
ואין מגבין בו עד שיגדלו היתומים שמא שובר זה מזויף הוא
ולפי כך לא הוציאו הלוח בחיו האב י"א המוציא שטר חוב
על חבירו והיה כתוב בבבל מגביהו ממעות בכל היה כתוב בארץ
ישדאל מגביהו ממעות ארץ ישדאל מה שאין כאן בכתובה לא
היה בשטר שם מקום והוציאו בבבל גובה בו ממעות בבבל

לוח

הוציאו

אלא מזה יצא לחירות וכך אם הקדישו שהחמץ והשחרור
וההקדש מפקיעין מיד השעבוד והרי בעל חוב חוזר וגובה חובו
מן הלואה ופותב עליו שטר בחובו וטורף מזמן זה השטר
יא ולמה הוא חייב לשלם מפני שגם לאבד ממון הבירו
וכל הגדלם להזיק משלם כמו שביארנו במקומו וכופין את לבו
השני לשחררו מפני תיקון העולם שלא ימצאנו בשוק ויאמר
לו עבדי אתה יב המקדיש נכסיו אין בעל חוב יכול
לטרוף מן ההקדש שההקדש מפקיע השעבוד וכשפודין הקדש
מיד ההקדש אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו על מנת
שיתן לבעל חוב את חובו ולאשה כתובתה לפיכך שתפדה ותצא
לחולין מיד הלוקח יבוא בעל חוב ויטרוף אותה או האשה בכתובתה
כמו שביארנו בערכין יג בעל חוב שבא לטרוף אם יש
מעות ללוקח יכול לסלקו וליתן לו דמי מה שהוא טורף וחוזר
הלוקח ותובע למוכר ואם עשה אותה הפתיקי אינו יכול לסלקו
בדמים יד ראובן שהיה חייב לשמעון מאתים והיו לו
שתי שדות ומכר אחת מהן ללוי במנה וחזר ומכר לו השנייה
במנה ובא שמעון וטרף האחת במנה וחזר לטרוף השנייה במנה
הנשאר לו והביא לו מאתים ואמר לו אם תרצה להיות השדה
שטרסתה שומת לך בכל המאתים שיש לך הדי מוטב ואם לאו
האלך מאתים שלחובך והסתלק הדין עם לוי רצה שמעון ועמד
בה אעפ"י שקבל המאתים אין לוי חוזר ותובע ראובן אלא במנה
אחד טו מת ראובן והניח שדה אחת שווה מאה ובא שמעון
וטרסה ונתנו לו היתומים מאה מן המטלטלין שהניח אביהן
חלקוהו הדי זה חוזר וטורף אותה בשאר חובו שהמאה שנתנו לו

אמורים אלא בקרקע אבל המטלטלין אין עליהן אהיות אפרין
מטלטלין שהיו לו בעת שלוח שמכרן לשעתו אין בעל חוב
טורף אותן ה' הקנה לבעל חובו כל המטלטלין על גב הקרקע
שיש לו להיותו נפרע מן הכל הדי זה טורף מאותן המטלטלין
והוא שיכתוב לו בשטר חובו שהקנתו לך מטלטלין שיש לו על
גב הקרקע שיש לי שלא כאסמכתא ושלא כטופסי השטרות
ו' וכן אם כתב לו שכל נכסים שאני עתיד לקנות בין קרקעות
בין מטלטלין הרי הן משועבדין לך להסדע מהן והמטלטלין
קנויין לך על גב הקרקעות להפרע מהן שלא כאסמכתא וכל
כטופסי השטרות הדי זה טורף אף מן המטלטלין שקנה הלוח
לאחר שלוח שכל תנאי שבממוץ קיים' ז עשה שדהו
הפתיקי לבעל חובו או לאשה בכתובתה והוא שיכתוב להן מכאן
תגבו ושטפה נהר הדי זה גובה משאר נכסים וטורף אותן ואם
התנה עמו שלא יהיה לו פרעון אלא מזו אינו גובה משאר
נכסים וכן אם לוח ממנו ופירש שאין עליו אהיות הדי זה אינו
גובה מן המשועבדין לעולם' ח העושה שדהו
הפתיקי לבעל חוב או לאשה בכתובתה ומכרה הדי זן
מכורה וכשיבוא בעל חוב לגבות אם לא ימצא נכסים בני חורין
יטרוף אותה במה דברים אמורים בשמכרה לשעה אבל מכרה
ממכר עולם אינה מכורה' ט עשה עבדו הפתיקי ומכרו
הדי בעל חוב גובה ממנו וכן שאר המטלטלין מפני שאין לו
קול' י עבד שעשהו לבו הפתיקי ושחררו אף על פי
שכתב לו לא יהיה לך פרעון אלא יתא

אפי' מודע
הקנה
אנה על
הקנה משה
הוא לא כן
הוא חל
כל אר
הוא הדי
יקר

אלא

בעדיות ובעל חוב וכתובת אשה בזבדית היו לו עדיות ובינונית
 נזקין בעדיות ובעל חוב וכתובת אשה בבינונית היו לו בינונית
 וזבדית בלבד נזקין ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזבדית
 ח מפדן לשלשה בני אדם בבת אחת כולן נעשו תחת הבעלים
 והנזקין טורפין מן העדיות ובעל חוב טורף מן הבינונית וכתובת
 אשה טורפת מן הזבדית ט מפדן לזה אחר זה כולן טורפין
 מן האחרון לא הספיק טורפין השאר משלפנו לא הספיק טורפין
 השאר משלפנו אפלו היה האחרון הוא שלקח זבדות שהרי
 הלוקח הקודם אומר לטרוף הנחתי לך מקום לגבות ממנו
 ז מפדן לאחד זו אחר זו הרי זה הלוקח נכנס תחת הבעלים
 במה דברים אמורים שלקח עדיות באחדונה אבל אם לקח זבדית
 באחדונה כולן גובין מן הזבדית שהרי אומר לטורף כשיבוא
 לגבות מן השדה שלקח תחלה הרי הנחתי לך מקום לגבות ממנו
 יא ולמה אינו אומר לו הטורף כך אם לקח עדיות באחדונה
 ותגבה האשה ובעל חוב מן העדיות שלקח באחדונה שזו תקנה
 היא ללוקח והרי אומר להן אי אפשר בתקנה זו אלא כל אחד מהם
 יגבה מן הראוי לו יב מפדן לאחד זו אחר זו ומכר לו עדיות
 באחדונה וחזר הלוקח ומכר זבדית ובינונית ושייר עדיות לפינו
 כולן גובין מן העדיות שהרי אין לו במה ידחה אותן מכר עדיות
 והניח בינונית וזבדית הנזקין טורפין מן העדיות שביד הלוקח
 השני ובעל חוב וכתובת אשה גובין מבינונית וזבדית ששייר
 לפינו יג מי שלוח מאחד ואחר כך מכר הלוח נכסיו לשנים
 וכתב בעל חוב ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך וקנו מידו אינו
 יכול לטרוף מלוקח ראשון שהרי אומר לו הנחתי לך מקום לגבות

מצוה עשו שהמצוה על היתומים לפדוע חוב אביהן ואם אמרו
לו אלו המאה דמי השדה שטרפתה אינו יכול לחזור ולטרוף
אותה פעם אחרת בשאר חובו

פרק תשעה עשר

כשיודעין בית דין

לנכסי הלוה לגבות מהן לא יגבו לבעל חוב אלא מן הבינונית
שבקרקעותיו ודין תורה שיגבה בעל חוב מן הזבולית שנבחון
תעמד מה דרכו שלאדם להוציא פחות שבבלין אבל חכמים
תיקנו בבינונית כדי שלא תנעול דלת בפני לווי' ב
במה
דברים אמורים בבא להפדע מן הלוה עצמו אבל הבא להפדע
מן היורשים בין קטנים בין גדולים לא יפדע אלא מן הזבולית
ג אין נפרעין מנכסים משועבדין במקום שיש נכסים
בני חודין ואפלו היו חודין זבולית והמשועבדים בינונית או עדית
בין שמכרם בין שנתנם נשתדפו בני חודין הריזה טורף כג
המשועבדין שכיון שנשחתו כאלו אינם ד לאובן שמכר
כל עדותיו לשמעון והלך שמעון ומכר שדה אחת מהן לדני
וצא בעל חוב של לאובן לטרוף דעה מזה גובה דעה מזה גובה
ה במה דברים אמורים בשליקה לוי בינונית אבל אם לקח
עדית או זבולית אינו טורף מלוי שהדי זה אומר לו מפע זה
טרחתי ולקחתי שדה שאין דינך לגבות ממנה ו
לקח לוי בינונית והניח אצל שמעון בינונית כמו הבינונית שלקח
אינו טורף מלוי שהדי אומר לו הנחתי לך מקום לגבות ממנו
ז ככל ביאדנו שהנזקין שמיץ להן בעדית ובעל חוב
בבינונית וכתובת אשה בזבולית היו לו עדית וזבולית נזקין

בעדית

וכל שקדם וגבה זכה אע"פ שהוא אחרון ג לזה וכתב לו שאני
עתידי לקנות משועבד לך ואחד כך קנה שדה וחזר ולזה מאחד
היה שדה משועבדת לראשון והוא קודם לגבות וכן אפלו היו
מאה ד אין דין קדימה במטלטלין אלא של שגבה מהן זכה
אע"פ שהוא אחרון קדם אחד משאר אדם ותפש מן המטלטלין
שלזה כדי לגבות בהן לאחד מבעלי חובות לא זכה שכל התופש
לבעל חוב במקום שיש עליו חוב לאחרים לא קנה אבל אין עליו
חוב לאחרים קנה לו ה וכן אם אמר לו הלזה זכה בהפך
זה לפלוני או תן מנה זה לפלוני זכה לו ואין אחד מבעלי חובות
יכולין לגבות מאלו המטלטלין שכבר זכה בהן אחד ו
שטרות שזמנן כולן יום אחד או שעה אחת במקום שנותבין
שעות כל שקדם מהן וגבה בין קרקע בין מטלטלין זכה בהן
כולן ביחד לגבות וכן בעלי חובות שכל אחד מהן קודם לזמן
חבירו שבאו לגבות מן המטלטלין שהדי אין כאן קדימה או
שבאו לגבות מקרקע שקנה הלזה לאחד שלוח מן האחרון שבהן
ואין בנכסים כדי שיגבה כל אחד מהן את חובו מחלקין ביניהן
ז כיצד חולקין אם כשתחלק הממון הנמצא על מנינם
יגיע לפחות שבהן כשיעור חובו או פחות ממנו חולקין לפי
מנינם בשווה ואם יגיע לפחות שבהן יתר על חובו חולקין מכל
הממון ביניהן כדי שיגיע לפחות שבהן כשיעור חובו וחוזרין
הנשארין מבעלי החובות וחולקין היתר ביניהן כדרך הזאת
ח כיצד היו שלשה חובו שלזה מנה ושלזה מאתים ושלזה
שבע מאות אם היה כל הנמצא שם שלש מאות נוטלין מאה
מאה וכן אם נמצא שם פחות משלש מאות חולקין בשווה ט

ממנו אצל בעל חובך והן הנכסים שקנה לוקח שני אחריו ואתה
הספדת על עצמך שהדי סלקת עצמך מהן והוא הדין לאשה
בכתובתה אם כתבה לשני אבדה כתובתה ואינה יכולה לטרוף אבן
אם כתבו לראשון כוונתין מן השני יד מכד הלואה שדה
מלוקח ומכרה ללוקח ראשון ללוקח שני וכתב המלוה ללוקח
ראשון דין ודברים אין לי עמך וקנו מידו הדי בעל חוב טורף מלוקח
שני אותה השדה ולוקח ראשון טורף אותה מבעל חוב שהדי כתב
לו ולוקח שני טורף אותה מלוקח ראשון שמכרה לו ובעל חוב
חוזר וטורף משני וחוזרין חלילה עד שיעשו פשעה ביניהם וכך
האשה בכתובתה טו מכד הלואה שדה ללוקח ומכר
אחריה שדה ללוקח שני וכתב המלוה ללוקח שני דין ודברים אין
לי עמך וקנו מידו הדי בעל חוב טורף מלוקח ראשון שדה ראשונה
ולוקח ראשון טורף מלוקח שני שדה שנייה שהדי קנה אחריו
ובעל חוב טורף אותה מלוקח ראשון ולוקח שני טורף אותה מבעל
חוב שהדי כתב לו ולוקח ראשון חוזר וטורף משני וחוזרין חלילה
עד שיעשו פשעה ביניהם וכך האשה בכתובתה והוא שיהיה החוב
כנגד שתי השדות

פרק עשרים חובות הדבה

מי שיש עליו חובות הדבה
פל שקדם חובו
גובה תחלה בין מן הלואה עצמו בין מן הלקוחות ואם קדם האחרון
וגבה מוציאין מידו שכל שקדם חובו זכה ב' צמח דברים
אמורים בקרקעות שהיו לו בעת שלוח אבל הקרקעות שקנה
אחר שלוח מבעלי חובות הדבה אע"פ שכתב לכל אחד מהן שאני
עתידי לקנות משועבד לך אין בהן דין קדימה אלא יד כנולן שוה
וכל

הוצאה גובה חצי השבח ב כיצד ראובן שהיה לו חוב
 על שמעון מאתים ומכר שמעון ללוי שדה במנה והוציא עליו
 לוי הוצאות והשביחה והרי היא שווה מאתים כשיבוא ראובן
 לטרדוף את לוי טורף ממנה במאה וחמשים מאה שלדמי הלוקח
 וחמשים שלחצי השבח ואם השביחה מחמת פגון שהוקדה
 בדמים או עלן בה אילנות גובה את כולה ג הוזה ראובן
 גדולים וחכמים ואמרו לא יהיה הלוקח רעכוח מיוודד לשדה
 חבירו שלא בדשות ששמיין לו וידיו על העליונה לפי כך אם
 השביח הלוקח במאה והוציא חמשים נוטל ההוצאה וחצי
 השביח היתר על ההוצאה וחצי עם הקדן הוא שטורף בעל
 חוב ודברים שלטעם הן וכך ראוי לדון ד והוזר
 הלוקח וגובה הקדן מנכסי שמעון אף מן המשועבדין או נתן
 מאחד זמן שמכר בו ללוי אבל השבח שטרף ממנו בעלחוב
 בין בה עיו בין כולו אין לוי גובהו אלא מנכסים בני חורין שלשמעון
 שתקנת עולם היא שלא יגבה השבח ולא הפירות שאכל הגזלן
 ולא מזון האשה והבנות מנכסים משועבדים שאלו דברים
 שאין להם קצבה ומקולי בתובה שלא תטרף אשה מן השבח
 בבתובתה ה ולמה יטרף בעל חוב חצי השבח בלבד
 הוצאת הוצאה לפי שהשבח בא לאחר שלוח מדאובן
 ולאחר שמכר ללוי ונמצא ראובן ולוי כשני בעלי חובות
 לשמעון והשבח כנכסים שבאו לו אחד שלוח משניהם
 שהן חולקין כאחד כמו שביארנו ו לפי כך ראובן
 שלוח משמעון מנה וכתב לו שאני עתיד לקנות משועבד לך
 וחתר ולוה מלוי מאתים וכתב לו שאני עתיד לקנות משועבד

התחתונה

שמכר

המאה

נמצאו שם יתר על שלש מאות חולקין שלש מאות בשווה
 ויסתלק בעל המאה ושאר הממון חולקין אותו השנים על אותו
 הדרך כיצד נמצאו שם המש מאות או פחות חולקין
 שלש מאות בשווה ויסתלק האחד וחוזרין וחולקין המאתים או
 הסחות בשווה בין השנים ויסתלק השני יא נמצאו שם
 שש מאות חולקין שלש מאות בשווה ויסתלק בעל המנה וחוזרין
 וחולקין המאתים בין השנים בשווה ויסתלק בעל המאתים
 יב ונותני המנה הנשארת לבעל השבע מאות ונמצא
 בידו שלש מאות בלבד ועל דרך זו חולקין אפלו הז מאה
 כשיבואו לגבות כאחד ויש מן הגאונים שהודה שחולקין לפי
 ממונם יג דאובן ושמעון לכל אחד משניהם שטר
 חוב על לוי לאובן שטרן בחמשה בניסן ושמעון שטרן בניסן
 סתם והרי יש ללוי שדה שאינה כדי חוב שלשניהם מודידין
 לתוכה לאובן שמא שטרן של שמעון בסוף ניסן היה יד
 וכן אין שמעון יכול לטרונק מאייד ואילך שהרי הלוקח אומר
 לו שמא באחד בניסן הוא זמנו של שטרך והרי שדה בת חולין
 שתגבה אותה ויבוא לאובן שהוא אחד זמנך והוא שיש לו
 לטרונק ממני לפי כך אם כתבו הד שאתה זה לזה טורפין מאייד
 ואילך מכל עד טו והוא הדין בלאובן ושמעון שמכר להם
 לוי שדה אחת בשני שטרות שטרן שלזה בחמשה בניסן ושטרן
 שלזה בניסן סתם

פרק אחד ועשרים

בעל חוב גובה את השבח
 הלוקח בין שהשביח מחמת הוצאה בין שעבחו נכסים מאיליהן
 אלא שאם השביחו מאיליהן טורק כל השבח ואם השביחו מחמת

הוצאה

ה

שטרף בחובו מיד הלוקח מה שלאוי לו מן הקדן וחצי השבח
 דואין הנשאר מן הקרקע אם ישבו תעלה ללוקח כגון שנשאר לו
 בשדה בית תשעת קבין ובגנה בית חצי קב ושתתפו בה שניהם
 ואם לא נשאר לו דבר שאילו יחלק יהיה שם פולו עליו נותק לזבעו
 חוב את דמיו יג היתה השדה הפתקי בעל חוב נוטל את כולה
 ודואין חצי השבח הנשאר ללוקח אם היה חצי השבח יתר על
 ההוצאה כולה נוטל ההוצאה מבעל חוב שהרי אומר לו בעל חוב
 שדי היא שהשביחה והנשאר לו מן השבח נוטל אותו מן המוכר
 יד ואם היה חצי השבח סחות מן ההוצאה אין לו מן הלוקח
 לא דמי חצי השבח וחוזר וגובה מן המוכר חצי השבח שנטרף בלבד
 טו בעל חוב שבח לטרון מן היתומים יתומים אומדין חנו
 השבחנו ובעל חוב אומר שמא חביכם השבחה על היתומים
 להביא לאייה הביאו לאייה שהן השביחו שמין להן אתה שבה
 ואת ההוצאה ונוטלין הפחות שבשניהן ומעלה אותן בדמים
 יז במה דברים אמורים בשעשה שדה זו הפתקי אבל
 אם לא עשה הפתקי אם רצו היתומים לסלק בעל חוב בדמים
 מסלקין ואם רצו נוטלין מן הקרקע שיעור השבח שלהן

פרק שנים ועשרים

סדר גביות החוב כך
 היא כשיבוא המלוה שטרן לבית דין ויתקיים אומדין ללוה
 שלם ואין יודיין לנכסין תחלה עד שיתבענו ואם טעה הדיין
 הודיר המלוה לנכסי לוח תחלה קודם שיתבענו מסלקין אותו
 ב אמר הלוה הדי אני משלם קבעו לי זמן כדי שאלוה
 מאחר או אמשבן או אמכור ואביא המעות קובעין לו זמן

לך וקנה אחד כך שדה ומכרה ליהודה במאה וחמשים והשביחה
יהודה בהוצאתו והרי היא שונה שלש מאות טורף שמעון ולוי
הקדן וחולקין אותו בשונה ונמצא ביד זה חמשה ושבעים וביד
זה חמשה ושבעים ז' וחוזר שמעון ולוי ויהודה שלשתן
וחולקין מאה וחמשים שלשבת על הדרך שפירשנו נמצא
שמעון טרף במנה שלו באשרה זו ולוי טרף במאה ושלושים
ושבעה ומחצה ויהודה נוטל מן השבח שנים וששים ומחצה
וכזה הם חולקין אפלו הן מאה ח' כל הפירות שאכל הלוקח
אינן נטופין ממנו אבל הפירות המחוברים לקרקע אע"פ שאינן
צריכין לקרקע כעגבים שהגועו להבצר הרי בעל חוב גובה
מהן כמו שגובה מן השבח ט' מתנה ששבה מהמת
הוצאתה אין בעל חוב גובה משבה כלום אלא רואין כמלה
היתה שוה בשעת מתנה וגובה ואם שבה מאיליה בעל חוב
גובה את כולה ואם קבל הנזק אחדיות המתנה הרי בעל חוב
גובה ממנה השבח כדרך שגובה מן הלוקח י' ולמה
יטרוף בעל חוב השבח מן הלוקח ולא יטרוף ממקבל המתנה
כלום מפני שהמזכר כותב ללוקח בשטר מכירה שאני
מחויב לך בדין ובעמל שתעמל ובשבת שתשביח ועלי אחדיות
הכל ורצה הלוקח וקבל דבר זה שהרי הלוקח יודע על תנאי זה
שאם ילקח ממנו השבח יחזור על המוכר ואפלו לא כתב כבוד
נודע שזה דין המוכר עם הלוקח י"א אבל המתנה שאין שם
תנאי זה אינו גובה משבה שהשביחה בהוצאתו כלום ובין יתומים
שהשביחו הנכסים אין בעל חוב גובה מן השבח כלום אבל אם
שבהו נכסים מאיליהן גובה את השבח כולו י"ב בעל חוב

חוב

אטרף

לבית דין מיד כותבין אדרכתא על נכסיו בין על הקרקעות
בין על המטלטלין וכך אם היה השטר על הפקדון אין ממתניין
לו תשעים יום אלא כותבין על נכסיו אדרכתא מיד ^ט
זה שאמדנו שאם לא בא בסוף התשעים כותבין אדרכתא
על נכסיו על הקרקעות אבל המטלטלין אפלו אחר התשעים כל
זמן שהוא אומר עתה אביא דאייה ואבטלה שטר אין מודידין המלוה
למטלטלין שמא יאכל אותם ויביא זה דאייה ויבטלה שטר ולא
ימצא מה יטול ואפלו היה למלוה קרקע שמא תבסק או תשתדף
כי צד כותבין אדרכתא אם לנכסים בני חורין זה הוריד זהו
אומרי' איש פלוני נתחייב לפלוני בדין כך וכך ולא נדון לו מעצמו
וכתבנו לו אדרכתא זו על שדה פלונית שלו ^{יא} ואחר כך
שמי' לו שלשה מאותה השדה כנגד חובו ומכריזין עליה כפי
מה שיראו עד שיספו המוסיפין ומודידין אותו בחובו לחלק ששמו
אותו וקודעין שטר החוב אם היה שם שטר ^{יב} ואם לא היו לו
נכסים בני חורין כותבין אדרכתא כך איש פלוני נתחייב לפלוני כך
וכך בשטר חוב שהיה בידו ולא נתן לו חובו ולא מצינו לו נכסים
בני חורין וכבר קדענוהו לשטר שהיה לו עליו ונתנו לפלוני רשות
לדרוש ולהקוד ולהיות ידו נטויה על כל נכסים שימצאו לו וכל קרקעות
שמסר מזמן פלוני והלאה יש לו להפדע ולגבות חובו מן המל'
^{יג} ואחר שכותבין אדרכתא זו הולך המלוה ומחפש אם מצא
לו נכסים בני חורין שמי' לו מהן מצא לו נכסים משועבדים מאחד
זמן שטרן טורף מהן וקודעין שטר האדרכתא וכותבין לו שטר
הטורף ^{יד} כי צד כותבין איש פלוני בן פלוני זכה בדין
לטרוף בחוב שפלוני חייב לו שהוא כך וכך משדה פלונית שלקחה

שלשים יום ואין מחייבין אותו ליתן משכון שאילו היו שם ^{מטלטלין}
היו בית דין גובין מהן ואם רצה המלוה להחרים על מי שיש לו
מעות או מטלטלין ומפליג אותי בדברים הדי זה מחרימין ואין מחייבין
את הלואה להביא ערב עד שיתן ג' שלמו השלשים יום
ולא הביא בית דין כותבין אדרכתא על נכסיו וכך אם אמר בתחלה
כשתבעו איני משלם כותבין אדרכתא על נכסיו מיד ואין קובעין
לו זמן וכך אם אין שם שטר אלא מלוה על פה או שהודה כותבין
אדרכתא על נכסים בני חורין שיש לו ד' טען ואמר שטר
זה שנתקיים בפניכם מזויף הוא ותני אביא ראיה ואבטלנו ועדי
במקום פלוני והם פלוני ופלוני אם נראה לדיינין שיש ממש בדבריו
קובעין לזמן להביא עדיו ואם נראה להן שאיננו בא לא בעלילות
דברים ובענות סלדופי אומדין לו שלם ואחד כך אם יש לך ראיה
יחזיר ואם היה המלוה אלם ושמת אינו יכול להחזיר מידו מניחין
על ידו שלוש ה' קבעולו זמן להביא ראיה ולבטל השטר
והגיע הזמן ולא בא ממתינין לו שני וחמישי ושני לא בא כותבין
עליו פתחת ומשמתין אותו וממתינין לו והוא בנדון תשעים יום
ו' שלשים ראשונים שמת הוא טורח ללות מעות אמעעיים
שמת הוא טורח למבור' אחדוניים שמת הלוקח ממנו טורח להביא
מעות שלמו התשעים יום ולא בא בית דין כותבין אדרכתא על
נכסיו ומתדין לו נדון ז' אין כותבין אדרכתא על נכסיו עד
ששולחין ומודיעין לו והוא שיהיה קרוב לבית דין מהלך שני ימים
או פחות יתג על זה אין מעדיכין להודיעו ח' במה דברים
אמורים בשהיה כל התשעים יום נשמת ואומר עתה אבות ואביא
ראיה עתה אביא ראיה ואבטל השטר אבל אם אמר איני בא

לבית

בכל שהוא מכרן בטל שהדי הן כשליח לטורף וללוקח ויש להן דעות
 לתקן אבל לא לעוות כשליח וכל המורים כזה הודו כ"א בית דין
 ששמו לבעל חוב בין בנכסי לזה בין במשועבדין שביד הלוקח ולאח
 זמן השיגה ידו של לזה או של לטורף או יוד שיהן והביאו לבעל חוב
 את מעותיו מסלקין אותו מאותה הקרקע שהשומא חוזרת לבעלים
 לעולם משום שנ' ועשית הטוב והישד' כ"ב קרקע ששמו אותה
 לבעל חוב ואחד כך שמנה בית דין לבעל חוב שלזה המלוה הדין
 חוזרת לבעלים לא יהא כוחו גדול מכוח בעל חוב הראשון כ"ג
 מכרה בעל חוב או נתנה במתנה או ששמה לבעל חובו מדעתו
 או שמת והורישה אינה חוזרת שמו קרקע לאשה ונשאת או ששמו
 ממנה ונשאת בעל בנכסי אשתו כלוקח הוא ולא מחזיר ולא מחזירין

פרק ערשה ועשרים

חוב

המוקדמין פסולין שהדי טורף בהן לקוחות שלא כדיון ולפי כך קנסו
 אותן חכמים ולא יגבה בשטר מוקדם אלא מפני חודין גזירה שמא
 יטרוף בו מזמן ראשון שהקדימו ב' שטרי חוב המאוחרין
 כשדין שהדי הודע כוחו של בעל השטר שאינו טורף אלא מזמן
 השטר ואעפ' שלא כתבו שהוא מאוחד הדי זה כעד שטר שכתבוהו
 ביום ונחתם בלילה הסמוך לו פסול מפני שהוא מוקדם ואם היו
 עסוקין בענין עד שנכנס הלילה וחתמוהו אעפ' שקנו ממנו בלילה
 כשד' ג' שטרו שזמנו כתוב בשבת או בעשירה בתשדי שטר
 מאוחד הוא וכשר ואין חוששין לו שמא מוקדם הוא ובאחד בשבת
 או באחד עשר בתשדי נכתב אלא מעמידין את השטר על חזקתו
 שהדבר ידוע הוא שאין כותבין בשבת ולפי כך אחריו 4

פלוגי בכך וכך מזמן פלוגי וכבר קדענו האדרכתא שהיתה בידו
והד שינוהו לטודוק מזה בכך וכך טו ואחד שכותבין הטודוק
לטודוק מודידין שלשה בקיאיין לאותה השדה ושמיין לו ממנה
כשיעור חובו כפי מה שדאוי לו מן הקדן וחצי השבח כמו שבאנו
יו ומכדידין עליוה שלשים יום כדרך שמכדידין על נכסי
יתומים ואחד כך משביעיין את הלואה שאין לו כלום בתקנת גחונים
אם היה הלואה עמנו במדינה ומשביעיין את הטודוק בנקיטת חפץ
שלא נפרע חוב זה ולא מחלו ולא מברו לאחד ואחר כך מודידין
אותו לנכסי הלוקח בשומא שלו יז וכותבין לו הודקה
כיעד כותבין אחד ששמנו לפלוגי בשומא שהיתה בידו והכרזנו
שלשים יום כדאי והשבענו את זה הטודוק ואת בעל חוב הודקהו
לשדה פלוגית להיות משתמש בה כדרך שמשמש כל אדם בקניינו
ומאימתי אוכל הטודוק הכרות שדה זו משיפסקו ההכרזה יח
כל אדרכתא שאין כתוב בה קדענוהו לשפרה ההלואה
אינה הדרכה וכל טודוקא שאין כתוב בה קדענוהו לאדרכתא
אינה טודוקא וכל שומא שאין כתוב בה קדענוהו לטודוק
אינה שומא יט שלשה שידרו לשום אחד
אומר במאה ושנים אומדין במאתים או אחד אומר במאתים
ושנים אומדין במנה כטל יחיד במיעוטו אחד אומר
במנה ואחד אומר בשמונים ואחד אומר במאה ועשרים
נדון במאה אחד אומר במאה ואחד אומר בתשעים
ואחד אומר במאה ושלושים נדון במאה ועשרה
ועל דרך זו לעולם שמיין ביניהן כ בית
דין ששמו לטודוק בנכסי לוקח וטבו

על נפשו ; מי שמכר שדה באונס ומסר מודעה או שקדם
ומכר או נתן לאחר קודם שימכור לאנס הרי המעות של אנס
אצל המוכר כמלוה על סה ואינו טורף בשטר מכר שבידו כלום
מפני שאין דין שטר זה שיכתוב ולא נכתב אלא מפני האונס
וכן כל כפיצת בזה יא אפשר לטורף שיטרוף בלא שטר
אלא בעדות על פה כגון שיש לו עדים שזאת הארץ גזולה מאביו
והרי יש לו להוציאה בעדים אלו ואין כאן שטר וכן אם העידו
שנגמל הדין לאביו לטרוף מנכסי פלוני בכך וכך מזמן פלוני
ומת אביו ועדיין לא טרף הרי הבן טורף בעדות זו יב לפי
כך אין כותבין שני שטרי מכר על שדה אחת שמא יעשה הלוקח
קנוניא עם בעל חוב ויטרוף שלא כדין כיצד יבוא זה ויטרוף שדה
זו בעדות שהעידו לו מחמת אביו ויחזור הלוקח ויטרוף בשטר
המכר שבידו מן הלוקחות שלקחו אחריו ויקדע שטר המכר
שבידו יג ויחזור בקנוניא ויעמוד בשדה שנטרפה ממנו
ויבוא הוא שטרפה בעצמו ויבוא ויטרוף פעם שניה בעדות עדין
ויוציא הלה שטר המכר השני ויטרוף בו לקוחות אחרים שלא
כדין יד אם כן מי שאבד לו שטר המכר ועידיו קיימין
כיצד יעשה יכתבו לו שטר שני ויאמרו בו שטר זה אין גובין
בו לא מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין ולא כתבנוהו
אלא להעמיד שדה זו ביד פלוני הלוקח כדי שלא יוציאה מעדן
המוכר ולא יורשו פו בשטר החובות אינו כן אעפ
שעידיו קיימין וקנו מידו וחזק בשעתו ואמר שטר שכתבתם
לי עתה אבד או נשרף אין כותבין לו שטר שני שמא פרעו או
מחלו ואסלו היה הגוב לזמן ואינו גובה בעדים אלו כלום אלא אם

כותבין שטר ללוה מעל שאין המלוה עמו ואין כותבין למלוה
עד שיהיה הלוה עמו במה דברים אמורים בשטר שיש בו קנין
שהרי משעה שקנו מידו נשתעבדו נכסיו ה' אבל שטר
שאין בו קנין אין כותבין אפלו ללוה עד שיהיה המלוה עמו ויתן
השטר ביד המלוה בפנינו שמא יכתוב עתה ללות ממנו בניסן
ולא ילוה ממנו עד תשרי ונמצא המלוה טורף בשטר זה מניסן
שלא כדיון שהרי לא הגיע לידו עד תשרי ו' עדים שקנו
מיד הלוה או המוכר וכיוצא בהן ונתאחדה כתיבת השטר זמן
מרוצה אם ידעו יום שקנו ממנו בו כותבין בשטר זמן הקנין
ואעל שאינו זמן חתימתו ואין צדיקין לומר ונתאחדה כתיבת
ידונו עד יום פלוני ואם לא ידעו יום שקנו בו כותבין זמן
שלשטר משעת הכתיבה ז' וכך משנמסרה להם
העדות במדינה וכתבו השטר במדינה אחרת אין מזכירין /
בשטר עם מקום שנמסרה בו העדות אלא מקום שכתבו בו
חתימות ידן ח' שטר מוקח וממכר שלא נכתבו בזמן
אפלו המאוחדין פסולין שהרי אפשר לטרוף בהן שלא כדיון
כיצד כגון שחזר המוכר וקנה השדה מיד הלוקח קודם שיגיע
זמן השטר המאוחד ויוציא הלוה השטר המאוחד ויאמר
חזרתי ולקחתייה פעם שניה ממך ונמצא טורף שלא כדיון
ט' ולמה לא נחוש כן לשטר חוב המאוחד שמא יפלענו
קודם שיגיע זמנו ויכתוב שובר ויחזור ויוציא השטר פלוני
ויטרוף בו שלא כדיון לפי שכל הכותב שטר מאוחד תקנתו
שיכתוב השובר סתם שכל זמן שיצא השטר ישבול אותו זה
השובר ואם לא עשה כן וכתב השובר בזמן הפרעון הוא הפסיד

עשו לי אותם אחד במנה אין עושין לו אלא עושין לו קיום לכל
אחד ואחד שזכות היא ללוא להיותן שנים שלא יפוק אותו בדין
בפעם אחת לגבות הכל כג הוציא שטר חוב במאה ואמר
קדעוהו וכתבו לי שטר אהר בחמשים אין שומעין לו שמה פעם
הכל וכתבו לו שובר על שטר שלמאה ופשיחזור ויוצא קיום
זה של שטר חמשים ויוצא הלואה השובר ואמר לו זה שטר

אחד הוא פרק ארבעה ועשרים

כבר ביארנו ששטר חוב שיש בו קנין כותבין אותו ללוא אעפ שאין המלוה
עמו וכך כותבין שטר למוכר אעפ שאין הלוקח עמו ב
וכן כותבין שובר למלוה אעפ שאין הלואה עמו ושובר לאשה
אעפ שאין בעלה עמה וגט לאיש אעפ שאין אשתו עמו ג
אבל אין כותבין שטרי אידוסיין ונישואין ושטרי אריסות
וקבלנות ושטרי בדידת הדיוניין או שטרי טענות בעלי דיניין
וכל מעשה בית דין אלא מדעת שניהן וכל השטרות האן צדיכין
להזהר בתיקונן כשאר השטרות ד ומי נותן שטר הסופר
בשטר הלואה ללוא נותן שטר ובשטרי מקח וממכר הלוקח
נותן שטר והאשה נותנת שטר הגט והחתן נותן שטר שטר
האידוסיין או הנישואין והמקבל וכך האריס או השוכר נותן שטר
השטר אבל שטרי בדידת הדיוניין או טענות בעלי דיניין שניהם
נותנין שטר ה אחד השטרות הנכתבין לאחד שלא בפני
חבירו ואחד השטרות שאין כותבין אותן אלא מדעת שניהם
ושניהם עומדין כגון שטר שכותבין למלוה או ללוקח כולן צדיכין
העדים שיהיו מכידין השמות שבשטר שזה הוא פלוני בן פלוני

אמר הלוא לא היו דברים מעולם שזה יוחזק כפרן בעד ותן כמן
שיתבאר יי מי שבלה שטר חובו והדי הוא הולך להמחק
מעמיד עליו עדים ובה לפני בית דין והן עושים לו קיום אבל
עושי השטר עצמן אינן כותבין לו שטר אחד מעל שנמחק
בפניהם אבל באים לבית דין ובית דין עושים לו קיום יי
כיצד מקיימין שטר זה כותבין שטר אחד ואומדין חנו בית דין
כלוני ופלוני ופלוני הוציא פלוני בן פלוני שטר מחוק לפינוז זמנו
ביום פלוני ופלוני ופלוני עידיו ואם כתבו והזקקנו לעדותן של עדים
ונמצאת מכוונת גובה בשטר זה שכתבו לו ואינו יודך קיום
אחד ואם לא כתבו כך עדיך להביא דהייה על העדים הראשונים
עד שתתקיים עדותן יי שטר חוב שנתקדע כשטר
נמחק או נטשטש אם לשומנו ניכר כשד נקדע קדע בית דין
הדי זה פסול איזה הוא קדע בית דין שתי ועלב יי
מי שפדע מקצת חובו אם דעה מחליף וכותבין לו בית דין
שטר אחד בשטר החוב מזמן ראשון אבל לא עידי השטר ואם
דעה יכתוב שובר כ הבא לפדוע כל חובו ואמר המלוה
אבר לי השטר הדי זה יכתוב לו שובר ויפדע כל חובו ויש ללוה
להחדים קתם על מי שפדע השטר וטוען שאבר ואם פיען
הלוה טענת ודאי ואמר השטר אצלו ועתה הניחו בפיוס הודו
דבותי שישבע המלוה הסת שאבר השטר ואחד כך יפדע חובו
ויכתוב שובר כא מי שהוציא שטר חוב במנה ואמר
עשו לי ממנו שנים בחמשים חמשים אין עושים לו שצות ללוה
להיות הכל בשטר אחד שאם יפר ענו מקצת נמצא שטר פגום
כב וכך אם הוציא שני שטרות בחמשים חמשים ואמר

השטר בעצמן ואמרו זה הוא שהועדנו עליו זה הוא שהועדנו
לו בהלוואה וכן אין מגד שין נשותיהן אלא זה בפני זה יא
וכן אם נמצא לאחד בין שטרותינו שובד ששטרנו של יוסף
בן שמעון כדוע שטרות שניהם שעליו כדועין יב וביע
יעשו אלו ששמותיהם שווין ושמות אבותיהן שווין ישלושן היו
שמות אבות אבותיהן שווין וכתבו סימניהן היו דומין זה לזה
בעודתן וכתבו ייחוסן היו שניהם כהנים או לויים וכתבו דודות
יג הוציא עליו שטר שכתוב בו אני פלוני בן פלוני לויתני
ממך מנה אעל שאין בו שם המלוה כל מי שיצא שטר זה
מתחת ידו גובה בו ואינו יכול לדחותו ולומר שלאחר הוא ונפלו
יד וכן שני יוסף בן שמעון הדדין בעיד אחת שהוציא
אחד מהן שטר חוב על אחד מבני העיר אינו יכול לדחותו ולומר
לו לפלוני ששמו כשמו כי אני חייב וממנו נפלה השטר אלא הרי
זה שיצא מתחת ידו גובהו ואין חוששין לפילה טו
שנים שהוציא כל אחד משניהם שטר חוב על חבירו אין האחרון
יכול לומר לדאשון אלו הייתי חייב לך היאך אתה לזה ממני אלא
זה גובה חובו וזה גובה חובו יז היה זה במאה וזה במאה
ויש לזה עדית ולזה עדית או לזה בינונית ולזה בינונית לזה
זיבורית ולזה זיבורית אין נזקקין להן אלא כל אחד עומד בשלו
היה לזה עדית ובינונית ולזה זיבורית זה גובה מן הבינונית וזה
גובה מן הזיבורית יח המוציא שטר חוב על חבירו והלה
מוציא שטר שמכר לו את השדה אם היו במקום שנותן הלוקח
המעות ואחר כך כותב לו המוכר את השטר הרי שטר חובו
של זה בטל שהדי אומר לו אילו הייתי חייב לך היה לך לפדוע

וזה הוא כלונץ בן כלונץ שמא יבואו שנים ויעשו קנוניא וישנו
שמותיהן בשמות אחרים ויודו זה לזה ו כלמי שהוחזק
שמו בעיד שלשים יום אין חוששין לו שמא שם אחד יש
לו והוא שנהו כדי לדמות ולעשות קנוניא שאם אתה אומר
בן אין לדבר סוף לפי כך מי שלא הוחזק שמו בעיד שלשים יום
ובא ואמר כתבו עלי שטר שאני חייב לכלונץ או לזה כך וכך
דינדין אין כותבין לו עד שיביא דאיה שזה שמו או יוחזק
כל שטר שישא לפנינו ויטעון חלוה ויאמר אני
אני חייב כלום שמא אחד דמאי העלה שמו בשמי והודה לזה
או שאמר לא לזה אני חייב אלא לאחר וזה דמאי הוא והעלה
שמו כבעל חובי מאחר שלא הוחזקו שם שנים ששמותיהן
שוין אין חוששין לדבריו שחזקה היא שאין העדים חותמין על
השטר אלא אם כן הן מכידין אלו הנזכרין בו ח וכן חזקה
שאין העדים חותמין על השטר אלא אם נודע להן בודאי שאלו
שהעידו על עצמן גדולים ובני דעת ואין העדים חותמין על
השטר אלא אם כן יודעין לחתום ולקרות פ עדים
שאינן יודעין לחתום וקדעו להן נייד וחתמו על הדושם מבין
אותן מכת מדדות והשטר כמל דאש בית דין שהיה יודיע
ענין השטר וקדא השטר לסעו הסוסד שלו הואיל והוא
מאמין אותו ואימתו עליו הדי זה חותם על השטר אעפ
שלא קדאהו הוא בעצמו ואין שאר העם דשאין לעשות כן
עד שיקדא העד השטר מלה מלה ו שנים שהיו בעיד שם
כל אחד מהן יוסף בן שמעון אינן יכולין להוציא שטר חוב זה על
זה ולא אחד יכול להוציא עליהן שטר חוב אלא אם כן באו עידי

השטר

הדי זה יתבע את הערב הזה או את הקבלן תחלה ויפרע מהן
אעפ" שיש נכסים ללוה' ו' מיזה הוא ערב ומיזה הוא קבלן
אמר לו נתן לו ואני נותן לך זה הוא קבלן שיש למלוה להפרע
ממנו תחלה אעפ" שלא פירש ולא זכר על מעט שאפרע ממני
שאדעה' ז' אבל אם אמר לו הלוייהו ואני ערב הלוייהו ואני
פורע הלוייהו ואני נותן הלוייהו ואני חייב הלוייהו ואני קבלן תקן לו
ואני קבלן תקן לו ואני פורע תקן לו ואני חייב תקן לו ואני ערב כולן
לשון עדבנות הן ואינו תובעו תחלה ולא נפרע ממנו במקום
שיש נכסים ללוה' עד שיפרש ויאמר ממני שאדעה אפרע
ח' ערב שלכתובה אעפ" שקנו מידו פטור מלשלם שהדי
מצוה עשה ולא הסדה ממון ואם היה האב ערב לכתובת בנו
וקנו מידו חייב וקבלן שלכתובה חייב' ט' דאובן שמכר
לשמעון שדה וזבא לוי וקבל' אחדיוותה עליו לא נשתעבד לוי
שזו אסמכתא היא ואם קנו מידו שהוא ערב לשלם מכר זה
בכל עת שיתבענו שמעון הדי זה חייב וכזה חודן רבות'
י' וכן הערב או הקבלן שחייבו עצמן עלתנאי אעפ" שקנו מיו
לא נשתעבד מפני שהיא אסמכתא כיצד כגון שאמר לו נתן לו
ואני אתן אם יהיה כך וכך או אם לא יהיה שכל התולה שעבוד
שאינו חייב בו באם יהיה ואם לא יהיה לא גמר ולא הקנה קנין
שלם ולפי כך לא נשתעבד' יא' שנים שלוו בשטר אחד
או שלקחו מקח אחד וכן השותפין שלוה אחד מהן או לקח
בשותפות הדי הן עדבאין זה לזה אעפ" שלא פירש' יב'
יג' שנים שעדבו אחד פשיבות המלוה לפדעמן הערב יפרע
מאיזה מהן שידעה ואם לא היה לאחד כדי החוב חוזר ותבע

את חובך אבל במקום שסותבין ואחד כך כותבין הדי שטל החוב
קיים שהדי זה אומר לו לא מברתי לך את השדה אלא כדי שיהיה
לך נכסים ידועים שאגבה מהן החוב שלי

פרק חמשה ועשרים

את חבירו

המלוה

ואחד שהלוהו אמר לו אחד אני עדב או שתבע את הלוה בדין
ואמר לו אחד הניחהו ואני עדב או שהיה חונק אותו בשוק ליתן
לו ואמר לו הנה ואני עדב אז העדב חייב כלום ואפלו אמר אני
עדב בפני בית דין אבל אם קנו מידו שהוא עדב ממון זה בכל
אלו הפנים בין בפני בית דין בין בינו לבין המלוה נשתעבד
ב אמר לו בשעת מתן מעות הלויהו ואני עדב נשתעבד
העדב ואינו צריך קנין וכך אם בית דין עשו אותו עדב נשתעבד
אע"פ שלא קנו מידו כגון שהיו בית דין רוצין לגבות מן הלוה
ואמר להם הניחהו ואני עדב לכם הוואל ויש לו הנחה
שהאמינוהו בית דין באותה הנייה ששעבד עצמו ג
המלוה את חבירו על ידי עדב אע"פ שהעדב משועבד למלוה
לא יתבע את העדב תחלה אלא תובע מלוה תחלה אם לא נתן
לו חוזה אצל העדב ונפרע ממנו במה תפדים אמודים בשאין
נכסים ללוה אבל אם יש נכסים ללוה לא יפרע מן העדב כלל
אלא מן הלוה ד היה הלוה אלם ואין בית דין יכולין להוציא
מידו או שלא בא לדין הדי זה נפרע מן העדב תחלה ואחר כך
יעשה העדב דין עם הלוה אם יכול להוציא מידו יוציא או
ישמתו אותו בית דין עד שיתן לו ה התנה המלוה על
העדב ואמר לו על מנת שאפרע ממני שאדעה או שהיה תכלן

ב היה הערב בגופו של שטר קודם התימת העדים אם
כתבו פלוני ערב שהרי אינו מעורב עם הלווה במלוה הרי זה
אינו גובה ממנו מן המשועבדין אבל אם כתוב בשטר פלוני
לווה מפלוני כך וכך ופלוני ערב שהרי ערב לווה עם הערב
בשטר וקנו מיודו של ערב ואחר כך חתמו העדים בשטר הרי
זה נפרע מכבסי ערב המשועבדים ג מלוה שבא
לתבוע את הלווה אינו יכול לדחותו ולומר לו שך אצל הקבלן
שהרי יש לך לתבוע אותו תחלה אלא המלוה תובע כל מי שידעה
תחלה ואם נשא הקבלן המענות מעיד המלוה ונתנן ביד הלווה אין
למלוה על הלוה כלום ד מלוה שתבע את הלוה ולא מצא
לו נכסים אינו יכול להפרע מן הערב עד אשר שלשים יום מיום
שנתחייב הערב לשלם לא יהיה כוח זה סחות מן הלוה עצמו כזה
הודו המודים ואם התנה עליו הכל לפי התנאי ה היה הלוה
במדינה אחרת שאינו יכול להודיעו ולא לילך לו או שמת הלוה
והיה בעם קטנים שאין בית דין נזקקין לנכסיהן הרי זה תובע
את הערב תחלה שהרי אין הלוה מצוי ו מלוה שתבע
את הלוה ומצאו שהעני אינו יכול להפרע מן הערב עד שיעבע
הלוה בתקנת אחרונים שאין לו כלום שמא יעשו קנוניא על נכסיו
של ערב ז מי שהיה ערב לחבירו במלוה על פה ובא המלוה
לתבוע את הערב והרי הלוה במדינת הים אומר לו הערב הביא
דאיה שלא פרעך הלוה ואני אשלם לך ח עדב שקדם
וסנן לבעל חוב את חובו הרי זה חוזר וגובה מן הלוה כלמה שפדע
על ידו אעפ"י שהיתה מלוה על פה או בלא עדים כלל ו
במה זבדים אמודים כשאמר לו הלוה בעת שנעשה לו ערב

השני בשאר החוב ואחד שעדכ שנים כשיפרד על מלוה יודיעו
חוב איזה מהן משניהן הוא פודע כדי שיחזור עליו יג
האומר לחבירו עדוב זה לפלוני ואני עדכ לך הרי זה כמי שאמר
הלוויהו ואני עדכ וכשם שנשתעבד העדכ למלוה כך נשתעבד
עדכ שני לעדכ ראשון ודין העדכ עם המלוה פדין עדכ ראשון
עם השני דין אחד הוא יד מי שלא פידש קצב הדבר
שעדכ כגון שאמר לו כל מה שתתן לו תקן לו ואני עדכ או הלוויהו
ואני עדכ או מכור לו ואני עדכ יש מן הגאונים שהודה שאפלו
מכר לו בעשרת אלפים או הלווהו מאה אלף נשתעבד העדכ בכל
וידאה לי שאין זה העדכ חייב כלום שכיון שאינו יודע הדבר
ששעבד עצמו בו לא סמכה דעתו ולא שעבד עצמו ודברים
של טעם הן אלו למבין טו מי שאמר לחבירו הלוויהו
ואני עדכ לגופו שללוה הזה לא עדכ לעצמו שלממוז אלא כל
זמן שתדעה אביאנו לך וכן אם אמר לו אחד שהלווהו ותבעו
הניחהו וכל זמן שתתבע אותו אביאנו לך וקנו מידו עלזה אם
לא יביא זה הלווה יש מן הגאונים שהודה שהוא חייב לשלם
ויש מי שהודה שאפלו התנה עליו ואמר אם לא אביאנו
אן שמת או שבדח אהי חייב לשלם הרי זו אמכנתא ולא נשתעבד
ולזה דעתי נוטה

פרק ג' ג' ששה ועשרים

המלוה את חבירו
ואחד שהעידו העדים בשטר בא עדכ ועדכ את הלווה אע"פ
שקנו מידו ונשתעבד לשלם כמו שביארנו כשיבוא המלוה
להפרע מכלפי העדכ הזה אינו טורף מכלפי משועבדים

כשאר טענות הממוץ טו עבד או אשת איש שלוו או
 שעדכו את אחרים ונתחייבו לשלם כשישתחד העבד ותתגדש
 האשה או תתאלמן ישלמו קטן שלוח חייב לשלם כשיגדיל ואין
 כותבין עליו שטר אלא ודאי הוא כמלוה על פה אעפ"י שקנו מידו
 שאין קנין מיד הקטן כלום יז קטן שעדכ את אחרים הורו
 גאונים שאינו חייב לשלם כלום אף כשיגדיל וזה שנתן את מעותיו
 על פי הקטן איבד את מעותיו שאין לקטן דעת כפי לשעבד עצמו
 בדבר שאינו חייבו לא בעדבנות ולא בכל כיוצא בה ודין אמת
 הוא זה ובנדאוי לדון יז האשה שלוחתה בשטר או שעדכה
 בשטר ונשאת חייבת לשלם אחד שנשאת ואם היתה מלוה על
 פה אינה משתלמת עד שתתגדש או תתאלמן שדשות בעל כדשות
 לוקח הוא כמו שביארנו בכמה מקומות ואם היו מעות ההלוואה
 עצמן קיימין יחזירו אותן למלוה

פרק שבעה ועשרים

שכתוב

שטר בכל לשון ובכל כתב אם היה עשוי כתיקון שטר ישראל שאינו
 יכולין להזדייק ולא להוסיף ולא לגרוע והיו עדים ישראלים ויודעין
 לקדומו הדין כשד וגובין בו מן המשועבדין ז אבל
 כל השטרות שחותמיהן גוים הרי אלו פסולים חוץ משטרי מקח
 וממכר ושטרי חוב והוא שיתן המעות בפניהם ויכתובו בשטר
 בפניהם מנה פלוני לפלוני כך וכך דמי המכר או מעות החוב והוא
 שיהיו עשויין בעדכיות שלהן אבל במקום קבוץ פליליהן בלא
 קיום השופט שלהם לא יעילו כלום ג וכן צריכין עירי
 ישראל שיעידו על אלו הגוים שהן עירי השטר ועל זה השופט

עד בני ישראל אבל אם עמד זה ברשות עצמו ונעשה לו ערב או
קבלן או שאמר לו הלוה עד בני ולא הישגו שיתן ופרע החוב אין
הלוה חייב לשלם לו כלום וכן הפורע שטר חובו של חבירו
שלא מדעתו אפלו היה החוב על המשכון אין הלוה חייב כלום
ונטל משכונו בחנם והדין איבד זה הנותן את מעותיו שמא היה
הלוה מפויס את המלוה ומוחל לו יא מת הלוה וקדם הערב
ופרע החוב קודם שיודיע את היורשים אם נודע לנו שלא פרע
הלוה שטר חובו קודם שימות כגון שהודה בו או שנדרהו בית דין
ומת בנדרין או שלא הגיע זמן המלוה להגבות הדין זה חוזק וגובה
מין היורשים כלמה שפרע יב היה המלוה גוי אין היורשים
חייבין לשלם שמא אביהן נתן לזה הערב כל החוב שהיה עליו מפני
שהגוי תובע את הערב תחלה ולפי כך פרע זה מדעתו קודם שיודיע
את היתומים אבל אם הודיען שהגוי תובע אותו והדין הוא נותן חייבין
לשלם יג כל ערב שיבוא ליטול מזה שפרע בין שבא להפרע
מיודשי לוזה בין מן המלוה עצמו הדין זה צדיק להביא ראיה שפרע
ואין מצויאת שטר החוב שעליו ביד הערב ראיה שמא נפל השטר
מניד המלוה ולא פרע זה כלום יד האומר לחבירו עד בנתה
לוי והוא אומר לא ערבתי או שאמר הערב ללוה אתה הרשיתני
לערוב אותך וליתן והוא אומר לו לא כי לא מדעתך ערבתי או
לא ערבתי כלל או שאמר הערב פרעתי למלוה בספק והלוה
אומר לא פרעתי או שאמר לו כן פרעתי וניתתי לך מה שפרעתי
או שאמר המלוה ערבתי לי מאתים והוא אומר לא ערבתי אלא
מנה בכל אלו הטענות וכיוצא בהן המועיא מחבירו עליו הראיה
או הנתבע שבועת הסת או שבועת התורה אם הודה במקצת

ישע

היה עדים מן החקין כן הכתב וכן
על שתי השטיין והיה כל היווח שבין הכתב והעדים מלא בעדים

פסולים או קדושים הדי זה כשר שאינו יכול להזדיין ואם מלאהו
בשדיטות שלדיו פסול שמא העדים על השדיטות חתמו לא
על גופו של שטר יא היה השטר כולו עם עדיו בשטר

אחת הדי זה כשר היה השטר בשטה אחת והעדים בשטה שנייה
פסול שמא אלו העדים היו מרוחקין מן השטר הכשר שטה אחת
וחתך כל השטר וכתב זה השטר באותה השטה נמצאו אלו העדים
חותמין עליה יב וכן אם היה השטר ושני עדים בשטה

אחת ושני עדים אחרים בשטה שנייה ואמר אני נתכוונתי לדבות
העדים אין מקיימין שטר זה מעדים שלמטה בשטה שנייה
אלא מעדים שלמעלה שמא בשטה שהיתה בין העדים שלמטה
וצין השטר שחתך כתב שטר זה ושני עדיו יג קיום

בית דין צריך שיהיה סמוך לכתב ידי עדים או סמוך לצד השטר
או מאחודיו כנגד הכתב ואם היה בין הקיום והשטר דיווח שטה
אחת פסול שמא יחתוך השטר שנתקיים וזיין באותה השטה
שטר ושני עדיו ונמצא הקיום על שטר מזויין יד

הדחיק את הקיום מן השטר יתר על שני שטיין ומלא כל היווח
שדיטות דיו כשר שהדי אינו יכול להזדיין ואין חוששין לבית
דין שיקיימו קיום על השדיטות אלא על גופו של שטר

טו כל המחקין כולן צריך שיכתוב קיומיהן בסוף השטר
יאמר אות פלונית או מלה פלונית או שטה פלונית על מחק או
בלויה והכל קיים ואם היה המחק במקום שדיד וקיים ובשיעור שטר
קיים אעפ"י שחזר וקיימו פסול שמא מחקו וכתב דבד שזיין וחזר

שלהן שקיים עדותכן שאינן ידועין בקבלת שחר ואם חסדו שטרי
הגוים דבר מכל אלו הרי הן כחרס ד' וכן שטרי הודא חות
ומתנות ופשרות ומחילות שהן בעדים שלהן אעפ"י שיש בהן כל
הדברים שמצטו הדין כחרס ה' והורו דבותי שאכלו שטרי
חוב שלהן שנתנו המעות בפניהם פסולין ולא הכשירו אלא שטרי
מקח וממכר שנתנו המעות בפניהם ואין אני מודה בזה
אם לא ידעו דייני ישראל לקרות שטר זה הנעשה בעדכיות
שלגוים נותנו לשני גוים זה שלא בפני זה וקודין לן שנמצא כל
אחד מהן כמסיה לפי תנמו וגובה בו מצני חודין אבל אין טורפין
בו מאדם שועבדין מפני שאין לו קול שהרי לא ידעו הלקוחות
במה שנעשה בגוים ז' שטר שעידיו גוים שמסרו הלואה
ליד המלוה או המוכר ליד הלוקח בפני שני עדים מישראל אעפ"י
שאינן עשוי בעדכיות שלהן ואין בו כל הדברים שמצינו הדין זה
גובה בו מצני חודין והוא שיהיו העדים שמסרו בפניהם כשרים
ויודעין לקרותו וקראתו כשמסרו ויהיה כתיבן שטרי ישראל
שאינן יכול להזדייק ולא להוסיף בו ולא לגדוע ולמה לא יגבר
בו מן המשועבדין מפני שאין לו קול ח' תיקון שטרי
ישראל כך הוא כל השטרות מלן עדיך שיחזיר מענינו שלשטר
בשטה אחרונה לפי שאין למדין בשטה אחרונה כלל שמא היו
העדים מרוחקין מגוסר שלשטר בכדי שטה וצא זה המזייף
וכתב באותו הליוה שטה זו ט' עדים שהיו מרוחקין
מן הכתב שני שטין פסול פחות מכאן כשר שתי שטין שאמרו
בכתב ידי העדים ולא בכתב ידי סופר שכל המזייף אינו הולך
אחר הסופר אלא אחר העדים ושתי שטין אלו הן שני אול

בכל לשון ובכל כתב כ"א משלש ועד עשר אין כותבין בקוף
שטה שמא יזייף ויחזיר השלש שלשים והעשר עשרים ואם
נזדמן לו בסוף שטה מחזיר הדבור בגופו שלשטר פעמים
לבות עד שיבוא באמצע השטה כ"ב שטר שכתוב בו
מלמעלה מנה ומלמטה מאתים מלמעלה מאתים ומלמטה
מנה הכל הולך אחר התחתון ולמה אין הולכין אחר הפחור
שבשניהן לפי שאין האחד תלוי בהבדלו שאילו היה כתוב בו
מאה שהן מאתים או מאתים שהן מאה היה נוטל מאה אבל
שני דברים שאין האחרון תלוי בדאשון הלוח אחר התחתון
כ"ג היה בו מלמעלה שם ולמטה שם אחר קרוב לו הכל
הולך אחר התחתון אם כן למה כותבין את העליון שאם תמחק
אות אחת מן התחתון ילמד מן העליון כגון שהיה בעליון חנני
או ענני ובתחתון חנן או ענן בידוע שהוא השם העליון אבל לא
ילמד תחתון מן העליון שתי אותות כ"ד כתב בו מלמטה
קפל ומלמעלה ספל הכל הולך אחר התחתון שהקפל פחות מן
הספל כתוב בו מלמעלה קפל ומלמטה ספל חוששין שמא
זבוב הסיד רגל הקוף ונעשית סמך ואינו גובה אלא במדת הקפל
הקטנה וכן כל כיוצא בזה כ"ה מעשה בשטר שהיה כתוב
בו שש מאות וזוז אחד והדי הדבד ספק אם שש מאות זוז וזוז
או שש מאות אסתירא וזוז ואמרו חכמים יטול שש מאות
אסתירא וזוז שיר בעל השטר על התחתונה אם כן למד
נאמר שמא שש מאות פדוטה וזוז לפי שהפדוטה מלל אותן
הסופר זוזים ואחד כך כותבין וכן כל כיוצא בזה בכל זמן ובכל
מקום לפי דרכם הידוע על פיו עושין כ"ו שטר שהיה

על מחק כשר ואם תאמר מוחק וחוזר ומוחק אינו דומה מי
שנמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים ואם תאמר שמא מחק
מקום העדים שני פעמים ואחד שכותב השטר הוא ומוחקו
וכותב כל מה שידעה שהרי הוא ועדיו כולו שווה מפני שנמחק
הכל שתי פעמים כבר תיקנו חכמים שלא יהא העדים חותמין
על שטר מחוק אלא אם כן נמחק בפניהם י"ז שטר הבא הוא
ועדיו על מחק והקיום מלאמה על הנייד אין מקיימין אותו מעדי
הקיום אלא מעדים שלמעלה שמא הקיום היה לחוק מן השטר
חדבה וזיה הריוה מלא שריטות שלדיו וחתך גוף השטר ומחק
השריטות וכתב שטר ועדיו על מחק י"ח שטר הבא על
הנייד ועדיו על המחק פסול שמא ימחק השטר ויזייף ונמצא
הוא ועדיו על המחק ואם כתבו העדים אנהנו העדים חתמנו על
המחק והשטר על הנייד כשר וכותבין כן בין עד לעד כדי שלא
יזייף י"ט שטר הבא על המחק ועדיו על הנייד פסול
ואפלו כתבו העדים אנהנו חתמנו על הנייד והשטר על
המחק מפני שהוא מחוק כל השטר פעם שנייה וכותב
כל מה שידעה וכיון שכולו נמחק שתי פעמים אינו ניכר
שאילו היה בו מקום הנמחק פעם אחת ומקום הנמחק שתי
פעמים היה ניכר כ ומתיקון השטר ור
להתבונן בשטר בוויז וזינין שלו שלא יהיו לחוקין בין התיבנת
שמא זייף והוסיף ואו ולא יהיו כרוהקין שמא מחק
אות אחת כגון הא חות והנייה דגלה האחת מקום
ואו וכל כיוצא בזה מדרקדין בו בכל

ועד אחד מעיד שהיו הדיו זה נשבע מן התורה מפני השמועה
למדן שכל מקום ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו
שבועה וכן למדן מפני השמועה שעד אחד לכל עון ולכל חטאת
אינו קם אבל קם הוא לשבועה ג איך לך מהוויב שבועה
מן התורה חוץ משלשה מי שהודה במקצת המטלטלין ומי
שהייבו עד אחד והשומד שהדי נאמר בשומר שבועת יו תהיה
בין שניהם וכבר ביארנו שבועת השומדין בהלכות שכירות
וכל אחד משלשתן נשבע ונפטר מלשלם ד אבל
כל הנשבעין ונוטלין כגון שכיר ונחבל ונגזל ופוגם שטרן
וכיוצא בו וכן כל הנשבעין בטענת ספק כגון השותפין
והאריסין כולן נשבעין בתקנת חכמים וכל אלו השבועות אעפ
שהן מדברי סופרים הרי הן כעין שלתורה בנקיטת הפך
ה טוען מטלטלין על חבירו וכפר בכל ואמר לא היו דברים
מעולם או שהודה במקצת ונתנו מיד ואמר אין לך בידי אלא
זה והא לך או שאמר אמת שהיה לך אצלי אבל מחלתה לי או
נתתה או מכרתה לי או החזרתה לך או שטענו חטים והודה לו
בשעורים בכל אלו פטור משבועת התורה ו אבל
חכמי תלמוד תיקנו שישבע הנתבע בכל אלו שבועת הסת
ויפטור ואינה כעין שלתורה לפי שאין בה נקיטת הפך וכבר
ביארנו דרך השבועה שלתורה ודרך שבועת הסת בהלכות
שבועות ז כל מי שנתחייב שבועה מן התורה הרי זה
נשבע ונפטר ואם לא רצה להשבע יודדין לנכסיו ואובין מהן
כל מה שטען חבירו עליו שהדי התובע אומר לו איני זז מדין
תורה או השבע אותך לי ויש לו להחלים על מי שטוען עלי

ל
ל
ל

כתוב בו אסתירא מאה מעי או שכתוב בנמאה מעי אסתירא
הלך אחד הפחות שכל שונות ואינו נוטל אלא מאה אסתירות
שיד בעל השטר לעולם על התחבונה מפני שהוא המוציא
מחבירו ואינו מוציא אלא בדבר שאין בו ספק כ"ז לפי
כך כל שטר שיש בו משמע שתי לשונות שמא כך או שמא
כך אינו נוטל אלא הפחות שבשניהן ואם תפס בעליונה אין
מוציאין מידו אלא בדאיה בדודה כח כתוב בו
מטבע זהב אין פחות מדינר זהב זהב דינרין או דינרין
זהב אין פחות משני דינרין של זהב זהב דינרין אין פחות
משני דינרין של כסף מן הזהב וכך כל מוציא בזה

ברוך להמנה
דסיועין

הלכות טוען ונטען

מצות עשה אחת והיא דין טוען ומודה או כופר וביאור מצוה
זו בפרקים אלו

פרק ראשון

הטוען את חבירו במטלטלין והודה לו במקצתן הדין זה משלם
מה שהודה בו ונטבע עלה שאר מן התודה שנ' אשר יאמר כי
הוא זה ב' וכך אם כפר בכל ואמר לא היו דברים מעולם

קרוב בעיני שאתה גנבתו חי שבתו מעותי ומצאתי חסד שמא
אתה הטעתני בחשבון הנתבע אומר אין לך בידי כלום הרי זה
פטרך אף משבועת הסת וכך כל כיוצא בזה יב מנה
יש לי בידך בודאי והנתבע אומר איני יודע שמא יש לך שמא
אין לך הרי הנתבע נשבע הסת שאינו יודע ונפטד לפי שלא
חייב עצמו בודאי וכך כל כיוצא בזה יג כח חטים יש לי
בידך בודאי והנתבע אומר איני יודיע אם חטים הוא או שעורים
הרי זה נשבע הסת שאינו יודע ומשלם שעורים וכך כל כיוצא
בזה יד מנה יש לי בידך בודאי והנתבע אומר כן היה לך
בידי אבל איני יודע אם החזרת לך או עדיין לא החזרת חייב
לשלם ולא ישבע התובע כלל אפלו הסת מטני שהוא יודע בודאי
שהוא חייב הרי זה טוען אותו טענת ודאי ונסתפק לו אם נפטד
או לא נפטד וכך כל כיוצא בזה פו אבל אם אין לו תובע
אלא הודה מעצמו ואמר גזלתך או הלוייתי מנה אביך הפקיד
אצלי מנה איני יודע אם החזרת או לא החזרת אינו חייב
לשלם ואם בא לצאת ידי שמיום חייב לשלם יו מנה
לי בידך אין לך בידי כלום השבע הסת ולך השבע אתה הסת
וטול ואמר התובע איני רוצה להשבע הרי הנתבע אומר לו או
השבע וטול או תלך בלא כלום ואין שם הסך אחד ויש לו להחרים
סתם על מי שהוא חייב לי ולא יתן לי יז הודו רבותי
שכל מי שנתחייב שבועה בין של תורה בין של דבריהם אפלו
הסת יש לו להחרים סתם קודם שישבע על כל מי שיטעון עליו
דבר שאינו חייב בו כדי שישביע אותי בחנם ויענה המשביע
אמן ואחר כך ישבע זה ותקנה טובה היא זו לבעלי דינים כדי

דבר שאינו כן ונותן ה אבל מי שנתחייב שבועה מדבריהם
אם היה מן הנשבעין ונוטלין אינו יכול להפוך השבועה שהדו
הנתבע אומר לו השבע וטול כמו שתקנו לך חכמים ואם לא
רצה להשבע ילך לו ורבותי הורו שאם אמר התובע איני רוצה
בתקנה זו שתקנו לי חכמים אלא הדיני כשאר כל התובעין
הרי זה משביע את הנתבע הסת ואם רצה להסכה על התובע
מחייבין את התובע להשבע הסת ויטול או ילך לו ט
היה המחויב שבועה מדבריהם מן הנשבעין ונפטדין כגון
הנשבעין על טענת ספק או מן הנשבעין הסת ולא רצה
להשבע משמתין אותו שלשים יום אם לא בא ולא תבע נדויו
מלקין אותו מכת מדרות ככל מי שחלה עליו שמרתא
שלשים יום שמכין אותו ואחר כך מתדיין לזה נדויו
ואין יורדין לנכסיו לפי שאינו מחויב שבועה מן התורה
כל המחויב שבועת הסת אם רצה להפוך
השבועה על התובע הרי התובע נשבע שבועת הסת ונוטל
מחבירו ואין לך מי שנשבע הסת ונוטל מחבירו אלא זה
שנהפכה עליו שבועת הסת ואין לך שבועה שתהפך אלא
שבועת הסת בלבד אבל שבועה שלתורה או שלדבריהם
שהיא כעין שלתורה אין הוסכין שבועתן יא אין
משביעין שבועת הסת אלא על טענת ודאי אבל על הספק
פטור כיצד כמדומה לי שיש לי אצלך מנה או שאמר
מנה שהלוייתך כמדומה לי שלא פרעתני אמר לי
אבא שיש לו אצלך מנה או צוה לי בפני עדים שיש לו
אצלך מנה דבר פלוני נגנב מביתי ולא היה שם אלא אתה

ובושת' אתה ביישתני לא היו דברים מעולם אם היה במקום
שגובין בו קנסות הרי זה נשבע הסת שאילו הודה היה משלם
הבושת' כג' במה דברים אמורים שהמורה בקנס פטור
בשהודה בדבד שחייב עליו קנס כגון שאמר חבלתי בזה אבל
אם הודה שחבלתי והציא עלי עדים בבית דין וחייבוני ליתן לו
כך וכך בנזקו הרי זה חייב לשלם לפי כך אם טען ה טוען
שבית דין חייבו אותו לשלם לי מאה דינרין משום שחבלתי
בי והוא אומר לא היו דברים מעולם הרי זה נשבע הסת
וכן כל כיוצא בזה

פרק שני

כל חשוד על השבועה אין משביעין אותו לא שבועת התורה
ולא שבועה שמדבריהם ולא שבועת הסת ואפלו דעה התובע
אין שומעין לו ב' אחד הנשבע לשקר שבועת בטו'
או שבועת העדות או שבועת הפקדון או שבועת שוא הרי
הוא חשוד על השבועה וכן כל הפסול לעדות משום עבירה
בין פסלנות של תורה כגון בעלוי לבית ואופלי נבילות וגזלני
ובין פסלנות של דבריהם כגון משחק בקוביא ומפדיח יונים
הרי הוא חשוד על השבועה ואין משביעין אותו ג' אין
אדם נעשה חשוד עד שיבואו עליו עדים שהוא עבד עבירה
שנפסלה אבל המורה מפי עצמו שהוא חשוד ושעבר
עבירה שנפסלה אעפ' שחוששין לו ואין ראוי לעשותו עד
לבתחלה אם נתחייב שבועה משביעין אותו ד' שהדי
אנו אומדין לו אם אמת אתה אומר השבע ולא מפני שעבדתה
עבירה אסור לך להשבע באמת ואם שקר אתה טוען הודה

שימנעו מטענות השקר ולא יגדמו להוציא שם שמים לבטלה
ולא ישאו שמע שוא י"ח כל מי שנתחייב שבועה
בין שלתורה בין שלדבריהם מגלגל עליו המשביעו כל מה
שירצה מדברים שאם יודה בהן יתחייב ממון וגר היכן כוח
הגלגל עד שיאמר לו ובכלל שבועה זאת שלא נמכרתה לי
כעבד עבדי ועדיין עבדי אתה וכבר ביארנו שאין מגלגל
על השכיר י"ט מי שנתחייב שבועה אפלו הסת והתחיל
התובע לגלגל עליו דברים אחרים שלא טען אותם תחלה דא
זה הנתבע כך ואמר איני רוצה להשבע אלא הריני משלם
הטענה הראשונה שנתחייבתי על כפידתה שבועה אין שומעין
לו אלא אומדין לנתבע אותו לו כל מה שגלגל עליך מטענות
הודיות או השבע והפטר כ' הטוען את חברו טענות
הרבה אין משביעין אותו על כל טענה וטענה אלא שבועה אחת
על הכל נתחייב שתי שבועות על שתי טענות קלה וחמורה
משביעין אותו על החמורה ומגלגלין בה שאר הדברים
כ"א כל הטוען על חברו טענה שאם הודה בה אינו חייב
לשלם ממון אעפ"י שכפר אין מחייבין אותו לא שבועת הסת
ולא סתם חלם שאילו הודה לא היה חייב בדבר זה כיצד אתה
אמרת שתתן לי מנה לא היו דברים מעולם אין משביעין הסת
ולא חרם סתם שאילו הודה בדבר זה לא היה חייב כלום אתה
קללתה אותי אתה הוצאת עלי שם רע לא היו דברים מעולם
אין מחרימין על זה ובין כל טועני בדברים אלו כ"ב

ובושת

שבועה בין מן התורה בין מדבריהם ונשבע ונטל או נשבע ונפטור
 ואחר כך באו עליו עדים שהוא חשוד אין שבועתו שנשבע כלום
 ויש לבעל דינו להוציא מידו מה שנטל או ישבע זה שכנגדו
 ונטל ממנו לעולם כזה דמין לחשוד עד שילקה בבית דין אם היו
 עליו עדים שלקה על ידן ויעשה תשובה ויחזור לכשרותו בין
 לעדות בין לשבועה **יב** מי שטען על חבירו וכפר בו
 ונשבע בין שבועת תורה בין שבועת הסת ואחר כך באו עדים והעיו
 עליו שעל שקד נשבע הדי זה משלם והחזק חשוד עלה שבועה
 וכבר ביארנו בשבועות שכל הנשבע על ממון חבירו ועשה תשובה
 חייב להזסיף הומשי **יג** טענו שיש לו אתלו חוב בעדים
 וקנין ואמד כן היה ופדעתיך או שאמד איני חייב לך כלום ונשבע
 הסת ואחר כך באו עידי הקנין או הוציא שטר ונתקיים הדי זה
 משלם ואינו חשוד שהדי לא העידו שלא פדעו ולא אמד הנתבע
 לא היו דברים מעולם **וכן כל כיוצא בזה**

פרק שלישי

אין מודה במקצת **א** חוב שבועה מן התורה
 עד שיודה בפלוטה או יתל ויכפור בשתי מעין כסף או יתל וכמה
 היא פלוטה משקל חצי שעורה של כסף נקי וכמה הם שתי מעין
 משקל שתיים ושלשים שעורות כסף מזוקק **ב** כל כסף
 האמור בתורה הוא שקל הקדש והוא עשדים מעה וכל כסף
 של דבריהם הוא ממטבע ידו שלם שהיה הסלע שלהן אחד
 משמונה בו כסף והשאר נחשת כמו שביארנו **ג** אבל
 המעה היא היתה כסף נקי אפלו בידו שלם והיא היתה כסף של או שלם
 ולפי שהצד יכו להיות בסידת הטענה שתי כסף הוא מדבריהם

לבעל דינך אבל הנחשד בעדים איך אנו מאמינים אותו שישבע
ה תקנת חכמים היא שכל המחוייב שבועה מן התורה
על טענת ודאי אם היה חשוד הדי התובע נשבע מדבריהם
ונוטל מה שטען היו שניהן חשודין חזרה שבועה למחוייב
לה שהוא הנתבע ומתוך שאינו יכול להשבע משלם
ו היה החשוד שומל וטען שאבד הפקדון או נגבב הדין
שכנגדו יכול להשבע וליטול שהדי אינו טוענו ודאי שאכלו
לפי כך אם טען בעל הפקדון ואמר בפני שלח יד בפקדונך
או פשע בו והדי התובע נשבע בתקנת חכמים ונוטל
נתחייב החשוד שבועה מדבריהם אם היה מן הנשבעין
ונוטלין אינו יכול להשבע וליטול אלא הנתבע שכנגדו נשבע
הסת ויפטר וכן פוגם שטרן וכל כיוצא בו שהיה חשוד או שטען
הלוה שפרעו ואמר ישבע לי הדי הנתבע נשבע הסת ויפטר מן
השטר ה היה החשוד מן הנשבעין בטענות ספק אינו
נשבע לפי שהוא חשוד ואין שכנגדו נשבע לפי שלא נתחייב
זה שבועה מן התורה ולפי שאין התובע טוענו טענת ודאי כדי
שישבע על טענתו ט נתחייב החשוד שבועת הסת אין
שכנגדו נשבע ונוטל ששבועת הסת עינמה תקנה היא ולא
עשו לה תקנה אחרת שישבע התובע אלא הדי הנתבע נפטר
בלא שבועה ו מי שנתחייב שבועת הסת והיה התובע
חשוד אין הנתבע יכול להפוך עליו השבועה שהדי אין זה יכול
להשבע אלא ישלם או ישבע הסת אין שומעין לזה לתלות
בדבר שאי אפשר והדי זה כמי שהפך שבועתו על הקטן שאין
שומעין לו אלא או ישבע הסת או ישלם יא מי שנתחייב

שבועה

מעיד שיש לו הדי זה נשבע יא וכן בשבועת השומרין
אפלו הפקיד אצלו פרוטה או שווה פרוטה וטעם שאבדה נשבע
וכל פחות מפרוטה אינו ממון ואין בית דין נזקקין לו וכן כלה נשבעין
זנוטלין נשבעין ונוטלין מפרוטה ומעלה יב הודו דבותי
שהנשבעין ונוטלין אינן זדיכין טענת שתי כסף ואני אומר
שצריך הנתבע שיכפור בשתי מעין ואחר כך ישבע התובע
בתקנת חכמים ויטול שהדי כלהנשבעין בתד בטענת ספק
עליו שיהיה ביניהן ספק כפידות שתי כסף ואחר כך ישבע
מספק יג אין מודה במקצת חייב שבועה עד שתהיה הודייה
ממין הטענה כיצד כוד חטים יש לי צידך אין לך בידי אלא לזכך
חטים חייב אבל אם אמר לו אין לך אלא כוד של שעורים פטור
שהמין שטענו לא הודה לו בו והמין שהודה לו בו לא טענו
יד דינר זהב יש לי צידך פקדון אצלך לא הפקדתה אצלי אלא
דינר כסף מעה כסף הפקדתי אצלך לא הפקדתה אצלי אלא פרוטה
פטור מפני שטענו עין דבר והודה לו בעין אחרת וכן אם אמר
לו עשרה דינרין מצדיות הסקדתני אצלך לא הפקדתה אצלי אלא
עשרה צוריות פטור וכן כל כיוצא בזה טו מנודה
גדולה יש לי צידך אין לך בידי אלא מנודה קטנה הדי זה פטור
אבל אם טענו מנודה בת עשר דטלין והודה לו במנודה בת חמש
דטלין הדי זה מודה במקצת מפני שיכול לגדרה ולהעמידה על
חמש יז וכן אם טענו אזור גדול ואמר אין לך בידי אלא
אזור קטן פטור אבל אם טענו ידיעה בת עשרים אמה והודה לו
בידיעה בת עשר אמות הדי זה נשבע מפני שיכול להתבה ולהעמידה
על עשר וכן כל כיוצא בזה יח כוד חטים יש לי צידך אין לך

עשו אותה שתי כסף שלידו שלם שהן שתי מעין ולא עשו אותה
שני שקלים בשקל הקדש ד זה הוא הדבר הנראה לי בשיעור
כפידת הטענה ודבותי הורו שכפידת הטענה היא משקלת שע
עשרה שעורות וחצי שעורה מן הכסף ויש לי כמה ראיות
לסתור אותה הדרך עותקסו עד שיצא להם זה החשבון וידא לי
שהוא טעות ה שתי מעין ופרוטה יש לי בידך אין לך בידי
אלא פרוטה חייב אין לך בידי אלא שתי פרוטות פטור מפני
שכפר במחמת שתי מעין מטה לי בידך אין לך בידי אלא חצי
פרוטה פטור שכל המורה במחמת מפרוטה כאילו לא הודה בכלום
ו מאה תמדים יש לי בידך אין לך בידי אלא תשעים דואין
הן שווין שם העשר שכפר בהן שתי מעין נשבע ואם לא פטור
ז חמשה וששים אגוזים יש לי בידך אין לך בידי אלא
אגוז אחד דואין אם שווה האחד פרוטה נשבע ואם לאו פטור וכך
כל כיוצא בזה ח במה דברים אמורים בכסף או במיני
סחורות ופירות וכיוצא בהן אבל הכלים אין משערין את דמיהן
אפלו היה עמחטים בפרוטה וטענו שתי מהטים הודה
באחת וכפר באחת חייב שנאמר כסף או כלים כל הכלים
ככסף ט טענו בכסף וכלי והודה בכלי וכפר בכסף אם
יש בכפידה שתי מעין חייב ואם לאו פטור הודה בכסף וכפר
בכלי אם הודה בפרוטה חייב וכך כל כיוצא בזה ו
העיד עליו עד אחד אפלו לא כפר אלא בפרוטה הרי
זה נשבע שכל מקום ששנים מחייבין אותו ממון אחד
מחייבו שבושה כיצד אמר לו פרוטה או שווה פרוטה
יש לי בידך אין לך בידי כלום ועד אחד

כ"ג מנה וכלי יש לי בידך אין לך בידי אלה הכלי והא לך הרי
זה פטור ונשבע הסת שאין לו אצלו אלה זה אמר בעל הכלי
אין זה כלי הוזה הנטען שאין זה כליו ונתחלף לו באחד הרי זה
חייב שבועה כ"ג כל מקום שנאמר בענין זה פטור הרי
זה פטור משבועת התורה וחייב שבועת הסת כמו שביארנו

פרק רביעי

כמה פעמים אין מודה במקצת חייב שבועה

עד שיטעננו בדבר שבמדה או שבמשקל או שבמנין ויורה
לו בדבר שבמדה או שבמשקל או שבמנין כיצד עשה דינדין
יש לי בידך אף לך בידי אלה חמשה כור שלחטים יש לי בידך
אין לך בידי אלה סאתים שני דטלון שלמשי יש לי בידך אין
לך בידי אלה דוטל הדי זה חייב וכן כל כיוצא בזה ב
אבל אם אמר לו כיס מלא דינדין מסרתי לך לא מסרתה לי לא
חמשים מאה דינדין מסרתי לך לא מסרתה לי אלא צדוד של דינדין
ולא מניתה אותו בפני ואיני יודיע מה היה בו ומה שהנחתה
אתה נוטל הדי זה פטור וכן כל כיוצא בזה ג בית מלא
תבואה מסרתי לך לא מסרתה לי אלא עשרת כודין עשרת
כודין מסרתי לך לא מסרתה איני יודע במה הם שבדי לא מדדתה
בפני אלא מה שנחתה אתה נוטל פטור בית זה מלא עד הזיז
מסרתי לך והלה אומר עד החלון חייב וכן כל כיוצא בזה
ד אין מודה במקצת חייב שבועה עד שיוודה בדבר שאפשר
לו לכפור בו כיצד מי שטען חבדו ואמר מאה דינדין יש לי
אצלי חמשים שבשטר זה וחמשים בלא שטר אין לך בידי
אלה החמשים שבשטר אין זה מודה במקצת שהשטר לא

בידי אלה כור של שעורים פטור אף מדמי שעורים שהדי התובע
אומר לו אין לי בידך שעורים ונמצא זה דומה למי שאמר לחבירו
בבית דין מנה יש לך בידי ואמר לו האחד אינו לי בידך שאין בית
דין מחייבין אותנו ליתן לו כלום ואם תפס התובע דמי השעורים
אין מוציאין כעידו י"ח הטוען את חבירו שני מינין והודה
באחד מהן הדי ההודייה ממין הטענה ונשבע כיצד כוד חטים
וכור שעורים יש לי בידך אין לך בידי אלא כוד חטים חייב
התחיל הטוען ואמר כוד חטים יש לי בידך וקודם שישלום
דבריו ויאמר וכוד שעורים יש לי בידך אמר לו הנטען אין לך
בידי אלא כור שעורים אם נראה לדיונין שהנטען העדים חייב
שבועה ואם לפי תוכמו פטור י"ט כוד חטים יש לי בידך
אמר לו היך וכור שעורים אמר לו אין לך בידי שעורים הדי זה
פטור ואין זה מודה במקצת עד שיאמר לו בבת אחת כוד חטים
וכור שעורים יש לי בידך ויאמר לו הנטען אין לך בידי אלא
כור של שעורים וכך כל כיוצא בזה כ' מלוא עשר כדין
שמן יש לי בידך אין לך בידי אלא עשר כדין בלא שמן פטור
שהדי טענו שמן עשר כדין מלאין שמן יש לי בידך אין לך
בידי אלא עשר כדין ריקנין חייב שבועה שהדי טענו הכדין
והשמן והודה בכדין וכך כל כיוצא בזה כ"א מנה יש לי
אצלך הלואה לא היו דברים מעולם ולא לויתי ממך מעולם
אבל חמשים דונר יש לך בידי פקדון או משום נזק וכיוצא בו
הודו דבותי שזה מודה במקצת וישבע שהדי טענו שהיא
חייב מאתך גהודה שהוא חייב לו חמשים ומה לו נתחייב משום
הלואה או משום פקדון או משום נזק ולזה דעתי נוטה

החמשים איני יודיע אם אני חייב בהן או לא הרי זה מחוייב שבועה
מפני שהודה במקצת ואינו יכול להשבע על המקצת שכפר בו
שהרי אעו יודיע לפי כך משלם המנה בלא שבועה וכן כל כיוצא
בזה ויש לו להחדים על מי שטוען עלי דבר שאינו יודע בודאי
שאני חייב בודאי יא מנה יש לי בידך והרי עד אחד מעיד
עליו והנטען אומר כן הוא אבל אתה חייב לי כנגד אותו מנה הרי
זה מחוייב שבועה ואינו יכול להשבע ומשלם ומפני מה אינו
יכול להשבע שהרי הוא מודה במה שמעיד בו העיד ואין הנשבע
בה עדת עד אחד נשבע עד שיכחיש את העד ויכפור בעידו וכן
וישבע על פיהתו יב לפי כך שטען שיש בו עד אחד וטען
שפדעו וכך כפרן שבא עליו עד אחד וטען שפדעו או שהחדת
הפקדון הרי זה מחוייב שבועה ואינו יכול להשבע ומשלם יג
מעשה באחד שחטף לשון כסף מחבירו בפני עד אחד ואמר
כן חטפתי ושלי חטפתי ואמרו חכמים הרי זה מחוייב שבועה
ואינו יכול להשבע ומשלם וכן כל כיוצא בזה יד מנה
הלויתיק לא היו דברים מעולם הביא עד אחד שלוה ממנו בפניו
הואיל ואילו היו שנים היה מוחזק כפרן ומשלם כמו שיתבאר
הרי זה נשבע על פי עד אחד שכל מקום ששנים מחייבין אותו
ממון אחד מחייבו שבועה חזר ואמר פרעתי משלם בלא
שבועה כמו שבאדנו פו מנה לי בידך אין לך בידי
כלום ועדים מעידים עליו שעדיין יש לו אצלו חמשים פסקו
כל הגאונים הלפה שישלם חמשים וישבע עלה שאר שלא תהיה
הודיית פיו גדולה מהעדת העדים

פרק חמישי

תועיל בן כפידתו והדי כל נכסיו משועבדין בן ואפלו כפר בן היה
 חייב לשלם לפי כך נשבע הסת על החמשים ה שטר שכתב
 בן דינדין ולא הזכיר מניין מלוה אומר חמש סלעים שיש לי בידך
 הם הכתובין בן והלוה אומר אין לך בידי אלא שלש והם הכתובין
 בשטר אע"פ שאין מחייבין אותו בשטר זה אלא שתים והדי הודה
 בסלע שאפשר לו לכפור בה הדי זה פטור מפני שהוא כמשיב
 אבירה ותקנת חכמים היא שכל ששיב האבירה לא ישבע כמו
 שביאדנו במקומו ו וכן האומר לחבירו אמר לי אבא שיש
 לי בידך מנה או צוה אבא שיש לי בידך מנה והלה אומר אין לו
 אלא חמשים הדי זה משיב אבירה ופטור אף משבועת ואין צריך
 לומר אם הודה מעצמו ואמר מנה היה לאבך בידי ונתתי לו
 חמשים ונשאר לו חמשים שזה פטור אף משבועת הסת
 ז אבל יודע שטרען ואמר אני יודע בודאי שיש לאבך בידך
 או ביד אבך מנה והוא אומר אין לו בידי אלא חמשים או אין לו
 ביד אבך אלא חמשים הדי זה מודה במקצת וישבע ח
 מנה לי בידך על משכון זה אין לך בידי עליו אלא חמשים הדי
 זה מודה במקצת ואם אין המשכון שווה אלא חמשים או פחות
 הדי זה נשבע ומשלם החמשים שהודה בהן היה המשכון שווה
 מאה או יתר הואיל והמלוה יכול לטעון עד כדי דמיון הדי
 המלוה נשבע ונוטל מדמי המשכון ט היה שווה
 שמונים נשבע המלוה שאין לו פחות משמונים ונוטל מן המשכון
 ונשבע הלוה מן התמדה על העשדים שכפר בהן בכל ואמר אין
 זה משכון אלא פקדון ואין לו אצלי כלום נשבע הסת על העשדים
 י מנה לי בידך והלה אומר חמשים ודאי יש לך בידי אבל

נשבע אף על הקרקעות שטענו עמהן שהכל טענה אחת היא
הדין בטוענו כלים ועבדים או כלים ושטרות הכל דין אחד הוא
ז טענו ענבים העומדות להבצר ותבואה יבישה העומדות
להקצד והודה במקצתו וכפר במקצתו הדין זה נשבע עליהן
כשאר המטלטלין והוא שאינן עדיכין ליקרקע הכל העומד
להבצר הדין הוא כבצור לענין פקידה והודייה אבל אם עדיכין
לקרקע הדין כקרקע לכל דבר ואין נשבעין עליהן אלא הסת
ח הטוען על חבירו ואמר לו שני חדשים שכנתה בחצרי
ואתה חייב לי שכר שני חדשים והוא אומר לא שכנת אלא חדש
הדין זה מודה במקצת ואם היה שכר החודש שכפר בו שתי כסף
נשבע שאין הטענה במקרקע אלא בשכירה שהיא מטלטלין
ט שטר מסדתי לך ועשרה דינרין היה לי בו ראיה לא הו
דברים מעולם ישבע הסת הפך עליו הדין זה נשבע הסת שהיתה
בו ראיה לעשרה דינרין ואבדו באבדות השטר ויטול ואם אמר
הנתבע אמת מסדתה לי ואבד הדין זה פטור משבועת הסת שאמרו
פשע בו ואבד פטור כמו שביארנו בהלכות חובל
האומר לחבירו שטר שיש צורך זכות יש לי בו וזה אומר איני
מוציא שטרי או איני יודע אם יש לך בו ראיה או לא כופין אותו
להוציאו טען שאבד השטר מחדימין לו חכם סתם טען זה
שהוא יודע בודאי שהשטר יש לו בנזכות אצלו הוא הדין זה נשבע
הסת שאינו אצלו שאבד ממנו וכזה הודו רבותי יא
אין נשבעין על טענת חדש שוטה וקטן אחד הקטן הבא בטענת
עצמו או בטענת אביו לפי שזה המקצת שהודה בו לקטן אינו
אלא כמש"ב אבירה וכך אם כפר בכל ובא עד אחד והעיד לקטן

אלו דברים שאין נשבעין עליהן מן התורה הקרקעות והעבדים
והשטרות וההקדישות אעפ"י שהודה במקצת או שיש עליו עד
אחד או ששמד וטען טענת השומרים הדין זה פטור שכ"י
יתן איש אל רעהו "פרט להקדש" כסף או כלים פרט לקרקעות
ולעבדים שהוציא לקרקעות וכן יצאו השטרות שאין גוכן
ממון ככסף וככלים ואינן אלא לדאיה שבהן ב ועל
כולן נשבעין שבעת חסת אם היתה שם טענת ודאי חוץ מן
ההקדישות שאעפ"י שאינו חייב עליהן שבועה מן התורה תיקנו
חכמים שישבע עליהן כעין שלתורה כדי שלא תלזלו בהקדישות
ג שתי שדות מכרתה לוי לא מבדתי לך אלא אחת שני עבדים
או שני שטרות יש לוי בידך אין לך בידה אלא שטר אחד או עבד
אחד הדין זה נשבע חסת וכן אם טען ואמר חצר זו או עבד זה
או שטר זה שיש צורך שלי הוא ואתה מכרתו לוי והנטען אומ'
לא היו דברים מעולם בין שהביא הטוען עד אחד בין שלא הביא
הדין זה נשבע חסת ונפטר ד וכן החומר בשדה חבירו
בזרות שיחין ומעדות והפסידה והדין הוא חייב לשלם בין שטענו
שחבר והוא אומר לא חפרתי או שטענו שחפר שתי מעדות
והוא אומר לא חפרתי אלא אחת או שהיה שם עד אחד שחפר
והוא אומר לא חפרתי כלום הדין זה נשבע חסת על הכל ה
טענו כלים וקרקעות בין שהודה בכל הכלים וכפר בכל הקרקעות
בין שהודה בכל הקרקעות וכפר בכל הכלים בין שהודה במקצת
הקרקעות וכפר במקצתן עם כל הכלים בכל אלו נשבע חסת
ז אבל אם הודה במקצת הכלים וכפר במקצתן עם כל
הקרקעות מתוך שהוא חייב שבועה על מקצת הכלים שכפר בהן
נשבע

שאין לקטן בזה הנייה שהדי חייב ליתן לפועליו ונשבעין ונוטלין
ממנו וזה החנוני הפסיד על נפשו שנתן ממונו על פי קטן וכן
כל פיוצא בזה יח' החדש והשוטה אין נזקקין להן לכל
טענה לא לטענתן על אחדים ולא לטענת אחדים עליהן זלתי
לשבועה קלה ואין צדיק לומר לשבועה חמורה או תשלומין
אבל הסומא הדי הוא כבדיו לכל דבר בעיניו אלו ונשבע כל
מיני שבועות ונשבעין על טענתו

פרק ששי

בעלו דינין שבאן לצית דין טען האחד
ואמר מנה יש לי אצל זה שהלויתיהו או שהפקדתי אצלו או שמל
ממני או שיש לי אצלו בשכרי וכל פיוצא בזה והשוב הנטען
ואמר איני חייב לך כלום או אין לך ביד כלום או שקד הוא טוען
אין זו תשובה נכונה ב' אלא אומדין בית דין לנטען השוב
על טענתו ופרש התשובה כמו שפירש זה טענתו ואמור אם
לויתה ממנו או לא לויתה הפקיד אצלך או לא הפקיד גזלתו או
לא גזלתו שכרתה אותו או לא שכרתה וכן בשאר הטענות
ג' ומפני מה אין מקבלין ממנו תשובה זו שמא טועה הוא
בדעתו ויבוא להשבע על שקד שהדי אפשר שהלוהו כמו שטען
והחזיר זה את החוב לבנו או לאשתו או שנתן לו מתנה כנגד
החוב וידמה בדעתו שנפטר מן החוב ד' לפי כך
אומדין לו היאך תאמר איני חייב כלום שמא אתה מתחייב מן
הדין לשלם ואין אתה יודיע אלא הודיע לדיונין פירוש הדברים
והם יודיעוך אם אתה חייב או אין אתה חייב ואכלו היה חכם גדול
אומדין לו אין לך הפסד שתשיב על טענתו ותודיענו כיצד אין

אינו נשבע שזה עד אחד ואין שם תובע שתביעת קטן אינה תביעה
גמורה י"ב נמצאת אומר קטן שאמר לגדול מנה לי בדרך
או לאבא בדרך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים או אין לך
בידי כלום ועד אחד מעידו שיש לו הדי זה פטור משבועת התורה
י"ג אבל אם שמר לקטן וטען שאבד הדי זה נשבע שבועת

השומרון לפי שאינו נשבע מחמת טענה וכן אם הודה שהיה
שותף לקטן או אפסודתו יעמידו בית דין אפסודתו וישבע
השותף וכיוצא בו טענת שמא י"ד הודו לכות שיהיו
נשבעין על טענת קטן שבועה של תורה אבל שבועת הסת
נשבעין ואפלו היה קטן שאינו חריף לענין משא ומתן נשבעין
הסת על טענתו שלא יהיה זה נוטל ממנו שלזה כשהוא קטן
וילך לו בחנם ולזה דעתנו נוטה ותיקון עולם הוא טו

נמצאת למד שהקטן שטען על הגדול בין שהודה במקצת בין
שכפר בכל בין שהיה שם עד הדי זה נשבע הסת ואינו יכול להסוד
על הקטן שאין משביעין את הקטן כלל ואפלו חדם סתם אינו
מקבל מאחרים לפי שאינו יודע עונש השבועה י"ו קטן
שטענו הגדול אם טענו בדבר שיש בו הנייה לקטן כגון עסקי

משא ומתן והודה הקטן נפדעין מנכסיו ואם אין לו ממתין עד
שיהיה לו וישלם ואם כפר הקטן ממתנין לו עד שיגדיל וישבע
ואם טענו בדבר שאין לקטן בו הנייה כגון נזקים וחבילות אינן
משמורה ואע"פ שיש לו ממנה ישלם פטור אפלו לאחר שהגדיל
ואם היה התובע מן הנשבעין ונוטלין כגון השכיר וכיוצא בו שיש
בו הנייה לקטן שישתכר לו שכר הדי זה נשבע ונוטל מן הקטן
י"ז אבל חנוני על פינתו אינו נשבע ונוטל מן הקטן

עליו

שאיין
ח

שאין לקטן בזה הנייה שהדי חייב ליתן לפועליו ונשבעין ונוטלין
ממנו וזה החנוני הפסיד על נפשו שנתן ממנו על פי קטן וכן
כל כיוצא בזה י"ח החדש והשוטה אין נזקקין להן לכל
טענה לא לטענתן על אחדים ולא לטענת אחדים עליהן ז"ל
לשבועה קלה ואין צריך לומר לשבועה חמורה או תשלומין
אבל הסומה הדי הוא כבדיו לכל דבר בענינין אלו ונשבע כל
מיני שבועות ונשבעין על טענתו

פרק ששי

בעל דינין שבא לצית דיין טען האחד
ואמר מנה יש לי מעל זה שהלויתיהו או שהפקדתי אצלו או שגמל
ממני או שיש לי אצלו בשכרי וכל כיוצא בזה והשיב הנטען
ואמר איני חייב לך כלום או אין לך בידי כלום או שקד הוא טוען
אין זו תשובה נכונה ב' אלא אומדין ביתדין לנטען השיב
על טענתו ופדש התשובה כמו שפדש זה טענתו ואמור אם
לויתה ממנו או לא לויתה הפקוד אצלך או לא הפקוד גזלתו או
לא גזלתו שכרתה אותו או לא שכרתה וכן בשאר הטענות
ג' ומפני מה אין מקבלין ממנו תשובה זו שמא טועה הוא
בדעתו ויבוא להשבע על שקד שהדי אפשר שהלוהו כמו שטען
והחזיר זה את החוב לבנו או לאשתו או שנתן לו מתנה כנגד
החוב וידמה בדעתו שנפטר מן החוב ד' לפי כך
אומדין לו היאך תאמר איני חייב כלום שמא אתה מתחייב מן
הדין לשלם ואין אתה יודיע אלא הודיע לדיונין פירוש הדברים
והם יודיעוך אם אתה חייב או אין אתה חייב ואכלו היה חכם גדול
אומדין לו אין לך הפסד שתשיב על טענתו ותודיענו כיצד אין

אינו נשבע שזה עד אחד ואין שם תובע שתביעת קטן אינה תביעה
גמורה י"ב נמצאת חומר קטן שאמר לגדול מטה לי בידך
או לאבא בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים או אין לך
בידי כלום ועד אחד מעידו שיש לו הדי זה פטור משבועת התורה
יג אבל אם שמר לקטן וטען שאבד הדי זה נשבע שבועת
השומדין לפי שאינו נשבע מחמת טענה וכן אם הודה שהיה
שותף לקטן או אפטור פוס יעמידו בית דין אפטור פוס וישביע
השותף וכיוצא בו טענת שמא יד הודו רבות שאין
נשבעין על טענת קטן שבועה של תורה אבל שבועת הסת
נשבעין ואפלו היה קטן שאינו חריף לענין משא ומתן נשבעין
הסת על טענתו שלא יהיה זה נוטל מאמונו של זה כשהוא קטן
וילך לו בחנם ולזה דעתנו נוטה ותיקון עולם הוא טו
נמצאת למד שהקטן שטען על הגדול בין שהודה במקצת בין
שכפר בכל בין שהיה שם עד הדי זה נשבע הסת ואינו יכול להסוד
על הקטן שאין משביעין את הקטן כלל ואפלו חרם סתם אינו
מקבל מאחרים לפי שאינו יודע עונש השבועה יו קטן
שטענו הגדול אם טענו בדבר שיש בו הנייה לקטן כגון עסקי
משא ומתן והודה הקטן נכדעין מנכסיו ואם אין לו ממתין עד
שוהיה לו וישלם ואם כפר הקטן ממתנין לו עד שוגדיל וישבע
ואם טענו בדבר שאין לקטן בו הנייה כגון נזקים וחבילות אינן
אשמודה ואעפ"י שיש לו ממנה ישלם פטור אפלו לאחר שהגדיל
ואם היה התובע מן הנשבעין ונוטלין כגון השכיר וכיוצא בו שיש
בו הנייה לקטן שישתכר לו שכיר הדי זה נשבע ונוטל מן הקטן
יז אבל חנוני על פינתסו אינו נשבע ונוטל מן הקטן

עליו

שאיין
ח

וכן אם הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו ואמר לא היו דברים
מעולם וזה אינו כתב ידי אם הוחזק כתב ידו בצית דין או שבאו
עדים נזהר כתב ידו הדי זה הוחזק כפרן ומשלם ^י מנה
הלוייתך והוא לי בדרך אמר לו הנטען והלא מדעתך בפני פלוני
ופלוני ובאו פלוני ופלוני ואמרו לא היו דברים מעולם לא הוחזק
כפרן שאין העדים זוכרים אלא יצר שהם עדים בו לפיכך ישבע
הלוה הסת ונפטר ^{יא} כיוצא בו תקן לו מנה נשהלויתך ואתה
בצר עמוד פלוני ואמר הנטען לא עמדתי בצד עמוד זה מעולם
ובאו עדים שעמד לא הוחזק כפרן שאין אדם משים דעתו לדברים
שאין בהן ממש וכן כל כיוצא בזה ^{יב} תקן לו מנה שהלוייתך
והדי העדים ואמר הנטען מדעתך בפני פלוני ופלוני אומרים ללוה
הביא אותם והפטר לא באו או שמתו או שהלכו למדינה ישבע
הסת שפדעו שאין אנו מצדיקים אותנו להביאן אלא לצד דבריו
ולא פטר אף משבועה שהמלוה את חבירו בעדים אינו צריך
לפדעו בעדים כמו שביארנו ^{יג} אמר לו בפני עדים מנה
לי בדרך אמר לו הין ולמחר תבעו בדין והביא העדים וטען ואמר
מני זה הייתי בך ואין לך בידי כלום אפלו אמר לא היו דברים מעולם
פטר ונשבע הסת שאין לו ביח כלום שהרי לא אמר להם אתם
עדיי ודבר שאינו עדות אין אדם זוכרו ולפיכך אם אמר לא היו
דברים מעולם לא הוחזק כפרן ^{יד} ולא א עוד אלא אפלו
הטמין לו עדים אחודי הגר ואמר לו מנה לי בדרך אמר לו הין
רעונך שיעיד פלוני ופלוני ופלוני אמר לו לא שמא תכפיני בדין
למחר ואין לי מה אתן לך ולמחר תבעו בדין באלו העדים בין שטען
ואמר לא היו דברים מעולם בין שטען ואמר משטה הייתי בך

אתה חייב לו מפני שלא היו דברים מעולם או מפני שהיו ^{והחזרתה}
לך שהדי את דנין במתוך שיכול לומר בכל מקום ה' וכן
אם טען הטוען ואמר זה חייב לי מנה או מנה יש לי אבל
זה אומרין לו מאי זה פנים הלוייתת אותו או הפקדתה אצלך
או הדיק ממנוך אמר היאך נתחייב לך שהדי אפשר שידמה
שהוא חייב לו והוא אינו חייב לו כגון שחשדו או שאמר לו שאנו
אתן לך מתנה וכיוצא בה' הדי שטען עליון שהלוהו
מנה והשיב זה ואמר לא היו דברים מעולם ואחר כך הביא הטוען
עדים שהלוהו בפניהם וחזר הנטען ואמר כן היה ולויתני ופרעתי
אין מקבלין ממנו אלא הוחזק כפרן ומשלם אבל אם השיב איני
חייב לך כלום או אין לך בידי כלום או שקד אתה טוען וכל כיוצא
בזה והלך הטוען והביא עדים שהלוהו בפניהם ואמר הנתבע כן
היה אבל החזרתי לו סקדונו או פרעתינו חובו לא הוחזק כפרן
ונשבע הסתונפטר' ד' דאווה עדים שמנה לו מעות ולא
ידעו מה היו תבעו בדין ואמר לו תן לי מעות שהלויתך ואמר
מתנה נתנם לי או פרעון היו הדי זה נאמן ונשבע הסתונפטר
אמר לא היו דברים מעולם ואחר כך באו העדים שמנה לו היעדים
החזק כפרן ולעולם אין אדם יוחזק כפרן עד שיכפור בבית דין ויבואו
שני עדים ויכחי שוהו במה שכפר' ח' מנה הלוייתך כפר בבית
דין ואמר לא היו דברים מעולם ובאו שני עדים שלוח ממנו מנה
ופלעו והמלוה אומר לא נפרעתי הדי זה חייב לשלם שכל האומר
לא לויתני ובאו עדים שלוח כאומר לא פרעתי ונמצא הלוה אומר
לא פרעתי והעדים מעידין שפרעו והודאת בעל דין כמאה עד ואין
המלוה חייב שצנעה כלל שהדי הוחזק זה כפרן ט'

טען כשתבעו בעדים חלו ואמר שלא להשביע את עצמי הודיתי
נאמן ונשבע הסת ואם כשהודה בסניהם היה התובע עמו אינו
יכול לטעון ולומר כדי להראות שאני עשיר הודיתי אבל אם
טען שנתן נאמן ונשבע הסת ג כלהמודה בפני שנים
אינו יכול לחזור ולומר משטה הייתי כך ואין עדיך לומר אם
הודה בפני שלשה אבל מחייבין אותו ליתן בהודיית פיו שכל
האומר בדרך הודייה הדי זה כאומר אתם עדיי ד אבל
אין כותבין אלא אם אמר להם כתבו וחתמו ותנו לו עדי כין
להמליך בו כמו שצימדנו וכן אם הודה בבית דין אחר ששלחו
לו כמו שיתבאר הדי אלו כותבין והוא שיהיו בית דין מכירים
את שניהן כדי שלא יעדימו שניהן לחייב איש אחר ה
בית דין של שלשה שהיו יושבין מעצמן במקום הקבוע להם
ובא התובע וקבל לפניהם ושלחו שליח אצל הנתבע ובא והודה
בפניהם הדי אלו כותבין ונותנין לצעל דינו אבל אם לא היו
קבועין ולא שלחו לו אפלו קבץ אותם והושיב השלשה והודה
בפניהם ואמר היו עלי דינין ובא אחר כך התובע ואמר להם כתבו
לי הודייתו אין כותבין שמא נתן לו ונמצא זה תובע אותו בשטר
ו במה דברים אמורים במטלטלין אבל אם ואדה בקרקעות
אפלו בפני שנים אעפ שלא קנו מידו ולא אמר להם כתבו
ותנו הדי אלו כותבין ונותנין שאין כאן לחוש שמא יתן לו
ונמצא תובעו פעם שנייה ז שטר הודייה שיצא ולא
היה כתוב בו אמר לנו כתבו וחתמו ותנו לו הדי הוא כשד שחזקה
היא שאילו לא אמר להם כתבו וחתמו ותנו לו לא היו כותבין -
ח היה כתוב בשטר הודה פלוני בפנינו בבית דין אם אין כתב

הדין הנשבע הסת ונפטר שאין כאן עדות עד שיאמר הלוה
אתם עדיו או יאמר המלוה בפני הלוה וישתוק הלוה אבל בעדות
כזו לא יוחזק בה כבוד טו מעשה באחד שהיו קודין לו
קבר שו כלומר שיש עליו חובות הרבה ואמר מי הוא שאני חייב
לו אלא כלוני ובא כלוני ותבעו ואמר הוא איני חייב לו ואמרו חכמי
יטבע הסת ויפטר ון וכך אחד היו אומדין עליו שהוא בעל
ממון בשעת מיתתו אמר אילו היה לי ממון הלא הייתי פורעו
לפלוגי ופלוגי ואחד מיתתו בא אותו פלוגי ופלוגי לתבוע ואמרו
חכמים אין להם כלום שאדם עשוי להראות עצמו שאינו בעל
ממון ושלח הניח בנו בעל ממון וכך כל כיוצא בדברים אלו
אעפ שהמטמין עדים אינה עדות וכך המורה מעצמו
ועדים שומעין אותו זכר האומר לחבירו בפני עדים מנה לי בדרך
ואמר לו היין כל אלו הדברים וכיוצא בהן כשיבואו לבית דין
אומדין לנתבע למה לא תתן לזה מה שיש לו אצלך אמר אין
לו אצלי כלום אומדין לו והלא אמרת בפני אלו כך וכך או אתה
הודיתא מעצמך אם עמד ושלם הרי מוטב ואם לא טען אין
טוענין לו אבל אם טען ואמר משטה הייתי בו או לא היו דברים
מעולם או שלם לה שביע את עצמי נתכוונתי פטור ונשבע
הסת כמו שביארנו

פרק עביעי לפלוגי
המורה בפני שנים שיש
אצלו מנה ואמר להם בדרך הודייה לא דרך שוהה אעפ שלא אמר
להם אתם עדיו ואעפ שאין התובע עמו הדין עדות תבעו בדין
למחר אם אמר לא היו דברים מעולם אין שומעין לו ומשלם על
פיהן ואם היה עד אחד נשבע הואיל ואמר דרך הודייה ב

טען

בבית דין יאמרו לו בפני בית דין היו עליו עדים שלא יפדעני אח
שלא ישבע לוי אלא בפני עדים טו מי שהודה בבית דין
שאני חייב לזה התובע מצה ואחד כך אמר נזכרתי שפדעתי לו
חובו זה שהודיעו בו והרי העדים הריזו עדות מועלת ועושי
על פיהן שהרי לא הכחיש עדיו ואינו כאומר לא לויתי מעולם
יז יש לטוען בבית דין לחזור ולטעון טענה אחרת ולהכחיש
הטענה הראשונה וסומכין על טענתו האחרונה אעפ שלא נתן
אמת לא לטענה הראשונה ואעפ שיצא מבית דין וחזר יש לו
לחזור ולטעון ולהפוך כל טענה שירצה עד שיבואו העדים
יח אבל מאחר שיבואו העדים ויכחישו טענתו האחרונה
שסמך עליה אינו יכול להשיאה לטענה אחרת אלא אם כן נתן
אמת לא לטענה שסמך עליה זיש במשמעה כמו שהיא בזאת
הטענה האחרת והוא שלא יצא מבית דין אבל אם יצא מבית
דין אינו יכול לחזור ולטעון אחר שבאו עדים שמא אנשים
רעים למדוה ופוענות שלשקר וכך כל כוונת בזה

פרק שמיני

כל המטלטלין בחזקת זה שהן
תחת ידו אעפ שהביא התובע עדים שהמטלטלין האלו ידועין
לו כיצד בגד זה או כלי זה שבידך או שבתוך ביתך שלי הוא
ואני הפקדתינו אמלך השאלתהו לך והרי העדים שהן יודעין
אותו מקודם צדשותי והנתבע אומר לא כי אלא אתה מפרתו
לוי או נתתו לי במתנה הרי זה הנתבע נשבע הסת ונפטר טען
שהוא משכון בידו יכול לטעון עד כדי דמיו ונשבע בנקיטת
חפץ ונוטל כמו שביארנו = במה דברים אמורים

בן שהיה פלגא או דברים ששומעין מכללן שהיו שלשה
חוששין שמא שנים היו וטעו ודימו שההודייה בשנים הודייה
בבית דין היא ולפי כך אין דנין בו דין שטר כשרי ט כבד
ביארנו שההודייה בבית דין אהעדות בבית דין כמלואה הכתובה
בשטר ולפי כך כותבין ונותנין לבעל דינו במה דברים אמרים
בשלא קבל עליו את הדין עד ששלחו והביאוהו כמו שביארנו
ו אבל שנים שבאו לדין ותבע אחד מהן את חברו ואמ
לו מנה לוי בידך ואמר לו הנתבע הין ישלך בידי בין שאמרו לו
הדיינין חייב אתה ליתן לו בין שאמרו לו תן לו ויצא ואמ' פרעת
נאמן וישבע הסת שפרעו יא לפי כך אם חזר התובע לדיינין
ואמר כתבן לוי הודייתו ואין כותבין לו שמא פרעו וכך מי שנתחייב
שבועה בבית דין ויצא ואמר נשבעתי נאמן ואין משביעין אותו
שנשבע היו עדים מעדים אותו שלא נשבע החזק כפרן
לאותה השבועה ואינו נאמן לעולם לומר נשבעתה עד שיודה
לו בעל דינו או יצא עדים שנשבע בפניהם יב שנים שבאו
לדין ונתחייב האחד לשני ואמרו לו עא תן לו ויצא וחזר ואמר
פרעתי ועדים מעידים אותו שלא פרעו החזק כפרן לאותו
ממון אמרו לו חייב אתה ליתן לו ויצא ואמר פרעתי ועדים
מעידים אותו שלא פרעו לא החזק כפרן שזה נשמוט מהן
עד שיחקרו את דינו יג לפי כך אם חזר פעם אחרת
וטען שפרע זה הממון שנתחייב בו בפניהם ולא היו שם
עדים שמכחישין אותו פעם שנייה הרי זה נשבע
הסת שפרעו ונפטר יד לפי כך היו בקיאתי
הדעת בספרד כשיודה הלווה או כשיתחייב שבועה

טען אתה מכרתנו לי או נתתו לי במתנה אעפ"י שישאלו עדים
גנבה אם לא היה מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר הרי זה
נשבע הסת ויעמוד הכלי בידו ז' מכאן אתה למד לכל
מי שיש לו מטלטלין בידו אעפ"י שיכול לומר לקוחין הן בידו
וישבע הסת ויפטר אם אמר שלך הם אבל אתה חייב לי כך וכך
ושבע בנקיטת חפץ ואחר כך יטול כדין כל הנשבעין ונוטלין
ח' מי שהיו בידו דברים העשויין להשאיל ולהשכיר אעפ"י
שהודה ואמר לו יודע אני שהיו שלך אבל פלוני מכרם לי או
נתנם לי במתנה אין מוציאין אותן מיידו אפלו הביא זה עדים
שהיו לו שאדם עשוי למכור את כליו פ"א טען זה עליו
ואמר אני השכרתים לך או השאלתים לך מוציאין אותן מיידו
ואם היו מדברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר הרי זה נשבע
הסת שלא השאיל לו ולא השכיר אלא מפלוני לקח ויעמוד
כליו בידו י' אלתטעה בין דברים העשויין להשאיל
ולהשכיר לדברים שדרכן להשאיל ולהשכיר כמו שטען רבים
וגדולים שכל הדברים ראויין להשאיל ודרכן להשאיל אפלו חלוקן
שלאדם ומעעו ומטתו ראויין להשאיל אבל דברים העשויין
להשאיל ולהשכיר הם הכלים שבני אותה המדינה עושין אותן
מתחלת עשייתן כדי להשאיל ולהשכיר (לויטול שכרן) והרי הן
לבעליהן כמו קרקע שאוכל פירותיה והגוף קיים י"א כך
אלו הכלים עיקר עשייתן כדי להנות בשכרן כגון היורות הגדולות
שלנחשת שמבשלין בהן בבית המשתאות וכגון חלי הנחשת
הטוח בזהב ששוכרין אותו לכלה להתקשט בו שעיקר עשיית
אלו הכלים אינו למכירת ולא להשתמש בהן בעל הבית בציתו לא

בדברים מאן עשויין להשאיל ולהשכיר כגון בגדים ופירות וכלי
תשמוש הבית ודברים שלסחודה וכיוצא בהן אבל דברים העשויין
להשאיל ולהשכיר אעפ"י שהן תחת ידו שלזה ואעפ"י שלא השאילו
כלי זה ולא שכרו לו בעדים הדין בחזקת בעליהן
כיצד ראובן שהיה לו כלי העשויו להשאיל ולהשכיר ויש לו
עדים שהוא ידוע לו והדין אותו הכלי תחת יד שמעון וראובן
טוען שהוא שאול או שכור ושמעון טוען אתה מכרתו לי אתה
נתתו לי במתנה או משכנתו בידי אינו נאמן אלא ראובן כוכול
כליו ונשבע הסת על טענת שמעון ואפלו מת שמעון הדין ראובן
כוכול כליו והודו הגאונים שישבע הסת לפי שאנענין לידע
במה דברים אמורים כלי זה נראה ועומד ביד שמעון אבל
אם טען ראובן ואמר לשמעון כלי פלוני יש לי אצלך ושכור הוא
הוציאנו אלי ודין יש לי עדים שהוא ידוע לי ואמר לו שמעון אתה
מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה נאמן ונשבע שמעון הסת ונפטד
מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם ואין בידי כלי זה נאמן
לומר ישנו אצלי ואתה מכרתו לי הדין כל הדברים אמורים
אלא בשהיה בעל הכלי טוען אם הפקדתו אצלך או השאלתה לך
אבל אם טען שכלי זה היה שלו ונגנב או אבד או נגזל והביא עדים
שהוא ידוע לו וזה שהוא תחת ידו אומר איני יודיע אבל אחרים
מכדוהו לי או נתנוהו לי במתנה אעפ"י שהוא מדברים העשויין
להשאיל ולהשכיר מעמידין אותו ביד זה שהוא בידו ואינו
מטבע כלל שהדין אין לו טוען ו יצא לבעלים הדאשנים
חזקה שמצבו כליוהן ישבע זה בנקיטת חפץ כמה הוציא ויטול
ויחזיר הכלי לבעלים הדאשנים כמו שביארנו בהלכות גניבה

בשהיה

טען

עדים שזה הכלי שלו הואיל וראה כליו והדי האומן מזה לך שהיה
שלו ומכרו לו אין האומן נאמן אבל אם אמר לא היו דברים מעולם
ושלי הוא כלי זה האומן נאמן ונשבע הסת ואם הביא בעל הבית
עדים שהכלי הזה ידוע לו אין האומן נאמן ודין זה פלא הוא בעיני
ג לא ראה הכלי ביד האומן אלא טען ואמר כלי פלוני נתתי לך
לתקן והאומן אומר חזרתה ומכרתה לי או נתתה לי האומן נשבע
הסת ונפטר מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם ואפלו מסו
לו לתקן בעדים הדי האומן נאמן מתוך שיכול לומר החזרתה לך
שהמפקיד אצל חבירו בעדים אינו צריך להחזיר לו בעדים
ד לפי כך נשבע האומן הסת ונפטר ואין מחייבין אותו
להוציא הכלי ואם הוציאו הואיל ונראה הדי בעל הבית מביא עדים
שהוא שלו ונוטלו אעפ שמשכו לו בלא עדים כמו שביארנו
ה לפי כך אם טען האומן ואמר שתיים קצצתה לי בשכרי
ובעל הבית אומר לא קצצתה לך אלא אחת אם היה הכלי נראה
בפניהם הואיל והאומן אין לו בו חזקה ואינו יכול לטעון שהיא
לקוח בידו הדי בעל הבית נשבע בנקיטת חפץ על הקציצה כמו
שביארנו בשכירות ונותן ואם אין הכלי נראה בפניהם הואיל והאומן
נאמן לומר לקוח הוא צדי יכול לטעון עד כדי דמיו ונשבע
בנקיטת חפץ ונוטל בדרך כל הנשבעין ונוטלין כמו שביארנו
ו אומן שירד מאומנתו וכן האומן הדי הם כשאר כל אדם
ויש להם חזקה בכל המטלטלין בדרך שביארנו ז מי
שנפנס לביתו של חבירו בפני בעל הבית ויצא וכלים טמונים לו
תחת כנפיו והעדים רואין אותו ולאחד זמן תבעו בעל הבית ואמר
לו החזיר לי כליי שהשאלתיך והדי העדים והוא אומר לקוחים הם

וְהָיָה לְהוֹדִיעַ כְּדֵי לְהַנִּיחַ כַּנְּגִדָן אִם לְהַשְׁכִּיחַ וְלִיטוֹל שְׂכָרָן
 י"ב וְכֵן אִם הָיָה לְאָדָם כָּלִי מִשָּׂאֵר הַכִּלִּים וַיֵּשׁ לוֹ עֵדִים שֶׁהוּא
 מִשְׁפִּידוֹ תַמְיִד וּמִשְׁאִילוֹ וְהוֹחֵזֵק לוֹ שֶׁהוּא לְהַשְׁאִיל וְלֹא שְׂכִיר
 הָדִי הוּא כִּכְלָיִם הַעֲשׂוּיִן לְהַשְׁאִיל וְלֹא שְׂכִיר וְכָלִי שֶׁהִפְסִדוּ מִדְּבַר
 מִשְׁכָּרוֹ וּבְנֵי אָדָם מִקְפִּידִין עָלָיו שֶׁלֹּא יִשְׁאִילוּ אוֹתוֹ הָדִי הוּא בְּחֻזְקָת
 שְׂאִינֹו עֲשׂוּי לְהַשְׁאִיל וְלֹא שְׂכִיר כַּגֹּן סָכִין שֶׁלִּשְׁחִיטָה לְפִי כֶּךָ אִפְלוּ
 בְּאוֹ עֵדִים שֶׁהַשְׁאִילוֹ אוֹ הַשְׁכִּירוֹ זֶה אֵין מִבְּטָלִין בְּהֵן חֻזְקָתוֹ אִלָּא
 הָדִי הוּא כִּכְלָיִם י"ג דְּאִיִּיה לְדַבְרֵינוּ שֶׁהָדִי דְּבִחַ הוֹצִיא
 אֹג שֶׁעוֹשִׂין בּוֹ הַסְדָּבָל וְסִפְרָה הַגְּדָה בְּדַבְרֵי הַעֲשׂוּיִן לְהַשְׁאִיל
 וְלֹא שְׂכִיר וְלֹאִי שֶׁנִּתְבָּרַר לוֹ בְּעֵדִים שֶׁהֵן מִדְּבָרִים הַעֲשׂוּיִן לְהַשְׁאִיל
 וְלֹא שְׂכִיר לֹא הוֹצִיא מִתַּחַת יַד הִיתוּמִים הֵא שָׂאֵר הַזּוּגוֹת וְשָׂאֵר
 הַסְפָּרִים אֵינֶן בְּכָלִל דִּין זֶה אֵעֵף שֶׁהֵן דְּאוּיִן לְהַשְׁאִיל וְלֹא שְׂכִיר
 וְדָבָר זֶה עֵיקָר גְּדוֹל בְּדִין הוּא וְהוּא דָּבָר שֶׁלְטַעַם שֶׁדְּאוּי לְסִמּוֹן
 עָלָיו וְלָדוֹן בּוֹ וּבְדָרוֹר הוּא לְמוֹצֵאֵי דַעַת וְדְּאוּי לְדִיִּין לְשִׁים
 אוֹתוֹ לְנִגְדַ עֵינֵינוּ
 וְלֹא יִלּוֹז

פֶּרֶק הַשִּׁיעִי

הָאוֹמֵן אֵינֶן לוֹ חֻזְקָה בְּכִלָּיִם
 שֶׁתַּחַת יַד אֶחָד כִּלָּיִם הַעֲשׂוּיִן לְהַשְׁאִיל וְלֹא שְׂכִיר וְאֶחָד שָׂאֵר
 הַכִּלָּיִם כִּיִּצֵּד לֹאֵה כָּלִין בִּיד הָאוֹמֵן וְהַצִּיא עֵדִים שֶׁהֵן יוֹדֵעִין
 שֶׁהַכָּלִי הַזֶּה שֶׁלּוֹ (וְהוּא טוֹעֵן) וְאוֹמֵר לְתַקֵּן נִתְּנָה לְךָ וְהָאוֹמֵן אוֹמֵר
 לֹא בִידִי אִלָּא בְּמַכִּידָה אוֹ בְּמַתְנָה אוֹ שֶׁטַעַן אֵתָה נִתְּנָה לִי אוֹ אֵתָה
 מִפְּרִתּוֹ אֶחָד שֶׁבִח לִידִי לְתַקֵּן אֵעֵף שֶׁמִּסְדָּרוֹ לוֹ שֶׁלֹּא בְּעֵדִים
 בְּעַל־הַכָּלִי נִאֲמָן וְמוֹצֵאֵי אוֹתוֹ מִיַּד הָאוֹמֵן וַיִּשְׁבַּע בְּעַל־הַצִּית הַסֵּת
 עַל־טַעַנְתּוֹ י"ד וַיִּשְׁגָּאוּ שֶׁדָּנָה שֶׁאֵעֵף שֶׁלֹּא הַצִּיא בְּעַל־הַצִּית

עדים

שלא מכדוהו נשבע זה הכורת הסת שהוא שלל ונפטר כיון שנת
הדיו הוא כשאר המטלטלין יד וכן היוורד לשרה חבירי
ואכל פירותיה שנה או שתים והבעלים טוענין שאי יוד שר לא
בדעות וגזלן הוות ואכל והדי העדים שאכל והיוורד אומר נדשות
ידדתי לאכול פירותיה הדי זה האוכל נאמן ונשבע הסת על כך
חזקה היא שאין אדם מעיז פטו ואוכל פירות שאינם שלו טו
אעפ שהקרקע בחזקת בעליה אין הפירות בחזקת הבעלים
שאיין אדם מוכר פירות שדהו בשטר כדי שנאמר לזה שאכל
הביא שטרך ואין צריך לומר אם אכל פירותיה שנים רבות שמתוך
שיכול לומר לקוחה היא בידי נאמן לומר לפירות בלבד ידדתי
וישבע הסת ין שנים שהיו אוחזין בכלי אחד או שהיו רוכבין
על גבי בהמה או אחד רוכב ואחד מנהיג או יושבין בצד עדימה
שלחטים המוסחת בסימטא או בחצר של שניהם זה אומר הכל
שלי וזה אומר הכל שלי כל אחד מהן נשבע בנקיטת חפץ שאין
לו בזה הדבר פחות מחציו ויחלוקו ושבועה זו תקנת חכמים היא
כדי שלא יהיה כל אחד תופס בטליתו שלחצירו ונוטל בלא שבועה
יז זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי האומר כולה שלי
ישבע שאין לו בזה פחות משלשה חלקים והאומר חציה שלי ישבע
שאיין לו בזה פחות מדביע וזה נוטל שלשה חלקים וזה נוטל דביע
יח מכאן אתה למד לכל הנשבעין ליטול בן שבועה קלה
בין שבועה המורה שאינן נשבע על מה שטוען אלא על מה
שנוטל אעפ שטוען יתר יכ היו שניהן אדוקין בטלית וזה
אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי זה נוטל עד מקום שידו מגעת
וזה נוטל עד מקום שידו מגעת והשאר חולקין בשותף אחד שנשבעין

בידי אבותיהם ונשבע בעל הבית הסת על טענתו שלא מכרן ולא
נתנן ויחזרו הכלים לבעלים ה' במה דברים אמורים בבעל
הבית שאינו עשוי למכור את כליו וזה שהוציא הכלים תחת כנפיו
אין דרכו להצניע ואותן הכלים אין דרך בני אדם להצניען לפיכך
חייב להחזיר לפי שלא הצניען אלא לכפור בהן ט אבל
בעל הבית העשוי למכור את כליו אעפ"י שאין זה ענוע ואין דרך
אותן הכלים להטמינם תחת הכנפים הרי זה נשבע הסת שהן לקוחין
בידו וכן אם יצא בהן מגולין בפני עדים אעפ"י שאין בעל
הבית עשוי למכור את כליו הרי זה נאמן לומר לקוחין הן בידי
שמה נערכו לו מעות ומכר ובלבד שלא יהיו מדברים העשויין
להשאיל ולהשכיר יא' אלו דברים העשויין להשאיל ולהשכיר
לכ' לעולם הם בחזקת בעליהם כמו שביארנו ואעפ"י שהוציאן
מגולין ואעפ"י שבעל הבית הזה עשוי למכור את כליו הואיל ויש
לו עדים שזה הכלי העשוי להשאיל ולהשכיר בלבד ידוע הוא לו
מזכירין אותו מיד זה על כל פנים עד שיביא ראיה שמכרו לו או
נתנן לו כקרקעות יב' אפלו מת זה שהכלי תחת ידו
מוציאין אותו מיד היורש בלא שבועה שכיון שאין לאביו לטעון
שליקחו או שהוא משכון כך אין זה יכול להשביעו ואם טען היורש
טענת ודאי ואמר בפני נתנו לאבי או מכרו לי הרי בעל הכלי
נשבע הסת כשאר כל המתבעין וכבר ביארנו שיש מי שהורה
שישבע בעל הבית הסת ואחר כך יחזיר כליו מיד היורש ואין
דעתו נוטה לזה יג' מי שלקח קרדום ואמר הריני הולך
לגזור דקלן של פלוני שמכרו לי וכרת את הדקל הרי זה בחזקתו
שאיך אדם מעיז פניו וכורת אילן שאינו שלו ואם טענו הבעלים

שלא

שהיא שלו ויפטר ג לפי כל מי שתפס בהם מצדו ויפטר
שמודה אצלו או ביד דועה והבעלים טוענין היא יצאת מעצמה
ובאה אצלך או פקדון היא בידך או שאולה היא לך והתופס אומר
כן הוא אינה שלי אבל אתה חייב לי כך וכך עליה או אתה משכנתה
בידי עלבך וכך או הזיקה אותי נזק שאתה חייב לשלם עליה כך
וכך יכול לטעון עד כדי דמיה מתוך שיכול לומר לקוחה היא בידי
וישבע בנקיטת חפץ ויטול ד וכן העבדים שיכולין להלך
אינן בחזקת זה שהן תחת ידו אלא כיון שהביא זה הטוען עדים
שזה ידוע שהוא עבדו והלה טוען אתה מכרתנו לי או אתה נתתנו
לו במתנה אינו נאמן ויחזור העבד לבעליו וישבע הטוען שלא
מכר ולא נתן ה הביא זה הנטען שתפס העבד עדים שיש
לזה העבד אצלו שלש שנים רצופות מיום ליום והוא משתמש
בו כדרך שהעבדים משמשין את רבם הואיל ולא מיחה בזבול
אלו השנים הרי זה נאמן ומעמידין אותו בידו אחר שישבע
הסת שלקחו ממנו או שנתנו לו במתנה ו אבל עבד
קטן שאינו יכול להלך על הארץ מפני קטנותו הרי הוא כשאר
המטלטלין וכל מי שיהיה בדשותו הרי הוא בחזקתו והמוציא
מהביתו עליו הדאיה ז הטוען את הביתו ואמר לו
דבר זה או בהמה זו או עבד זה שבידך שלי הוא וגאלתו ממני
אם הפקדתו אצלך או שכור הוא לך או שאול והנטען אומר
לא כי אלא זה ממוני וידושתו והביא הטוען עדים והעידו שהן
יודעין שזה החפץ או העבד או הבהמה ידוע שהוא היה לזה
חזק הנטען ואמר כן היה שלך אבל אתה מכרתנו לי או נתתנו
לי וזה שאמרתו ידושתו לא שידשתו מאבותי אלא שהוא

וישלח אחד האלה על חבירו שכל מה שנטל כדין נטל היה זה
 אחז בחוטיין שבשפת הטלית וזה בחוטיין שבשפת האחרת
 חולקין את כולה בשווה אחר שנשבעין וכל חלוקה האמורה כאן
 לדמים לא שיפסידו עצמו שלפלי או שלטלית או שימיתו
 הצמטת כ היה האחד אחז את כולה וזה מתחבץ עמו
 ונטלה זה הדין או בחזקת האוחז את כולה באו שניהם מדוקין
 זה ושקטה האחד מיד חבירו בפנינו ושקט השני מעל שחזר
 ויצווק אין מוציאין אותה מידו כיון ששתק בתחלה הדין זה
 כמורה לו האד השני ותקפה מן הראשון מעל שצווח הראשון
 כנטלה ועד סוף חולקין כאן באו שניהם מדוקין בטלית
 ומדברנו להם צאו וחלקו את דמיה יצאו וחזרו והדין הוא תחת יד
 אחד כעין זה טוען הודה לי ונסתלק ממנה וזה טוען שבדיתיה
 לו או כנגד עלי וחטפה המוציא מחבירו שליו הדאיה ואם לא
 הביא ראיה ישבע זה שהוא כולה בידו הסת שהיא שלו ויפטור
 וכן כל פוזמא בזה

פרק עשירי

בהסת או היה שאינה שמודה אלא
 מהלכת בכל מקום ודועה אינה בחזקת זה שותפה מאחד שהיא
 ידועה לבעלים סניד תצא התובע עדים שהבדסה חזאת ידועה
 לו וזה התובע טוען אנה סתנה לי או מכל לי אינו נחמן שאיך יתנה
 תחת ידו ראיה שהדי היא הלכה מעצמה ונכנסה בד שותם לפי
 כך אם לא הביא ראיה תחזור הבדסה לבעליה וישבע הסת על
 טענת זה היתה הבדסה שמודה או משודה לדועה מעל
 שחביא זה עדים שהיא שלו הדי היא בחזקת זה שהיא תיחד
 ידו ואם טוען אנה סכדתה לי או נתתה לי ישבע התובע הסת

שהיא

שנהנין כל אדם באותה קרקע והוא שיהיה אפשר לבעל השדה
שידעו בזה שהחזיק ולא מיחו בו מעמידין אותה ביד דאובן וישבע
דאובן הסת שמכדה לו שמעון או נתנה לו ויפטר ה מפני
שאומדין לשמעון אם אמת אתה טוען שלא מכדתה ולא נתתה
למה היה זה משתמש שנה אחר שנה בקרקעך ואין לך עליו לא
שטר שכירות ולא משכונה ולא מיחתה בו טען ואמר
מפני שלא הגיע אלי הדבר שהרי היותי במדינה דחוקה אומדין
לו אי אפשר שלא יגיע הדבר בשלש שנים וכיון שהגיע אליך
היה לך למחות בפני עדים ותודיע אותם שפלוני גזל אותי ולמחול
אתבענו בדין הואיל ולא מיחתה אתה הפסדתה על עצמך ז
לפיכך אם היתה מלחמה ושיבוש דרכים בי המקום שהיה בו
דאובן ובי המקום שהיה בו שמעון אפלו אכלה דאובן עשדים
שנה מוציאין אותה מתחת ידו וחוזרת לשמעון מפני שיכול לומר
לא ידעתי שזה משתמש בקרקעי ח הביא דאובן עדים
שהיה שמעון בא בכל שנה ועומד במקום זה שלשים יום או
פחות אומדין לשמעון מפני מה לא מיחתה כשבאתה אצדית
זכותך ט טען שמעון ואמר טרוד הייתי בשוק ולא ידעתי
שזה בתוך תערי הרי זו טענה שכל שלשים יום יהיה טרוד בשוק
ואם עמד יתר משלשים יום ולא מיחה איבה זכותו ויודאה לי
שדין זה אינו אלא בכפרים שהעם טרודין בשווקים שלהן
י ומפני מה אין אומדין לדאובן אם אמת הוא הדבר שמכר
לך או שנתן לך מתנה למה לא נזהרתה בשטר שלך מפני שאין
אדם נזהר בשטרן והולך כלימיו וחזקה שאין אדם נזהר בשטרן
אלא עד שלש שנים וכיון שדואה שאין אדם ממחה בידו שוב

ונתנם לי תעמוד השדה ביד לאובן ואכלו טען ששמעון מצד
לי או נתנה לי היום שאילו לא מכר או נתן לא היה משמש את
לאובן בשדה זו ונותן לו פירותיה יח טען שמעון ואמר
אמת היה הדבר ולפירות הורדתיו ושלון היו הפירות אבל הגוף לא
מכרתי נאמן וחזרת לשמעון אלא אם כן אכלה לאובן בכני
שלש שנים ולא מיחה בו כמו שביארנו

פרק שנים עשר

שלש שנים שאמרן מיום ליום אכלו היו חסר יום אחד לא החזיק ומסלקין אותו ממנה במה דברים אמורים בקרקעות שהן עושין פירות תדיד כגון הבתים והחצירות והבורות והשחיץ והמערות והחניות והפונדק יורה והמרחצאות והשובכות ובתי הבדן ושדה השלהין שמעסקין אותה תמיד וזרעין בה ונוטעין והגנות והפרדסים וכך העבדים המהלכין כמו שביארנו ב אבל שדה הבעל שהיא שותה ממי גשמים בלבד ושדה האילן אינה מיום ליום אלא כיון שאכל שלש תבואות ממין האחד הרי אלו בשלש שנים ג כיצד היתה שדה תמרים וגדר גידירות או שדה ענבים ובצר שלש בצירות או שדה זיתים ומסק שלש מסיקות הרי אלו בשלש שנים והחזיק ואכלו היו האילנות רצופין ולא היה ביניהן הרחק הראוי להן שהרי סופן ליבש הואיל ואכלן שלש שנים החזיק ד הציא עדים שהיה דר בחצר זו שלש שנים או שהשכידה שלש שנים הרי זו חזקה טען בעל השדה ואמר שמא לא שכך בה ביום ובלילה או שמא אלו שהשכיד להם לא שכנו בה ביום ובלילה הרי זו טענה ואמרין למחזיק או הציא עדים ששנים אלו גמורות ביום ובלילה

דבר שיהיה ^{לך} ידי שמיחה שמעון במדינה דחוקה מפני מה
לא יטעון ראובן ויאמר לא שמעתי שמיחה בי כדי שאזהר בשטר
מפני שאומדין לו חבירך יש לו חבד והחבד יש לו חבד אחר וחזקה
שהגיע אליך הדבר וכך שידעתה שמיחה בך בתוך שלש אם באמת היה
לך שטר ולא נזהרתה בו אתה הפסדתה על עצמך י"ב לפי כך אמר ליה
שמעון בפני העדים ואמר להם לא תוציאו דבר זה מפניכם אין זו מחאה
אבל אם אמרו העדים מעצמן אין דבר זה יוצא מפנינו הרי גם זו מחאה
שדבר שאין אדם מצווה עליו אומרו שלא בכונה י"ג וכך אם צוה
לעדים ואמר להם אל תודיעוהו או שאמרו הם מעצמן אין אנו מודיעין
אותו גם זו מחאה היא מעל שאין מודיעין אותנו מודיעין הם לאחדים
והדבר יגיע אליו י"ד כיצד המחאה אומ' בפני שנים פלוני שהוא
משתמש בחצרי או בשדי גזלן הוא ולעתיד אני תובע אותו בדין וכך אם
אמר להם שכורה היא בידו או משכונה ואם יטעון עלי שמכרתני או
נתתי אני תובע אותו בדין וכל כיוצא בזה הרי זו מחאה מעל שלא מיחה
במדינה זו שהחזיק בה זה כ"ו אבל אם אמר להם פלוני שנתמש
בחצרי גזלן הוא אין זו מחאה שהדי ראובן אומר כששמעתי אמרתני
שמא חרף אותי בלבד ולפיכך לא ~~אמרתני~~ בשטר י"ז מחאה
בפני שנים אף על פי ופוטבין שלא אמר להם כתובו וכ"ח
שמיחה בשנה ראשונה אינו עריך לחזור ולמחות בכל שנה
ושנה אבל עריך שלא יהיה בין מחאה למחאה שלש שנים
גמורות לפיכך עריך למחות בסוף כל שנים ואם מיחה
ועמד שלש שנים גמורות ואח"כ מיחה אינה כלום
י"ח הביא ראובן שדים שדה שמעון בעל

השדה קיבץ פירות שדה זו

ונתם

אם כתבו שטר ביניהן הדי החזיקו י"א אכלה שנה זה המחזיק
ומכרה ואכלה הלוקח שנה ומכרה ללוקח שני ואכלה שנה א"כ
מכרה זה לזה בשטר שלשתן מצטרפין והדי זו חזקה מפני שלא
מיחה ואם מכרו שלא בשטר אינה חזקה שהבעלים הראשונים
אומדין כיון שלא עמד בה איש אחד שלש שנים לא העדכנו
למחות י"ב אכלה האב שנה והבן שנים האב שנים והבן שנה
אכלה האב שנה והבן שנה והלוקח מן הבן שנה הדי זו חזקה והוא
שלוקח בשטר י"ג אכלה בפני האב שהיה בעל השדה שנה
ובפני בנו שנים או בפני האב שנים ובפני הבן שנה או בפני האב
שנה ובפני בנו שנה ובפני הלוקח מן הבן שנה הדי זו חזקה והוא
שמכר הבן שדה זו בכלל שדותיו שהדי לא הכיר המחזיק שנמנה
ולפי כך לא נזהר בשטרן אבל אם מכר הבן שדה זו בפני עצמה
אין לך מחאה גדולה מזו י"ד נדה שנה אחר שנה אכלו כמה
שנים הואיל ולא נהנה בה אינה חזקה וכך אם פתח בה שצילי המים
ופתח ושדר בלבד הואיל ולא אכל פירות אינה חזקה זרעה ולא
הרויח כלום אלא זרע כור ואסק כור לא החזיק שהדי לא נהנה
אכלה שחת לא החזיק ואם היה המקום דרכן לזרוע לשחת
מפני שרמיו יקדים הדי זו חזקה י"ו אכלה ערלה שביעות
ופלאים אע"פ שנהנה בעבירה הדי זו חזקה י"ז היה המקום
שהחזיק בו סלע או חלמיש שאינו ראוי לזריעה צריך להנותבו
בדבר הראוי לו כגון ששטח בו הפירות או יעמיד בו הבהמה
וכיוצא בזה ואם לא נהנה בו כל אותן השלש שנים בדבר הראוי
לו לא החזיק י"ח היה מעמיד בהמה במקום מסויים מחציה
חבירו או שהיה מגדל שם תלגולין או מעמיד תנור ופירות ורחיים

אכלו בזה שנים ואמרו לנו שכד ואנו דרנו בה
ביום ובלילה וטען בעל השדה ואמר יצאן עדים שדרו בה ביום
ובלילה צדיקין אלו העדים השוכדין להביא ראיה שדרו בה תמיד
שזה הדבר תלוי בהן ואינו תלוי בטענת המחזיק כדי שיעידו לו
ו היה זה המחזיק או העדים שדרו בה מן הדוכלאן המחזיק
בעיירות וכיוצא בהן טוענין אותן לכתחלה וכשיביא עודי חזקה
אומדין לו הביא עדים שהייתה מחזיק ביום ובלילה ז במה
דברים אמורים בחצרות ובתים וכיוצא בהן שהן עשויות לדור
בתוכן ביום ובלילה אבל האחויות שלתגלים וכיוצא בהן שאין דדין
בהן אלא ביום כיון שדר בהן שלש שנים ביום הרי זו חזקה ח
שלש שנים שאמרו צדיקות שיהיו לצופות זו אחד זו הרי
שהחזיק בשדהו זרעה שנה והובידה שנה וזרעה שנה והובידה
אכלו כן כמלה שנים לא החזיק ט היה דרכן שלבני אותו
מקום להוביל אעפ שמקצתן זרעין שנה אחד שנה ומקצתן
זרעין שנה ומבדין שנה הרי זה החזיק שהרי הוא אומר לא הובדתי
אותה אלא כדי שתעשה הדבה בשנת הזריעה י שני
שנתפין שהחזיקו בשדה שש שנים הדאשון אכלה שנה ראשונה
ושלושית וחמישית ושני אכלה שניה ורביעית וששית לא עלתה
חזקה לאחד מהן שהרי בעל הקרקע אומר כיון שלא דאירצו
ולא שמעתי שהחזיק בה אדם אחד שנה אחד שנה מספני זה
לא מהיתי יא לפיכך אם כתבו אלו השותפין שטר ביניהן
שישתמשו בה שנה אחד שנה כיון ששדרו שלש שנים עלתה
לשן חזקה שה שטר יש לו קול והואיל ולא מיהה איבד את זכותו
והוא הדין לעבד שהחזיקו בו שנים ונשתמשו בו שנה אחד שנה

אם כתבו

פא

אך שנתן שם זבלו ציון שהעמיד מהנה בין שלא העמיד אם
נשתמש בדברים אלו וביוצא בהן שלש שנים ביום ובלילה ^{וטעם} טועם
על בעל החצר ואמר אתה נתתה לוי מקום זה או מכרתה לוי הרי
זו חזקה י"ה שדה שהיא מוקפת גדר ובאזה שהחזיק בה
וזרע חוץ לגדר ונהנה בכלה מקום שאינו שאמר אע"פ שאכלו
שנה אחד שנה לא עלתה לו חזקה שהבעלים הראשונים טוענים
ואומרים כיון שהאינו שזרע במקום מוסקג אמרנו כל מה
שיזרע חיות השדה תאכלנו ולפי כך לא מוחתי והוא הדין לפי
הזרע מקום שאינו שאמר אלא רגל כל חייה ויר כל אדם מצויין
בו י"ט אכלה כולה חוץ מבית רובע החזיק בכלה חוץ מאותו
בית רובע שלא נהנה בו אפלו היה מקום הלמיש בתוך השדה
הואיל ולא נשתמש בו כראוי לו אין לו בו חזקה כ' החזיק
אחד באילנות ואכל פירותיהן ואחד החזיק בקרקע וזרעה ואכל
פירותיה וכל אחד משניהן טוען שהכל שלי ואני לקחתו זה
שהחזיק באילנות ואכלן שלש שנים יש לו האילנות וקרקע
שעדיכין לו והוא כמלוא האורה וסלו חוץ לכל אילן ואילן וזה
שהחזיק בקרקע יש לו שאר הקרקע כ"א וכן האוכל
פירות אילן שלש שנים וטען על בעל האילן אתה מכרתה לוי
אילן זה וקרקעו הרי זה יש לו קרקע בעוני האילן עד התהום
כ"ב שדה אילן שהיו בה שלשים אילנות בתוך בית שלש
סאין זאכל עשרה בשנה ראשונה ועשרה בשנה
שפיה ועשרה בשנה שלושית החזיק בכל והוא שהיו
העשרה שאכל מפירות בכל בית שלש סאין
ולא הוציאו שאר האילנות פירות אבל אם

שאכלה פירות נכסי בעלה ונשתמשה בהן כחפציה ~~אין~~ ~~אכלת~~
 אעפ"י שיחד לה שדה במזונותיה ואכלה שדות אחרות אין אכילת
 דאיהי' וא"כ הבן שהוא סומך על שולחנו שלאביו ונחשב
 בכל בני ביתו אם אכל נכסי אביו שני חזקה וכן האב שאכל
 נכסי בן זה שהוא סומך על שולחנו שני חזקה אין אכילת דאיהי'
 ובן שפירש מאביו ואשה שנתגרשה אפלו ספק גדושיין הרי הן
 כשאר כל אדם יב' ראשי גלויות שהיו בימי חבמים לפי
 שהיה בידן כוח לרדות את העם אין אכילתן דאיהי' וכן אדם
 שהחזיק בנכסיהן אעפ"י שאכל כמה שנים אין אכילתן דאיהי'
 לפי שאינן ממחין מפני שידן תקיפה כל זמן שידעו מסלקין זה
 ממנה אבל נשבעין הסת' שלא מכרו ולא נתנו ואם הן החזיקו
 בנכסי אחר ואמר שלא מכר נשבע הסת' שלא מכר להם ולא
 נתן להם יג' הגזלן כיצד מי שהוחזק גזלן על שדה זו
 או מי שהוחזקו שהן הורגין נפשות על עסקי ממון אעפ"י שאכל
 שדה זו כמה שנים לא החזיק ותחזור השדה לבעלים

פרק ארבעה עשר אכילתן
 כל אלו שאין
 דאיהי' אם הביאו עדים שמכרו להם הבעלים שדה זו או נתנו
 להם במתנה לאיותן דאיהי' חוץ מן הגזלן והבעל בנכסי אשתו
 באיזו נכסים אמרו בנכסי צאן בגזל או בשדה שיחד לה
 בכתובתה ובשדה שכתב לה בכתובתה ובשדה שנתן לה בשום
 מנכסים שלו אבל בנכסי מלוג יש לו דאיהי' כמו שביארנו בהלכות
 אישות ב' כיצד הגזלן אין לו דאיהי' כיון שהוחזק גזלן על
 שדה זו אעפ"י שהביא דאיהי' שהודה הבעל בפני עדים שמכר לו

~~שני דברים יצד מאומנותם אם אכלו אותה שלש שנים מאהר~~
שירדו מאומנותם יש להם חזקה ^ו האריסין כיצד כגון
שהיה אלוס לאבנו שלבעל השדה או לאנשי משפחתו שכיון
שהוא ארוס שלבתי אבות אין ממחין הבעלים בידו אבל אם זה
הוא שנעשה לו ארוס תחלה הואיל ואכלה כולה שני חזקה מעמיד
אותה בידו ואומדין לבעלים היאך אכל הכל שנה אחר שנה וללא
מיחתם בו ^ז עדיו שלבתי אבות שהודיד עדיוסין מתחת
ידו שלו חזקה שאין מודידין עדיוסים אחרים לנכסי אדם והוא
שותק אבל אם חלק לעדיוסין אחרים שהיו בה אין לו חזקה שמה
ממונה על האריסין עשו אותה ועדים שירד מעדיוסותו ואכלה
שלש שנים מאחר שירד החזיק ^ח האפטורפין כיצד
בין שהיו אפטורפין על שדה זו בין על שאר נכסים בין שמנה
אותן ביתדין בין שמנה אותן תבי יתומים וגדלו היתומים והניחו
אותם בין שמנה אדם אפטורפין על הוצאתו והכנסתו הואיר
והן משתמשין בדשות אין להם חזקה עבדו האפטורפין ממנויין
ואכלו שלש שנים אחד שעבדו הרי זו חזקה ^ט השותפין
כיצד אם היה שותף בשדה זו ואין בה דין חלוקה אעפ שאכל את
כולה האחד מהן כמה שנים הרי היא בחזקת שניהם ואם יש בה
דין חלוקה ואכלה האחד כולה שני חזקה יש לו חזקה שהדין
אומדין לשותפו אם באמת שלא מכרתה ולא נתתה היאך אכל
אכלה ואתה שותף ולא מיחתה בו בכל השלש שנים
וכן האיש שאכל נכסי אשתו שני חזקה אעפ שהתנה עמה
שאין לו פידות בנכסיה ואכלו חתנה עמה כשהיא ארוסה שלא
יירשנה ואחד כך אכל ובנה והדס ועשה כל מה שעשה וכך האשה
שאכלה

אמר לקוחין הם בידי נאמן שהדי אינה מוחזקת שהיא לאביו שלזה
והדי זה גובה משכדה מה שטען ותחזור ליתומים ט אבל
אם יצא עליה קול שהיא שליתומים אינו נאמן שהדי אין מחזיקין
בנכסי קטן ותחזור השדה וכל הפירות שאכל ליתומים עד שיגדלו
ויעשו עמודין דין אכלה שני חזקה בחיי אביהן מתוך
שיכול לומר לקוחה היא בידי מאביהן נאמן לומר חוב יש לי על
אביהן ותגבה אותו מן הפירות וגובהו שלא בעבונה מתוך שיכול
לומר שלי היא א בוריה שבדה מפני סכנת נפשות כגון
שהיה מהלך מבקש אתה להמיתו אין מחזיקין בנכסיו אפלו
אכלה מחזיק כמה שנים וטען שלקה אין אכילתו לאייה ואין
אומדין לבעל השדה למה לא מוחתה מפני שהוא מתעסק
בנכשו אבל הבוריה מחמת מומן הדי הוא ככל אדם ואם לא
מיחה מחזיקין בנכסיו יב מחזיקין בנכסי אשת איש
כיצד אכלה מקצת שני חזקה בחיי הבעל ושלש שנים אחר
מיתת הבעל וטען ואמר את מכרת לי ובעליך מעמידין אותה
בידו מתוך שיכול לומר ממך לקחתניך אחר מות בעליך שהדי
אכלה שני חזקה אחר מיתת הבעל ולא מוחת בו אבל אם אכלה
בחיי בעלה כמה שנים ולא אכלה שני חזקה אחר מיתת בעלה
אין לו חזקה יג כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה
כיצד הדי שאכל פירות שדה זו כמה שנים ובא המערער ואמר
לו מאין לך שדה זו שלי הוא השיבו ואמר איני יודיע שלמיהא
וכיון שלא אמר לי אדם ירדתי לתוכה אין זו חזקה שהדי לא טען
שלקחה ולא שניתנה לו ולא שידשה יד אעפ"ש לא טען
אין מועידין אותה מידו עד שיביא זה המערער עדים שהיא

המלך

~~שהחזיר את המים והבעלים חומרים לא מכרנו אלא מפני~~
הודאה הודינו לו מוציאין את השדה מידו ואין לו כלום ואם העידו
העדים שבפניהם מנה לו כל וכך מוציאין את השדה מיד הגזלן
ומחזירין לו הבעלים את הדמים כמו שביארנו בהלכות גזלה
ג בן האומן ובן העדים ובן האפטורניוס שאכלו שדה זו
שני חזקה אם טענו שהבעלים מכרו להם או נתנו להם יש להן
חזקה ואם טענו שהיא ידושה להן מאבותיהם שאמלוה שב
חזקה אין להם חזקה ואם הביאו עדים שהודו הבעלים לאביהן
שמכרוה להם או נתנוה להם מעמידין את השדה בידם 4
בן הגזלן אעפ שהביא ראיה שהודו הבעלים לאביו חובה
ראייה כמו שביארנו אבל בן הגזלן אפלו בא בטענת אביו
יש לו חזקה בא בטענת אביו אין לו חזקה 5 הגוי
אפלו אכלה כמה שנים אין אכילתו ראייה ואם לא הביא שטר
תחזור השדה לבעלים בלא שם שבועה שלא תיקנו שבועת
הסת אלא לושדאל וישדאל הצא מחמת הגוי הדי הוא כגוי ואין
אכילתו ראייה 6 טען זה הישרדאלו הצא מחמת הגוי
ואמר בפני לקחה הגוי שמכרה לי מזה ושרדאל המערער עלי
הדי זה נאמן וישבע הסת על כך מתוך שיכול לומר אני לקחתי
ממך זהדי אכלתי שני חזקה יכול לומר מפלוני לקחתי
שבפני לקחה ממך 7 אין מחזיקין בנכסי קטן אפלו
הגדיל כיצד אכלה בפניו כשהוא קטן שנה אחת ושנים אחד
שהגדיל וטען אתה מכר לי או נתתה לי אין זה כלום עד שיאכל אותה
שלוש שנים דצומת אחר שהגדיל 8 מי שהחזיק בנכסי קטן
שנים דצות וטען ואם משכונה הם בידי ויש לו חוב עליהן כך וכך הואיל
ואילו דצה

עדים שהיא ידועה לו והביא זה שבתוכה שטר שלקחה ~~בשנת~~
והביא העדים שאכלה שני חזקה אומרין לו בתחלה קיים שטרך
אם נתקיים הדי מוטב וידון בשטר ואם אי אפשר לו לקיימן ~~סומכין~~
על עידי החזקה וישבע הסת שלקחה **ב** עידי החזקה
שהעיד אחד מצניהם שאכלה אטם שני חזקה והשני העיד
שאכלה שעורים עידותן קיימת שאין העד מדקדק בזה העד
האחד שאכלה זה שנה ראשונה ושלושית וחמישית והשני מעיד
שאכלה שנייה ודביעות וששית אין עידותן מצטרפת שבשנה
שמעיד בה זה לא העיד בה זה ותחזור הקרקע והפירות **ג**
מי שירד לשדה בחזקת שהוא יורש ואכל פירותיה ונמצא
יורש אחד שהוא קרוב מאמנו וראוי לירושה בין שנמצא בעדים
בין שהודה לו זה שירד תחלה חייב להחזיר כל הפירות שאכל
ד שנים שהיו עורדין על השדה זה אומר שלי וזה אומ שלי
ואין לאחד מהן ראיה או שהביא כל אחד מהן עדים שהוא שלו
או שהיא שלאבותיו או שהביא כל אחד מצניהם עדים שאכלה
שני חזקה והשנים שהעידו בהן אלו הן השנים עצמן שהעידו
בהן אלו מניחין אותה ביניהן וכל המתגבד ירד בה ויהיה האחד
מוציא מידו ועליו הראיה ואם בא שלישי ותקף עליו וירד
לתוכה מסלקין אותו ממנו **ה** הביא האחד עדים שהיא
שלאבותיו ושאכלה שני חזקה והדי היא תחת ידו והביא השני
עדים שאכלה שני חזקה והדי היא תחת ידו נמצאת עדות החזקה
שלשניהם מוכחשת ומעמידין אותה ביד זה שהעידו לו עידי
החזקה שהיא שלאבותיו ומורדין אותו לתוכה **ו** חזר
השני והביא גם הוא עדים שהיא שלאבותיו שהדי נמצאת גם

שדך הביא עמום תחזור לו השדה ומוציאין מזה כל הפירות שאכל
 ואין פותחין לזה המחזיק תחלה ואין אומדין לו שמא שטר היה
 לך ואבר עד שיטעון הוא מעצמו ואם לא טען יחזיר כל הפירות
 שאכל טו' וכן האוכל שני חזקה מחמת שטר שיש בידו
 ונמצא השטר בטל בנלה החזקה ותחזור השדה עם כל הפירות
 לבעלים יו' הבא מחמת ירושה עדיך להביא ראיה שדך
 אביו בשדה זו או נשתמש בה אפלו יום אחד וכיון שאכלה הוא
 שלש שנים מחמת אביו מעמידין אותה בידו יז' אבל אם
 לא הביא ראיה שדך בה אביו כלל תחזור השדה למעד ער
 שיש לו עדים שהיא שלו שהבי אינו טוען עליו שמכר או נתן
 ולא נודעה קרקע לחבולתיו הביא ראיה שגדאה בה אביו אינה
 כלום שמא בא לבקד אותה ולא קנייה אלא עדיך להביא ראיה
 שדך בה אביו אפלו יום אחד יח' הדי שאכל שדה זו שנים
 רבות ובא מעד ער ואמר לו מה לך ולשדה זו והודה לו ואמר לו
 יודיע אני שהיתה שלך אבל פלוני מכרה לי והוא לקחה ממך
 אמר לו המעד ער פלוני שמכר לך גזלן הוא הואיל והודה לו שהיא
 שלו ושלל לקחה ממנו תחזור השדה וכל הפירות למעד ער אעפ
 שאין לזה המעד ער עדים שהיא שלו וכן כל כיוצא בזה יט'
 הביא זה המחזיק עדים שפלוני שמכרה לו דר בה אפלו יום
 אחד או שאמר לו בפני לקחה ממך ואחר כך מכרה לי מעמידין
 אותה בידו שהדי יש לו טענה עם חזקתו ואילו רצה טען ואמר
 ממך לקחתיה שהדי
 יש לו שני חזקה

פרק חמשה עשר

מן שעד ער
 עלה שדה והביא
 עדים

שאכלו אעפ שאין עליו עדים שאכל שהדי חזק אומרו שמה
אבותנו אבל והדי עדים שהיא שלאבותנו שלזה הטוען וכן כל
כיוצא בזה יב הביא המערער עדים שזו השדה שלו
וזזה שבתוכה טוען ממך לקחתיה והדי שטרי והוציא שטר
מק"ו טוען המערער שהוא מזוייף והודה בעל השטר ואמר
כן הוא אבל היה לו שטר כשר ואבד ולקחתי זה בידי כדי לאיים
עליו שיודה שמכר לי באמת הואיל ואיך רעה היה עומד
בשטרן שהדי מק"ו הוא הדי זה נאמן ואין מוציאים את השדה
מתחת ידו ונשבע הסת' יג הביא המערער עדים שזו
השדה שלו וזה שבתוכה טוען ממך לקחתיה ואכלתיה שני
הקקה והביא עדים שאכלה שני הקקה טוען המערער ואמ' היתך
תטעון שלקחתה ממני מהיום שלש שנים ובאותו הזמן לא
הייתי במדינה מצד יכין זה שבתוכה להביא דאיה שנה סלוני
המערער היה עמו במדינה בזמן זה שטוען שמכרה לו בו
אפלו יום אחד כדי שיהיה אפשר שומבור לו ואם לא הביא
ממלקין אותו יד מי שהלך למדינת הים ואבדה דרך
שדהו צ"ן שהיו ארבע השדות המקיפות אותו לארבעה אנשים
צ"ן שהיו הארבעה קנזמאחד הדי כל אחד מהן דוחהו ואומר
לו שמא דרך שלך על חצרי היא לפי כך יקנה לו דרך במאה
מנה או ימרח באויר פ"ו וכן אסחיו ארבע השדות לאיש
אחד שקנה אותן מארבעה אין לך עליו דרך שהדי אומר לו
ענה אם אחזיר לכל אחד שטרן אין אתה יכול לעבור על אחד
מהן ואני קניתי מכל אחד מהן כלזכות שיש לי • וכן אבל
אם היה בעל ארבע השדות המקיפות איש אחד והוא בעל המצר

~~שם מוכתרת חזקין בית דין ומסלקין ממנה את הראשון~~
ומנעחין אותה בין שניהם וכל המתגבר יוד בזה **ז** זה
אומר שלאבותי וזה אומר שלאבותי וזה הביא עדים שאכלה
שני חזקה תחזור לזה שהביא עדים שהיא שלאבותיו ויחזיר
זה כל הפירות שאכל שהדי לא טען עליו כלום ואין אכילתו
ראייה שכל חזקה שאין עמה טענה על הבעלים אינה כלום
ח חזר זה המחזיק ואמר כן שלאבותיך היתה ואתה
מכרתה לי וזה שטענת תחלה שהיא שלאבותי כלום שאני
סומך עליה והדי היא שלי כשלאבותי או שאמר כן שלאבותי
שלקחה מאבותיך הדי זו טענה נכונה שהדי נתן אמתלא לדביו
הראשונים ומעמידין אותה בידו ואם כשטען בתחלה אמר לו
שלאבותי ולא שלאבותיך אין שומעין לו בטענה זו האחרת
וכן כל כיוצא בזה **ט** ראובן שהיה בתוך שדה בא שמעון
ועדע עליו ואמר ראובן שדה זו מלוי קניתה ואכלתי אותה
שני חזקה אמר לו שמעון והלא שטר זה מקיום שאני לקחתיה
מלוי מהיום ארבע שנים חזר ראובן ואמר וכי תעלה על דעתך
ששלוש שנים בלבד יש לי משלקחתיה ואני קדמתך הדי
טענת ראובן טענה שאדם קודם לשנים רבות שני חזקה
י לפי כך אם הביא ראובן עדים שאכלה שבע שנים שנמצא
שאכלה שני חזקה קודם שלקחה שמעון מעמידין אותה בידו
אבל אם אכלה פחות משבע תחזור לשמעון שאין לך מחאה
גדולה מזו שהדי מכרה קודם שיחזיק ראובן **יא** זה
אומר שלאבותי והביא עדים וזה אומר שלאבותי ואין לו עדים
תחזור לזה שהביא עדים ומוציאין מזה כל הפירות שהודה בהן

שאכלן

ללוי לעודר עליה ולא חובד את זכותו שהלוי לא עשה מעשה
ויש לו לומר רצוני היה שתצא מתחת ידי ראובן שהוא אלם
כדי שאתבענה בדין ואקח שדי ז' ראובן שעדער על
שמעון ושמעון אומר איני יודיע מה אתה סח אלא שדה זו
כלוי קניתה והדי עדים שאכלתיה שני חזקה אמר לו ראובן והדי
יש לי עדים שבעדב באתה אלי ואמרתה לי מכור לי שדה זו
אין זו דאיהיה ייש לשמעון לומר רציתי לקנות ממך כדי שלא
תעדער ולא תטדיחני בדין אעפ שאיני יודיע אם הואלך אם אינה
וכן כל כיוצא בזה ואם לא טען שמעון טענה זו אין טוענין לוי
ז' ראובן שעדער והבוא עדים ששדה זו שלו ושמעון
שבתוכה טוען אתה מכרתה לי ואכלתיה שני חזקה וראובן אמר
גזל אכלתה בין שלא היו שם עדים שאכל כלל בין שהיה שם
עד אחד שאכלה שלש שנים אינו חייב להחזיר הפירות שאכל
שהדי הוא אומר שלי אכלתי ואין עליו עדים שמחוייבין אותו
בפירות שהדי מעצמך הודה וזה העד שהעיד שאכלה שלש
שנים ליפות כוחו שלאוכל הוא בא ואילו היה עמו אחד היתה
השדה עומדת לפי כך ושבע ראובן הסת שלא מכר ותחזור
השדה וישבע שמעון הסת שאינו מחוייב לו כלום בפירות שאכל
ויפטר ח' היו שני עדים מעידים על שמעון שאכלתה
משני חזקה יחזיר כל הפירות שאכל ואפלו היה עד אחד חייב
להחזיר על פיו שהדי אינו מכחיש העד אלא אומר אמת העיד
ואכלתי שתי כל שנים ושלי אכלתי ונמצא מחוייב שבועה
ואינו יכול להשבע ומשלם ט' כל המחוייב להחזיר
הפירות אם לא היו ידועין ואין בית דין יכולין לשעד אותן בשבד

~~שם~~ ~~היה~~ ~~הרי~~ ~~זה~~ ~~אומר~~ ~~לו~~ ~~מכל~~ ~~מקום~~ ~~דרכי~~ ~~עליו~~
ולך לו בקצרה באיזו שדה שידעה בעל השדות וכן כל פיוצת
בזה ואם החזיק בדרך ואמר זו היא דרכי אין מסלקין אורתו
ממנה אלא בדאייה בדורה

פרק ששה עשר

ראובן שמכר

שדה לשמעון
והיה לוי מעידו השטר ובא לוי לעדעד על השדה ולטעון שראובן
גזל אותה ממנו אין שומעין לו ואין משגיחין על דאיות שוביא
על אותה השדה והרי איבד כל זכותו שאומדין לו היאך תעיד
על המוכר ותחזור ותעדעד ב וכן אם העיד לוי בשטר
שכתוב בו השדה פלונית של ראובן מצד מזרח או מערב הוא
ועשה השדה סימן לאחד והעיד בשטר איבד את זכותו ואינו
יכול לחזור ולעדעד שאומדין לו היאך תעיד בשטר זה שכתוב
בו ששדה הזאת מצד פלוני ותחזור ותעדעד עליה ג
טען העד ואמר תלם אחד הוא שעשיתי סימן ולא כל השדה
ואותו התלם הסמוך למערב בלבד הוא של ראובן הרי זו טענה
הנשמעת ויש לו לעדעד על כל השדה חוץ מאותו התלם
ד אין כל הדברים אמורים אלא באחד מעידי השטר שבת
לעדעד אבל הדין שקיים השטר יש לו לעדעד מפני שיכול
לטעון ולומר לא ידעתי מה היה כתוב בשטר מפני שיש לדייטין
לקיים את השטר אעפ"י שלא קראוהו אבל העדים אין חותמין
על השטר אלא אם כן קראוהו כולו ודקדקו בו ה בא
שמעון ובמלך בלוי ואמר לו הדין קונה שדה פלונית מראובן
בעצתך שנקנה אותה ואמר לו לוי לך וקנה טובה היא יש לו
ללוי

הפגים זכרונם לברכה שהיא ידוע אלא היו פירות אילן או פירות
שדה שאינן ידועין הואיל ואין כאן טענה ודאיות ושלם מה שיודה
בו שאכלו ומחדימין על מי שאכל יותר ולא ושלם ; כל
המחזיר קרקע מתחת ידו אם שכרה לאחריים כשהיה מחזיק
בה והיו העובדין קיימין מושיאין מהן השכר פעם שנייה
ונותנין לבעל הקרקע וחוזרין ותובעין זה ששכר להן מקום
שאינו שלו יא אסור לאדם לטעון טענות שקר כדי
לעוות הדין או לעכבו כיצד היה נושה בחצירו מנה לא יטענו
במאתים כדי שיודה במנה ותחייב שבועה היה נושה בו מנה
וטענו מאתים לא יאמר אפסוד בכל בית דין ואודה לו במנה
ביני לבינו כדי שלא אתחייב לו שבועה יב היו שלשה
נושין מנה מנה באחד וכפר בהן לא יהיה אחד תובע ושנים
מעידין וכשיוציאו ממנו יחלוקו ועל דברים אלו ופיוצא בהן
הזהיר הכתוב ואמר מדבד שקר

תרחק

ברוך רחמנא דסיוענן

הלכות נחלות

מצות עשה אחת והיא סדר נחלות וציוור מצוה זו בפרקים אלו

פרק ראשון

סדר נחלות כך הוא מי שמת יורשנו בניו והם קודמין לכל והזכרים
קודמין לנקבות בכל מקום אין לנקבה עם הזכרים ירושה אם

יורש את החדשת שנשאת כשהיא חדשת ~~לבעלה~~
ביארנו שהוא יורש כל נכסי אשתו שבאו לדשותה והחזיקו
בין נכסים שהכניסה לו בנדוניתה בין נכסים שלא הכניסה לו ומי
שנתגדשה ספק גידושיץ ומתה אין הבעל יורשה י"ד בעל
שנשא קטנה שאינה עדיבה מיאון אינו יורשה שהדי אין פאן
שם אישות וכן שוטה שנשא פיקחת או פקה שנשא שוטה אינו
יורשה שהדי לא תיקנו להם חכמים נישואין פ"ו בעל
שמתה אשתו ואחד כך מת אביה או אחיה או אחד מן המורושיץ
אותה אין הבעל יורש אותן אלא יורש אותן זרעה אם לא היה לה
זרע או תחזור הידושה למשפחת בית אביה שאין הבעל יורש
נכסים הראויין לבוא לאחד מכאן אלא הנכסים שבבד באו לדשותה
קודם שתמות י"ו וכן אין הבעל יורש את אשתו והוא בקרב
כשאר היורשיץ של משפחת האב כיצד בעל שמת ואחד כך מתה
אשתו אין אומדין הואיל והבעל היה קודם לכל אדם בידושה כך
יורשי הבעל קודמין לשאר יורשי האשה אלא יורשי האשה
ממשפחת בית אביה הן היורשיץ אותה אם מתה אחד בעלה
י"ז וכן אין הבן יורש את אביו בקברו כדי להנחיל לאחיו מאביו
כיצד מי שמת ואחד כך מתה אמו אין אומדין הואיל והיה הבן
קיים הוא היה קודם אף יורשיץ שלבן קודמין ליורשיה של אשה זו
ונמצאו אחיו מאביו יורשיץ את אמו שלחה אחד מותו לא זרע
בנה הוא שיירשנה אם היה לו זרע ואם אין לו זרע תחזור כחלתה
למשפחת בית אביה י"ח אבל אם מתה האם תחלה תחזיר
מת הבן אפלו היה קטן בן יאמו ולא כלו לו יורשיץ הואיל וחיה אחד
אמו שעה אחת ומת הדי זה נוהל את אמו ומנחיל אותה הנחלה

אין הבעל יורש את אשתו והוא בקרב
אין הבעל יורש את אשתו והוא בקרב
אין הבעל יורש את אשתו והוא בקרב

הניח בן הדי בן הפשוט יורש בנכסי הזקן שלישי מחמת הדין
אביו וצד הבכור יורשת שני שלישי שהוא חלק אביו וכן הדין
בבני האחים ובבני אחי האב ובכל היורשים אם היה אבי אחד
מן היורשים בכור נוטל חלק בכורה שלו זה היורש מחמתו
ה' אין הבכור נוטל פי שנים בנכסי האם כי צד בכור ופשוט
שידשו את אמן חולקין בשווה בין שהיה בכור לנחלה בין שהיה
פטר דהם פ' בכור הנחלה הוא הנולד לאב ראשון שני פי
הוא ראשית אנו ואין משגיחין על האם אפלו ילדה כמה בנים
הואיל וזה ראשון לאביו יורש פי שנים י' הבא אחד הנפלים
אעפ" שיעצא לאש הנפל כשהוא חי הבא אחריו בכור לנחלה וכן
בן תשעה שיעצא ראשו ומת הבא אחריו בכור לנחלה שזה שני
ראשית אוכו הוא שלא נולד לו קודם לזה ולא שיעצא חי לאוור
העולם לפי כך בן תשעה שיעצא רוב ראשו חי הבא אחריו אינו
בכור י"א יצא דופק והבא אחריו שניהם אינן בכור הראשון
לפי שלא נולד ונאמר וילדו לו בנים והשני שהדיו קדמו אחר היו
לו בנים בגיזתו ונתגייד אין לו בכור לנחלה אבל ישדא שהיה לו
בן מן השפחה ומן הגויה הואיל ואינו קרוי בנו הדי הבא לו אחריו
מן הישראליית בכור לנחלה ונוטל פי שנים י"ב היה הבכור
ממזד נוטל פי שנים שני כי את הבכור בן השנואה יכיר זו ששנואה
בנישואיה ואין עדיך לומר אם היה בן גרושה או בן הלוצה
י"ג שלשה נאמנין על הבכור חייה ואמו ואביו חייה מיד
שם אמרה זה יצא ראשון נאמנת ואמו כל שבעת ימי הלילה
נאמנת לומר זה הוא הבכור ואביו לעולם אפלו אמר האב עלמי
שלא הוחזק בנו כלל זה הוא בני ובכוריו הוא נאמן וכן אם אמר

הואיל וזה ראשון לאביו יורש פי שנים י' הבא אחד הנפלים אעפ" שיעצא לאש הנפל כשהוא חי הבא אחריו בכור לנחלה וכן בן תשעה שיעצא ראשו ומת הבא אחריו בכור לנחלה שזה שני ראשית אוכו הוא שלא נולד לו קודם לזה ולא שיעצא חי לאוור העולם לפי כך בן תשעה שיעצא רוב ראשו חי הבא אחריו אינו בכור י"א יצא דופק והבא אחריו שניהם אינן בכור הראשון לפי שלא נולד ונאמר וילדו לו בנים והשני שהדיו קדמו אחר היו לו בנים בגיזתו ונתגייד אין לו בכור לנחלה אבל ישדא שהיה לו בן מן השפחה ומן הגויה הואיל ואינו קרוי בנו הדי הבא לו אחריו מן הישראליית בכור לנחלה ונוטל פי שנים י"ב היה הבכור ממזד נוטל פי שנים שני כי את הבכור בן השנואה יכיר זו ששנואה בנישואיה ואין עדיך לומר אם היה בן גרושה או בן הלוצה י"ג שלשה נאמנין על הבכור חייה ואמו ואביו חייה מיד שם אמרה זה יצא ראשון נאמנת ואמו כל שבעת ימי הלילה נאמנת לומר זה הוא הבכור ואביו לעולם אפלו אמר האב עלמי שלא הוחזק בנו כלל זה הוא בני ובכוריו הוא נאמן וכן אם אמר

~~הבכור נוטל פי שנים~~
כאחד
פיצד

פרק "שני"

בגכסי

האב שנ' לתת לו פי שנים כיצד הניח חמשה בנים ואחד מהם
 בכור נוטל שליש הממון וכל אחד מן הארבעה הפשוטי' נוטל
 שתות היו תשעה ואחד מהן בכור הדי האחד הבכור נוטל חומש
 וכל אחד מן השמונה הפשוטי' נוטל עישור וכן על החלוקה הזאת
 חולקין לעולם' ב בכור שגולד לאחד מיתת אביו אינו
 נוטל פי שנים שנ' והיה ביום הנחילו את בניו ו' כי את הבכור בן
 השנואה יכיר ואם יצאת כדחתו בחיי אביו אע"פ שלא יצא כל
 לאשו לאויד העולם אלא לאחד מיתת אביו הדי זה נוטל פי שנים
 ג בכור שנקדע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים וכן פשוט
 שנקדע ונמצא זכר אינו ממעט בחלק בכורה שנ' וילדו לו בנים
 עד שיהיה בן משעת לידה' ד כיצד אינו ממעט בחלק
 בכורה הדי שהיה לו בן בכור ושני פשוטי' וזה הטומטום שנקדע
 ונמצא זכר הבכור נוטל רביע הממון בחלק וכאילו אין עמו אלא
 שנים הפשוטי' בלצד והחצי והרביע הנשאר חולקין תותו שני
 הפשוטי' עם הבכור בשווה' ה קטן בן יום אחד ממעט בחלק
 בכורה אבל לא העובר וכן שגולד לאחד מיתת אביו אינו ממעט
 בחלק בכורה' ו בן שנסתפק לנו אם הוא בכור או פשוט
 כגון שנתערב עם אחד אינו נוטל פי שנים וכיצד עושין אם הוכח
 ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה ונוטלין חלק בכורה עם
 אחיהם ואם לא הוכח כגון שגולדו במהבואה אחת אין כותבין
 הרשאה ואין כאן חלק בכורה' ז מי שהיו לו שני בנים בכור
 ופשוט ומתו שניהן בחייו והניחו בנים הבכור הניח בת והפשוט

הניח

אעפ"י שהוא בשטר ואעפ"י שגבו היבואים קפסע ביום אביהו
 היה לאב מלוה ביד הבכור הדין זה ספק אם יטול בה פי שנים הוא
 וישנה תחת ידו או לא יטול הואיל ומחמת אביו יוד שנה ועדיין
 לא באה לידיו שלאביו לפי כך יטול ממנה חלק בכורה ה
 בכור שמכר חלק בכורה קודם חלוקה ממכרו קיים מטעם שיש
 לבכור חלק בכורה קודם חלוקה לפי כך אם חלק עם אחיו במקצת
 נכסים בין בקרקע בין במטלטלין ונטל חלק כפשוטו ויתר בכל
 הנכסים ואינו נוטל בשארן אלא כפשוטו ו במה
 דברים אמורים בשלא מיחה אבל אם מיחה באחיו ואמר בפני
 עדים ענבים אלו שאני חולק עם אחי בשווה לא מפני שמחלתי
 בחלק בכורה הדין זה מחאה ולא ויתר בשאר נכסים ז
 אפלו מיחה בענבים כשש מחובדין ובצדום וחלקום בשווה
 לא ויתר בשאר נכסים אבל אם דרכום וחלק עמהם בשווה בין
 ולא מיחה בהן משנעשה יין ויתר בכל הנכסים הא למא זה דומה
 למי שמחה בענבים וחלק עמהן בשווה בזתים שהדין ויתר
 בכל וכן כל כיוצא בזה ח מי שיבם אשת אחיו הוא יודע
 כל נכסי אחיו המוחזקין אבל הדאויין לבוא לאחר מכאן הדין הוא
 בהם ככל האחים שהדין בכור קרא אותו הכתוב שנ' והיה הבכור
 אשר תלד יקום על שם אחיו המת ולא ימחד שמו מי שדאל
 וכשם שאינו חולק בדאוי כבמוחזק כך אינו נוטל בשבח ששבח
 נכסים אחד מיתת אביו משעת מיתה עד שעת חלוקתו עם אחיו
 בנכסי אביו ואפלו השביחו נכסים אחר שיבם וקודם שיחלוקו
 הדין הוא בשבח כאחד מן האחים אעפ"י שנוטל מנכסים אלו שני
 חלקים חלקו וחלק אחיו שייבם אשתו הואיל ומת האב בחיי כולם

חלקים חלקו וחלק אחיו שייבם אשתו הואיל ומת האב בחיי כולם
 חלקים חלקו וחלק אחיו שייבם אשתו הואיל ומת האב בחיי כולם
 חלקים חלקו וחלק אחיו שייבם אשתו הואיל ומת האב בחיי כולם

שלושה חזקתו בכוור אינו בכוור נאמן יד האב
שנשתתק בודקין אותו כדרך שבדקין לגיטין אם למז או כתב
שזה בנו בכוור הרי זה נוטל פי שנים טו העידו עדים
שהן שמעו אביו שלזה אומרים דברים כך וכך שהרי ארתן
הדברים יודע מבבלין שזה בנו בכוור הרי זה נוטל פי שנים אעפ
שלא אמר האב בפידוש זה בני בכורי שמעו מן האב שאמר זה
בני בכור אינו נוטל בעדות זו פי שנים שמה בכור לאמו הוא
ולזה נתכוון האב עד שאמר בני בכורי

פרק שלישי

אין הבכור נוטל פי שנים בנכסים
הראויין לבוא לאחד מיתת אביו אלא בנכסים המוחזקין לאביו
שבאו לרשותו שנכפל אשר לאו כיצד אחד ממורדיו אביו
שמת לאחד מיתת אביו הבכור והפשוט יורשין כאחד וכן אם
היתה לאביו מלוה או היתה לו ספינה בים יורשין אותה הבכור
והפשוט כאחד ב הניח להם פדה אביהם מושכרת או
מוחכרת או שהיתה דועה באפ וילדה הבכור נוטל בה ובולדה
פי שנים שחט אחד ממכרי אביו בהמה ואחד כך מת אביו נוטל
פי שנים במתנות שלאותה בהמה ג אין הבכור נוטל פי
שנים בשבח ששבח נכסים לאחד מיתת אביו אלא מעלה אותו
השבח בדמים ונותן היתר לפשוט והוא שישתנו הנכסים כגון
כדמל שנעשה שבלים וכפניות שנעשו תמרים אבל אם שבח
מחמת עיזמן ולא נשתנו כגון אילן קטן שגדל ונעשה עבה
וארץ שהעלת שרטון הרי זה נוטל בשבח זה פי שנים ואם מחמת
הוינאה השביח אינו נוטל ד אין הבכור נוטל פי שנים במלוה

אעפ
י

בני אלא להבדיל מן המכס אמר בבית המכס עבד הוזהר ותם
בני הוא אינו נאמן ה' העבדים והשפחות אין קודין להן
אבא פלוני ולא אימא פלונית שלא יבוא מן הדבר תקלה ונמצא
זה הבן נכנס לפי כך אם היו העבדים והשפחות חשובים ביותר
ויש להן קול והדי כל הקהל מכירין אותם ואת בני אדוניהן כגון
עבדי הנשיא הדי אלו מותרין לקרות להם אבא ואמא ו
מי שהיתה לו שפחה והוליד ממנה בן והיה נוהג בו מנהג בני
או שאמר בני הוא ומשוחררת היא אמו אם תלמיד חכמים הוא
או אדם כשר שהוחזק בדקדוקי מצוות הדי זה ידשנו ואעפ
כן אינו נושא בתשאל עד שיביא דאייה שנשתחררה אמו
ואחר כך ילדה שהדי הוחזקה שפחה בפנינו ז' ואם
משאר ההדיוטות הוא ואין עדיך לומר אם היה מן המסקירין
עצמן לכך הדי זה בחזקת עבד לכל דבר ואחיו מאביו מוכרין
אותו ואם אין לאביו חוץ ממנו אשת אביו מתעבמת וזה הוא
הדין שיודאק לו שהוא הולך על עיקרי הקבלה ויש מי שלא
חלק בין כשרים לשאר העם לענין שלא ימכרו אותו אחיו בלבו
ויש מי שהודה שאפילו ליורשו לא נחלוק בישדא ואין דאוי לסמוך
על דבר זה ח' כל היורשין ונרשין בחזקה כיצד עדים שהעידו
שזה מוחזק לנו שהוא בנו של פלוני או אחיו אעפ שאינן עידי
ייחוס ולא ידעו אמיתת ייחוסן הדי אלו יורשין בעדות זו
ט' יעקב שמת והניח לאובן ושמעון ולא הוחזק לובן אלא
שניהן תפס לאובן את לוי מן השוק ואמר גם זה אחינו הוא
ושמעון אומר איני יודיע הדי שמעון נוטל חצי הממון ולאובן
שליש שהדי הודה שהם שלשה אחים ולוי נוטל שתות'

מסכת בבבא מציעא דף ק"ג ע"ב

והשלישי השבת השבתות לדאובן נפל ללוי נכסים מאחדים
 וחלוקו אותם לדאובן ושמעון שהדי דאובן מודה לשמעון שלוי
 זה אחיהן יא השביח השבתות מאליו ואחר כך מת לוי אם שבה
 המגיע לכתמים הוא כגון ענבים שהגיעו להבצד הדי השבה הזה
 כנכסים שנפלו לו מאחדים ויחלקו בהן ואם עדיין לא הגיעו להבצד
 הדי הן שלדאובן לבדו ע אמר שמעון איך לוי זה אחי ונטל
 לוי בחלק לדאובן כמו שביארנו ואחד כך מת לוי לא יודע ממנו
 שמעון כלום אלא לדאובן לבדו יודע השבתות עם שאר הנכסים
 האחדים שהניח לוי והוא הדין בכל היודשין שהודו מקצרתן
 ביודשים אחדים ולא יודו מקצרתן

פרק חמישי

זה הכלל ביודשין מהם יודע ודאי והשני ספק אין לספק כלום ואם היו שניהן ספק
 שמת זה הוא היודש או שמת זה שניהם חולקין בשווה ב
 לפיכך מי שמת והניח בן וטומטום או אנדרגנס הדי הבן יודש
 הכל שהטומטום והאנדרגנס ספק הניח בנות וטומטום או אנד
 רגנס יודשות בשווה והדי הוא כאחד מן הבנות ג כבר
 ביארנו בהלכות אישות דין הבנות עם הבנים במזונותיהם ובפדנותן
 ושם ביארנו שהמזונות מתנאי כתובה ובזמן שהנכסים מדובין
 אין לבנות אלא מזונותיהם והבנים יודשו הכל ויתכנסו הבנות
 בעישור נכסים כדי שונשאו בו לבעלים ובזמן שהנכסים
 מועטין אין לבנים כלום אלא הכל למזונות הבנות ד לפי
 כך מי שהניח בנים ובנות וטומטום או אנדרגנס בזמן שהנכסים
 מדובין הבנים יודשין ודוחין הטומטום אצל הבנות ונאון כמותן

למאן

ובזמן

והיתה עליו כתובת אשה ובעלי חובות יורש ~~האב~~ ~~אומדן~~ ~~כמת~~
 הבן תחלה ולא הניה כלום ואבד החוב ובעלי חובות אומדן האב
 מת תחלה וזכה הבן בירושתו ויש לנו לגבות מחלקו הדי הנכסים
 בחזקת היורשים ועל האשה ובעלי חובות להביא דאיהו ילכו
 להם בלא כלום י"ט דין אלו שמתו תחת המפולת או שטבעו
 בים או שנפלו לאש או שמתו ביום אחד וזה וזה במדינה והאחד
 במדינה אחרת דין אחד הוא שבכל אלו וכיוצא בהן אין יודעין
 מי הוא שמת תחלה

פרק ששי

אין אדם יכול להודיש מי שאינו ראוי לירשו ולא לעקול הירושה
 מן היורש אע"פ שזה ממון הוא לפי שנאמר בפרשת נחלות
 והיתה לבני ישראל לחקת משפט לומר שחוקה זו לא תשתנה
 ואין התנאי מועיל בה בין שצוה והיא בדיא בין שהיה שכיב מדע
 בין על מה בין בכתב אינו מועיל **ב** לפיכך האומר איש פלוני
 בני בכורי לא יטול פי שנים איש פלוני בני לא יירש עם אחיו
 לא אמר כלום איש פלוני יירשני במקום שיש לו בת או שאמר
 בתי תירשני במקום שיש לו בן לא אמר כלום וכך כל כיוצא בזה
ג אבל אם היו לו יורשים רבים כגון בנים רבים או בנות או
 אחים ואמר כשהוא שכיב מרע פלוני אחי יירשני מכלל אחי
 או בתי פלונית תירשני מכלל בנותי דבריו קיימין אבל אם כתב
 כל נכסיו לבני לא עשהו אלא אפטודפא כמו שביארנו **ד**
 אמר פלוני בני יירש חצי נכסי ושאר בני החצי דבריו קיימין
 אבל אם אמר על הבכור יירש כפשוט או שאמר לא יירש פי
 שנים עם אחיו לא אמר כלום שנ לא יוכל לבכר את בן האהובה

וזהו שכתבנו בפרק ששי וזהו שכתבנו בפרק ששי וזהו שכתבנו בפרק ששי

החצוני שפירש בלשון חולקין והשלוש שמודים הם בן לון נוטלון
והשתות הנשאר חולקין אותנו בשווה הוא נוטל חציו ושניה
חציו יא' מת הספק הדי היבם אומר שמא בני הוא ואני אידשנו
ואבי היבם אומר שמא בני המת הוא ואני אידשנו חולקין
בשווה יב' מת היבם הדי הספק אומר בנו אני ואידשנו ואבי
היבם אומר שמא בני אתה ואני אידשנו חולקין בשווה יג'
מת היבם הדי הספק אומר בנו אני ואידשנו ואבי היבם אומר
שמא בני האחד אתה וזה אחי אביך הוא ואני אידשנו חולקין
בשווה יד' מי שנפל הבית עליו ועל אשתו ואין ידוע אם
האשה מתה תחלה ונמצאו יודשי הבעל יודשין כל נכסיה
או הבעל מת תחלה ונמצאו יודשי האשה יודשין כל נכסיה
כיצד דינם מעמידין נכסי מלוג בחזקת יודשי האשה והכתובה
עיקר ותוספת בחזקת יודשי הבעל וחולקין בנכסי צאן ברזל
יודשי האשה נוטלון חציון ויודשי הבעל חציון טו' אבל
אם נפל הבית עליו ועל אמו מעמידין את נכסי האם בחזקת
יודשי האם שהם יודשין ודאין אבל יודשי הבן ספק הם שאם
מת הבן תחלה אין לאחיו מאביו בנכסי אמו כלום כמו שביארנו
יז' נפל הבית עליו ועל בן בתו אם האב מת תחלה בן בתו
יודשנו ונמצאו הנכסים של יודשי הבן ואם בן בתו מת תחלה
אין הדין יודש את אמו בקבר כמו שביארנו ונמצאו הנכסים
של יודשי האב לפי כך יחלקו יודשי האב עם יודשי בן הבת
יח' וכן אם נשבה האב ומת בן בתו במדינה או שנשבה
הבן ומת אבי אמו במדינה אחרת יחלקו יודשי האב עם יודשי
בן הבת יח' נפל הבית עליו ועל אביו או שאר מודישין

מנחין אותך לפי מנהגו והגד אינו יודע שאתה עובד אלילים
היכן לו שידע כשהיה שמא יחזור למדדו וידעה לו שהתנאי
מועיל בידושה זו הואיל ואין הגני מחוייב לעמוד בתקנת חכמים
ואין הגני יודע את אביו הגד ולא גד יודע את הגד לא מדברי
תורה ולא מדברי סופרים יא כל הנותן נכסיו לתחרים
והניח את היורשין אעפ שאין היורשין נוהגין בו כשורה אין
לוח חכמים נוחה הימנו וזכו האחרים בכלמה שניתן להן ומידת
חסידות היא שלא יעיד אדם חסיד בצואה שמעבדין את הידושה
מן היודע אפלו מבין שאינו נוהג כשורה לאחיו שהוא חכם ונוהג
בשלא שנשתמד יודע את קרוביו הישראים כשהיה
ואם לאו ביתדין לאבד את ממנו ולקנסו שלא יודע כדי שלא
יחזק ידי הרשעים הדשות בידן ואם יש לו בנים בישראל תינתן
ידושת אביהן המשומד להן וכן המנהג תמיד במערב
צון חכמים שלא ישנה אדם בין בנים בחיו אפלו בצד
מועט שלא יבואו לידי תחרות וקנאה כאחי יוסף עם יוסף
פרק שביעי אין יורשין נוחלין
עד שיבואו דאיה בצורה שמדת
מורישן אבל אם שמעו בו שמת או שבאו גוים מסידחין
לפי תומן אעפ שמשיחין את אשתו על פיה ונוטלת כתובתה
אין נוחלין על פיה ב האשה שבאת ואמרה מת בעלי
אעפ שהיא נאמנת ותנשא ותטול כתובתה אין היורשין נכסין
לנחלה על פיה אמרה מת בעלי ונתיבמה הדי יבמה נכס
לנחלה על פיה שנ יקום על שם אחיו המת והדיקס ג מי
שטבע במים שאין להן סוף וצאו עדים שטבע בפניהן ואבד

מנחין אותך לפי מנהגו והגד אינו יודע שאתה עובד אלילים
היכן לו שידע כשהיה שמא יחזור למדדו וידעה לו שהתנאי
מועיל בידושה זו הואיל ואין הגני מחוייב לעמוד בתקנת חכמים
ואין הגני יודע את אביו הגד ולא גד יודע את הגד לא מדברי
תורה ולא מדברי סופרים יא כל הנותן נכסיו לתחרים
והניח את היורשין אעפ שאין היורשין נוהגין בו כשורה אין
לוח חכמים נוחה הימנו וזכו האחרים בכלמה שניתן להן ומידת
חסידות היא שלא יעיד אדם חסיד בצואה שמעבדין את הידושה
מן היודע אפלו מבין שאינו נוהג כשורה לאחיו שהוא חכם ונוהג
בשלא שנשתמד יודע את קרוביו הישראים כשהיה
ואם לאו ביתדין לאבד את ממנו ולקנסו שלא יודע כדי שלא
יחזק ידי הרשעים הדשות בידן ואם יש לו בנים בישראל תינתן
ידושת אביהן המשומד להן וכן המנהג תמיד במערב
צון חכמים שלא ישנה אדם בין בנים בחיו אפלו בצד
מועט שלא יבואו לידי תחרות וקנאה כאחי יוסף עם יוסף
פרק שביעי אין יורשין נוחלין
עד שיבואו דאיה בצורה שמדת
מורישן אבל אם שמעו בו שמת או שבאו גוים מסידחין
לפי תומן אעפ שמשיחין את אשתו על פיה ונוטלת כתובתה
אין נוחלין על פיה ב האשה שבאת ואמרה מת בעלי
אעפ שהיא נאמנת ותנשא ותטול כתובתה אין היורשין נכסין
לנחלה על פיה אמרה מת בעלי ונתיבמה הדי יבמה נכס
לנחלה על פיה שנ יקום על שם אחיו המת והדיקס ג מי
שטבע במים שאין להן סוף וצאו עדים שטבע בפניהן ואבד

ותם היה כבוד אלו וכולו להוסיף ולא לגרוע לא לבכור ולא לאחר
משאר היורשין ה במה דברים אמורים בשאמר בלשון
ידושה אבל אם נתן מתנה דבריו קיימין לפי שהמחלק נכסיו על
פיו לבניו השהוא שכיב מדע ריבה לאחר ומיעט לאחד והשווה להן
את הבכור דבריו קיימין ואם אמר משום ידושה לא אמר כלום
ו כתב בן בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה אעפ
שהזכיר לשון ידושה דבריו קיימין כיצד אמר תינתן שדה פלונית
לפלוני בני יודשנה או שאמר יודש שדה פלונית ותינתן לו או
שאמר יודשנה ותינתן לו ויודשנה הואיל ויש שם לשון מתנה
אעפ שהזכיר לשון ידושה בתחלה ובסוף דבריו קיימין
וכן אם היו שלש שדות לשלשה יודשין ואמר יודש פלוני
שדה פלונית ותינתן לפלוני שדה פלונית ויודש פלוני שדה פלונית
קנו שלשתן אעפ שזה שאמר לו בלשון ידושה אינו זה שנתן
לו חלקו במתנה והוא שלא ישהה בין אמירה לאמירה כדי דיבור
אבל אם שהה צדיק שיהיה לשון המתנה מעורב בשלשתן
ח כיצד יאמר אם היה לשון מתנה באמצע פלוני ופלוני
ופלוני יודשו שדה פלוני ופלונית ופלונית שנתתם להם במתנה
ויודשום ואם היה לשון מתנה בתחלה יאמר תינתן שדה פלונית
ופלונית לפלונית ופלוני ויודשום ואם היה לשון מתנה בסוף
יאמר יודש פלוני ופלוני ופלוני שדה פלונית ופלונית ופלונית
שנתתם להן במתנה ט ידושת הבעל אעפ שהיא מדבריהם
עשו חיזוק לדבריהם כשלתורה ואין התנאי מעעלבה אלא אם
התנה עמו כשהיא אלוסה כמו שביארנו בהלכות אישות
ו הגוי יודש את אביו מן התורה אבל שאר ידושותיהן

מניחין

בני דעת נשבה השבוי ופדהו וקניו וקניו וקניו
ענבים לבצור תמרים לגדור אתים למסוק בית דין ודין לנכסין
ומעמידן להם אפטורפוס וקוצר ובוצר ומוסק וגדר ומוכר
הפירות ומניחין דמיהן עם שאר המטלטלין בבית דין ואחד
כך מודידין הקרוב לנכסין שאם ירד תחלה שמא יתלוש אלון
הפירות שהן בתלושין ויאכל אותן יא והוא הדין בהעיות
ופונדקיות וחניות העשויות לשכר ואינן צריכין עבודה וליא
טודה ואין אדם נותן אותן באריסות אין מודידין להן יודש שהדי
גובה השכר ואוכל יב אלא כיצד עושין בית דין מעמידין
להם גבאי ויהיה השכר מונח בבית דין עד שתבוא לאייה שמת
או עד שיבוא ויטול שלו ואין מודידין הקרוב לעולם לא לשדות
וגנות וכדמים וכיוצא בהן שיהיה בהן כאריס כדי שלא יפסדו
ונמצאו בודים ונשמים יג מי שיצא לדעת הדניה
נכסיו ואין ידוע להיכן הלך ולא מה אירע לו אין מודידין קרוב
לנכסיו ואם ירד מסלקין אותו ואין בית דין צריכין להטפל בו
ולמעמיד לו אפטורפוס לא לתקוע ולא למטלטלין שהדי
לדעתו יצא והניח נכסיו יד וכיצד יהיה דין נכסי זה
המטלטלין ציד שהן תחת ידו עד שיבוא או יתבע או עד
שימות ויתבעו היודשין והקרקעות מי שהניחו שכן אין
לוקחין ממנו שכר ושדה או כרם שהיה בהן אריס ישאלו
כשהניחו עד שיבוא ושדה או כרם שהניחם בנדים ישאלו
בנדים שהדי הוא בדצונו איבד ממנו ואבדה לדעת אין אנו
מצווין להחזירה טו שמענו בן שמות הדי בית דין
מוציאין כל המטלטלין ומניחין אצל נחמן על פיה ומודידין

אותן

הוא הדין בהעיות ופונדקיות וחניות העשויות לשכר ואינן צריכין עבודה וליא טודה ואין אדם נותן אותן באריסות אין מודידין להן יודש שהדי גובה השכר ואוכל יב אלא כיצד עושין בית דין מעמידין להם גבאי ויהיה השכר מונח בבית דין עד שתבוא לאייה שמת או עד שיבוא ויטול שלו ואין מודידין הקרוב לעולם לא לשדות וגנות וכדמים וכיוצא בהן שיהיה בהן כאריס כדי שלא יפסדו ונמצאו בודים ונשמים יג מי שיצא לדעת הדניה נכסיו ואין ידוע להיכן הלך ולא מה אירע לו אין מודידין קרוב לנכסיו ואם ירד מסלקין אותו ואין בית דין צריכין להטפל בו ולמעמיד לו אפטורפוס לא לתקוע ולא למטלטלין שהדי לדעתו יצא והניח נכסיו יד וכיצד יהיה דין נכסי זה המטלטלין ציד שהן תחת ידו עד שיבוא או יתבע או עד שימות ויתבעו היודשין והקרקעות מי שהניחו שכן אין לוקחין ממנו שכר ושדה או כרם שהיה בהן אריס ישאלו כשהניחו עד שיבוא ושדה או כרם שהניחם בנדים ישאלו בנדים שהדי הוא בדצונו איבד ממנו ואבדה לדעת אין אנו מצווין להחזירה טו שמענו בן שמות הדי בית דין מוציאין כל המטלטלין ומניחין אצל נחמן על פיה ומודידין

על פיהן ה' וכן אם באו עדים שראוהו שנפל לגוב האדמות
ונמרים או שראוהו עלוב והעוף אוכל בו או שנדקר במלחמה
ומת או שנהרג ולא הכירו פניו אבל היו לו סימונין מובהקין בגופו
והכירו אותם בכל אלו הדברים וכיוצא בהן אם אבד זכרו אחר
כן יורדין לנחלה בעדות זו אע"פ שאין משיאין את אשתו
שאני אומר שלא החמירו בדברים אלו אלא מפני איסור כרת
אבל לענין ממון אם העידו העדים בדברים שחזקתן למירתה
והעידו שראו אותן הדברים ושאבדו זכרון אחר כן נשמע שמת
הדי אלו נוחלין על פיהן וכזה המעשה בכל יום בכל בתי דינין
ולא שמענו במי שהולק בדבר זה שבו שנשבה
ושמנו בו שמת וידו יורשין לנחלה וחלקו אותה ביניהן
כפי צורך אותה מידן וכן הבורה מחמת סכנה אבל היוצא לדעת
ששמעו בו שמת וידו יורשין לנכסין וחלקום מוציאין מידם
עד שפאו דאיה שמת מורישין ה שבו שנשבה ובורה
מחמת סכנת נפשות חייבין בית דין להתעסק בנכסיהן כיצד
עושיין כל המטלטלין יהיו מוסקדין ביד נאמן על פי בית דין מזווידין
לתוך הקרקעות קרובין הדאוי' ליושה כדי לעבור את הקרקע
ולהתעסק בה עד שיודע שמתו או עד שיבואו ולכשיבואו
השבו והבורה שמין לאלו הקרובין שהודרו מה שעשו ומה
שאכלו כמנהג כל הארסין שלאותה המדינה ט ולמה
לא יעמידו בית דין אפטרופוס לעולם על הכל בין במטלטלין
בין בקרקע עד שיבואו הבעלים או עד שיודע בודאי שמתו
לפי שאין בית דין חייבין להעמיד אפטרופוס לגדולים שהן

להעמיד אפטודפוס לחצי שלקטן מעמדין מנכסין על כל
 נכסי הזקנה ז' אחר זמן שמעו שמתה הזקנה אמרו חכמי
 תלד הבת הנשארת לשליש הנכסים שהוא חלק ירושתה וידר
 הקטן לשליש שהוא חלקו מנכסי הזקנה והשליש שלבד
 השבויה מעמדין לו אפטודפוס מפני חלק הקטן שמא מתה
 גם הבת השבויה ויש לזה הקטן חצי השליש שלזה וכן כל

פרק תשיעי

כיוצא בזה האחים שעדיין
 אביהן אלא כולן משתמשין ביחד במה שהניח להם הדין
 כשותפין לכל דבר וכן בשאר היורשין הדין שותפין בנכסי
 מורישן וכל שנשא ונתן כל אחד מהן בממון זה השכר
 לאמצע ב' היו היורשין גדולים וקטנים והשבויה הגדולה
 את הנכסים השבויה לאמצע אמרו ראו מה שהניח לנו אבא
 והדי אנו עושים ואוכלין השבה שלמשביח והוא שיהיה
 השבח מחמת הוצאה שהוציא המשביח אבל אם שביחו
 נכסים מחמת עצמן השבח לאמצע ג' וכן אם היתה
 אשתו שלמת היא היורשת בכלל אחותיה או בכלל בנות
 דודיה והשביחה הנכסים השביחה לאמצע ואם אמרה ראו
 מה הניח בעלי והדיני עושה ואוכלת והשביחה הנכסים
 מחמת הוצאה הדי השבח שלה ד' מי שירש את אביו
 והשביח הנכסים ונטע וכנה ואחד כך נדע שיש לו אחים
 במדינה אחרת אם קטנים הם השבח לאמצע ואם היו גדולים
 הואיל ולא ידע שיש לו אחים שמין לו כעדים וכן אח שירש
 לנכסי קטן והשביח אין שמין לו כעדים אלא השביח לאמצע

מחמת הוצאה הדי השבח שלה ד' מי שירש את אביו והשביח הנכסים ונטע וכנה ואחד כך נדע שיש לו אחים במדינה אחרת אם קטנים הם השבח לאמצע ואם היו גדולים הואיל ולא ידע שיש לו אחים שמין לו כעדים וכן אח שירש לנכסי קטן והשביח אין שמין לו כעדים אלא השביח לאמצע

בדורה שמת או עד שיבוא
כשמודירין הקרוב לנכסי

פרק שמיני

או הגודל או לנכסי היוצא לדעת ששמעו בו שמת לא יודו
קטן שמת יפסיד הנכסים ואין מודירין קרוב לנכסי קטן שמת
יטעון ויאמר זה חלקי המגיע לוי בדשותי ואפלו קרוב מחמת
קרוב אין מודירין ב הקטן כיצד חיו שני אחים אחד
גדול ואחד קטן ונשבה הקטן או ברח אין מודירין הגדול לתוך
שדהו מפני שהקטן אינו יכול למחות ושמא יחזיק זה הדין
ולאחר שנים יאמר זה הוא חלקי המגיע לוי בדשותי ומחמת
ידושה בתע ג ואפלו בן אחיו שלזה הקטן הנשבה אין
מודירין אותו לנכסיו שאם יאמר מחמת אבי ידשתי חלק
זה יד יאמר אין מודירין הקרוב לנכסי הקטן אפלו קרוב
מחמת אחי האם שאענן לאניין לירש הדחקה יתורה הוא זן
ואם יאמר בניתי שטר חלוקה בין בבתים בין בשדות לא יוד
ואפלו אמר כתבו עלי שטר אדיקות לא יוד שמת יאבדו
השטרות ואריכו הימים ויטעון שזה החלק ילושה בן לו
מחמת או מחמת מושישו ה מעשה באשה אחת
שהיזלה שלש בנות נשבות הזקנה היא ובת אחת ומתה בת
שניה ומצויה בן קטן ואמר חכמים אין מודירין זן הבת
הנשארה לנכסים שמת מתה הזקנה ונמצאו שלוש נכסים
אלו לקטן זאין מודירין קרוב לנכסי קטן ו ובן אין
מודירין לזה הקטן בנכסים שמת עדיין הזקנה בחיים ואין
מודירין לנכסי שבוי אלא כיצד עושים מתוך שערדיק

קטן

להעמיד

ועשה בהם סחורה אם היה תלמיד חכמים גדול שאינו מניה
תורתו שעה אחת הרי השכר שלו שאין זה מניח תורה ומתעסק
לאחיו ו אחד מן האחים שמינהו המלך גבאי או סופר
שמכניס ומוציא בממון המלך וכל פועל בזה מעבודת המלך
אם מחמת האחים מנוהו כגון שהיה אביון ידוע בדבר זה
ואמרו נעמיד בנו תחתיו כדי לעשות חסד עם היתומים
הרי הפרס שיטול וכל השכר שישתכר בעבודה זו לכל האחים
ואסלו היה צבון ביותר ודחוי למנותו ואם מחמת עצמו מנוהו
הרי זה לעצמו ו אחד מן האחים שהיה נושא ונותן
בתוך הבית וקנה עבדים בשמו לצדו והלוה לאחדים והיה שטר
החב בשמו לצדו ואמר מעות אלן שהלוית או שקנית בהם
עבדים אלן שלי לצדו גם שנפלו לו מבית אבי אמי או מצאה
מיצאתי או מתנה ניתנה לו עליו להביא דאייה שנפלה לו
ידושה אחת או מצאה מצאה וזכה במתנה ו
ובן האשה שהיתה נושאה ונותנה בתוך הבית והיו
אונות שהן שטרות ממכדי עבדים ושטרות חובות
יוצאות על שמה והמדה שליו הם שנפלו לו מבית
אבותי על האשה והוציא דאייה שנפלה לה ידושה
ו ובן אלמנה שהיתה נושאה ונותנת בנכסי
יתומים והיו אונות ושטרות יוצאין על שמה ואמר
מידושה נפלו לי או מצאה מצאתי או מתנה ניתנה לי
על האלמנה להביא דאייה ואם יש לה נדוניה ואמר
מנדונית לקחתי נאמנת אבל אם אין לה נדוניה לא הביאה דאייה

והוא דיין וחולקין חלוקה אחרת אחר שהגדילו את המינהג
והנה יורשין גדולים וקטנים צדיק למנות אפטודפוס שיהיה
מתעסק בחלק הקטן עד שיגדילו ואם לא מינה חייבין בית דין
להעמיד להן אפטודפוס עד שיגדילו שבית דין הוא אביהן
שליתומים ו צוה המוריש ואמר ינתן חלק הקטן לקטן
ומה שודעה יעשה בו הדשות בידו וכן אם מינה המוריש אפטוד
פוס על הקטנים קטן או אשה או עבד הדשות בידו ז
אבל אין בית דין ממנין אפטודפוס לא אשה ולא עבד ולא קטן
ולא עם הארץ שהוא בחזקת השוד על עבדות אלא בודקין
על אדם נאמן ואיש חיל ויודיע להפך בצכות היתומים וטוען
טעונתם ויש לו בוח בעסקי העולם כדי לשמור נכסיהם ולהרוח
שבחו ומעמידין אותו על הקטנים בן שהיה רחוק בין שהיה
קרוב לקטן אלא שאם היה קרוב לא יצד לקרקעות ח
בית דין שהעמידו אפטודפוס ושפגעו עליו שהוא אוכל
ושותה ומרעיה הוצאות יתד מדבד שהוא אמוד בו לאוי להן
לחוש לו שמוא מנכסי יתומים הוא אוכל ומסלקין אותו ומעמידין
אחד אבל אם מינהו אבי יתומים אין מסלקין אותו שמה מצאה
מצא אלא אם כן באו עדים שהוא מפסיד נכסי יתומים מסלקין
אותו וכבר הסכימו הגאונים שאם שביעין אותו הואיל והפסיד
ט והוא הדין לאפטודפוס שמינהו אבי יתומים והיתה
שמועתו טובה והיה ישר וכורף מצוות וחזר להיות זולל וסבא
והולך בדרכי החשוד או שפדץ בגדרים ובאבק גזל בית דין
חייבין לסלק אותו ולהשביעו ולמנות להן אפטודפוס כשר
וכל הדברים האלו כפי מה שיורה לדין שכל בית דין ובית

אם מינה המוריש אפטודפוס על הקטנים קטן או אשה או עבד הדשות בידו ז

ויהי עתה כשנתחזר השושבנות
 לאותו הבן הדומה שלו אבל אם שלחה האב בשם בנו סתם
 כשתחזר תחזור לאמצע ואין זה שנשתלחה לו חייב להחזירה
 עד שישמחו עמו הבנים שהדי כולם שושבנים שבשם כולם
 נשתלחה לפי כך אם שמה עם מקצתן מחזיר חלק זה ששמה
 עמו בלבד והדי הוא לאמצע י"ג גדול האחים שהיה לובש
 ומתכסה מלבושים נאים אם יש לאחים הנחה ממנו כדי שיהיו
 דבריו נשמעים הרי זה לובש מתפוסת הבית

פרק עשירי

שחלקו

שני אחים
 הים וכן שלשה אחים שחלקו ובה בעל חוב ונטל חלקו שלאחד
 מהן חלקו כחלק קרקע וזה כספים בטלה מחלוקת וחוזרין
 וחולקין השווה בשווה ב מי שצוה בשעת חלוין שיתנו
 לכלונו דקל או שדה מנכסיו וחלקו האחים ולא נתנו לו כלום
 הדי מחלוקת בטלה וכיצד עושין נותנין מה שצוה מודישין
 ואם כך חוזרין וחולקין כתחלה ג האחים שחלקו שמין
 מה שעלוהו אבל מה שעל בניהם ובנותיהם שקנו להן מתפוסת
 הבית אין שמין וכן כעד שישל בשותיהם שכבד זכו בהן לעצמן
 ככה דברים אכזריים כגון חול אבל בבגדי שבת ומועדי
 שכין מה שעלוהו ד מי שהניה יתומים מקצתן גדולים
 ומקצתן קטנים ורצו לחלוק מנכסי אביהן כדי שיטלו הגדולים
 חלקן מעמודין בית דין אפסוד פוס לקטנים ובודד להם החלק
 היפה ואם הגדילן אינן יכולין למחות שהדי על פי בית דין חלקו
 להם ואם טענו בית דין בשומה ופחתו שתות יכולין למחזרת

אותן ויצטרפו דמיהן עם המעות שליתומים
 בידן שיכר שליתומים אם יניחו כאן עד שימכר יחמץ
 ואם ילויכו לשוק שמא יארעו אונס בדדך הרי זה עושה בו כדדך
 שהוא עושה בשלו וכן כל כיוצא בזה ה' כשמעמידין בית
 דין האפטרופוס מוסדין לו כל נכסי הקטן הקרקעות והמטלטלין
 שלא נמכרו והוא מוציא ומכניס ובונה וסותר ושובר ונוטע וזורע
 ועושה כפי מה שיראה שזה טוב ליתומין ומאכילן ומשקן ונותן
 להם כל הוצאתן כפי המזון וכפי הדאני להן גלגל ירויה להם יתר
 מדאי ולא יצמצם עליהן יתר מדאי כשיגדלו היתומים
 נותן להם מזון מודישן ואינו צריך לעשות חשבונות מה הכניס
 ומה הוציא אלא אומר זה הוא הנשאר ונשפג בנקיטת חכך
 שלא גזלם כלום ה' כמה דברים מאודים בשמנוהו בית
 דין אבל אפטרופוס שמינהו חבי יתנועעין שאר המודישין
 נשבע על טענת ספק פ' י' ויפטר אפטרופוס ללבוש ולת
 מנכסי יתומים כדי שיהיה מפובר וידין דבריו נשמעין והוא שיהיה
 ליתומים הנאה בנכסיהן בהיות דבריו נשמעין וישראל אפטרופוס
 למכור בהמה ועבדים ושפחות ושרות וכרמים להאכיל ליתומים
 אבל אין מוכרין ומניחין המעות ואין מוכרין שדות לוקח עבדים
 ולא עבדים לוקח שדות שמא לא יעליחו אבל מוכרין שדה
 לוקח שוורים לעבודות שדות שהשוורים הם עיקר כל נכסי
 שדות י"א אין האפטרופוס רשאיין למכור בדחוק ולגאול
 בקרוב ולמכור בדע ולגאול ביה שמה לא יעליח זה שקנו
 ואינן רשאיין לדון ולחוב על מנת לזכות ליתומים שמא לא יזכו
 ונמצא החוב קיים י"ב אין האפטרופוס רשאיין להוציא

וישראל אפטרופוס למכור בהמה ועבדים ושפחות ושרות וכרמים להאכיל ליתומים
 אבל אין מוכרין ומניחין המעות ואין מוכרין שדות לוקח עבדים
 ולא עבדים לוקח שדות שמא לא יעליחו אבל מוכרין שדה
 לוקח שוורים לעבודות שדות שהשוורים הם עיקר כל נכסי
 שדות י"א אין האפטרופוס רשאיין למכור בדחוק ולגאול
 בקרוב ולמכור בדע ולגאול ביה שמה לא יעליח זה שקנו
 ואינן רשאיין לדון ולחוב על מנת לזכות ליתומים שמא לא יזכו
 ונמצא החוב קיים י"ב אין האפטרופוס רשאיין להוציא

דין דאורייתא שליתומים
 קטן שהגדיל אפלו היה
 אוכל ושותה יתד מרדתי ומפסיד והילך בדרך דעה אין בית דין
 מונעין ממנו ממונו ואין מעמידין לו אפטורפוס אלא אם כן
 צוה אביו או מורישו שלא יתנו לו אלא אטבן היה כשר ומעליח
 או שלא יתנו לו עד זמן פלוני והשוטה והחדש הדין בקטנים
 ומעמידין להם אפטורפוס

פרק אחד עשר
 שליתומים

מעות
 אינן צריכין אפטורפוס אלא כיצד ענשין צהן בודקין על מי שיש
 לו נכסים שיש להן אחריות ויהיו עדות ויהיה איש נאמן ושומע
 דיניתורה ומעולם לא קיבל עליה נדוי ומתעני לו המעות בבית
 דין קרוב לשכר ורחוק להפסד ונמצאו היתומים נהנין משכר
 המעות ב וכן אם הן לו קרקע ונתן להם משכון זהב
 משובד שאין בו סימנין צית דין המשכון ונותנין לו
 המעות קרוב לשכר ורחוק להפסד ולמה לא יקחו משכון
 כלום שלזהב או חלו שלזהב שמא שלאחדים הוא ויתנו
 סימנין ויטלוהו אחד מותו אם ידע הדיין שאין זה אמוד
 ג וכמה יפסקו בשכר כפי מה שיראו הדיינים או שלוש
 השכר או חציו אפלו רבע השכר ליתומים אם לאו שזו תקנה
 להן ענשין ד לא מצאו אדם שיתנו לו המעות רחוק
 להפסד וקרוב לשכר הרי אן מועיאתן מהן מזומות מעט מעט
 עד שיקנו להם במעות קרקע וימסדו אותה ביד האפטורפוס
 שיעמיד להם ה כל המטלטלין שליתומים שמין אותן ומוכרין
 אותן מייד בבית דין ואם היה השוק קרוב למדינה מוליכין אותן לשוק ומוכרין

שלא ליראה בדין מאיש זרוע כו' שלא ליקח שוחד כז'
שלא לישא שמע שוא כח שלא לקלל הדיינין כט' שלא לקלל
הנשיא ל' שלא לקלל אדם משאר בני ישראל הכשרים

הלכות עדות יש בכללן שמונה מצות שלש מצוות עשה
וחמש מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן א'

להעיד בבית דין למי שיודע לו עדות ב' לדרוש ולחקור העדים ג'
שלא יודה העד כדן זה שהעיד עליו בדיוני נפשות ד' שלא יקום דבר
בעדות אחד ה' שלא יעיד בעל עבירה ו' שלא יעיד קרוב ז'
שלא להעיד בשקר ח' לעשות לעד זומם ט אשר זמם י'

הלכות ממרים יש בכללן תשע מצוות שלש מצוות

עשה ושש מצוות לא תעשה וזה הוא

פרטן א' לעשות עלפי התורה שיאמרו בית דין הגדול ב' שלא לסוד
מדבריהם ג' שלא להוסיף על התורה לא במצוות שבכתב ולא בפי רש
שלמדנו מפי השמועה ד' שלא לגרוע מן הכל ה' שלא לקלל אב
ואם ו' שלא להכות אבואם ז' לכבד אבואם ח' ליראה מאב
ואם ט' שלא יהיה הבן סורר ומורה על קול אביו ואמו

הלכות אבל יש בכללן ארבע מצוות אחת

מצות עשה ושלוש מצות לא תעשה וזה הוא פרטן א'

להתאבל על הקרובים ואפלו כהן מתטמא ומתאבל על הקרובים ואין אדם
מתאבל על הרובי בית דין ולפי זה כללתי הלכות א' בספר זה שהן מענין
קבוצה ביום מיתה שהיא מצות עשה ב' שלא יטמא כהן גדול

מלא רחמים

בעם רחמן

גם יא להחמים הכרפנים

במשפט הדבבה טוב' אומר לרשע צדיק אתה יקבוהו עמים וזעמוהו
לאומים ולמוכזים ינעם ועליהם תבוא ברכות טוב'

ספר אדבעה עשר

והוא ספר שופטים וזה הוא סידורן הלכות

הלכותיו חמש סנהדרין והענשין המסורין להן הלכות עדות הלכות ממרים הלכות

אבל הלכות מלכים ומלחמות הלכות סנהדרין והענשין הממונין

להן יש בכללן שלשים מצות עשר מצות עשה

ועשדים מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן א למנות שופטים ב שלא

למנות דיין שאינו יודע דרך המשפט ג לנתת אחי רבים אם נחלקו

השופטים ד שלא להרוג אסרבו המחייבין באיש אחד עד שיהיו יתר

שנים ה שלא ילמד חובה מי שלמד זכות בדיני נפשות ו להרוג

בסקלה ז להרוג בשדיפה ח להרוג בסייף ט להרוג בחנק י

לתלות יא לקבור הנהג ביום הריגתו יב שלא תלין נבלתו יג

שלא להחיות מכשף יד להלקות לרשע טו שלא יוסף בהכית

הלוקה יו שלא להרוג נקי באומדן הדין יז שלא לענוש

הנוס יח שלא לחוס על הורג חבירו או חבולו יט שלא

לדחם על הדל בדין כ שלא להדר גזול בדין כא שלא להטות

הדין על בעל עבדות אעפ שהוא חוטא כב שלא לענוול משפט

כג שלא להטות משפט גר יתום כד לשפוט בידק כה

יש בכלל שלשים מצוות עשר מצוות עשה ועשרים מצוות לא תעשה
 וזה הוא פסוק א' למנות שופטים ב' שלא למנות דיין שאינו יודע
 דרך המשפט ג' לננות אחרי רבים אם נחלקו השופטים ד' שלא להרוג
 אם רבו המחייבין באיש אחד עד שיהיו יתר שנים ה' שלא ילמד חובה
 מי שלמד זכות תחלה בדיני נפשות ו' להרוג בסקלה ז' להרוג בשריפה
 ח' להרוג במיין ט' להרוג בחנק י' לתלות י"א לקבור הנהרג ביום
 הריגתו י"ב שלא תלין נבלתו י"ג שלא להחיות מכשף י"ד להלקות
 לרשע כון שלא יוסיף בהכיות הלוקה י"ו שלא להרוג נקי באמה הדעת
 י"ז שלא לענוש האנוס י"ח שלא לחוס על הורג חבירו או חובלבו
 י"ט שלא לדחם על הדל בדיון כ' שלא להדג גדול בדיון כ"א שלא
 להטות הדין על בעל עבדות אעפ"י שהוא חוטא כ"ב שלא לעול משפט
 כ"ג שלא להטות משפט גריתום כ"ד לשפוט בצדק כ"ה שלא ליראה
 בדין מאיש זרוע כ"ו שלא ליקח שחד כ"ז שלא לישא שמע שוא כ"ח
 שלא לקלל הדיינין כ"ט שלא לקלל הנשיא ל' שלא לקלל אדם משאר
 בני ישראל הנשרים וביאור מצוות אלו בפרקים א'

פרק ראשון מצוות עשה שבתורה למנות שופטים

ושופטים בכל מדינה ומדינה ובכל בלר ומלך
 שג' שופטים ושופטים תתן לך בכל שעריך שופטים או הדיינין הקבועים
 בבית דין ובעלי דיינין באים לפניהם השופטים או בעלי מקלוד צושה
 והם העומדים לפניה דיינין המסבין בשווקים ועל החנות לתקן השערים
 והמדות ולהכות כל מעוות וכל מעשיהן עלפי הדיינין וכל שיראו בו ערות
 דבר מביאין אותו לבית דין ודנין אותו כפי רשעו א"ח אנו חייבין ל'

לקרובים ג' שלא יבטל עמם המת באהל ד' שלא יטמא כהן הדיוט

לנפש אדם לא לקרובים בלבד ה' הלכות מלכים ומלחמות יש

ככללן שלש ועשרים מצוות עשר מצוות

עשה ושלש עשרה מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן א' למנות מלך

מישראל ב' שלא ימנה מקהל גרים ג' שלא ידבר לו נשים ד'

שלא ידבר לו סוסים ה' שלא ידבר לו כסף וזהב ו' להחלים שבועה

עממים ז' שלא להחיות מהם נשמה ח' למחות זרעו של עמלק ט'

לזכור מה שעשה עמלק י' שלא לשכח מעשיו הרעים ואריבתו ב'

בדרך יא' שלא לשכון בארץ מצרים יב' לשלוח שלום ליושבי

העיר בשצדים עליה ולדון בה כאשר מפורש בתורה אם תשלים ואם לא

תשלים יג' שלא לדרוש שלום מעמו ומואב בלתי בשצדים עליהם

יד' שלא להטחית אילני מאכל במצור טו' להתקין יד שיצאו בו

בעלי המטה להפנות בו יו' להתקין יתר לחפור בו יז' למשוך כהן

לדבר באזני אנשי הצבא בשעת המלחמה יח' להיות מאהרם ובונה

בנק ונוטע כדם שמחין בקנינין שנה תמימה ומחזירין אותן מק המלחמה

יט' שלא לשבד עליהן דבר ולא יצאו חפלו לצדכי העיר וצרכי

הגדוד ודומה להן כ' שלא לערוץ ולחזור לאחור בשעת המלחמה

כא' דינוס תואר כב' שלא תמכר יפת תואר כג' שלא יכבשנה

לעפודת אחד שנבענה נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה ארבע

ושבעים מהן שבע ועשרים מצוות עשה ושבע וארבעים מצוות לא

תעשה ה' הלכות סנהדרין והעונשין המסורין להן

יודע לשמוע ויודע לשאול ולהשיב אין מושיבין בה סנהדרין אעפ"י שיש
בה שנים או אחד שהאוי לדבר ואחד האוי לשמוע הרי זו סנהדרין היו בה
שלשה הרי זו בינונית הין בה ארבעה יודעין לדבר הרי זו סנהדרין חכמה
כל סנהדרין קטנה מושיבין לפניהם שלש שורות שלתלמוד
חכמים בכל שורה ושורה שלשה ועשרים איש שורה ראשונה קרובה לסנה
דרין ושורה שנייה למטה ממנה ושלישית למטה ממנה וכל שורה ושורה
יושבין בה לפי מעלתן בחכמה אם נחלקן הסנהדרין וצרכו לסמוך
אחד להוסיף על מנינם סומכין מן הראשונה גדול שבה והראשון שבשונה
שנייה בא ויושב בסוף שורה הראשונה כדי למלאות הסדונה והראשון
שבשלישית בא ויושב בסוף שורה שנייה ובדרין להן אחד משאר הקהל
ומושיבין אותו בסוף השורה השלישית וכך אם צרכו לסמוך שני או שלשה
על הסדר הזה הן עושין כל מקום שיש בו סנהדרין והיו שם שני
סופרי דיינין עומדין לפניהן אחד מן הימין ואחד מן השמאל אחד כתב
דברי המזכין ואחד כותב דברי המחייבין ולמה אין מעמידין סנה
דרין אף בעיר שיש בה מאה ועשרים כדי שיהיו מהן סנהדרין שלעשרים
ושלשה ושלש שורות שלתשעה וששים ועשרה בעלנין שלכית הכנסת
ושני סופרים ושני חזנים ושני בעלי דינין ושני עדים ושני זוממין ושני
זוממי זוממין ושני גבאי צדקה ועוד אחד כדי שיהיו שלשה לחלק הצדקה
ודופא אומן ולבלד ומלמד תינוקות הרי מאה ועשרים

פרק שני אין מעמידין בסנהדרין בין בגדולה בין בקטנה
אא אנשים חכמים ונבונים מופלאין בחכמת
התורה בעלי דעה מרובה ויודעין קצת משאר חכמות כגון רפואות השבין

להעמיד בתי דינים בכל פלג ופלג ובכל עיר ועיר לא בארץ ישראל בלבד
אבל בחוצה לארץ אינן חייבין להעמיד בתי דינים בכל פלג ופלג שנתתם
לך בכל שעריך אשר יי אהיך נתת לך כמה בתי דינים קבועים יהיו
בירושלים וכמה יהיה מנינם קובעין בתחלה בתי דינים הגדול במקדש
והוא הנקרא סנהדרי גדולה ומנינם אחד ושבועים שש אספה לו שבועים
איש מזקני ישראל ומשה על גביהן שש והתיצבו שם עמך הדין שבועים
ואחר הגדול בחכמה שבכולן מושיבין אותו ראש עליהן והוא
ראש הישיבה והוא שקוראין אותו חכמים נשיא בכל מקום והוא העומד
תחת משה רב ומושיבין הגדול שבשבועים משנה לדאש ויושב מימין
והוא הנקרא חכמת דין ושאר השבועים יושבין לפע שניהן
כפי מעלתן כלה גדול מחכמה יהיה קרוב לנשיא משמאלו יתר
מתבדו והם יושבין כמחצית גורן בעיגול כדי שיהיה הנשיא עם אב
בית דין רואין את כולם ועוד מעמידין שני בתי דינים שלשה
ועשרים שלשה ועשרים אחר על פתח העזרה ואחר על פתח הדבית
במעמידין בכל עיר ועיר מישראל שישיבה מאה ועשרים או יותר
סנהדרי קטנה ויושבת בשער העיר שש והצב שער משפט וכמה
יהיה מנינה שלשה ועשרים דיין והגדול בחכמה שבכולן ראש עליהם
והשאר יושבין בעיגול כמו חצי גורן כדי שיהיה הראש רואה את
כולם עיר שאין בה מאה ועשרים מעמידין בה שלשה
דיינים שאין בתי דינים פחות משלשה כדי שיהיה בהן רוב ומיעוט אם
היתה ביניהן מחלוקת בדין מן הדיינים כל עיר שאין בה שני
חכמים גדולים אחד ראוי ללמד ולהורות בכל התורה כולה ואחר

אנשי חיל לאו שהן גבורים במצוות ומדקדקין על עצמם וכובש את
יצרן עד שלא יהיה להם שם גנאי ולא שסרע ויהיה פוקן נאה ובכלל
אנשי חיל שיהיה להם לבאמיץ להציל עשוק מיד גזל כענין שנויקם משה
ויושיען ומה משה רב ענו אף כל דיין צריך להיות ענו ידאי אהים
כמשמעו שונאי בצע אפלו ממון שלהם אינן נבדלין עליו ולא רודפין
לקבץ הממון שכלמי שהוא נבדל להון חוסר יבואנו אנשי אמת שיהיו
רודפין אחר הצדק מחמת עצמן בדעתן אנהיבין את האמת ושונאין את
החמס ובורחין מכל מיני העול אמרו חכמי שמבית דין הגדול
היו שולחין בכל ארץ ישראל ובדקין כלמי שמצאוהו חכם וירא חטא ענו
ובדקין ושפוי ופרקו נאה ורוח הבריות נוחה המנו עושין אותו דיין
בעירו ומשם מעלין אותו לפתח הבית ומשם מעלין אותו לפתח העזה
ומשם מעלין אותו לבית דין הגדול בית דין של שלשה שהיה
אחד מהן גר הריזה פסול עד שתהיה אמו מישהא היה אחד מהן ממזד
אפלו שלשתן ממזדין הריאו כשדין לדון וכאם היה כל אחד מהן סומה
באחת מעיניו כשר מה שאין כן בסנהדרין אבל הסומה בשתי עיניו
פסול לכל אעפ שאין בית דין פחות משלשה מותר לאחד לדון
מן התורה שנבצדק תשפט עמיתך ומדברי סופרים עד שיהיו שלשה
ושנים שדנו אין דיניהם דין אחד שהיה מומחה לרבים או בעל רשות מצות
דין הריזה מותר לו לדון יחידי אבל אינו חשוב בית דין ואעפ שהוא מותר
מצות חכמים היא שיושיב עמו אחרים אמרו חכמים אתה דיין יחידי
שאינן דיין יחידי אלא אחד יש לאדם לעשות דין לעצמו אם יש
בירו כוח הואיל ובדת וכהלכה הוא עושה אינו חייב למדוח ולהביא לבית

תקופות ומזלות ואצטוננות ודרכי המעונעם והקוממים והמכשפים
והבלי עבודה זרה וכיוצא באלו כדי שיהיו יודעין לחן אתם
ואין מעמידין בסנהדרין אלא כהנים ולוים וישראלים מיחסי הדאויין להשיא
לכהונה שנו והתצבועם עמך בדומין לך בחכמה וביראה ובידום ומצוה
להיות בסנהדרי גדולה כהנים ולוים שגב ואתא הכהנים ואם לא מצאו
אפלו כולם ישאלו הרבה מותר אין מעמידין בכל סנהדרין לא זמן
מזמן בשנים ולא סרים מפני שיש בהן אכזריות ולמי שאין לה בנים כדי
שיתה דחמן ואין מושיבין מלך ישראל בסנהדרין שאסור לחלוק עלן אלא
דבר אבל מושיבין בהן גדול אם היה ראוי בחכמה מלכי בית דוד
אעפ שאין מושיבין אותן בסנהדרין דנין הם את העם ודנין אותן אם יש
עליהן דין אבל מלכי ישראל אין דנין ואין דנין אותן לפי שאינן נכנעין לדברי
תורה שמה תבוא מהן תקלה כשם שבית דין מנוקין בצדק כך
צריכין להיות מנוקין מכל מומי הגוף וצריך להשתדל ולבדוק ולחפש
שיהיו כולן בעלי שיבה בעלי קומה בעלי מראה גבוני לחש ושיהיו יודעין
ברוב הלשונות כדי שלא תהיה סנהדרין שומעת מפי התורגמן
בית דין של שלשה אעפ שאין מדקדקין בהן בכלאו הדברים צריך
שיהיה בכל אחד מהן שבעה דברים ואוהן חכמה ויראה וענוה ושנאת
ממוץ ואהבת האמת ואהבת הבריות להן ובעלי שם טוב
וכלאו הדברים מפורשין הם בתורה הדי הוא אומר אנשים חכמים וענוים
הדי בעלי חכמה אמור וידועים לשבעיכם או שרוח הבריות נוחה מהן
ובמה יהיו אהובין לבריות בזמן שיהיו בעלי עין טובה ונפש שפלה
והזרת טובה ומשאן ודבורן כחתעם הבריות ולהלן הוא אומר

אנשי חיל לאו שהן גבורים במצוות ומדקדקין על עצמם וכובשי אמת
יצרן עד שלא יהיה להם שם גנאי ולא שסרע ויהיה פרקן נאה ובכלל
אנשי חיל שיהיה להם לבאמץ להציל עשוק מיד גזל כענין שנויקם משה
ויושיען ומה משה רב עינו אף כל דיין צריך להיות ענו' יראי אלים
כמשמעו שונאי בצע אפלוממן שלהם אינן נבהלין עליו ולא רודפין
לקבץ הממון שכלמי שהוא נבדל להון חוסר יבואנו אנשי אמת שיהיו
רודפין אחר הצדק מחמת עצמן ברעתן אנהיין את האמת ושונאין את
האמת ובורחין מכל מעשה עול' אמרו חכמי שמבית דין הגדול
היו שולחין בכל ארץ ישראל ובדקין כלמי שמצאוהו חכם וירא חטא ענו
ובדקין ושפוי ופרקו נאה ורוח הבריות נוחה המנו עושיין אותם דיין
בעירו ומשם מעלין אותן לפתח הכית ומשם מעלין אותן לפתח העזרה
ומשם מעלין אותן לבית דין הגדול' בית דין של שלשה שהיה
אחד מהן גר הרי זה פסול עד שתהיה אמו מישראל היה אחד מהן ממזר
אפלו שלשתן ממזרין הרי אלו כשרין לדון וכן אם היה כל אחד מהן סומא
באחת מעיניו כשר מה שאין כן בסנהדרין אבל הכומה בשתי עיניו
פסול לכל' אעפ"י שאין בית דין פחות משלשה מותר לאחד לדון
מן התורה שנבצדק תשפט עמיתך ומדברי סופרים עד שיהיו שלשה
ושנים שדנו אין דיניהם דין' אחד שהיה מומחה לרבים או בעל רשות מצות
דין הרי זה מותר לו לדון יחידי אבל אינו חשוב בית דין ואעפ"י שהוא מותר
מצות חכמים היא שיושיב עמו אחרים אמרו חכמים אתה דן יחידי
שאינך יחידי ואא' אחד' יש לאדם לעשות דין לעצמו אם יש
בירו כוח הואיל ובדת וכהלכה הוא עושה אינו חייב למרוח ולהביא לבית

תקופות ומזלות ואצטנינות ודרכי המעוננים והקוממים והמכשפים
והבלי עבודה קלה וכיוצא באלו כדי שיהיו יודעין לחן אתם
ואין מעמידין בסנהדרין אלא כהנים ולויים וישראלים מיזחסיק הראויין להשיא
לכהונה שנ' והתצבועם עמך בדומין לך בחכמה וביראה וביחוס ומצוה
להיות בסנהדרי גדולה כהנים ולויים שנ' ובאת אלהים ואם לא מצאו
אפלו כולם ישאלו הרי זה מותר' אין מעמידין בכל סנהדרין לא זקן
מזמל בשנים ולא סריס מפני שיש בהן אכזריות ולתמי שאין להם כדאי
שיהיה דחמן ואין מושיבין מלך ישראל בסנהדרין שאסור לחלוק עליו ולעלות
דבריו אבל מושיבין בהן גדולתם היה ראוי בחכמה מלכי בית דוד
אעפ"י שאין מושיבין אותן בסנהדרין דנין הם את העם ודנין אותן אם יש
עליהן דין אבל מלכי ישראל אין דנין ואין דנין אותן לפי שאינן נכנעין לדברי
תורה שמא תבוא מהן תקלה כשם שבית דין מנוקין בצדק כך
צריכין להיות מנוקין מכל מומי הגוף וצריך להשתדל ולבדוק ולחפש
שהיו כולן בעלי שיבה בעלי קומה בעלי מראה נבונים לחש ושיהיו יודעין
ברוב הלשונות כדי שלא תהיה סנהדרין שומעת מפי התורגמן
בית דין של שלשה אעפ"י שאין מדיקדיקין בהן בכלאו הדברים צריך
שיהיה בכל אחד מהן שבעה דברים ואלו הן חכמה ויראה וענוה ושנאת
ממוץ ואהבת האמת ואהבת הדברות להן ובעלי שם טוב
וכלאו הדברים מפורשין הם בתורה הרי הוא אומר אנשים חכמים ונבונים
הרי בעלי חכמה אמור וידועים לשבעיכם או שרח הדברות נוחה מהן
ובמה יהיו אהובין לדברות בזמן שיהיו בעלי עין טובה ונפש שפלה
והצרתן טובה ומשאן ודבורן כחתעם הדברות ולהלן הוא אומר

שנכנסו לבקר את החולה וצוה בפניהם כותבין ואין עושין דין ואם
היו שלשה רצו כותבין רצו עושין דין בדא ביום אבל בלילה כותבין
ואין עושין דין' כל בית דין שלישראל שהוא הגון שניה עמהן
לפיכך צריכין הדיינין לישב בחימה ויראה ועטיפה וכוכר ראש ואסור
להקל ראשו או לשקק או לפטר בשיחה בעילה בבית דין אא בדבני תורה
וחכמה' כל סנהדרין או מלך או ראש גלות שהעמידו לדין
לישראל דיינין שאינו הגון ואינו חכם בחכמת התורה וראוי להיות דיינין
אעפ"י שהוא כולו מחמדים ויש בו טובות אחרות הרי זה שהעמידו
עובר בלא תעשה שנ' לא תכירו פנים במשפט מפני השמועה למ' שזה
מדבר כנגד הממנה להושיב הדיינין' אמרו חכמי שמא
תאמר איש פלוני נאה או שיבנו דיינין איש פלוני גבור או שיבנו דיינין
איש פלוני קרובי או שיבנו דיינין איש פלוני יודע בכל לשון או שיבנו
דיינין ונמצא מזכה את החייב ומחייב את הזכאי לא מפני שהוא רשע
אא מפני שאינו יודיע לכך נאמר לא תכירו פנים במשפט'
ועוד אמרו חכמים כל המעמיד להן לישראל דיינין שאינו הגון כאו הקים
מצבה שנ' לא תקים לך מצבה אשר שנא יויא' ובמקום תלמידי חכמי
כאו נטע אשרה שנ' לא תטע לך אשרה כלעין אצל מז' יויא' אש תנע
לך וכן אמרו חכמים לא תעשון אתי אהי כסף ואהי זהב אזה הבא
בשביל כסף וזהב זה הדיינין שמנוהו מפני עשרו בלבד' כל
דיינין שנתן ממון כדי שיתמנה אסור לעמוד מפניו וצו חכמים להקל
אותו ולזלזל בו ואמרו חכמים שהפליט שמתעטף בה תהי בעיניך
כמדועת שלחמור' כך היה דרך החכמים הראשונים בנתיבות

דין אעפ' שלא היה שם הפסד בנבסיו או נתאחר וכן לבית דין לפי כך
אם קבל עליו בעל דינו והביאו לבית דין ודישו ומצאו שעשה כהלכה ודין
אמת דין לעצמו איך סותרין את דינו' אעפ' שבית דין של שלשה בית

דין שלם הוא כלזמן שהן רבים הרי זה משובח ומנובב שיחתך הדין באחד
עשר יתר מעשרה וצריכין שיהיו היושבין כולם שם בבית דין תלמידי חכמ
וראוין ואסור לאדם חכם שישב בדין עד שידע עם מי ישב שנא יצטרף
עם אנשים שאינן הגונים ונמצא בכלל קשר בוגדים לא במלל בית דין'
פרק שלישי עד אימתו יושבין הדיינים בדין סודרי

קטנה ובית דין של שלשה יושבין מאחר

תפלת השחר עד סוף שש שעות ביום אבל בית דין הגדול היו יושבין
מתמיד שלשחר עד תמיד שלבין הערבים ובשבתות וימים טובים דהיו
יושבין בבית המדרש שבהר הבית' איך בית דין של שלבעים ואחד

צריכין שיהיו כולם יושבין כאחד במקומן שבמקדש לא בעת שיהיו
צריכין להתקבץ מתקבצין כולם ובשחר העתות כלמי שיהיה לו עסק
יצא לעשות חפצו וחוזר והוא שלא יפחתו מעשרים ושלשה יושבין
תמיד כל ימין ישיבתן צדק אחד מהן לצאת הרי זה מסתכל בחכיריו
הנשארים אם ישאר שם עשרים ושלשה יצאו ואם לאו לא יצא עד
שיבוא אחר' איך מתחילין את הדינים בלילה מפי השמועה

למשה רבינו ונגעים שנבלתי וכל נגע מה ראיות נגעים ביום ארץ
הדינים ביום וכן אין מקבלין עדות ולא מקוימין שטרות בלילה ובדין
ממונות אם התחילו ביום מותר לגמור הדין בלילה' הנחלות
בדינים שנבהן לחקת משפט לפיכך אין מפילין נחלות בלילה שעם

הנשיא ושל לא יהיה הנשיא סומך לא אם כן היה אז בית דין עמו ולא
יהיה אב בית דין סומך לא אם היה הנשיא עמו אבל שאר החבורה
יש להם לאחד מהן לסמוך ברשות הנשיא והוא שיהיו שנים עמו
שהסמיכה אינה בפחות משלושה ^{לדין סומכין זקנים בחוצה}
לארץ ואעפ שאילו הסומכין בארץ והנסמך חוצה לארץ אין סומכין
ואין צריך לומר אם היו הסומכין בחוצה לארץ והנסמך בארץ היו
שניהם בארץ סומכין אותו אעפ שאינו עם הסומכין במקום אחד לא
שולחין לואו כותבין לו שהוא סמוך ונתען לו רשות לדה דיני קנסות
הואיל ושניהם בארץ וכל ארץ ישראל שהחזיקו בו עולי מצרים ראוייה
לסמיכה יש לסומכין לסמוך אפלו מאה בפעם אחת ורוד
המלך סמך שלשים אף ביום אחד ויש להם למנות לכלמה שירצו לדבנים
יחידים והוא שיהיה ראוי לכל הדברים ^{כיצד הכס מופלא}
שראוי להורות בכל התורה כולה יש לבית דין לסמוך אותו וליתן לו
רשות לדון לא להורות באיסור והתק לא לדון דיני ממונות או יתגלו כ
רשות לזה ולזה אבל לא להתיר בכורות במומין או יתגלו רשות להתיר
בדמים בלבד או לדאות בתמים וכך כל כיוצא בזה ^{וכן יש}
לסומכים ליתן רשות עד זמן ולומר לנסמך יש לך רשות לדון ^{או}
להורות עד שיבוא הנשיא לכאן או כל זמן שאין את עמנו במדינה
ובן כל כיוצא בזה ^{הכס מופלא שהיה סומה בעיני אחת אעפ}
שהוא ראוי לדיני ממונות אין סומכין אותו לדיני ממונות מפני

מלהתמנות ורוחק עצמן הוצה שלא שבד בדין עד שידעו שאין שם
ראוי כמותן ושם יאגעו מן הדין תתקלקל השורה אעפ"כ לא היו
יושבין לדין עד שמכבידין עליהם העם והזקנים ופוצרין בהם

פרק רביעי אחד בית דין הגדול או סנדרי קטנה או

בית דין של שלשה צריכין שיהיה כל אחד

מהן סמוך מפי סמוך ומשה רב סמך יהושע ביד שני סמך את דיו ע
ויצוהו וכן השבעים זקנים משה רב סמכן ושרת עליהם

שבינה ואותן הזקנים סמכו לאחרים והאחרים לאחרים ונמצאו הם
מוכין איש מפי איש עד בית דינו שלי הושע עד בית דינו של משה
רב ואחר הסמך מפי הנשיא או מפי אחד מן המוכין אפלו לא היה
אותו הסמוך בסנדרי מעולם וכיצד היא הסמיכה לדורות

לא שיםכו יריהם על ראש הזקן אלא שקורין לו רבי ואומרים לו הדי
אתה סמוך ויש לך רשות לדון ^{אלי} דיני קנסות ואין קומכין סמיכה זו
שהוא מנהיג הזקנים לדיינות אלא בשלשה והוא שיהיה אחד מהן סמוך
מפי אחרים כמו שביארנו אין קרוי אלהים אלא בית דין

הגדול שנמכו בארץ ישראל בלבד והם האנשים הראויין לדון ^{החכמים}
שברקו אותן בית דין של ארץ ישראל והמחונותן וסמכו אותן
בראשונה היה בלמי שנמך סומך תלמידיו וחכמים חלקו
כבוד לבית הלל הזקן והתקינו שלא יהיה אדם נסמך אלא ברשות

לו לדין דיני קנסות בחוצה לארץ אינו דין לא למי שדצה לדין איצלו אצל
ליבוק את בעלי דיניו ולדין להן אין לו רשות ער שיכול רשות מהאש
גלות מי שאינו ראוי לדין מפני שאינו יודע אומפני שאינו
הגון שעבר ראש גלות ונתן לרשות או שטעו בית דין ונתנו לו רשות אין
הרשות מועלת לו כלום ער שיהיה ראוי שהמקדיש בעל מום למזבח
אין קדושה חלה עליו **פרק חמישי** אין מעמידין מלך
אא על פי בית דין שלשבעים **ואחד ואין עושין סנדק**
קטנה לכל שבט ושבט ולכל עיר ועיר אא בית דין שלשבעים ואחד ואין
דיני לא את השבט שהורה כולו ולא את נביא השקר ולא את כהן גדול
בדיני נפשות אא בבית דין הגדול אבל דיני ממונותיו בשלשה
וכן אין נעשה זקן ממרא ולא עונשין עיר הטרחת ולא משקיף את השומרה
אא בבית דין הגדול ואין מוסיפין עלה עיר ועל העזרות ולא מוציאין
למלחמת הרשות ולמדירות החללא על פי בית דין הגדול שנכלה הדבר
הגדול יביאו אוק' אין דיני נפשות בפחות מעשרים ושלושה
שהן סנדי קטנה בין דיני נפשות אדם בין דיני נפשות בהמה לפי כדאין
דיני שור הנסקל ולא בהמה הנכבעת או הרובעת אא בבית דין שלשבעים
ושלשה אפלו ארי ודוב וכמר וברדלס שהן תרבות ויש להן בעלוי
שהמיתו מיתתן בעשרים ושלושה אבל סחש שהמית אחד הורג אותו
המוציא שם רע אין דיני אותו תחלה אא בבית דין שלשבעים
ושלשה מפני שיש בדיני ער לדיני נפשות שמא יהיה הדבר אמת ותסקל
הבת לא נאמנו דברי הבעל ובא האב לתבעו בקנס דינו בשלשה

שאינו גאו לכל הדברים זכין כל כדצא בזה הרי שלא היה צורך
ישאלא סמוך אחר מושיב שנים בצדו וסומך שבעים כאחד או זה
אחר זה ואחר כך יעשה הוא והשבעים בית דין הגדול ויסמכו בתי דינין
אחרים גדלין ליהודברים שאם הם כימום החכמים שבארץ
ישאלא למנות דינין ולסמוך אותן הריאן סמוכין ויש להן לדון דיני קנסות
ויש להן לסמוך לאחרים אם כן למה היו החכמים מצטערין על הסמיכה
כדי שלא יבטלו דיני קנסות מישראל לפי שישראל מסודרין ואי אפשר
שיוכימו כולן ואם היה שם סמוך מפי סמוך אינו צריך דעת כולן לא
דין קנסות לכל שהרי נסמך מפי בית דין והדבר צריך הפרע
בית דין שנמכו בארץ ישראל ויצאו לחוצה לארץ הרי הן דיני דיני
קנסות בחוצה לארץ כדרך שדנין בארץ שהסנהדיין נוהגת בארץ
ובחוצה לארץ והוא שיהיו סמוכין בארץ ראשי גליות שבבבל
במקום מלך הם עומדין ויש להן לרדות את ישראל בכל מקום ולדון
עליהם בין רצו בין לא רצו שנ לא יסור שבט מיהו או ראשי גליות ש
שבבבל וכל דיין הדאוי לדון שנתן לו ראש גלות רשות יש לו לדון בכל
העולם כולו אעפ"י שלא רצו בעלי דינין בין בארץ בין בחוצה לארץ
אעפ"י שאינו דין דיני קנסות וכל דיין הגאון לדון שנתנו
לו בית דין שבארץ ישאל רשות לדון ויש לו לדון בכל ארץ ישראל
ובעירות העומדות על הגבולין אעפ"י שלא רצו בעלי דינין אבל
בחוצה לארץ אין רשות מועלת לו לכנס את בעלי דינין אעפ"י שיש

גובין אות דייני חוזה לארץ לפיכך חרם שחבל בחבירו אין גובין
הנזק והצער והבושת שהוא חייב בהן דייני חוזה לארץ אבל שבת ורפוא
גובין מפני שיש בהן חסרון כיס וכן הורו הגאונים ואמרו שמעשים בכל
יום לגבות שבת ורפוא בכל כהמה שהזיקה את האדם אין גובין
נזקו דייני חוזה לארץ מפני שהוא רבד שאינו מצוי אבל אדם שהזיק
בהמת חבירו מעולם נזק שלם בכל מקום כמי שקדע כסותו או שבר
כליו או קצץ נטיעותיו וכן כהמה שהזיקה בשן ורגל הואיל
והיא מועדת להן מתחלטה הרי זה רבד מצוי וגובין אותו דייני חוזה לארץ
בין שהזיקה בהמה אחרת כגון שנתחככה בה או אכלה פירות שדרבה לאוכל
וכיוצא בזה שהזיקה בכלים וכלים שהיא תיבת עליהם נזק שלם הכל
גובין דייני חוזה לארץ אבל אם היתה תמה והועדה והזיקה כגון
שנשכה או נגחה או רבצה או בעטה או נגפה אין גובין את הנזק הזה שום
דייני חוזה לארץ שאין מועד בחוזה לארץ ואפלו הועד בארץ ויצא
לחוזה לארץ והזיק אין גובין נזקו מפני שאין זה רבד מצוי
ומפני מה אין מועד בחוזה לארץ לפי שצריך להעיד בו בפני בית דין ואין
שם בית דין בחוזה לארץ כשם שהם דניין דייני קנסות בחוזה לארץ כך
מעידין את הבהמה בפניהם בחוזה לארץ מי שגנב או גזל גובין
ממנו הקלף דייני חוזה לארץ אבל התוספת אין גובין אותה ולא כר
המשלם על פי עצמו גובין ממנו דייני חוזה לארץ שהדי הסגם והבושת
והכופי משלם אדם על פי עצמו כגון שאמר פתיתי בתו של פלוני אין
גובין אותו דייני חוזה לארץ דייני גרמות אינן בקנסות וגובין
אותו ודנין בהן בחוזה לארץ וכן דין המומר ממון חבירו מעל שכל

וְעַיִן שְׂאֵן דֵּינָא דֵּינָא נְפֻשׁוֹת אֵל בְּעֵשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה אַעֲפֵי שְׂדֵרֵי
קְבֵלָהּ הֵם הֵי הוּא אֵמֵר וּשְׁפֵטוּ הָעֵדָה וְהֵצֵעַ עֵדָה שׁוֹפְטֵת וְעֵדָה מְצֻלָּת
עֵדָה שׁוֹפְטֵת וְהֵם הַמַּחֲיִיבִין וְעֵדָה מְצֻלָּת וְהֵם הַמַּזְכִּיבִין וְאֵין עֵדָה פְּחוּתָה מֵעֵשׂוֹה
הֵרִי עֵשְׂרִים וּמוֹסִיפִין שְׁלֹשָׁה כְּרִי שִׁיְהִיָּה בֵּית דִּין שְׁקוּל וְיִהְיֶה בּוֹ אַחֲרֵי רִבּוֹם
לְהַטּוֹת מִכּוֹת בְּשִׁלְשָׁה וְאַעֲפֵי שְׂאֵן שׁוֹפְטֵת שׁוֹפְטֵת כְּשִׂמְלֵקִין אֹתוֹ
עֵינֵי הָעֵגְלָה כְּחֻמְשָׁה עֵבֹר הַשָּׁנָה בְּשִׁבְעָה עֵבֹר הַחֹדֶשׁ בְּשִׁלְשָׁה וְכָל
אִם מוֹכִין כְּמוֹ שְׂבִי אֲרָנָא דֵּינָא קְנָסוֹת כְּגוֹן גְּזֵלוֹת וְחֻבְלוֹת וְתִשְׁלוּמֵי
כָּפֵל וְתִשְׁלוּמֵי אֲרָבַעָה וְחֻמְשָׁה וְהַאֲוֵנָס וְהַמַּפְתָּה וְכִיּוֹצֵא בְהֵן אֵין דֵּינָא אֹתוֹ
אֵל שְׁלֹשָׁה מוֹמָחִין וְהֵם הַסְּמוּכִין בְּאַרְבָּעָה יִשְׂרָאֵל אֲבָל שְׂאֵן דֵּינָא מִמּוֹנֵת
כְּגוֹן הוֹדָאוֹת וְהַלּוֹאוֹת אֵין צְרִיכִין מוֹמָחֵה אֵל אֲפֵלֹן שְׁלֹשָׁה הַדִּיּוֹטוֹת
וְאֲפֵלֹן אֶחָד מוֹמָחֵה דֵּן אֹתוֹן לְפִי כִּךְ הֵינָן בְּהוֹן וְהַלּוֹאוֹת וְכִיּוֹצֵא בְהֵן
בְּהוֹצָה לְאַרְבָּעָה אַעֲפֵי שְׂאֵן בֵּית דִּין שְׁלַחְוָצָה לְאַרְבָּעָה אֵהִים שְׁלִיחוֹת בֵּית דִּין
שְׁלַחְוָצָה יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין וְאֵין לְהֵם רֵשׁוֹת לְדוֹן דֵּינָא קְנָסוֹת בְּשִׁלְיָחוֹתָן
אֵין הֵינָן בֵּית דִּין שְׁלַחְוָצָה לְאַרְבָּעָה דֵּינָא הַמַּצְוִיין תְּמִיד וְיֵשׁ בְּהֵן חֶסְדוֹן
כִּים כְּגוֹן הַלּוֹאוֹת וְהַלּוֹאוֹת וּמִזִּיק מִמּוֹן אֲבָל דְּבָרִים שְׂאֵין מְצוּיִין
אַעֲפֵי שִׁישְׁבֵּהֵן חֶסְדוֹן כִּים כְּגוֹן בְּהֵמָה שְׁחֻבְלָהּ בְּחֻבְרָתָהּ אוֹ דְּבָרִים הַמַּצְוִיִּין
אֲבָל אֵין בְּהֵם חֶסְדוֹן כִּים כְּגוֹן תִּשְׁלוּמֵי כָּפֵל אֵין דֵּינָא אֹתוֹן דֵּינָא הוֹצָרָה
לְאַרְבָּעָה וְכֵן כָּל הַקְּנָסוֹת שְׂקֵצוֹ אֹתוֹן חֲכָמִים כְּגוֹן תּוֹקַע לְחִבּוֹ
וְכִסּוּטָר אֶת חֻבּוֹתָם וְכִיּוֹצֵא בְהֵן אֵין גּוֹבֵין אֹתוֹן דֵּינָא חוֹצֵה לְאַרְבָּעָה וְכֵן
הַמְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק אֵין גּוֹבֵין אֹתוֹן דֵּינָא חוֹצֵה לְאַרְבָּעָה חוּץ מִחֲצִי נֶזֶק
צְרוּרוֹת מִפְּעֵי שְׂהוּא מִמּוֹן וְאֵינוֹ קָנָס כָּל הַנְּשֹׂאִם כְּעֵבֶד

פטור מלשלם' אחד הנוטל רשות מראש גלות או הנוטל רשות
מבית דין שבארץ ישראל בארץ ישראל בחוצה לארץ כמו שביארנו
היה הטועה מומחה בית דין ולא נטל רשות ולא קבלו אותו בעלי
דין עליהן או שלא היה מומחה אבל קבלו אותו בעלי דין עליהן לדון
להם כדין וטעה בשקול הדעת אם נשא ונתן ביד מה שעשה עשוי וישלם
מביתו ואם לא נשא ונתן ביד יחזור הדין ואם אי אפשר לחזור ישלם מביתו
אבל מי שאינו מומחה ולא קבלו אותו בעלי דין אינו אעפ"ש נטל
רשות הדין בכלל בעלי זרוע ואינו בכלל הדין לפיכך אין דינו דין
בין טעה בין לא טעה וכל אחד מבעלי דין אם רצה חוזר ודן בפעבית דין
ואם טעה ונשא ונתן ביד חייב לשלם מביתו וחוזר ולוקח
מבעל דין זה שנתן לו שלא כהלכה ואם אין לו להחזיר או שטמא או
שהאכיל דבר המותר לכלבים ישלם כדין כל גורם להזיק שזה מתכוון
להזיק הוא' דין שטעה וחייב שבועה למי שאינו חייב בהטעה
זה פטור עם בעל דינו כדי שלא ישבע ואחר כך ידע שאינו בג' שבועה
אעפ"ש קנו מידו על הטעה אינה כלום שלא קבלו עליו ליתן לו או למחול לו
אא כדי שיפטר משבועה שהיינו בו הטועה וכל קנין בטעות חוזר וכן כל
כיוצא בזה' שנים שנתעצמו בדין אחד אומר נידון כאן ואחד אומר
נעלה לבית דין הגדול שמא יטעו או הדיינים ויוציאו ממון שלא כדין
כופין אותו ודן בעירו אם אמר כתבו ותגלו לי מאיזה טעם דתוני שמא עניתם
כותבין ונותנין לו ואחר כך מוציאין ממנו ואם הוצרך רבד לשאול מבית
דין הגדול שכירו שלם כותבין ושולחין ושואלין ודין להם בעירם כפי מה
שיצא בכתב בית דין הגדול' בדה בשאר הדינים שזה טוען

עשה מעשה גובין אותן דייני חוצה לארץ
בחוצה לארץ אעפ שאין גובין שם קנס מנדין אותן עד שיפייס לבטל דינו
או יעלה עמו לדין לארץ ישראל וכיון שיתק לו שיעור הראוי לו מתוך
נדויו בין שנתפייס בטל דינו בק שלא נתפייס וכך אם תפס הנזק שיעור
מה שראוי לו ליטול אין מוציאין מידו יחיד שהוא מומחה לזבם

אעפ שהודין דיני ממונות יחידיאין ההודאה בפני הודאה בבית דין ואפלו
היה סמוך אבל השלשה אעפ שאינן סמוכין והריהן הדיוטות ואין אנו קורא
בהן אהים הדי ההודייה בפניהם ואחר כך באו עדים הוחזק כפרן ואינו יכול
לחזור ולטעון כמו שביארנו כללן שטרב הדיהן לטען הודאות והלואות
וכיוצא בהן בבית דין הסמוכין לכל הדברים

פרק ששי

כל דייני שדן דיני ממונות וטעה אם טעה
בדברים הגלויין הירועין כגון דיני המפורשין במשנה או בתלמוד
חוזר הדין ומחזירין הדפסר כשהיה מקודם ודעין כו כהלכה ואם
אי אפשר להחזיר כגון שהלך זה שנטל הממון שלא כדין למדינת הים
או שהיה אסאן שטמא דבר הטהור או שהורה בכשרה שהיא טרפה
והאכילה לכלבים וכיוצא בזה הדינה פטור מלשלם אעפ שגרם להזיק
לא נתכוון להזיק טעה בשקול הדעת כמן דבר שהוא מחלוקת
תנאין או אמוראין ולא נפקה הלכה כאחד מהן בפירוש ועשה כאחד
מהן ולא ידע שכבר פשט המעשה בכל העולם כדברי האחרים היה זה
מומחה ונעל רשות מראש גלות או שלא היה נוטל רשות אבל קבלו אותו
בעל דינין עליהם הואיל והוא מומחה חוזר הדין ואם אי אפשר להחזיר

דינה
שם

בן וכן מי שנתחייב לחבירו שבועה בבית דין ואמר לו השבע לנתי
לאשך והפטר אזה שבע ליבחיי מאשך ואני אתן לך כלמה שתטעון אם
קנו מידו אינו יכול לחזור בו ואם לא קנו מידו יש לו לחזור בו עד שיגמר
הדין נגמר הדין ונשבע כמו שאמר לו אינו יכול לחזור בו וחייב לשלם
והוא הדין למי שנתחייב שבועת הסת והפטה אם קנו מידו או אם
נשבע זה שנהפכה עליו אינו יכול לחזור בו והוא הדין למי שלא היה חייב
שבועה ואמר אני השבע לך שבועה חמודה אם קנו מידו אינו יכול לחזור
בו ואם לא קנו מידו אעפ"י שקבל בבית דין חוזר עד שיגמר הדין רישבע
מי שנתחייב בדין והביא עדים או ראיה לזכותו סותר את
הדין וחוזר הדין אעפ"י שכבר נגמר הדין כלזמן שהוא מביא ראיה
סותר אמרו לו הדיינים כל ראיות שיש לך הביא מכאן ועד שלשים יום
אעפ"י שהביא ראיה לאחר שלשים יום סותר את הדין מה יעשה לאמצא
בתוך שלשים יום ומצא לאחר שלשים יום אבל אם סתם את
טענותיו אינו סותר כיצד אמרו לו יש לך עדים אמר אין לי עדים יש לך
ראיה אמר אין לי ראיה ודנו אותו וחייבוהו כיון שראה שנתחייב אמר
קדכו פלוני ופלוני והעידוני או שהוציא ראיה מתוך הפונדית אין זה פלס
והיך משגיחין על עדיו ולא על ראיתו בדא בשעתה הראיה
אצלו והעדים עמו במדינה אבל אם אמר אין לי עדים ואין לי ראיה
ולאחר מכאן באלו עדים ממדינת הים או שהיתה החמת שלא כיון
שישבה השטרות מופקדת ביד אחרים ובזה שהפקדון אצלו והוציא
לו ראיתו הריזה מביא וסותר ומפני מה סותר מפני

וזה טוען או בשאמר המלוה כדון כאן והלוה אומר כלך לבית דין הגדול
אבל אם אמר המלוה כלך לבית דין הגדול כופין את הלוה ועשה עמו
שנ עבד לוה לאיש מלוה' וכן אם טען זה שהזיקו או גזלו ונזה
הכוונן לעלות בותן בית דין שבעירו חת הנטען לעלות עמו וכן כל כונן
בזה בדא' בשדיו שם עדים או ראיה פגזלאו לזק או למלוה אבר
טענה ריקנית אין מחייבין חת הנטען לצאת כללא נשבע במקומו וטען
וכן הדין בזמן הזה שאין שם בית דין גדול אבליש מקומות
שיש בהם חכמים גדולים מומחין לדנים ומקומות שיש בהן תלמידים
שאינן כמותן אם אמר המלוה כלך למקום פלוני שבארצו לפע פלוני הגדול
וגדון לפענו בדין זה שכופין את הלוה והולך עמו וכך הין מעשים בספר
בכליום'

פרק שביעי אחר מבטלי דינין שאמר פלוני
ידון לי ואמר בעל דינו פלוני ידון לי הדין שני

הדינין שבדר זה אחד וזה אחד בוררין להן דין שלישי ושלישתן דנין
לשניהם שמתוך כדי צא הדין לאמתו אפלו היה החד שביררו בעלה הדין
הבם גדול וסמוך אינו יכול ליכנס את בעל דינו שידון אצל זה אא גשה
בורר מי שירצה' מי שקבל עליו קרוב או פסול בין להיותו דיין
בין להיותו עליו עד אפלו קבל אחד מן הפסולין בעבירה כשני עדים
כשדים להעיד עליו או כשלישה בית דין מומחין לדין לו בין שקבל על
עצמו לאבד זכיותו ולמחולמה שהוא טוען על פיהם בין שקבל שיתן
כל מה שיטעון עליו חבירו בעדות זה הפסול או בדינו אם קנו מידו על
זה אינו יכול לחזור בו ואם לא קנו מידו יש לו לחזור בו עד שיגמר הדין
נגמר הדין והוציא הממון בדין זה הפסול או בעדותו אינו יכול לחזור

בדא ברעני ממועות ובעאד דיני אסור והתר וטמא וטהור וכיוצא
בין אכל ברעני נפשות אם נחלקו בזה החופא אם יהרגאו לא יהרג אם
היו רוב מזכין זכאי ואם היו רוב מחייבין אינו נהרג עד שיהיו המחייבין
יתר על המזכין שנים" מפיה שמעו ענה לך שעל זה הזהיר
בתורה ואמר לא תהיה אחרי רוב לדעות כלומר אם היו הרוב נוטין לדעה
להרוג לא תהיה אחריהם עד שיטו הטויה גדולה ויוסיפו המחייבין שנים
שנ' לדעות אחרי רוב להטות הטותך לטובה עלפי אחד ולשעה על פי
שנים וכלאן הדברים קבלה הם" ביותרין של שלשה שמתקן
שנים אומרין זכאי ואחד אומר חייב הרי זה זכאי שנים אומרין חייב
ואחד אומר זכאי הרי זה חייב אחד אומר זכאי ואחד אומר חייב
ואחד אומר איני יודע או שאמרו שנים זכאי או חייב והשלישי אומר
איני יודע יוסיפו שנים" נמצאו חמשה נושאים ונותנין
בדבר אמרו שלשה מהם זכאי ושנים חייב הרי זה זכאי אמרו שלשה
חייב ושנים זכאי הרי זה חייב אמרו שנים זכאי ושנים חייב ואחד
אומר איני יודע מוסיפין שנים" אבל אם אמרו ארבעה
זכאי או חייב ואחד אומר איני יודע או שאמרו שלשה זכאי ואחד
חייב ואמר אחד איני יודע בין שהיה זה שאמר איני יודע הוא
שאמר איני יודע בתחלה בין שאמר אחד הולכין אחר הדוב הין מחצה
למחצה ואחד אומר איני יודע הריאן מוסיפין שנים אחרים וכן אם

שכבוד לטעון ולגמור זה שאמרתי אין לי עדים ולא ראיה מפני שלא
היו מצויין אצל זכרון שישכיל לטעון ולומר מפני כדוכי אמת
אין לי עדים ואין לראיה והיה ממשי בדבריו הרי זה לאסתם טענותיו
וסותר לפי כן אם פגש והמדיאין ליעדים כלל לאהנה ולא
במדינת הים ולא ראיה כלל לא בירי ולא בירי אחרים אינו יכול לסתור
בדא בגדול שנתחייב והביא ראיה ועדים אחר שסתם טע'
וטתו אבל יורש שהיה קטן כשמת מורישו ובאו עליו טענות מחמת
מורישו אחר שהגדיל ואם אין לי עדים ואין לראיה ואחר שיצא חייב
מבית דין אמרו לו אחרים אנו יודעים לאביך עדות שתסתור בה דין
זה או אמר לו אחד מורישך הפקיד אצלי ראיה זו הריזה מביא מד
וסותר שאין היורש הקטן יודע כל ראיות מורישו מישקנו
מידו שאם לא יבוא ביום כלום וישבע יהיה חבירו נאמן בטענותיו ויטול
כלמה שטען בלא שבועה או שאם לא יבוא ביום כלום וישבע ויטול
אבר את זכותו ואין לו כלום ויפטור חבירו ועבר היום ולא בא נתקיימו
התנאין ואברה זכותו ואם הביא ראיה שהיה אנוס באותו היום הרי
זה פטור מקניין זה וישבע כשיתבענו חבירו כשהיה מקודם וכך
כל כיוצא בזה **ברק שמיב** בית דין שנחלקו
מקצתן אומדין זכאי ומקצתן אומרים חייב
הולכין אחר הרוב וזו מצות עשה של תורה שנאחרו רבים להכות

שנים אחרים וכך מוסיפין והולכין עד שירבו המזכין אחד יהיה זכאי או
ירבו המחייבין שנים או יתג וקיי חייב היוא כנגד או ואחד אומר איני יודע
או שהיו המחייבין יתג אחד בלבד מוסיפין והולכין עד שבעים ואחד

הגיעו לשבעים ואחד ששה ושלושים אומרים זכאי וחמשה ושלושים
אומרים חייב הרי זה זכאי ששה ושלושים אומרים חייב וחמשה ושלושים
אומרים זכאי דנין או כנגד או עד שיראה אחד מהן דברי חבירו ומזכין אותו
או מחייבין אותו ואם לא ראה גדל שבדיינין אומר נזקן הדין ופטרין
אותו' חמשה ושלושים אומרים חייב וחמשה ושלושים אומרים

זכאי ואחד אומר איני יודע פטרין אותו חרבעה ושלושים אומרים זכאי
וששה ושלושים אומרים חייב ואחד אומר איני יודע חייב שהרי רבו המחייבין
שנים' בית דין הגדול שבאה להן מחלוקת בין בדיני נפשות בין

בדיני ממונות בין בדין מדיני תורה אין מוסיפין עליהן אא דנין או כנגד
או והולכין אחד השב שלהן ואם בדין אחד מן הטהדים בפעם מחלוקת דנין
או כנגד או עד שיפטרן אותו או יתחייב

פרק עשירי

אחד מן הדיינין בדיני נפשות שהיה מן המזכין

מן המחייבין לא מפני שאמר דבר הנראה לו ברעתו אא נטה אחד דברי
חבירו הרי זה עובר בלא תעשה ועל זה נאמר לא תענה על לריב לנפשות
מפ השמועה אמרו שלא תאמר בשעת מניין דיי שאהיה כאיש פלוני אא
אמור במה שבפניך' ובכלל לאו זה שלא יחזור המלמד זכות

בדיני נפשות ללמד מובה שנ לא תענה על לריב לנפשות כדא בשעת משח
ומתן אבל בשעת גמר דין יש למלמד זכות לחזור ולהמנות עם המחייבין

נסתפק הדבר מוסרין החולקין עד שבעים ואחד
לשבעים ואחד אמרו המשה ושלושים חייב ותפשה ושלושים זכאי ואחד
אמר איני יודע נושאין ונחלקין בדבר עמו עד שיחזור לדברי הדין ואחד
ונמצאו ששה ושלושים מסכין אומחייבין ואם לאחזר הוא ולא אחד מהן
הדין הדבר ספק ומעמידין אתה ממון בחזקת בעליו כלמי
שאמר איני יודע צריך ליתן טעם לדבריו ולהודיע מאיזה טעם באלו
הספק כדרך שמראה המזכה מאיזה טעם מזכה והמחייב מאיזה טעם
מחייב **פרק תשיעי** סערי שפתחו כולם בדיני נפשות
תחלה ואמרו כולם חייב הדין פטור עד שיהיו שם
מקצת מסכין שיהפכו בזכותו וירבו המחייבין ואחר כך יהג' סערי
קטנה שנחלקו בדיני נפשות שנים עשר אומרין זכאי ואחד עשר אומרין
חייב הדין זה זכאי שנים עשר אומרין חייב ואחד עשר אומרין זכאי או
שאמרו אחד עשר זכאי ואחד עשר חייב ואחד אומר איני יודע אפלו
שנים ועשרים מסכין או מחייבין והאחד אומר איני יודע וסיפו שנים
זה שאמר איני יודע הרי הוא כמי שאינו שהרי אינו חוזר
ומלמד הובה ונמצאו אחר התוספת אלבעה ועשרים חוץ מזה המסתפק
אמרו שנים עשר זכאי ושנים עשר חייב הדין זה זכאי אחד עשר
אומרין זכאי ושלושה עשר אומרין חייב אעפ"י שהאחד מן הראשונים
אמר איני יודע הרי זה חייב שהרי המחייבין רבו בשנים
אמרו שנים עשר זכאי ושנים עשר חייב ואחד אומר איני יודע מוסרין

דיני ממונות בשלשה דיני נפשות בעשרים ושלשה דיני ממונות פותחין
בין לזכות בין לחובה דיני נפשות פותחין לזכות כמו שביארנו ואין פותחין
לחובה דיני ממונות מטיין עלפי עד אחד בין לזכות בין לחובה ודיני נפשות
מטיין עלפי עד אחד לזכות ועלפי שנים לחובה דיני ממונות
מחזירין בין לזכות בין לחובה ודיני נפשות מחזירין לזכות ואין מחזירין
לחובה כמו שביארנו דיני ממונות הכל ראויין ללמד זכות או חובה בין הדיי
נים בין התלמידים ודיני נפשות הכל מלמדין זכות ואפלו תלמידים ואין
מלמד חובה אא הדיינים דיני ממונות הדיין המלמד חובה חוזר
ומלמד זכות והמלמד זכות חוזר ומלמד חובה דיני נפשות המלמד חובה
חוזר ומלמד זכות אבל המלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד חובה אא
בשעת גמר דיניו יש לו לחזור ולהמנות עם המחייבין כמו שביארנו
דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה דיני נפשות דנין ביום וגומרין
ביום דיני ממונות גומרין בזו ביום בין לזכות בין לחובה ודיני נפשות
גומרין בזו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה לפי כך אין דנין דיני נפשות
לא ערב שבת ולא ערב יום טוב שמא יתחייב ואי אפשר להקדו למחר
ואסור לענות את דיעו ולהניחו לאחר השבת אא אומרין אותו עד אחד בשבת
ומתחילין בדינו דיני ממונות אעפ"י שדנין אותן בכל יום מן
התורה שני ושפטו את העם בכל עת מדבריהם שלמדנו שאין דנין בערב
שבת אחד דיני נפשות ואחד דיני מלקיות ואחד דיני גליות כל הדרכים
האן שווה בהן אא שהמלקות בשלשה ואין אחד מהן בשור הנסקל חוץ
מדבר אחד שדינו בעשרים ושלשה המסית אין דינו שור
דיני נפשות מכמעין לו העדים ואינו צריך התראה כשאר הנהרגין ואם

תלמוד שהיה מנחה זמת כוונתו כחילו הוא מדמה במקומו
אחר יש לי ללמד זכות ונשתתק אומות קודם שילמד זכות ונשתתק אומות
קודם שילמד זכות ואמר מאיזה טעם מנחה הרי זה כמי שאינו שנים שא'
אמר טעם אחד אמרו משני מקראות אין נמנן לא באחד ונפי
השמועה לב שאין מתחילין בדיני נפשות מן הגדול שמא יסמכו השאר
על דעתו ולא יתאו עצמן כדי לחלוק עליו לא יאמר כל אחד דבר הנראה
לו בדעתו וכן אין פותחין בדיני נפשות לחובה אלא לזכות כיצד אומרים לזה
שהטאאם לא עשיתה דבר זה שהעידו בו עליך א תירא מדברייהם
אמר אחד מן התלמידים בדיני נפשות יש לי ללמד עליו חובה משתקין
אותו אמר יש לי ללמד עליו זכות מעלין אותו עמהן לסנהדרין אם יש בדב'
ירין ממש שומעין לו ואינו יורד משם לעולם ואם אין ממש בדבריו אינו
יורד משם כלהוים כולו אמרו הנידון עצמו יש לי ללמד על עצמי זכות
שמענין לו למניין והוא שיהיה בדבריו ממש בית דין שטעו בדיני
נפשות וחייבו את הפטור וגמרו דינו להריגה ונראה להם הטעם שיסתרו
בזאת דינו כדי לזכותו סותרין וחוזרין ודינין אותו אבל אם טעו ופטרו את
המאוייב הריגה אין סותרין את דינו ואין מחזירין אותו בדא
בשטעו בדבר שאין הצדוקין מורים כואכל אם טעו בדבר שהצדוקים
מורים בו מחזירין אותו לחובה כיצד אמרו הבא עלה ערוה שלא כדונה
פטור ופטרוהו מחזירין אותו וממיתין אותו אבל אם אמרו המערה שלא
כדונה פטור ופטרוהו אין מחזירין אותו וכן כל כיוצא בזה
פרק אחד עשר מהבין דיני ממונות לדיני נפשות

אמרו אין לנו מכירין אותנו או נמתק לנו או ששלו התרו בו הרי זה פסוק
אחד תלמיד בכמים נאחד עם המרץ צריך התראה שלא נתנה
התראה לא להבחין בין שוגג למזיד שמא שוגג היה ופיצד מתרין בו אם
לו פרוש או אלתעשה שזו עבירה היא והייב אתה עליה מיתת בית דין או
מלקות אם פירש פטור וכן אם שתק או הרפין בראשו פטור אפלו אמר יודע
אני פטור עד שיתיר עצמו למיתה ויאמר על מנת כן אני עשה ואחר כך
יהרג וצריך שיעבור ויעשה תכף להתראה בדרך כדי דיבור
אבל אחר כדי רבוב צריך התראה אחרת וכן שהתרה בו אחד מן העדים או
שהתרה בו אחד בפני עדים אפלו אשה או עבד אפלו שמע קול המתרה
ולא ראהו ואפילו התרה בעצמו הרי זה נהרג אמרו העדים
היתה לו התראה ומכירין אותו מאימין בית דין עליהן ופיצד מאימין
על עידי נפשות אומרין להם שמא תאמרו מאומר ומשמועה עד מפי עד
מפי אדם נאמן שמענו או שמא אין אתם יודעים שסופנו לדון אתכם
בדרישה וחקירה היו יודעין שלא כדיני ממונות דיני נפשות
דיני ממונות אדם נותן ממונו ומתכפר לו דיני נפשות דמו ודם זרועותיו
תלויין בו עד סוף העולם שהרי לקין נאמר קול דמי אחיך צועקים אליו
דמו ודם זרעותיו לפיכך נבדא אדם יחידי בעולם ללמד שכל
המאבד נפש אחת מעלים עליו כאילו אבד עולם מלא וכל המקיים
אחת מעלים עליו כאן קיים עולם מלא הרי כלבאי העולם בצורת אדם
הראשון הן נבדאין ואין בני אחר מהן דאמין לפע חבדון לפיכך כל אחד
ואחד יכול לומר בשבלי נבדא העולם שמא תאמרו מה לנו ולשדה
זו הלא כבר נאמר והוא עד לו ראה לו ידע וכו' או שמא תאמרו מה לנו
ולחוב בדמו שלזה והלא כבר נאמר ובאבוד רשעים רנה אם

ישא מכותי עליהם ויהיו חסדי עליהם ולמד עליהם חובה מהזדיקיותו
ישא חוב וימך חסד יסלי ללמד עליהם חוב מהזדיקיותו ואין טוענין
למסית ומושבין כדנין סהים וזקן ומי שאין לו בעם כדוי שלחיהמו עליו
שהאכזרות עליו ושומעין חתרעם אחר והכל רחמים היא בעולם שני
למען ישכיוי מחנהו אמו ונתקן דחמים דיני ממונותה טמאות
הטהרות מתחילין מן הגדול שבדיינים ושומעין את דבריו ודיני נפשות
מתחילין מן הצב ואין שומעין דברי הגדול אלא בהרונה דיני ממונות וכן
הטמאות והטהרות אב ובנו הרב ותלמידו מונע אותו בשנים ודיני נפשות
ומכות וקדוש החדש ועיבור השנה אב ובנו חוהרב ותלמידו מונע אותו
באחד זה שאנו מונעין האב עם הבן בין באחד בין בשנים כגון
שהיה אחד מהן במטה דין והשני היה מן התלמידים שאמר יש לי ללמד
זכות או חובה שומעין דבריו ונושאין ונותעין עמו ונמנין עמו ובשעתגמר
דין אין גומדין את דינו בקרובים שהדיינין הקרובים פסולין לדין כמו יבן
תלמיד שהיה חכם ומפיץ והיה מחוסר קבלה הרידבו מוסר לו
הקבלה שהוא צריך לה בדין זה והוא דן עמו בדיני נפשות הכל כשרים
לדין דיני ממונות אפלו גר והוא שתהיה אמו מישראל וגר דן את חבירו הגר
אעפ שאין אמו מישראל וכן הממזר והסומא באחת מעיניו כשר לדין
דיני ממונות אבל בדיני נפשות אין דנין אותן אלא בהנים לויים ישראלים
המשיאין לבנותיהם ולא יהיה אחד מהן סומא אפלו באחת כמו שביארנו
פרק שנים עשר כיצד דנין דיני נפשות כשיבואו
עדים לבית דין ואומרים ראינו זה אן פלוג
שעבר עברה פלוגית אומדין להם לזכור אתם אותו התריתם בו אם

יוצא להרג והיה זבח זבוח אין הורגין אותו עד שמזיג עליו מדם חטאתו
ואשמו ואם נגמר דינו ועדיין לא נשחט הזבח אין ממתניגין לו עד שיק'
וייבנו עליו קרבנו שאין מענין את הדין' **פרק שלשה עשר**
מי שנגמר דינו למיתה מוציאין אותו

מבית דין ואחד עומד על פתח בית דין והסודרין בידו והקוס רחוק ממנו
והכרוז יוצא לפניו פלוני יוצא להרג במיתה פלונית במקום פלוני בזמן פלו'
ופלוני ופלוני עדין מי שיודע לו זכות יבוא וילמד אמר אחד יש לי ללמד
עליו זכות זה מניף בסודרין וזה הרובב על הסוס רץ ומחזיר את הנידון
לבית דין אם נמצאו זכות פטרין אותו ואם לאו יחזור ויצא להריגה'

אמר הוא עצמו יש לי ללמד על עצמי זכות אעפ"י שאין ממש

בדבריו מחזירין אותו פעם ראשונה ושנייה שמא מפע הפחד נסתתמו
טענותיו וכשיחזור לבית דין תתישב דעתו ויאמר טעם החזירוהו ולא
נמצא ממש בדבריו מוציאין אותו פעם שלישית' אמר

בשלישית יש לי ללמד על עצמי זכות אם יש ממש בדבריו מחזירין
אותו אפלו כמה פעמים לפיכך מוסרין לו שני תלמידי חכ"מ ששומעין
דבריו בדרך אם יש בדבריו ממש מחזירין אותו ואם לאו אין מחזירין
אותו' אם לא נמצא לו זכות מוציאין אותו ועדיו הם שהורגין

אותו בכל מיתה שיתחייב בה ורוצה שלא הרגוהו עדין חייבין בית דין
להמיתו ביד כל אדם' רחוק ממקום ההריגה בעשר אמות חומעין
לו התודה שכן דרך כל המומתין מתודין וכל המתודה יש לו חלק בעולם

עמרו ברבריהם מכניסין את הגדול שבשערים ובודקין אותו בדישה
ובחקירה כמו שיתבאר בהלכות שו"ת נמצאת עדותו מכוונת מכניסין
את השני ובודקין אותו כראשון ואפלו היו העדים מאה כודקין כל אחד
ואחד בדישה ובחקירה נמצאו דברי כל העדים מכוונין בותחין
בזכות כמו שביארנו ואמרין לו אם לא חטאת אתירא מדבריהם ודניג
אותו אם מצאו לו זכות פטרין אותו ואם לא מצאו לו זכות אומרין אותו
עד למחר ובו ביום מזדווגין הסנהדיין זוגות זוגות לשיין דינו וממעטין
במאכל ואין שותין יין כל אותו היום ונושאים ונותנים בדבר כל הלילה
כל אחד ואחד עם זוג שלו או עם עצמו בביתו ולמחרת
משכימין לבית דין המזכה אומר אני הוא המזכה ומזכה אני במקומי
והמחייב אומר אני מחייב במקומי או חזרתי ואני מזכה ואם פעול בדבר
ולא ידעו מי הם שחייבו או זכו מטעם אחר שאינן נחשבים לא באחד כמו
שביארנו הרי סופרי הדיינים מזכירין אותן שהרי הן כותבין טעם שלכל
אחד ואחד ומתחילין בדין אם מצאו לו זכות פטרוהו ואם
הוצרכו להוסיף מוסיפין רבו המחייבין ונתחייב מוציאין אותו להרגו
מקום שהורגין בו בית דין יהיה חוץ לבית דין ורחוק מבית דין שנהוצא אל
המקללא מחוץ למחנה ויראה לו שיהיה רחוק כמו ששה מילין כמה
שהיה בין בית דינו שלמשה רב שחיה לפני אהל מועד ובין סוף מחנה
ושדא מי שנאמר דינו אין משהין אותו לא יהרג ביומו אפלו
היתה עברה אין ממתינין לה עד שתלך ומכין אותה כנגד בית ההרין
עד שימות הולך תחלה אבל אם ישבה על המשבר ממתינין לה עד
שתלך וכלאסה שמהרג מותר להנות בשערה מי שהיה

מי שנגמר דינו בבית דין שיהיו בחוצה לארץ וזרח לבית דין שבארץ
ישאל סותדין את דינו על כל פעם ואם היו אותו בית דין עצמן שנגמר
דינו בפניהם לזין סותדין את דינו ואעפ"י שגמרוהו בחוצה לארץ והם עתה
בארץ ישראל

פרק ארבעה עשר ארבע מיתות
נמסרו לבית דין סקילה

וחנק וסקילה ושרפה מפורשין הן בתורה ומי משה רבינו למדן שכלמיתה
האמורה בתורה סתם חנק וההורג את חברו מיתתו בסיף וכך אנשי עיר
הנדרחת מיתתן בסיף

כלמיתה מהן מצות עשה היא לבית דין
להרוג בה מי שנתחייב בה ואין רשות למלך להרוג באחת מהן אא בסיף בלבד

כל מחוייב מיתת בית דין שלא המיתו אותו בית דין בטלו מצות עשה ולא
עברו על מצות לא תעשה חוץ מן המכשף שאם לא המיתו אותו עבדו על
מצות לא תעשה שנ' מכשפה לא תחיה

סקילה חמורה מן השרפה
ושרפה חמורה מן הסיף והסיף חמור מן החנק וכלמי שנתחייב בשתי מיתות
נדרן בחמורה בין שעבד שתי עבירות זו אחר זו בין שעבר עבירה אחת שחייב

עליה שתי מיתות אפלו נגמר דינו לסקילה ואחר כך עבר על החמורה
ונגמר דינו נידון בחמורה ואחר האיש ואחר האשה דנין אותן בארבע

המיתות
כל חייבי מיתות שנתערכו זה בזה ידון כל אחד מרין
בקהל שבהן מי שנגמר דינו שנתערב עם שאר העם ולא נודע מיהוא מאן

אומי שלא נגמר דינו שנתערב במי שנגמר דינו ולא נודע מיהוא כולן
פפורין לפי שאין גומרין דינו שלאדם אא בפעו
מי שעמד

הבא אם אינו יודע להתבונן אומרין לו אמור תהיה מיתתי כפסה על כל
עונתי אפלו ידע בעצמו ששקר העידו עליו כד הוא מתודה
ואחר שמתודה משקיף אותו קורטו של לבונה בבוס שליין כדי שתפקד עתו
עליו וישתכר ואחר כך יהג במיתה שהוא חייב בד' זה הייז
והלבונה והאבן שיוסקלבה הנסקל והסיף שיהג בו הנהג והסודר שחונקין
בו הנהג והעץ שתולין עליו התלה והסודר שמניפין בו לפע הדוגי בית
דין והסוס שרץ עליו להצילו הכל באין משלצבור ומי שרצה להתנדב
יתנדב אין בית דין יוצאין אחר שנהג וכל בית דין שהרגו ^{לפ}
אסורין לאכול באותו היום הריזה בכלל לא תאכלו עלהדם ואין מכדין
הקרובים ענה הדוגי בית דין משום לא תאכלו עלהדם ודברים אלו אסורין
ואין בהן מלקות מי שנתחייב מיתה בחולו של מועד מעיינין
בדיני ואוכלין בית דין ושותין ואחר כך גומרין דינו סמוך לשקיעת
החמה והורגין אותו הדוגי בית דין אין מתאבלין עליהם ובאים קרוביהם
ושואלין את שלום הערים ואת שלום הדיינין להודיע שאין בלבם עליהם
כלום שדין אמת רבו ואעפ שאין נוהגין אבל הרי הן אונעין עליהן שאין
אנינה לא בלב מי שנגמר דינו וכרח ובה לבית דין אחר אין
סותרין את דינו לא כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו מעידים אנואת ^ל
כלוני שנגמר דינו בבית דינו שלטע ופלג ופלג עדין הרי זה יהג בדא
ברוצה אבל שאר הייבי מיתות עד שיבואו עדין הראשונים ויעידו שנימר
דינו ויהרגוהו בדם והוא שיעידו בבית דין שלעשרים ושלושה

בעזרה לא למלכי בית דוד וכשנתקלקלה השורה גלו ממקום למקום ולעשה
מקומות גלו וסופם לטבדיה ומשם לא עמד בית דין גדול עד עתה וקבלה
זיא שבטבריה עתידין לחזור תחלה ונמשם געתקין למקדש

ארבעים שנה קודם הרבן בות שני בעלו דיני נפשות מישראל אעפ"י שהיה ^{המקדש}
קיים מפני שגלו הסנהדרין ולא היו במקומן שם במקדש בזמן שדין דיני
נפשות בארץ ישראל דיני נפשות כן בחוצה לארץ והוא שיהיו הסנהדרין סגור
וכן בארץ כמו שביארנו שהסנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ

פרק חמשה עשר כיצד מצות הנסקלין רחוק מבית

הסקילה ארבע אמות מפשיטין את המחוץ

סקלה בגדין ומכסין ערותו מלפני ואין האשה נסקלת ערומה לא בחלק אחד
ובית הסקלה גבוה שתי קומות עולה לשם הוא ועדין וידין אסורות ואחד
מן הערים רוחפו על מתעו מאחוריו והוא נרפך ונופל על לבו לארץ אם
מת בה יצא שהרי נאמר סקוליסקלאו ירה ידה הנה השוה הנסקל שנפל האבן
עליו עם הנדחף שנפל הוא בעצמו על הארץ ואם לא מת מדחיפה

זו מגביהן העדים אבן שהיתה מונחת שם משא שני בע אדם והער השני
מנפה ידין ומשליך את האבן על לבו אם מת כה יצא ואם לאו רגימתו בכל
ישראל שני יד הערים תהיה בו במאני להג' ויד כל העם באחווה

עבד ע"ז אין סוקלין אותו לא על שער שעבד בו ואם היתה עיר שחברה
גוים סוקלין אותו על פתח בית דין ודבר זה קבלה מפי השמועה אשעריך
זה שער שעבד בו לא שנגמר דינו בו מצות הנשדפיין ר"ל

משקיפין אותו בזבל עד ארכובותיו ונותנין סודר קשה בתוך הרך וכוונת

על נפשו ולא יכלו בית דין לאסור אותו עד שימיתוהו במיתה שהוא חיוב
בה הורגין אותו עדין בכל מיתה שיכולין להמית אותו בהמאחר שנתקן
דינו ואין רשות לשאר העם להמית אותו תחלה לפיכך אם נקפעה יד
העדים פטור ואם היו העדים גרמין מתחלה יהרג ביד אחרים
בדאי בשאר מחוייבי מיתת בית דין חוץ מן הרוצח אבל הנה נפש שנגמר
דינו ודפין אחדיו בכל דבר וביד כל אדם עד שממיתין אותו כל
הרוגי בית דין אין קוצרין אותם בקבדות אבותיהם בכלל ישראל אא שתקבדות
מתקנין להם בית דין אחת לנמקלין ולנשדפיין ואחת לנהרגין ולנחנקין ודבר
זה הלכה מפי השמועה נתאכל הבשר היו מלקטיין את העצמות וקוצרין אותן
בקבדות אבותיהם ויש לקרוביהן לעשות להן חנון ותכבייין
עריכין בית דין להתישב בדיני נפשות ולהמתין ולא יאיצו וכל בית דין שהרגו
נפש בשבע שנים הריאו חבלטין ואעפ"כ אם אידע להן להרוג בכליום ויום
הורגין אבל אין דנין לעולם שנים ביום אחד אא דנין זה היום והשני למחר
היו שנהם בעבירה אחת ומיתה אחת כגון נאוף עם נואפת דנין
שנהן ביום אחד לפיכך אם היה הנאוף בועל בת כהן הואיל והוא בחנק והיא
בשריפה אין הורגין שניהן ביום אחד אין דנין דיני נפשות אא
בפני הבית והוא שיהיה בית דין הגדול שם בלשכה שבמקדש שנ' בזקן
ממרא לבלתי שמוע אהבהן או אהשופט מפי השמועה לג' שבזמן שיש בהן
מקריב על גבי המזבח יש דיני נפשות והוא שיהיה בית דין הגדול במקומו
בתחלה כשנגנה המקדש היו בית דין הגדול יושבין בלשכת
הגדת שהיתה בעזרת ישראל והמקום שהיו יושבין בו חול היה שאין ישיבה

עליה והמגרף והעובד עץ והנותן מזרעו למולך ובעל אוב ובעל ידעני
והמסית והמדיח והמכשף והמחלל את השבת ומקלל אביו ואמו ובן
סודר ומורה כל הנשרפין עשרה ואוהן בת כהן שזינת תחת
בעלה והבא על בתו ועלבת בתו ועלבת בנו ועלבת אשתו ועלבת בתה
ועלבת בנה ועל חמותו ועל אסחמותו ועל אסחמיו והוא שבא עליה בחיי
אשתו אבל לאחר מיתת אשתו הריהן בכרת בלבד ככלל העריות
הנהוגין שנים הרוצה והנדה והנחנקין ששה ואוהן הבא על אשת איש
והחובל באביו או באמו וגונב נפש מישראל וזקן ממרא ונביא השקר והמ'
יתבא בשם עץ נמצאו כל הרוגי בית דין ששה ושלושים

פרק שיעשה עשר כשם שאצוה להמית את המחויב

מיתה כך מצות עשה להלקות את המחויב

ויב מלקות שש והפילו השופט והכהן לפטו ואעפ שהמלקות בשלשה

במקום מיתה היא עומדת מעמין בזמן הזה בכל מקום מהתורה

בפע שלשה סמוכין אבל לא בפע הדיוטות וכל מלקיות שמלקין דייב

חוצה לארץ בכל מקום אינה אא מכת מדרות איז אדם לוקה אא

בעדים והתראה ופדקין העדים בדרישה וחקירה כדרך שעושיין בדיב

נפשות עבר על לאו שנתק לעשה והתרו בו ואמרו לו לא תעשה דבר זה ששם

תעשה ולא תקיים עשה שבו תלקה ועבד ולא קיים העשה הרי זה לוקה

שאעפ שהתראה בספק היא ששם יקיים יפטר התבאת ספק התראה היא

עבר עבירה שיש בה מלקות ומיתת בית דין כאחת כגון ששחט

אותו וזהו בנו לעץ אם התרו בו למיתה סוקלין אותו ואינו לוקה שהרי נתחייב

בדין גדול מזה ואם התרו בו למלקות בלבד לוקה אינו צריך

על צואריו ושני עדין זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שהוא פותח את
פיו ומתיכין את הבדיל אואת העופרת וכיוצא בהן וזרק לתוך פיו והיא יורדת
ושורפת את בני מעיו מצות הנהרגין מתעדין את למושך במקף ירך
שהמלכים עושים מצות הנחנקין משקייעין את המחוייב בזבל עד
ארכובותיו ונותנין סודר קשה לתוך הרך וכורכין על צווארו וזה מושך אצלו
נזה מושך אצלו עד שנפשו יוצאה מצות עשה לתלות את המגדף
ועובר ע"ג שג' כי קללת א"ה תלוי הדי מגדף אמור ובעובר ע"ג נאמ' את יני
הוא מגדף והאיש נתלה ואין האשה נתלית שג' כי יהיה באיש חטא וכו' וילנת
אותו כיצד מצות הנתלין אחר שקוקלין אותן משקייעין את
הקורה בארץ והעץ יועא ממנה ומקיפינן שתי ידין זו לזו ותליה אתו סמוך
לשקייעת החמה ומתירין אותו מיד ואם לן עוברין עליו בלא תעשה שנלא
תלין נבלתו על העץ ומצות עשה לקבור את כל הרוגי בית דין ביום ההרגה
שג' כי קבור תקברנו ביום ההוא ולא הרוגי בית דין בלבד אא כל
המליץ את מותו עמד עליו בלא תעשה הלינו לכבודו להביא לו ארון ותכר'
ויכין אינו עמד עליו אין תולין על אולם המחובר לקרקע אלא
על התלוש כרי שלא יהיה מחוסר קציצה שהעץ שנתלה עליו נקבר עמו
כדי שלא יהיה לו זכרון רע ויאמרו זה העץ שנתלה עליו פלוני וכן האבן
שנסקל בה והסייף שיהרג בו הנהרג והסודרין שחונקין בהן הכל נקברין
בתפוסת הנהרג אצל לא בקבר עצמו בצדו כל הנסקלין שבתורה
שמונה עשר נאזין הבא על האם ועל אשת האב ועל הכלה ועל נערה
מאורסה ועל הזכור והשוכב את הבהמה והאשה המביאה את הבהמה

עליה

ל' ע"ג

ומתכוון לגמור הפסוקים עם המלקות ואם לא גמר חוזר לתחלת המקרא
וקורא וחוזר עד שתגמור ההגדה והשני שבדיינין מצוה והשלישי אומר
והזן הכה תכה כל זמן שמכה על פניו הוא מכה מת תחת ידו פטור ואם
הוסיף רצועה אחת על האומד ומת הרי החזן גולה ואם לא מת הרי החזן
עבר על מצות לא תעשה שנלא יוסיף והוא הדין לכל מכה את
הבירו שהוא בלא תעשה ומה אם זה שנתנה תורה רשות להכותו צוה הכתוב
שלא להכותו יתר על רשעו קל וחומר לשאר כל אדם לפיכך כלהמכה
את הבירו אפלו הכה עבד הכייה שאין בה שווה פרוטה לוקה אבל אם יש
בה שווה פרוטה הואיל והוא חייב לשלם ממון אין אדם לוקה ומשלם כמו
שביארנו בכמה מקומות

פרק שבעה עשר

כפי כוחו

כמה מלקין את המחוייב מלקות

שני כדי רשעתו במספר וזה שני ארבעים שאין מוסיפין עלה ארבעים ^{אפלו}
היה חזק ובריא כשמשון אבל פוחתין לחלש שאם יכה חלש מכה רבה ^{ביראי}
הוא מת לפיכך אמרו חכמים שאפלו הכריא ביותר מפי' אותו תשע
ושלשים שאם נוסף לו אחת נמצא שלא הכו אלא ארבעים הראויות לו
כשאומדין את החוטא כמה הוא יכול לקבל אין אומדין אותו
אלא במכות הראויות להשתלש אמרוהו שהוא יכול לקבל עשרים אין
אומדין ילקה אחד ועשרים כדי שיהיו יכולין להשתלש אלא ילקה שמונה
עשר אמרוהו לקבל ארבעים ודין שהתחיל ללקות ראוהו חלש
ואמרו אינו יכול לקבל יתר על אן התשעה או השנים עשר שוט שלקה
הרי זה פטור אמרוהו לקבל שנים עשר ואחר שלקה ראוהו חזק ויכול

שני עדים למלקות או בשעת מעשה אבל האיסור עצמו בעד אחד יחזק
כיצד אמרו ש אחד חלב כליות האשה כלאי הכדם הם פירות או גרושה או
זונה היא אשה זוח אבל או בעל בעדים אחר שהותחה בו הרי זה לוקה אעפ"י
שעיקר האיסור בעד אחד כדא"ל בשלח הכחיש העד בעת שקבע
האיסור אבל אם אמר זה אינו חלב זו אינה גרושה ואכל או בעל אחר שהכחיש
אינו לוקה עד שיקבעו האיסור שני עדים שתקבעת שהעיד העד האחד
בקביעת האיסור ואחר שעבר והתדו בו נתן להכחיש העד אין שומעין לו
אא לוקה כיצד מלקין אותו כופת שתי ידיו לעמוד הלך והלך וחזן
הכנסת אוהז בגדין אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו עד שהוא מגלה
את לבו שאין מכהו על כסותו שנכתבו לא לכסותו והאבן נתונה מא'
חורין שהחזן המכה עומד עליה ורצועה שלעגל בידו כפולה לשני'
ושתים לארבעה ושת רצועות שלחמור עלתו ויורדות בה ורוחבה רצועה
טפה וארצה כדי שתהיה מגעת עד פי כדיוסן והיך שלרצועות שאוהז
בה ארצה טפה האיש המכה צדיך להיות יתר ברעה חסר ככה
ומגביה את הרצועות שלחמור עולות ויורדות בה ורוחבה הרצועה טפה
וארצה כדי שתהיה מגעת עד פי כדיוסן והיך שלרצועות שאוהז בה ארצה
טפה האיש בשתי ידיו ומכה בידו אחת בכל כוחו ומלקהו שלש
מלפניו על כף רגל ושני שלישיים מאחורין שלישי על כתף זו ושלישי
על כתף זו זה המוכה אינו לא עומד ולא יושב לא ממהלך ולא פילג
השופט והכהו לפניו שיהיה עינו שלשופט בו לא שיהיה מביט בדבר
אחר והכהו מכאן שאין מלקין שנים כאחד הגדול שבדיינין
קורא כלזמן שזה לוקה אם לא תשמר וכו' והפלא יוי את מכותך וכו'

מחוייבי ברת כנגד שלקו נפטרן מידי כרת' כהן גדול שחטא
לוקה בשלשה כשאר העם וחוזר לגדולתו אבל ראשי ישיבה שחטא
מלקין אותו בפע שלשה ואינו חוזר לשרתו גם אינו חוזר להיות כאחד

משאר הסנהדין שמעלין בקדש ולא מורידין' פרק

שמונה עשר או הן הלוקין כלה עובר עללא

תעשה שחייבין עליו כרת ואין בו מיתת בית דין

כגון אוכל חלב ודם וחמץ בפסח וכך כלה עובר עללא תעשה שחייבין
עליו מיתה בידי שמים כגון אוכל טבל וכהן טמא שאכל תרומה טהורה
וכן כל העובר על לאו שיש בו מעשה כגון אוכל בשד בחלב או לובש שעטנז
אבל לאו שאין בו מעשה כגון הולך רכיל ונוקם ונוטר ונושא שמעשוא
אינו לוקה' כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנש'

ובעוממיר ומקלל את חברו בשם וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת בית
דין כגון לא תנאף לא תעשה מלאכה ביום השבת אין לוקין עליו וכל לאו
שניתן לתשלומין כגון לא תגזל לא תגב אין לוקין עליו' וכל

לאו שניתן לעשה כגון לא תקח האם עלהבנים לא תכלה פאת שדך אין
לוקין עליו אא אם לא קיים עשה שבה וכל לאו שבכללות אין לוקין עליו שאר
הל לאוין שבתורה לוקין עליהן' איזה הוא לאו שבכללות זה

לאו אחד שכולל עניני הרבה כגון לא תאכלו עלהדם וכן אם נאמר לא
תעשה דבר פלוני ופלו ופלו הואיל ולא ייחד לאו לכל אחד ואחד מהן אין
לוקין על כל אחד ואחד אא אם כן חלק אותן בלאוין אחרים או נאמר מפ
השמונה שנחלקו' כיצד כגון זה שנאכלו מגנא ובשל

מבושל אינו לוקה על הנא והמבושל שתים אא אחד ובהדש הוא אומר

לקבל יתר הריזה פטור ואינו לוקה יתר על האומדן אמדוהו היזום
שילקה שנים עשר ולא חלקוהו עד למחר והדי הוא למחר יכול לקבל
שמונה עשר אינו לוקה אא שנים עשר אמדוהו שילקה למחר שנים עשר
ולא לוקה עד יום שלישי והדי הוא חזק ויכול לקבל שמונה עשר לוקה שמונה
עשר שהרי בשעת האומדן לא אמדוהו ללקות אא לאחר זמן וכך כל
כיוצא בזה מי שנתחייב מלקות הרבה בין על עבירות הרבה
בין על מעשה אחד שחייבין עליו מלקות הרבה אם אמדוהו אומדן
אחד לוקה ופטור ואם לאו לוקה ומתנפה וחוזר ולוקה כיוצא
נתחייב שתי מלקות אמדו יכול הוא לקבל חמשה וארבעים כיון שלקה
חמשה וארבעים נפטור אבל אם אמדוהו למלקות אחת והכונה שלשה
או תשעה או שלשים רמו האומדן הריזה מתנפה וחוזרין ואומדין אותו
למלקות שנייה עד שינקה לכל מלקות שחייב בהן מי
שאמדוהו וכשהתחיל ללקות נתקלקל מכוח ההכאה בין כראיבין כמי
רגלים אין מבין אותו יתר שנ' ונקלה אחיד לעיניך כיון שנקלה נפטור אבל
אם נתקלקל מן הפחד מקודם הכייה אפלו נתקלקל משיצא מבית דין
ללקות ואפלו מבערב הדי זה לוקה כל האומדן שאמדוהו אמדוהו
לשתי מלקות ולקה ונתקלקל בין בראשונה בין בשנייה פטור נפקה
רצועה בשנייה פטורין אותו נפקה בראשונה נפטור מלקות ראשונה
ולוקה האומדן השני כפתוהו על העמוד ללקות וכדת את המתנים
וכרח פטור ואין מחזירין אותו כל מי שחטא ולוקה חוזר
לכשרותו שנ' ונקלה אחיד לעיניך כיון שלקה הדי הוא אחיד אף כל

עמלקי בהודיית פיהן הוראת שעה היתה אודין מלכות היה
אבל הסנהדרין אין ממיתין ולא מלקין המורה בעבירה שמא נטרף
רעתו בדבר זה שמא מן העמלים מרי נפש המחכים למות שהן תמיד
תוקעין החרבות בבטנם ומשליכין עצמן מעל הגנות כך זה יבוא ואמר
דבר שלא עשה כדו שיהרג וכללו של דבר גזרת מלך היא

פרק תשעה עשר כל לא תעשה שיש בו טת

אין בומיתת בותרין שלוקין עליהן אחד ועשרים הם ואוהן א' תבא על אחותו ב' ועל אחת
אביו ג' ועל אחות אמו ד' ועל אחות אשתו ה' ועל אשת
אחיו ו' ועל אשת אחי אביו ז' ועל הנדה ח' והאוכל
חלב ט' והאוכל דם י' והאוכל חמץ בפסח יא' והאוכל
ביום הכפורים יב' והעושה מלאכה ביום הכפורים יג' והאוכל
נותר יד' והאוכל פזל טו' והטמא שאכל בשר הקדש יו'
והטמא שנכנס לעזרה יז' והשוחט קדשים בחוץ יח' והמעלה
קדשים בחוץ יט' והמפטם את השמן כ' והסך בשמן המשחה
כא' והמפטם את השמן הקטורת כל מהווייבי מיתה בידי
שמים שהן בלא תעשה ויש בהן מעשה שלוקין עליהן שמונה עשר
ואוהן א' זר שאכל תרומה גדולה בין טמאה בין טהורה ב'
וזר שאכל תרומת מעשר ג' וזר שאכל בכורים אחר שנכנסו
לירושלים ד' וזר שאכל חלה ה' והאוכל טבל שלא הורם ממנו
תרומה גדולה ותרומת מעשר ו' והאוכל מעיסה שלא הורמה
חלתה ז' וכהן טמא שאכל תרומה טהורה ח' וכהן שנכנס

ולחם וקלי ופרמל לא תאכלו והייב על שלשתך שלש מלקיות מפי השמועה
לם שזה לחלק' הרי נאמר לא מצא בך מעביר בנו ובתו באש
קסם קסם מעונן ומנחש ומכ אעפ שכלל כל הענין האו בלאו אחד הרי
חלק אותן בלאוין אחרים ואם לא תנחשו ולא תעוננו מלמד שכל אחד
מהן בלאו בפע עצמו וכן כל כיוצא בזה' מי שלקה בבית דין על
איסור כרת ולקה פעם שנייה על אותו כרת עיצמו כגון שאכל חלב ולקה
עליו ואכל חלב פעם שנייה ולקה עליו אם אכל פעם שלישית אין מלקין
אותו אא מכניסין אותו לכיפה והוא מקום צד כפי קומתו ואינו יכול לשכב
בו ונותנין לו לחם צד ומים לחץ עד שיצרו מעו ויחלה ואחר כך מאנינין
אותו שעורים עד שפריסו ונבקעת' מי שעבר על איסור כרת
או מיתת בית דין והתרו בו והרכין בראשו או שתק ולא קבל עליו התראה
אין הורגין אותו במו שביארנו ואין מלקין אותו חזר ועשה כן והתרו בו
והרכין בראשו או שתק כך אין ממיתין אותו ואין מלקין אותו
חזר פעם שלישית ועבר והתרו בו אעפ שהרכין בראשו או שתק כוננין
אותו לכיפה עד שימות וכל אא שלא קיבלו עליהם ההתראה מכין אותן
מכת מרדות הואיל וחטאו מכל מקום אפלו על איסור שלדבי סופ מכין
מכת מרדות' הגונב כלי שרת מן המקדש והמקלל בקוסם
והבועל ארמיות אין בית דין נזקקין להם אא הקצאין פוגעין בהן וכל ההורג
זכה' וכן בהן ששמש בטומאה לא היו אחיו הכהנים מביאין אותו לבית דין
אא פרחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ומוציאין את מוחו בגזרין
גזרת הכתוב הוא שאין ממיתין בית דין ולא מלקין את האדם
ב הורדיית פיו אא על פישני עדים וזה שהרג יהושע עכץ ודוד לגר

על מזבח הזהב כֶּזֶךְ כֹּהֵן שֶׁנֶכְנַס לְהִיכָל שֶׁלֹּא בִשְׁעַת הַעֲבוּדָה
כֹּהֵן בְּעַל מוֹס שֶׁנֶכְנַס לְשֵׁם כֶּזֶךְ שְׁתּוּי שֶׁנֶכְנַס לְשֵׁם לֹא בְּעַל
מוֹס שֶׁשָּׁמַשׁ לֹא עַל שֶׁשָּׁמַשׁ לֵב כֹּהֵן שֶׁעַבַד בְּעַבְדוֹת הַלְוִיִּים
לֵב כֹּהֵן שֶׁנֶכְנַס לְמַקְדָּשׁ פְּדוּעַ רֹאשׁ לֵד כֹּהֵן שֶׁנֶכְנַס לְמַקְדָּשׁ
קְדוּעַ בְּגָדִים לֵה הַמַּקְדִּישׁ בְּעַלֵי מוֹמִין לוֹ הַשּׁוֹחֲטִין לֵב הַזּוֹק
דְּמִיהֶם לֵה הַמַּקְטִיר אֲמוּדֵיהֶם לֵט הַמַּקְרִיב קִרְבָּנוֹת גּוֹיִם
בְּעַלֵי מוֹמִין מִן הַמַּעֲיֵל מוֹס בְּקִדְשִׁים בְּזִמָּן הַמַּקְדָּשׁ מֵא
הַעֲבוֹד בְּקִדְשִׁים מִבְּ הַגּוֹזְזֵי אוֹתָן מֵהַ הַמַּקְטִיר שְׁאוֹר אוֹדֵשׁ
מִדְּ הַעֲוֹשֶׂה שִׁירֵי מִנְחֹת חֶמֶץ מֵהַ הַמַּקְרִיב כֹּלֵל מֵלֶחֶם מִן
הַמַּקְרִיב אֲתֵנָּה אוֹ מֵחִיר מִן הַנּוֹתֵן שֶׁמֶן עַל מִנְחַת חוֹטָא מִן
הַנּוֹתֵן עֲלֶיהָ לְכוֹנֶה מִן הַנּוֹתֵן שֶׁמֶן בְּקִרְבֵּן הַשּׁוֹפָה בְּ הַנּוֹתֵן עַלֵי
לְכוֹנֶה נֶה הַמַּבְדִּיל בְּחֵטְאֵת הָעוֹף נֶבֶד הַמִּימַר בְּקִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ
נֶה הָאוֹכֵל בֶּשֶׂר קִדְשׁ שֶׁנֶּטְמָא נֶה הָאוֹכֵל מִפְּסוּלֵי הַמּוֹקְדָּשִׁין נֶה
כֹּהֵן שֶׁאֵכֵל בֶּשֶׂר קִדְשׁ הַקִּדְשִׁים חוּץ לְעִזָּה נֶה זֶר שֶׁאֵכֵל בֶּשֶׂר קִדְשֵׁי
קִדְשִׁים אַחַר מִתֵּן דְּמִים נֶה זֶר שֶׁאֵכֵל בֶּשֶׂר בְּכוֹר נֶה כֹּהֵן שֶׁנֶּשְׂאָת
לְזֶר שֶׁאֵכֵל חֵזֶה וְשׁוֹק אֶפְיָלוֹ לְאַחַר מִיתַת בַּעֲלָה נֶה חֲלָלָה שֶׁאֵכֵלָה
תְּרוּמָה סֵ הָאוֹכֵל קִדְשִׁים קָלִים קוֹדֵם זְרִיקַת דְּמִים סֵא הָאוֹכֵל
קִדְשֵׁי קִדְשִׁים חוּץ לְיְרוּשָׁלַיִם סֵב הָאוֹכֵל בְּכוֹר חוּץ לְיְרוּשָׁלַיִם
סֵג הָאוֹכֵל מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי אַחַר שֶׁרָאָה בְּנֵי הַבַּיִת חוּץ לְיְרוּשָׁלַיִם סֵד
כֹּהֵן שֶׁאֵכֵל בְּכוֹרִים מִשְׁנֵבְנָמוֹ לְיְרוּשָׁלַיִם קוֹדֵם הַנְּחָה בְּעִזָּה סֵה
כֹּהֵן שֶׁאֵכֵל בְּכוֹרִים חוּץ לְיְרוּשָׁלַיִם אַחַר שֶׁנֶּחְמוּ לְעִזָּה סֵו הָאוֹכֵל
בְּיְרוּשָׁלַם מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי שֶׁנֶּטְמָא קוֹדֵם שִׁטָּה סֵז טַמָא שֶׁאֵכֵל

לקודש הקדשים שלא לעבודה כו' וכהן שיצא מן המקדש
בשעת עבודה ו' ולוי שעבד בעבודת כהנים לא וזר ששמש
במקדש עב' ומחוסר בגדים הרי הוא כזר ולוקה אם עבד יג'
וכהן טמא ששמש יד' ושתוי ששמש טו' טבולות ששמש
יז' מחוסר כפורים ששמש יח' פדוע ראש ששמש יח'
קדוע בגדים ששמש' אבל המשמש בלא קדוש ידיו ורגליו
אעפ"י שהוא חייב מיתה אינו לוקה מפני שהיא מצות עשה וכן נבוא
שכבש נבואתו או שעבד על דבריו עצמו והעובר על דברי נבוא אעפ"י
ששליטתו במיתה אין לוקין שהן באין מכלל עשה והרי הוא כעשה
שנאין תשמעו ואלו הבא מכלל עשה הרי הוא כעשה ואין לוקין עליו
כל לא תעשה שבתורה שאין בהן כרת ולא מיתת בית דין
שלוקין עליהן מאה שמונה וששים וארבע' א' העושה צלם כו'
העושה צורה לנואי ג' הפונה א האילים בחדר מן המעשים י'
המקום מצבה ה' הנוטע אילן במקדש ו' הנותן אבק משכית
ז' הנודר בשם עז' ח' הנשבע בשמה טו' הנהנה כו'
הבונה עיר הנדחת יא' הנהנה מעיר הנדחת יב' העושה כחוקות
הגוים יג' הקוסם יד' המעונן טו' המנחש יז' החובר יח'
הדורש אהמתים יח' המוחק שם וכיוצא בו כגון הורס אבן מן
המזבח או שוקק עץ מן המקדש יט' והמנכה את המזבח כ'
העולה עליו במעלות לא הנכנס לעזרה כבגדים טמאים כב'
זב וכיוצא בו שנכנס להר הבית כג' המסיר כרי הארון כד'
המזיח חשן מעל האפור כה' הקורע פי המעיל כו' המקריב

צרעת או שפון קו העובר בנחל שנערמה בו העגלה קז
הזורע ארץ ישראל בשביעית קח הזומר את האילן בשביעית
קט הקוצר ספוח בלא שנוי קי הבוצר בלא שנוי קיא
הזורע בשנת היובל קיב הקוצר בה בלא שנוי קיג הבוצר
בה בלא שנוי קיד המבלה פאת שדה ולא נתנה לעני קיז
המלקט לקט ולא נתנו לעני קיז המעולל כרמו ולא נתנו לעני
קיז המלקט פרט כרמו ולא נתנו לעני קיח הלוקח עומר
השכחה ולא נתנו לעני קיט הלוקח אם על הבנים ולא שלח את
האם קכ הזורע כלאים בארץ בזרעים קכא הזורע כלאי
הכרם בארץ קכב המרביב אילנות כלאים בכל מקום קכג
המרביע בהמה כלאים בכל מקום קכד המנהיג בכלאים בכל
מקום קכה החוסם בהמה בעת מלאכה בכל מקום קכו
השוחט אתו ואת בנו בכל מקום קכז הממשכן חבירו בידו ולא
החזיר העבוט קכח החובל אמנה ולא החזיר המשכן קכט
החובל כלים שעושיין בהן אוכל נפש ולא החזיר קל עד זומם
שאינו בן תשלומין קלא המכה חבירו הכייה שאין בה שנה מנועה
קלב בן סורר ומורה בעדות ראשונה קלג המוציא שם
רע שנמצא רבו שקר קלד המקלל חבירו בשם קלה
הנשבע לשוא קלו הנשבע לשקר קליז המחלל נדרו קלח
היוצא חוץ לתחום בשבת קלט הנגשה מלאכה ביום טוב
קמ המקוק פאת ראש קמא המקוק פאת זקן קמב

מעשר שני הטהר ביושלים כה האוכל מעשר שני באענות וכן
 כל הקדשים סט עול שאכל בשר קדש או תרומות ע האוכל
 ממנחת כהן וכן מכל דבר שהוא כליל לאשים עא האוכל מבשר
 חטאות הנשרפות וכן מכל הטעון שרפה עב השוחט פסח על
 החמץ עג השובר בועצם בין כראשון בין בשני עד המוציא
 מבשרו חוץ לחבתו עה האוכל מבשרו חוץ לחבתו עו
 האוכל מבשרו נא או מבושל עז הנהנה מן ההקדש במזיר עח
 האוכל טבל שעדיין לא הפרש ממנו מעשר אפלו מעשר עני אפלו
 שהורמו תרומותיו עט האוכל מבשר נפש חיה שנגמר דינה
 לקילה אעפ"י שנשחטה פ האוכל בהמה טמאה פא האוכל
 עוף טמא פב האוכל דג טמא פג האוכל שרץ העוף פד
 האוכל שרץ הארץ פה האוכל שרץ המים פו האוכל רמש
 האדמה אעפ"י שאינו רבה פז האוכל תולעים שבמדות אחר
 שפירשו פח האוכל נבלה פט האוכל מדפה צ האוכל
 אבן מן החי צא האוכל גיד הנשה צב האוכל בשר בחלב
 צד האוכל מתכואה חדשה קודם הבאת השומר צה
 האוכל עולה צו האוכל כבאי הכרם צז האוכל תערוכת
 חמץ בפסח צח האוכל חמץ אחר חצות צט המקיים
 חמץ בפסח בדשותו כגון שחיימן עיסתו ק השותה יין נסך
 קא נזיר שאכל מגפן היין קב נזיר שגילה קג
 נזיר שנטמא למת קד המגלה את הנתק קה החותך סימני

בשל
 ובה לב

שהבדלו אין בית דין הורגין בעצת זו ועל זה וכיוצא בו נאמר ונקי
וצדיק אהרג' וכן אם העידו עליו שנים שעבד ע"ג זה ראהו
שעבד את החמה והתרה בו וזה שנאהו שעבד את הלכנה והתרה
בו אין מצטרפין שנוכחין צדיק אהרג הואיל ויש שם צד לנקורתו
ולהיותו צדיק אהרגו' כל מי שעשה דבר שחייבין עליו
מיתת בית דין באונס אין בית דין ממיתין אותו ואפלו היה מצווד
שיהרג ואיעבור אעפ"י שחלל את השם הואיל והוא אנוס אינו נהרג שם
ולפעל לא תעש דבר זו אזהרה לבית דין שלא יעשו האנוס'
איש שאנקוהו עד שבא על העקה הייב מיתת בית דין שאין ^{משו}
לא לרעת אבל האשה שנבעלה באונס אמלחא מרה אחר שנאמר
הניחו לו הרי זו פטורה מסב שיצרה נתקבר עליה' אסונות
דין לחוס על ההורג שלא יאמרו כבר נהרג זה ומה תעלה יש בהריגת
האחר ונמצאו מתגשפין בהריגתו שנו ולא תחוס עיניך ובער דם הטני
וכו' וכן אסור לבית דין לחוס על מי שנתחייב קנס שלא יאמרו
עני הוא זה ושלא בכוונה עשה לא מגבין ממנו כל שיש לו בלא
הנינה שנו ולא תחוס עיניך' וכן בדיני ממונות אין מדחמין
על הדל שלא תאמר עני הוא זה ובעל דינו עשיר הואיל ואני ^{העשיר}
חייבין לפגנסו אשכנו בדין ונמצא מתפדנס בכבוד על זה הזלילה
תודה ודל לא תהדר בדינו ונאמר לא תשא פני דל' אסור
להדר פני גדול בדין כיצד הרי שבאו לפתך שנים לדין אחד חכם
גדול ואחד הדינו לא תקדים לשחול בעלומו של גדול ולא

השורט עלמת קמג הקורח תאשו עלמת קמד הכותב
כתובת קעקע קמה הלובש שעננה קמו הקורץ אילנ
מאכל דרך השחתה קמז איש שלבש מלבושי אשה קמח
אשה שלבשה מלבושי איש קמט כהן שנעמא למת קנ
כהן שקדש זונה ובעלה קנא או שקדש גרושה ובעלה קנב
או שקדש חללה ובעלה קנג וכהן גדול שבעל אמונה מעל שלא
קדשה קנד המחזיר גרושתו אחר שנתקדשה קנה הנושא
זקוקה ליבם קנו הבה על הקדשה קנז ממזר שנשא בת ישראל
ובעל קנח פצוע דכא שנשא בת ישראל ובעל קנז המסרס
איש וכן שאר זכרי בהמה חיה ועוף קס אונס שגרש אנוסתו נש
החזירה קסא מוציא שם רע שגירש אשתו ולח החזירה קסב
הקורבא העריות בדרך מדרכי הזנות מעל שלא גלה ערוה וזה הוא
השוד על העריות קסג המתחתן בגוים קסד גר עמוני שנשא
בתישראל ובעל קסה גר מואבי שנשא בת ישראל ובעל קסו
מלך שהרבה נשים קסז מלך שהרבה סופים קסח מלך
שהרבה כסף וזהב קסח כל הלוקים מאתים ושבעה סימן
להם ילקו ימים

פרק עשרים איז בית

דין עשין באומדן הדעת
לא עלפי עדים
בראייה ברורה אפלו ראוהו העדים דורך אחר חבירו להגו והתרו
בו זה עליו עיניהם או שנכנס אחריו לחרבה ומצאוהו הרוג
ומכרפו והסיף מנטקדם בית ההורג הואיל ולא האוהו בעת

הרוגיה דה שהגיע להוראה ואינו מורה והוא שיהיה הדור
צריך לו אבל אם ידע שיש שם ראוי להוראה ומנע עצמו מן ההור
אה הרי זה משובח וכל המונע עצמו מן הדין מונע ממנו איבה
וגזל ושבוטת שוא והגם לבו בהוראה שופה רשע וגם רוח ותלמוד
איורה הלכה בפע רבו אאם כן היה רחוק ממנו שלש פוסקות
כנגד מהנה ישראל את אמר שכלאן הדברים בדין שיש

בו הוצאת ממון הרבה מזה ונתינתו לזה לעולם יהי דין אף מנה
ודין פרובה אחת שנוין בעיניך לכל דבר ואין הדינין יושבין לדין
לפחות משווה פרובה ואם הוזקקו לשווה פרובה גומלין את ריבו
אפלו לפחות משווה פרובה כל המטה משפט אחד מישראל

עובר בלאו אחד שנ לא תעשו עולבנות ואם היה גר עובר בשנ
לאוין שנ לא תגה משפט גר ואם יתום הוא עובר בשלשה לאוין
שנ משפט גר יתום

פרק אחד ועשרים

בצדק

מצות עשה לשפטו השופט

שנ בצדק תשפט עם איזה הוא צדק המשפט זה השוית שני בעל

דינין בכל דבר לא יהיה אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר

דבר דין לא יסביר פעם לאחד וידבר לו רכות וירע פעם לאחד וידבר

לו קשות שני בעל דינין שהיה אחד מהם מלובש

תכביר לו פנים ולא תכבדנו שלא יסתמו טענותיו שלאחר לא אינו
נפנה לאחד מהם עד שיגמר הדין שנלא תהדר פע גדול
אמר חכמים א תאמר עשיר הוא זה בן גדולים הוא זה האך אביינו
ואראה בבשתו לכך נאמר לא תהדר פע גדול טאו לפעך
שנים לדין אחד כשר ואחד רשע א תאמר הואיל ורשע הוא זך
וחזקת זה שאינו משנה בדבורו אפה הדין על הרשע על זה נאמר
לא תנה משפעה בדיבור אע"פ שהוא אבין צוות לא תנה דינו
לא תעשו עול במשפט זה המעוות את הדין ומזכה את
החייב ומחייב את הזכאי וכך המענה את הדין ומאריך בדברים
הברורים כדי לצער אחד מבעלי הדין הרי זה בכלל מעט
הגם לבו בהוראה וקופץ וחותר הדין קודם שיחקרוהו בינו
לבין עצמו עד שיהיה ברור לו כשממש הרי זה שוטה ורשע וגם
רוח כך צוה חכמים היו מתונין בדין וכך איוב אומר ריב לא ידעתי
אחקרהו כל דיין שבא לפעול אהתחיל לדמותו לדין פסוק
שכבר ידע אמתו ויש עמו במדינה גדול ממנו בחסמה ואינו
הולך ונמלך בו הרי זה בכלל הרשעים שלבם גס בהוראה ואמר
חכמים רעה על רעה תבוא לו שכלאו הדברים וכיוצא בהן אגסות
הרוח הם המביאה לדין עוות הדין כיוצאים חללים
תפלה זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה ועצומים כל

ה שומע מאחד עובר בלא תענה שנ לא תשא שמע שוא ובכלל לאו
זה אזהרה למקבל לשון הרע ומספר לשון הרע עומעוד עדות שקר
וכן בעל דין מזהיר שלא ישמיע דבריו לדייני קודם שיבוא
הב"ד וגם על זה וכינצא בו נאמר מדבר שקר תרחק לא יהיה
הדיין שומע מפי התורגמן אלא אם כן היה מבד לשון בעלי דיני ושומע
טענותיהן ואינו מהיר בלשונם כדי להשיב להן יעמיד תורגמן להודיע
אותם פסק הדין ומאיזה טעם חייב זה וזיכה זה צדק הדיין
לשמוע טענות בעלי דיני ולשנות טענותיהן ויאמר המלך זאת
אומרת זה בניהוי ובקד המת ומצדק את הדין בלבן ואחר כך יחתכיהו
מניין לדיין שלא יעשה מליץ לדבריו תל מדבר שקר תרחק
אלא יאמר מה שגראה לו וישתק ולא ילמד אחר מבעלי דיני טענה
כלל אפילו הביא בעל דין עד אחד לא יאמר לו איך מקבלין עד אחד
אלא יאמר לנטען הרי זה העיד עליך ולואי שיוודה ויאמר אמת עד שיטען
הוא ויאמר עד אחד הוא ואינו נאמן עליו וכך כל כיוצא בזה
ראה הדיין זכות לאחד מהן ובעל דין מבקש לחומרה ואינו יודע לחבר
הדברים או שראה אותו מצטער להציל עצמו בטענת אמת ומפני
החמה והכעס בתלמה מאמנו או נשתבש מפני הסבלות הריזה מעט
לסעוד מעט ולהציע תחלת הדבר משום פתח פיה לשם וצריך להתעשב
בדבר זה הרבה שלא יהיה בעורכי הדיינין
ועשירים שנים שבאו לפעך פדין

פרק שנים

בגדים יקרים והשני בגדים בזויים אומרין לממוכד או הלבישה
כמותך עד שתרוץ עמו או לבוש כמותו עד שתהיו שווין ואחר
כך תעמד בדין לא יהיה אחד יושב ואחד עומד אלא
שניהם עומדים ואם רצו בית דין להושיב את שניהן מושיבין ולא ישב
אחד למעלה ואחר למטה אלא כצד זה בדא בשעת משא
ומתן בדין אבל בשעת גמר דין הכל בעמידה שני ועמד העם עלמשה
ואיזה הוא גמר דין איש פלוני אתה חייב איש פלוני אתה זכאי בדא
בעלי דינין אבליה עדים לעולם בעמידה שני ועמדו שני האנשים
תלמוד חכמים עם הארץ שבאו לדין מושיבין את החכם ואם
לעם הארץ שבאם לא ישב איך מקפידין על כך ולא יקדים התלמוד
כשיבוא לדין וישב לפע רבן שרצה לדון לפעו ואם היה קבוע לזמן
לקרות ובה בזמנו מותר כבר נהגו פלטי דיני ישראל
מאחר התלמוד בעל הישיבות שמושיבין בעלי דינין ומושיבין
העדים כדי לסלק המחלוקת שאין בנו כוח להעמיד משפטי הדת
על תלם היו לפע הדיינין בעל דין הובה מקדימין את דין
היתום לדין האמנה שני שפטו יתום ריבוא אמנה ודין האמנה קודם
לדין תלמוד חכמים ודין תלמוד חכמים קודם לדין עם הארץ ודין
האשה קודם לדין האיש שבושת האשה מרובה אמור
לדין לשמוע דברי אחד מבעלי דינין קודם שיבוא חביו או
שלא בפני חביו אמרו דבר אחד אמור של שמוע בין אחיכם וכל

איש פלוני אתה חייב איש פלוני אתה זכאי אינו רשאי לעשות פשרה
בינוהן לא יקוב הדין את הדר' אע"פ שדצו בעלי הדין
בפשרה בבית דין יש להן לחזור ולתמוע הדין עד שיקנו מיד שניהם
יפה כח פשרה מכוח הדין שעשני הדיוטות שדנו אין דיניהם דין ויוש
לבפני דין לחזור בהם ואם רצו עשו פשרה וקנו מיד אין אינן יכולין
לחזור בהן' אסור לאחד מן הדיינים כשיצא מבית דין לומר
אני הוא המסכה או המחייב וחברי חולקין עלי ומה אעשה והם רבו
עלי ואם אמר הרי הוא בכלל הולך רכיל מגלה סוד ומעשה בתלמוד
אחד שהוציא רבדים שעה מרוך בבית המדרש לאחר שתים ועשרים
שנה והוציאוהו בית דין מן המדרש והבריזו עליו זה מגלה סוד
שא אחד מכעלי דינין לכתוב לו פסק דין כותבין לו יוכך
בא פלוני לבית דין של פלוני עם סלוני בעל דינו שטענו בכך ויצא
זכאי או חייב ונתען לו ואין מזכירין שם המזכין ולפי שם המחייבין
אא בות דינו של פלוני מרבניהם נזכה פלוני' כך היה
מנהגן של אנשי ירושלים מבניסין בעלי דינין ושומעין דבריהם
ופענותיהן ומבניסין העדים ושומעין דבריהם ומוציאין כל אחד לחון
ונושאין הדיינים ונותנין ביניהן בדבר וגומרי' את הדבר ואחד כך
מבניסין בעלי דינין וגרול שבדיינים אומר איש פלוני אתה זכאי
איש פלוני אתה חייב כדי שלא ידע אחד מבפני דינין איזה דיין
הוא שזכה אותו ולא איזה דיין הוא שחייבו' דיין

אחד רך ואחר קשה עד שלא שמע את דבריהם או משתמע את
דבריהם ואין אתה יודע להיכנן הדין נוטה אתה רשאי לומר להם איני
נזקק לכם שמא יתתייב החזק וכמצא רודף אחר הדין אבל
משתשמע את דבריהם ותדע להיכנן הדין נוטה אי אתה רשאי לומר
איני נזקק לכם שנ לא תגורו מפני איש שלא תאמר איש פלוני רשע
הוא שמא יהרג את בני שמא ירליק את גדישי שמא יקצוץ צייעותי
ואם היה ממונה לדבים חייב להזקק להם וכן תלמיד שהיה
יושב לפני רבו וראה זכות לעני וחובה לעשיר אם שתק הרי זה עובר
משום לא תגורו מפני איש ועל מדבר שקר תרחק ומניין לדין
שלא יושיב תלמיד בור לפניו תל מדבר שקר תרחק ומניין לתלמיד
שדואה את רבו שטעה בדין שלא יאמר אמתין לו עד שיגמור הדין
ואסתננו ואבננו משלי כדו שיקרא הדין על שמי תל מדבר שקר
תרחק מצוה לומר לבעל דינין בתחלה בדין אתם
רוצים או בפשרה אם רצו בפשרה עושיין בינהן פשרה וכל בית דין
שעושה פשרה תמיד הרי זה משוכח ועליו נאמר משפט שלום
שפטו בשעריכם איזה הוא משפט שיש עמו שלום הוי אומר
זו בצוה וכן בדוד הוא אומר ויהי דוד עושה משפט
וצדקה איזה הוא משפט שיש עמו צדקה הוי אומר זה בצוה והיא
הפשרה בדא קודם גמר דין אעפ"י ששמע דבריהם וידע
להיכנן הדין נוטה מצוה לבצוע אבל אחר שגמר הדין ואמר

שלא בזמנו כפסל לו לדין כל דיין ששוא שאלה פסול לדון לשה

שהשאלו בדא בשלא היה לדיין להשאל אבל היה לו להשאל כשר

שהרי גם זה שוא ממנו כל דיין שנעל שכרו לדון דינו בעלים

והוא שלא יהיה שכר הניכר אבל אם היה עוסק במלאכתו ובאו לפניו שני

לדין ואמר להם תנו לי מי שיעשה תחתי עד שאדון לכם או תנו לי שכר

בטלתי הרי זה מותר והוא שיהיה הדבר ניכר שהוא שכר הבטלה בלבד

בלא יותר ויעול משניהם בשווה זה בפני זה כגון זה מותר

אסור לדיין לדון למי שהוא חוהבן אעפ שאינו שושבניו ולא רעו אשר

כפשו ולא למי ששונאיהו אעפ שאינו אויב לו ולא מבקש רעה ללא

צדק שיהיו שני בעלי דינין שווין בעיני הדיין ובלבן ואם לא היה מכיר

את אחד מהן ולא מעשין אף לך דין צדק כמוהו וכל שע תלמידי חכמים

ששונאין זה את זה אסורין לישיב בדין זה עם זה שדבר זה גורם ליציאת

המשפט מעוקל מפני השנאה שביניהן רעת כל אחד מהן נוטה לפתור

דברי חברו לעולם יראה הדיין עצמו כאו חרב מונחת לו על

צוהרו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו וידע את מה הוא דן ולפע מיהוא דן

ומי שתיר להפוע ממנו אם נטה מקו האמת שגאים נצב בעדת א ואומר

דעו מה אתם עושין בלא לאדם תשפטו כי אני לוי כל דיין

שאינו דין אמת לאמתו גורם לשכינה שתסתלק מישדא וכל דיין שנוטל

ממון מזה ונותנו לשה שלא בדין הקבה גובה מגאנו בפשות שני וקבע את

קובעיהם נפש וכל דיין שדן דין אמת לאמתו אפלו שעה

אחת כאילו תיקן את כל העולם כולו וגורם לשכינה שתשרה בישדא

שהוא יודע בחבירו שהוזהר אורשע אסור להצטרף נמו של
מדבר שקר תרחק זכך היו בקאי הרעת שבירושלם עושין איך יושבין
בדין עד שידעו עם מי יושבין ולא חותמין על השטר עד שידעו מי
חותם עמהן ולא נכנסין לפעודה עד שידעו מי מיסב עמהן

פרק שלשה ועשרים לא תקח שחד איך צריך
לומר לעוות את הדין אא פלו

לזכות את הזכאי ולהייב את החייב אסור ועובר בלא תעשה והדי הוא
בכלל ארור לוקח שחד וחייב להחזיר השחד כשיתבענו הנותן שנ
ולפע עור לא תתן מבשר כל דיין שיושב ומגדל מעלתו
כדי להרבות שכר לחזקיו ולסופריו הרי זה בכלל הנוטים אחרי הבצע
וכך עשו בני שמואל ולכך נאמר בהן ויטו אחרי הבצע ויקחו שחד

ולא שחד ממון בלבד אא אמלו שחד דברים ומעשה בדין
שהיה עולה בדוגית קטנה לעבור בנהר ופשט אחד ידו ופייעו בעליתו
והיה לו דיין ואמר לו הדיין הריני פסול לך לדין ומעשה באחד שהעביר
אבדה שלעוף מעל לדין הדיין אחד כסה רוק מלפני הדיין ואמר לו
הריני פסול לך לדין ומעשה באחד שהביא מתנה ממתנות
כהונה לדיין בהן ואמר לו פסול אני לך לדין ומעשה בארס אחד
שלדיין שהיה מביא לו תאנים מתוך שדהו מערב שבת לערב שבת
פעם אחת הקדים והביא בחמישי בשבת מפני שהיה לו דיין ואמר לו
הדיין הריני פסול לך לדין אעפ"י שהתאנים משלדיין הואיל והביאן

תנין וס' ע"ג
תנין ע"ג
תנין ע"ג

של
ל

זה שמתאם ידע הדיין שזה המת אינו אמור להיות לו חפץ זה
וסמכה דעתו שאין זה החפץ שלמת מוציאן מן היורשין ונותנו לזה
האמור בו שנתן סימנו וכן כלכיוצא בזה שאין הדבר מסור לא ללבן
שלדיין שידון כפי מה שיראה לו שהוא דין אמת ^{אם כן למה}
הצריכה תורה שע עדים שבזמן שיבוא לפני הדין שע עדים ידון עלפי
עדותם אעפ שאינו יודע אם העידו באמת או בשקר ^{כלא לו}
הדברים הם עיקר הדין אבל משרבו בתי דינין שאינן הגונים ואפלו יהיו
הגונים במעשיהם אינם חכמים כראוי ובעלי בינה הסכימו רוב בתי דיני
ישראל שלא יהפכו שבוטה לא בראייה ברורה ולא יפגמו שטר ויפסידו
חזקתו בעדות אשה או פסול וכן בשאר כלה דינין לא ידון הדיין בסמיכות
דעתו ולא בירשתו כדי שלא יאמר כל הדיוט והדיוט לבי מאמין לדברי זה
ודעתי סומכת עלזה ^{וכן אין מוציאין מן היתומים אלא}
בראייה ברורה לא בדעת הדיין ולא באומדן המת או הטוען ואעפ כן אם
העיד אדם נאמן בדבר מכל הדברים ונטתה דעת הדיין שמת הוא אומר
ממתין הוא בדין ואינו דוחה עדותו ונושא ונותן עם בעלי דינין עד שיהיו
לדברי העד או יעשו פשרה או יסתלק מן הדין ^{ומניין לדיין}
שהוא יודע בדין שהוא מרומה שלא יאמר אחתכנו ויהיה הקולר תלוי
בצואר העדים תל מדבר שקר תרחק ביצר ועשה לו ידרוש ויחקור
הדבה בדרישה וחקירה שלדיני נפשות אם נראה לו לפי דעתו שאין בן ^{רמיות}
חותך הדין עלפי העדות ^{אבל אם היה לבו נוקסו שיש בדין}
רמיות או שאין דעתו סומכת על דברי העדים אעפ שאינו יכול לפסל
או שנוטה דעתו שבעל דין זה רמאי ובעל ערמה והשיא את העדים

שג' אהים כצב בעדת א' ושמא יאמר הדיין מה לי ולצרה הזאת תלועמבם
בדבר ימשפט אין לדיין אמה שענינו דואות לעולם
היו בעלי הדין לפטך כרשעום ובהזקת שכל אחד מהן טוען שקד ודון
לפי מה שתראה מן הדברים וכשיפטרן מלפניך יהיו בעיניך כצדיקים
שקבלו עליהם הם הדין ודון כל אחד מהן בלבד לבק דבות

פרק איזבעה ועשרים יש לדיין לדון בדיני ^{מאונות}
עלפי הדברים שדעתו נוטה

להן שגם אמת והדבר חזק בלבו שהוא כן אע"פ שאין שם ראיה ברורה
ואין צריך לומר אסיה הוא יודע בוואי שהדבר כן שהוא דן כפי מה
שידע כיצד הדי שנתחייב אדם שבועה בבית דין ואמר לדיין
אדם נאמן אצלו ושדעתו סומכת על דבריו שזה האיש השוד הוא על
השבועה יש לדיין להפוך השבועה על שכנגדו וישבע ויטול הואיל סמכה
דעתו של דיין על דברי זה אפלו היתה אשה או עבד נאמן אצלו
הואיל ומצא הדבר חזק ונכון בלבו סמך עליו ודן ואין צריך לומר אם
ידע הוא עצמו שזה השוד וכן אם יצא שטר חוב לפעו
ואמר לו אדם שסומך עליו אפלו אשה או קרוב זה פרוע הוא אם סמכה
דעתו על דבריו יש לו לומר לזה לא תפרע אלא בשבועה אדם היה עליו
שטר חוב לאחר יתן לזה שלא נפגם שטרן כלל ויביח זה שנפגם שטרן
בדברי האחר או ישליך השטר בפעו ולא ידון בו כלל כפי מה שיראה
וכן מי שבא וטען שיש לי פקדון אצל פלוני שמת בלא
צוואה ובתן סימנין מובהקין ולא היה זה הטוען רגיל להבג לבית

על דעתו ויפוסם חטאו ברבים שנ אורו מרחז אמר מלאך יוי אורו
ארוך יושביה כי לא באו לעזרתנו' וכנש לדיין לעשות
מריבה עם הראוי להריב עמו ולקללו ולהכותו ולתלוש שערו ולהשביעו
בארים על כרחו שלא יעשה או שלא עשה שנ ואריב עמם ואקללם ואכה
מהם אנשים ואמרנם ואשביעם בארים' וכנש לו לכתף ידים
ורגלים ולאסור בבית האסורים ולרחוק ולסחוב על הארץ שנ הן למותהן
לשחוש הן לעגוש נכסין ולאסורין כלאו הדברים כפי מה שיראה הדיין
שזה ראוי לכך ושהשעה צריכה לכך' ובכלהו מעשיו לשם
שמים ואל יהי כבוד הבדיות קל בעיניו שהרי הוא דוחה לא תעשה שלדב'
יהם וכל שכן כבוד בני אברהם יצחק ויעקב מה זיקים בדת האמת
שיהיה זהיר שלא יהרוס כבודן לא להוסיף בכבוד המקום כלל שכל
המבזה את התורה גופו מחולל על הבדיות וכל המכבד את התורה
גופו מכובד על הבדיות ואין כבוד התורה לא לעשות על פי חוקיה
ומשפטיה'

ברק חמשה ועשרים אסור לדיין
לנהוג בשורה על הצבור ובגמות

רוח לא בעמיה ויראה וכל פרנס המטיל אומה יתירה על הצבור שלא
לשם שמים נענש ואינו רואה בן תלמיד חכמים שנ לכך יראוהו אנשים
לא יראה כל חכמי לב' וכנ אסור לו לנהוג בהן קלות ראש
עם הקדש אעפ שהן הדיוטות ושפלים בני אברהם יצחק ויעקב הן צבאות
י' שהוציא מארץ מצרים בכוח גדול וציד חזקה' וסובר
טורח הצבור ומשאן כמשה רבינו שנ בו כאשר ישא האמץ את היונק

אעפ"ש שהן כשרים ולפי תומם הטעם חו שנראה לו מכלל הדברים שיש
שם דברים אחרים מסותרים ואינן רצין לגלותן כלאו הדברים וכיוצא
בהם אם באו לדיין כדין אסור לו להתוך אותן הדין לא יסלק עצמו מדין
זה וידוננו מי שלבו שלם בדבר והדי הדברים מסורין ללב והכתוב אומר
כי המשפט שלהם הוא יושלבות דין להלקות מי שאינו מחוייב
מלקות ולהרוג מי שאינו מחוייב מיתה לא לעבור על דברי תורה לא לעשות
כייג לתורה וכיון שרואין בית דין שפרצו העם בדבר יש להם לגדור ולחזק
הדבר כפי מה שיראה להם הכל הוראת שעה לא שיקבע הלכה לדורות
מעשה והלקו אדם שבעל אשתו תחת האילן ומעשה אחד
שרכב על הסוס בשבת בימי יונים והביאוהו לבית דין וסקלוהו ומעשה
ותלה שמעון בן שטח שמונים ביום אחד באשקלון ולא היו שם כל דיני
הדיושה והחקירה וההתראה ולא עדות ברורה לא הוראת שעה כפי מה
שראה וכן יושלבות דין בכל מקום ובכל זמן להלכות לאדם
ששמועתו רעה והעם מרננין אחריו שהוא עובר על העדות והוא
שיריה קול שאינו פוסק כמו שביארנו ולא יהיו לו אויבים ידועים שמוציאין
עליו שמועה רעה וכן מבזין את זה ששמועתו רעה ומחריפין את יולדתו
בפניו וכן יש לדיין תמיד להפקיר ממנו שיש לו בעלים
ומאבד זכותו כפי מה שיראה לגדור פגעות הדת ולחזק הכדק או לקנוס
אלם זה והדי הוא אומר בעזרא וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים לעזת
השנים והזק עם יחרם כל רכושו מכאן שהפקר בית דין הפקר
וכן יש לדיין לגדות ולהחרים מי שאינו בן גדולי כדי לגדור פגץ
כפי מה שיראה לו שהשעה צריכה לכך ויאמר שנדוהו או החרימוהו

ביום הידוע שהדיינים ישבו בו לדין הכל יודעין שכל הדיינים מקובצין בו
ואעפ"י שבא השליח בשם אחד כלאו בא בשם שלשתן מי
ששלחו לו בית דין ולא בא לדין מנדין אותו וכותבין עליו פיתחא ונותן
שכר הסופר ובעת שיבוא קורעין הפיתחא כתבו עליו פיתחא מפני שלא
קבל הדין כיון שאמר הריני מקבל הדין קורעין נדויו קבעו
לו בית דין זמן שיבוא היום ולא בא כל אותו היום כותבין עליו פתחא לערב
בדא בשהיה במדינה ומרד ולא בא אבל אם היה בכפרים ויוצא ונגנס
קובעין לו זמן שני וחמישי ושני ואם שלם יום שני ולא בא אין כותבין
עליו פיתחא עד למחר אין קובעין זמן לא בימי ניסן ולא
בימי תשרי מפני שהעם טרודין במועדות ולא בערב שבת ולא בערב
יום טוב אבל קובעין כניסן שיבוא אחר ניסן ובתשרי שיבוא אחר
תשרי אבל אין קובעין בערב שבת שיבוא אחר השבת מפני שהכל
טרודין בערב שבת מי שהוא במדינה והלך שליח בית דין
ולא מצאו אין קובעין לו זמן לבוא עד שימצא אותו השליח ויאמר
לו היה בכפר חוץ למדינה אם רכבו לבוא באותו היום אומר השליח
אפלו לאחד מן השכנים אפלו אשה אם יבוא פלוני הודיעוהו שבית דין
קבעו לו זמן שיבוא היום לבית דין ואם לא בא מנדין אותו לערב
בדא בשאין הדרך שרכבו לילך בה עלמקום בית דין אבל אם
היה רכבו עליהם אין מנדין אותו עד שיודיעו השליח בעצמו שמא
לא אמרו לו השכנים שהרי הם אומרים רכבו על בית דין וכבר הלך
להם ונפטר וכן אם לא בא למדינה עד למחר אין סומכין על השכנים

והרי הוא אומר ואצוה את שוכביכם זו אזהרה לדיין שיסבול את
הצבור כאשר ישא החומץ וצא ולמד ממשה רב רבן שלבל הנביאום
כיון ששלחו הקב"ה להם במצרים נאמך ויצום אלבע ישראל אמרו מפי ה'
הקבלה שאמר להם למשה ולאהרן עלמנת שיהיו מקללים אתכם וסוקלן
אתכם באנעם' כדרך שנצטווה הדיין לנהוג במדה זו כך
נצטוו הצבור לנהוג כבוד בדיין שנ ואצוה אתכם וזו אזהרה לצבור
שתהיה אימת הדיין עליהם ולא יתבזה בפניהם ולא ינהוג קלות ראש
בעצמו' כיון שנתמנה אדם פונק על הצבור אסור בעשיות
מלאכה כפי שלשה כרי שלא יתבזה בפניהם אם המלאכה בדבים אסורה
עליו קל וחומר לאכול ולשתות ולהשתכר כפי רבים ובכנסת עמי הארץ
ובס עונות מרשות אנוי להקל לאותן הדיינים שנהגו בכך מעלבון תורת משה
שבזו דיניה והטפילוה עדיארץ והגיעוה עד עפר וגדמו להקל כשה ולבני
בניהם בעולם הזה ולעולם הבא' אסור לנהוג קלות ראש
בשליח בית דין והדי השליח נאמן כשנים לענין הנדוי שאם אמר
פלוגי הקלני או הקל הדיין או לא רצה לבוא לדין משמתין אותו עלפיו
אבל אין כותבין עליו פיתחא עד שיבואו שנים ויעידו שנמנע לבוא
ואין שליח בית דין חייב באמירת דבדים או משום לשון הרע וכל
המצער שליח בית דין יש לבית דין רשות להכותו מפת מדרות'
שליח בית דין שאמר פלוגי שלחני בשם אחד מן הדיינים ולא
רצה בעל דין לבוא אין כותבין עליו פתחא שלשמתח עד שיאמר משם
שלשתם בדא' שהלך השליח ביום שאינו ידוע לישות הדיינים אבל

הכנויין כך אם קלל בכל לשון חייב שהשמות שקוראין בהן הגויים
להקנה להדין כלל הכנויין וחרורבו שבועה וכו' קללה וכו' נדון
אינו לוקה עד שיתרו בו כפע עדים כשאר כל חייבי לאוין חבלי
אם לא היתה שם התראה או שקלל בלא שם ולא כנוי כגון ארור פלוני
או שהיתה הקללה באה מכל הדברים כגון שאמר איהי פלוני ברוך שני
או אל יברכהו ווי וכיוצא בדברים או אינו לוקה אעפ שאינו
לוקה אם חקף תלמיד חכם מטיף אותו ואם רצו הדיינין להכותו מנת
מרדות מכין ועונשין אותו כפי מה שיראו שהדי בזה את הזקן ואם
חקף עם הארץ עונשין הדיינין בדבר כפי מה שהשעה צריכה לו
לפי במחקר ולפי זה שמתחקר אעפ שיש לדיוק או לגשא
למחול על כבודו אינו יכול למחול על קללתו וכך שאר העם אעפ
שמחל על קללתו מכין את המקלל שכבר חטא ונתחייב
אבל מי שנתחייב נדון מפני שהפקיד בבית דין ורצו בית דין
למחול על כבודם ולא טוהו הרשות בידם והוא שלא יהיה בדבר
הפקד בכבוד הכורא כגון שיהיו העם מבעטין בדיני תורה ודיינין
הואיל ובקרו העם בדבר צריכין לחזק ולענוש כפי מה שיראה
להן כל הדין בדיני גוים ובערכאות שלהם אעפ שהיו
דיניהם כדיני ישראל הרי זה רשע ושאן חקף והדים ורבות משה
רבינו שנין ושא המשפטים איש תש לפניהם לפניהם ולא לפע גוים
לפניהם ולא לפע הדיוטות היתה יד הגויים תקיפה

שמא שכחו השכנים ולא אמרו לו
הדין ואמרו לו לשלח והלך ולא שלם אין מטדין אותו עד שמתדין בו שנ
וחמישי ושני ואחר כך מטדין אותו עד שיתן מה שהוא חייב ואם עמד
שלישים יום ולא תבע טריון במחרימין אותו

פרק

שעורה ונעשרים כל המקלל דיין מדיין

ישראל עובר בלא תעשה שנ' אהים לא תקלל

וכן אם קלל הנשיא אחר ראש הסנהדרין הגדולה או המלך עובר בלא
תעשה שנ' ונשיא בעמך לא תאד' ולא דיין ונשיא בלבד יא

כל המקלל אחר מי שרא' לוקה שנ' לא תקלל חרש ולמה נאמר חרש
שאסרו זה שאינו שומע ולא נצטער בקללה זו לוקה על קללתו יראה
לי שהמקלל את הקטן לוקה הרי הוא בחדש המקלל את המת פטור
הואיל ומקלל כל אדם מישראל חייב למה ייחד לאן לדיין

ולאו לנשיא לחיובו שתים נמצאת למד שהמקלל אחר מישראל
בין אשה בין איש בין גדול בין קטן לוקה אחת ואם קלל דיין לוקה
שתים ואם קלל נשיא לוקה שלש ובג' נשיא שקלל אביו חייב משום
ארבעה שמות שלשה שלכל אדם ואחת משום האב

המקלל עצמו לוקה כמי שקלל אחרים שנ' השמר לך ושמר נפשך
ואחר המקלל עצמו או חבירו או דיין או נשיא אינו לוקה עד שיקלל
בשם מן השמות כגון יה או שרי ואהים וכיוצא בהן או בכנוי מן
הכנויים כגון חנוך וקנא וכיוצא בהן והוא חייב אם קלל בכל

שלא בלבד הולך לביטוי הגדול ומעיד בה אבל בשאר העדיות
פטר מצות עשה לדרוש העדים ולהקור אותן ולהר'
יבות בשאלתן ומדקדק עליהם ומביעין אותן מענין לעענ' בעת
השאלה כרי שישתוקן או יחזרו אם יש בעדותן רופ' שנ' ודרשת
והקרת ושאלת היטב וצריכין הדייני' להזהר בעת הקירת העדים
שמא מתוכן ילמדו לשקר' בשבע חקירות בודקין
העדים באיזה שבוע באיזו שנה באיזה חדש בכמה בחדש
באיזה יום ממימי השבת ובכמה שעות ביום ובאיזה מקום
אפלו אמר היום הרגו או אמש הרגו שואין לו באיזה שבוע באיזו
שנה באיזה חדש בכמה בחדש באיזה יום באיזו שנה'
ומכלל החקירות יתר על השבע השוות ככל שאם
העידו עליו שעבד ע"ז שואין להן אתמה עבד ובאיזו עבודה
עבד העידן שחלל את השבת שואין אותם איזו מלאכה עשה
והיאך עשה העידן שאכל ביום הכפורים שואין אותם איזה
מאכל אכל וכמה אכל שהרג את הנפש שואין אותם כמה הרגו וכן
כל כיוצא בזה הרי הוא מכלל החקירות' החקירות
והדרישות הם הדברים שהם עיקר העדות ובהן יתחייב או
יסטר והם כוונת המעשה שעשה וכיוון הדמין וכיוון המקום
שבהן יוזמו העדים או לא יוזמו שאין אנו יכולין לתקום העדים

ובעל דינו אלם ואים יכול להוציא ממנו בדיני ישראל יתבענו לדין
ישראל תחלה אם לא רצה לבוא נזעל רשות מבית דין ומצול בדין
גויים מיד בעל דינו

הלכות עדות

שמונה מצוות שלש
וחמש מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן א להעיד בבית דין
למי שיודע לו עדות ב לדרוש ולהקור העדים ג
שלא יורה העד בדין זה שהעיד עליו בדיני נפשות ד שלא
יקום דבר בעדות אחד ה שלא יעיד בעל עבודה ו
שלא יעיד קרוב ז שלא להעיד בשקר ח לעשות לעד
זומם ט אשר זמם וביאור מצוות או במקום אן

פרק ראשון

העב מצווה להעיד בבית
דין בכל פדות שיודע בין בעדות שחייב
בה חבירו בין בעדות שיזכהו בה והוא שיתבענו להעיד בדין
ממונות שנ' והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו
היה העד חכם גדול והיה בית דין פחות ממנו בחכמה
הואיל ואין כבודו שילך לפניהם עשה שלפניו תורה עורך
ויש לו להמנע בדא בעדות ממון אבל בעדות שמפניו שבה
מן האי קור וכן בעדות נפשות או מכות הולך ומעיד אף חכמה
לנגד יוי כל מקום שיש חלול השם אין משגיחין על כבוד הרב
כהן גדול אינו חייב למעיד לא עדות שהוא למגן

בכמה שעות כלמה היה ביום או שציון את השעה ואמר איני יודע
במה הדגן ולא הבנתי בכלי שהיה בידו עדותך בטובה אבל
אם כיוונו הכל ואמרו להן הדיינים כליו היו שחורים או לבנים ואמרו
איך אנו יודינים ולא שמנו לבינו לדברים או שאין בהן ממש עדות קיימת
אמר אחד כלם שחורים היה לבוש ואמר השני לא כי מלא
כלים לבנים היה לבוש הדי עדותך בטילה וכאילו אמר האחד ברביעי בשבת
והשני בחמישי שאין כאן עדות או שאמר האחד ביום ה' והשני
אומר ברומח הדגן שאין כאן עדות שנ' נכון הדבר וכיך שהכחישו זה
את זה בדבר מכל הדברים אין זה נכון היו העדים מחוברים
שנים מהם כיוונו עדותך בחקירות וברישות והשלישי אומר איני
יודע תתקיים העדות בשנים ויהא אבל אם הכחיש את שניהם אפלו
בבדיקות עדותך בטובה עד אחד אומר ברביעי בשבת
בשנים בחדש והשני אומר ברביעי בשבת בשלשה בחדש עדותך
קיימת שזה ידע בעבורו שלחדש וזה לא ידע כדא' עד
הצות החדש כגון שאמר האחד בששה עשר בחדש והשני אומר
בשבעה עשר אעפ"ש כיוונו שניהם יום אחד מימי השבת עידותך
בטובה שאין חצי החדש בא לא וכבר ידעו הכל אמת היה ראש
החדש אמר האחד בשלשה בחדש והשני אומר בחמשה עדותך
בטובה אמר עד אחד בשתי שעות ביום והשני אומר
בשלוש שעות היה עדותך קיימת שדרך העם לענות בשעה אבל
אם אמר האחד בשלוש שעות והשני אומר בחמש עידותך

עד שיכוננו הזמן והמקום
ידים בדברים שאינם עיקר בעדות ואין העדות תלויה בהן והם הנקראין
בדיקות וכל המלצה בבדיקות הרי זה משובח
פיצד
הם הבדיקות הרי שהעידו עליו שהרג ונחקרו בנצבע החקירות
שמענו שהן בכוונת הזמן וכוונת המקום ונדדשו בכוונת המעשה
וכיונו הכלי שהרגו בו בודקין אותן עוד ואומרים להם מה היה לובש
הנהג או ההורג בגדים לבנים או שחורין עפר הארץ שנהרג עליו
לבן או אדום או וכיוצא בהן הם הבדיקות
מעשה
שאמרו עדים ארגו במקום פלוני תחת התאינה ובדקו העדים ואמרו
להם תאנים שלה שחורות היו או לבנות עקצין שלאותן התאנים
ארוכות היו או קצרות וכל המלצה בבדיקות או וכיוצא בהן משובח

פרק שני

מה בין הקירות לבדיקות בחקירות
ודרישות אם כיון האחד את עדותו וזה עד

השני אמר איני יודע עדותך בטילה אבל בבדיקות אמלו שניהם
אומרים אין אנו יודעים עדותך קיימת ובזמן שהן מכחישים זה את
זה אמלו בבדיקות עדותך בטילה
פיצד העידו שהרג
זה את זה ואמר העד האחד כשנחקר בשכונת פלוני בשנה פלונית
בחדש פלוני בכך וכך בחדש ברביעי בשבת בשש שעות ביום
במקום פלוני הרגו וכן כשדדשו כמה הרגו אמר הרגו במיין ופין
דעד השני כיון עדותו בכל חוש מן השעות שאמר איני יודע

שחור והשני אומר מנה לבן היה זה אומר בדיופי העליונה היו
כשהלווהו והשני אומר בדיופי התחתונה היו עדות קיימת אפלו
אמר האחד מנה הלוהו והשני אומר מאתם חיוב לשלם מנה שיש
בכלל מאתים מנה וכך אם אמר האחד דמי חבית שליין יש לו צדו
וזה אמר דמי חבית שמן משלם כפחות מצדמים וכך כל כיוצא בזה
דין תורה שאין מקבלין עדות לא בדיני ממונות ולא בדיני
נפשות לא מפי העדים שנעל פי שנים עדים מפיהם ולא מכתב
ידן אבל מדברי סופרים שחותכין דיני ממונות בעדות שבשטר אפלו
שאין העדים קיימין כדי שלא תנעול דלת בפני לויין ואין שנין בעדות
שבשטר בדיני קנסות ואין צריך לומר במכות ובגלות לא מפיהם
ולא מכתב ידן כל עד שנחקרה עדותו בבית דין בין בדיני
ממונות בין בדיני נפשות אינו יכול לחזור בו כיצד אמר מוטעה הייתי
שוגג הייתי נזכרתי שאין הדבר כך לפחדו עשיתי אין שומעין לו
אפלו נתן טעם לדביו וכך אינו יכול להוסיף בעדותו
תנאי כללן שלדבר כל הדברים שאמר העד אחר שנחקרה עדותו שיבוא
מכללן בטול העדות או הספת תנאי בה אין שומעין לו
עדים החתומין על השטר הרי הם כמי שנחקרה עדותן בבית דין
ואינן יכולין לחזור בהן בהא בשאפשר לקיים את השטר שלא מפייהו
כגון שהיו שם עדים שזה כתב ידן או שהיה כתב ידן יוצא ממקום
אחר אבל אם אי אפשר לקיימו לא מפיהן ואמרו כתב

בטלה / אמר עד אחד קודם הנץ החמה ואחד אומר בהנץ
בחמה עדותן בטילה אעפ"י שהיא שעה אחת שהדבר ניכר לכל וכן
אם נחלקו בשקיעתה / פרק שלישי / אחד דיני מ
ממונות ואחד דיני נפשות / בדישה וחקירה
שנ' מ' אחד יהיה לכם אבל אמרו חכמים כדי שלא תנעול דלת
בפע לויץ אין עדי ממון צריכין דרישה וחקירה / כיצד
אמרו הש"ס בפנינו הלוחה זה את זה מנה בשנה פלונית אעפ"י שלא
כיונו את החדש ולא את המקום שהלוחה בו ולא את המנה אם היה
ממטבע פלוני או ממטבע פלוני עדותן קיימת / בדא
בהודאות והלואות ומתנות ומכירות וכיוצא בהן אבל בדיני קנסות
צריכין דרישה וחקירה ואין צריך לומר במלקיות ובגלות וכן אם
ראה הדיין שהדין מדומה וחשש לו צורך דרישה וחקירה כעדי
נפשות אעפ"י שהן עדי הודאות והלואות / אעפ"י שאין
עדי ממונות צריכין דרישה וחקירה אם הכחישו העדים זה את
זה בחקירות או בדרישות עדותן בטילה ואם הכחישו זה את זה
בבדיקות עדותן קיימת / כיצד אחד אומר בעסק לווה
ממנו והשני אומר לא כי אא באייר או שאמר האחד בירושלם
היינו והשני אומר לא כי אא בלוד היינו עדותן בטילה וכן אם אמר
האחד הבית שליין הלוחהו והשני אומר שלשצן היתה עדותן
בטילה שהרי הוכחשו בדרישה / אבל אם אמר האחד מנה

ידינו הוא זה אבל קטנים היינו קרובים היינו אנוסים היינו מופיעין היינו
הריאן נאמנין ויבעל השטר אמרו פסולי עדות היינו
בעבירה או שחד לקחנו על עדות זו אין נאמנין שאין אדם משים
עצמו רשע עד שיעידו עליו עדים שהוא רשע וכך אם אמרו אמנה
היו דברינו אין נאמנין שהמעיד על שטר אמנה כמעיד בשקר
אמרו העדים שטר מכר זה מודעא נמסרה לנו עליו אעפ
שכתב ידן יוצא ממקום אחר הריאן נאמנין אמרו עלתנאי היה שטר
זה אם היה כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנין ואם אין השטר
מתקיים לא מפיהן נאמנין ואומרין לבעל דיין קיימו התנאי ובואו
לדין אמר האחד מן העדים עלתנאי היו הדברים והשע אומר לא
היה שם תנאי הרי כאן עד אחד גם כדיע ממונות מן מקבל
עדים לא בפני בעל דיין ואם היה בעל דיין חולה או שהיתה עדים מבקשין
לילך למדינת הים ושלחו לבעל דיין ולא בא הריאן מקבלין עדים
שלא בפניו כדא בעדות עלפה אבל השטר מקיימין ^{בבית}
דין את עדיו שלא בפני בעל דיין ואפלו היה עומד וצווח ואומר שטר
מזויף הוא עידי שקרהן פסולי עדות הן אין משגיחין בו לא מקיימין
את השטר ואם יש לו ראיה לפסול יפסול כלמי שישלו
ראיה בעדים הוא מטפל בעדים עד שיביא אותן לבית דיין ואם ידעו
בית דיין שבעל דינו לא וטען התובע שהעדים מתסחדין מבעל
דינו שיבואו ויעידו לי הדיבית דיין כופין את בעל דינו שיביא הוא

אחת שהרי כל כת מהן העידה על חצי דבר אין זו עדות אבל אם העיד
האחד שראה שתי שעדות בצד ימין והעיד השני שראה שתי שעדות
בצד שמאל מצטרפין וכלכל כיוצא בזה

פרק חמישי

אין חותכין דין מן הדינין על פי עד אחד
דיני נפשות ולא דיני ממונות שג' לא יקום עד אחד באיש לכלעין ולכל
הטאת ומפי השמועה למדו שקם הוא לשבועה כמו שביארנו בהלכות
פועין בשני מקומות האמינה תורה עד אחד בשוטה שלא
תשתה מי המרים ובעגלה עדופה שלא תעקם כמו שביארנו במקומן
וכן מדבריהם בעדות אשה שיעיד לה שמת בעלה וכן כל מקום שעד
אחד מועיל אשה ופסול כן מעידין חוץ מעד אחד של שבועה שאין
מחייבין שבועה אא בעדות עד כשר הראוי להצטרף עם אחר ויתחייב
זה הנשבע על פיו ממון על פי שנים עדים או על פי שלשה

עדים לעשות שלשה בשנים מה שניים אם נמצא אחד מהן קרוב או
פסול בטלה העדות אף השלשה והוא הדין למאה אם נמצא אחד מהן
קרוב או פסול בטלה העדות בין בדיני נפשות בין בדיני ממונות

בדא' בזמן שנתכוונו כולם להעיד אבל אם לא נתכוונו כולם
להעיד מה יעשו שני אחים בכלל העם וראו כשהרג זה את זה או כשהרג
בו או כשהטף הפך מידו וביצד בודקין הדבר כשיבואו

לבית דין עדים מרובים כת אחת אומרים להם כשדאיתם זה שהרג
או הכל להעיד באתב או לראות כלמי וצאמר לא נאיתי להעיד עליו

הדיין מצטרפין וכן בעת שמעבדין בבית דין יבוא
אחד ושומעין דברו היום וכשיבוא הער השני לאחר זמן שומעין
דביו ומצטרפין זה לזה ומוציאין בהן הממונ' וכן אם היה
עד אחד בכתב ועד אחד עלפה מצטרפין ואם אמרזה שלא כתב עדותו
קנית מידו על דבר זה ולא בא המלות הזה ולא שא' מאנ' לכתוב שניהם
מצטרפין ונעשית מלוה בשטר ואינו יכול לומר פרעתי

העיד העד האחד בבית דין זה והעיד השני בבית דין אחר יבוא בית דין
אצל בית דין ויצטרפו עדותן וכן אם העידו שני העדים בבית דין זה
והזרו והעידו בבית דין אחר יבוא אחד מכל בית דין ובית דין ויצטרפו
אכל העד עם הדיין שהעידו שני העדים בפניו אין מצטרפין

אעפ' שמצטרפין העדים בדיני ממונות צדיק שיעיד כל עד אחד
משניהם בכל הדבר כמו שביארנו אבל אם העיד אחד במקצת הדבר
והעיד השני במקצתו אין מקיימין את הדבר מעדות שניהם שני יקום
דבר ולא חצידבר' כיצד זה אומר אכל שדה זו שנה

פלוגת וזה העיד שאכלה בשנה שניה וזה העיד שאכלה בשנה שלישית
אין מצטרפין עדות שלשתן ואומרים הרי אכלה שלש שנים שכל אחד
ואחד העיד במקצת הדבר' וכן אם העיד זה שאני ראיתי

שערה אחת בצד ימינו ששה וזה אומר ואני ראיתי שערה אחת בצד
שמאל באותו היום אין מצטרפין דברי שניהם כדי ש' הדי העידו שניהם
שהיה זה גדול ביום פלוגי לפי שכל יתד העיד במקצת הסימנ'

אפלו העידו שנים בשערה והעידו שנים אחרים בשערה

בבית דין וכן כל כוונתו לה ונמצא באן נטלת

פרק שששי

בבית דין וכן כל כוונתו לה ונמצא באן נטלת

שקיום שטרות מדבריהם כדי שלא
לזון אפילו כן אין מקיימין שטרות לא בשלשה אפילו שלשתן הדיוטות
מסע שהוא דין ולפיכך אין מקיימין שטרות כלילה כמו שביארנו

באחד מהמשה דרנים יתקיים ויטור בבית דין הדרך האחת
שיהיו הדיינים מכירין כתב ידי העדים שזו עדות פלוני וזו עדות פלוני

הדרך השנייה שיחתמו העדים בפניהם הדרך השלישית שיבואו העדים
החותמין לפניהם ויאמר כל אחד ואחד זה כתב ידי ואני עד בדבר זה

הדרך הרביעית שאם מתו עידי השטר או שהיו במדינה אחרת לבוא
עדים אחרים ויעדי על כתב ידן שהוא זה הדרך החמישית שיהיה

כתב ידן יוצא בשטרות אחרות ועורכין בית דין זה הכתב לאותו הפתק
שכשטרות האחרות יהיה זמנה זה לזה ויראה להן בחד שכתב ידי

אז הוא כתב ידי אין מקיימין את השטר משטרות
אחרות לא משתי שטרות שלשתי שטרות שאכלום בעלומם שלש

שנים אכלה נפונה גלויה כל אשום ידוע ולא פחד מתביעה בעולמם
כדרך שאוכלין כל בעלי שדות ידועים הלאו משתי שטרות כתובות
והוא שיצאו שני השטרות מתחת ידי אחר לא מתחת ידי זה שרוצה

לקיים שטרו שמא ייף הכל
משטר שקדמו עליו עדער והחזק בבית דין מקיימין במגו לבדו
כמו שמקיימין משפטי שתי שדות או שתי כתובות
בית

לא לראות מה הדבר ובכלל העם באתי מפרישין אותו וככלמי שאמר
להעיד באתי ולכוון העדות מפרישין אותו אם נמצא באי שנתבונן פ
להעיד קרוב או פסול עדות כולן בטילה ^{בדא} ^{צשה} ^{היה} ^{בין}
קרוב או פסול אבל אם היו כולם פשרים אחד המתבון להעיד ^{אחד} ^{שלא}
נתבון להעיד הואיל וראה הדבר וכיון עדותו והיתה שם התראה חותכין
הדין על פיו בין בדיני ממונות בין בדיני נפשות ^{שטר}
שהיו עדיו מרובין ונמצא אחד מהן פסול או שהיו בהם שנים קרובים
זה לזה והרי אין העדים קיימין כדי לשאל אותם אם יש שם עדות ברובה
שכלם ישבו לחתום שהרי נתבוננו כולם להעיד הרי זה בטל ואם לאו
תקיים העדות בשאר ^{ולמה מקיימין העדות בשאר שהרי}
אפשר שחתמו הכשרים והניחו מקום לגדול לחתום ובאזה הקרוב או
הפסול וחתם שלא מדעתם אעפ"י שהעד שחתם תחלה בשטר הוא הפסול
הרי השטר כשר ^{כלעד שהעיד בדיני נפשות אינו}
מורה בדין זה הנהג ולא ילמד עליו לא זכות ולא חובה ואם אמר יש
לי ללמד עליו זכות משתקין אותו שנ' ועד אחד לא יענה בנפש למות
בין לזכות בין לחובה ומה הוא זה שנאמר למות כלומר עד שהעיד
בנפש למות לא יענה דבר לא יעיד וישתוק ^{אבל בדיני}
ממונות יש ליעד ללמד זכות וחובה אבל לא ימנה מן הדיינים ולא
יעשה דייך שאין עד נעשה דייך אפלו בדיני ממונות בדא בדבר שצריך
עדים מן התורה וצריך דיינים לדון באותו הדבר מן התורה אבל בשע
ובדיקם עד נעשה דייך ^{פיצד אחד שהביא את הגט ואמר}

אות לא מקיימין אותו מעידין אעפ"י שלא ידעו מה כתוב בו

פרק שביעי מעיד הקרוב על כתב ידיו

קרובו כיצד שטר שעידיו ראובן ושמעון

ומתו או הלכו למדינת הים ובא בנו של ראובן ואמר זה כתב ידו של אב
ובא בנו של שמעון ואמר זה כתב ידו של אבי הריאן כשני עדים שאין
קרובים ואם נצטרף עמהם שלישי והעיד על כתב ידו שניהם הרי
נתקיים השטר ואם מדברים שנאמנו הגדולים להעיד

בגדלן מה שראו בקטנו נאמן אדם לומר פשה הוא גדול זה כתב ידו
של אבא וזה כתב ידו של רבי וזה כתב ידו של אחי שהייתי מכיר בכתב
ידם כשהייתי קטן והוא שיצטרף עמו אחר שמכיר כתב ידן כשהוא

גדול. שטר שעידיו ראובן ושמעון ובאו שנים והעידו

שניהם שזה כתב ידו של ראובן וזה כתב ידו של שמעון נתקיים השטר
אבל אם העיד זה על כתב ידו ראובן והשני העיד על כתב ידו שמעון
לא נתקיים השטר לפי שצריך שני עדים על כל כתב יד אחד משניהם
ואם יש שם שלישי מעיד על כתב ראובן ושמעון כאחד נתקיים
אמר הראשון הרי זה כתב ידו והעיד הוא ואחר על כתב

ידו השני לא נתקיים השטר לפי שנמצא שלשת רבועי הממון ש
שבשטר תלוי בעדות האחד וכך אם העיד אחי או בנו של ראובן
עם אחד על כתב ידו השני לא נתקיים שהרי שלשת רבועי הממון
תלוי בעדות הקרובים שנים החותמין על השטר

ומת אחד מהן צריך שני עדים להעיד על כתב ידו שלמת ואם לא

דין שכתבו במושב שלשה היינו ונתקיים שטרזה בפנינו הרי זה
מקויים אעפ"י שלא פורשו באיזו דרך מחמש הדרכים נתקיים שאין
חוששין לבית דין שמא יטעו וכבר נהגו כל כתי דינין שנאנו ושמענו
שיכתבו הדרך שנתקיים בה בפניהם ולעולם אין בית דין בודקין אחר
בית דין אחר לא מחזיקין אותן שהן בקיים ולא יטעו אבל בודקין אחר
העדים שלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן
צריך לכתוב במושב שלשה היינו והאחד אינו שמא יראה הרואה
יאמר בשנים קיימוהו אפלו היה כתוב בו בבית דין יאמר הרואה שמא
דמו ששניהם בית דין הם ואם יש בו משמע שהין שלשה אינו צריך
שלשה שישבו לקיים את השטר ובאו שני עדים ועדערו
על אחד מהם שהוא גזלג וכיוצא בו וכאן שנים אחדים והעידו שחזר
הרי זה חותם עמהן שהרי שלשה היו ואם אחר שחתמו השנים העידו
עליו שחזר בתשובה אינו חותם עמהן שהרי הוא למי שאינו בעת
חתימת השנים' בדא' בשעודערו עליו בעצירה אבל
אם עדערו עליו כגם משפחה כגון שאמרו אמולא נשתחודה ועבד
הוא אולא נתגיידה אמו וגוי הוא ונודע אחר שחתמו השנים שאין
במשפחתו סגם ושהוא כשר הרי זה חותם עמהן שזה גלוי דבר
שהיה מקודם' מותר לכתוב הקיוום בשטר קודם ^{שיתקיים}
השטר וחותרמין הדיינין אחר שנתקיים השטר שאין הכתיבה
עיקר לא החתימה ואין הדיינין צריכין לקרות השטר שמקיימין

שפטרק הוא מעיד שזה חייב לזה וכתבירו כדי להזכירו הדבר
אבל אם לא נזכר לא יעיד' אחד הזוכר את העדות מעצמו

אחר שראה כתב ידו או שהזכירוהו לאחרים ונזכר ואפלו הזכירן
העד השני שהעיד עמו אם נזכר הרי זה מעיד אבל אם הזכיר אותו
התובע עצמו אעפ"י שנזכר אינו מעיד מפני שזה דומה בענין בעל
דף טא העיד לו בשקר בזכר שלא ידע' ולפיכך אם היה

התובע תלמיד חכם והזכיר התובע הזה את העד ונזכר הרי זה יעיד
לו שתלמיד חכם יודע שאמלא לא זכר הדבר לא היה מעיד וקל
הוא שהקילו בדיני ממונות שאעפ"י ששכח הדבר מכמה שנים
והכתב הוא שהזכירו הדבר הרי זה מעיד'

~~התובע~~

כך שטר שפטר לבית דין ובאו עדין ואמרו כתב ידו הוא זה אבל
מעולם לא ידענו עדות זו ואם אינו זוכרים שזה לזה מזה או מכר לו
לא תקיים השטר והרי הוא כחרש עד שיזכרו עידותן וכל מי שאינו
דן כזה לא ידע טריע ממונות בין ימינו לשמש' אבל

אם היה כתב ידם יוצא ממקום אחר או שהיו עדים מעידים שזה
כתב ידם מקיימן את השטר ואין משגיחין על תביהם שאמרו
אין אינו זוכרים עדות זו שמא חזרו בהם וזה שאמרו אין אינו
זוכרין כדי לבטל השטר וכאלו אמרו קטעים היינו פסולי עדות' וכו'
שאינו נאמנין הואיל ויתקיים השטר שלא על פיהם'

ומפני טעם זה מקיימן כל השטרות ואין אנו צריכין להביא
עדים ולשאל אותן אם הם זוכרין עדות זו או אינם זוכרין אותה

נמצא לא עד אחד עם זה העד החי הרי זה החי כותב חתמות ודו כפ
עדים אפלו על החלץ ומשליכו בבית דין עד שיחזק כתב דין נבוג
דין ולא יהא צריך לומר שזה כתב ידי ויעוד הוא והאחד על כתב ידי
המתויתקייט כתב ידו הוא שלא מפיו שלשה שישבו
לקיים את השטר שנים מהן מכירין חתימת ידי עדים ואחד אינו
מכיר עד שלא חתמו מעידים בפעו וחותם שהעדים נעשים דיינין
בדבר שהוא מדבריהם כמו שביארנו אבל אחר שחתמו ואין מעידין
בפעו וחותם שהרי בעת שחתמו לא היו מכירין לא שנים ואין מ
מקיימין בשנים לא עד שיהיו שלשתן מכירין או יעידו העדים על
הכתב בפע כל אחד ואחד שנים שהיו חתומין על
השטר ומתו ובאו שנים וחמרו כתב ידם הוא זה אבל אנוסים
היו קטנים היו פסולי עדות היו אעפ"י שיש שם עדים אחרים שזה
כתב ידם או שהיה כתב ידם יוצא משטר שקרא עליו עד ער
והוחזק בבית דין הרי זה לא נתקיים לא מעמידים השנים שבשטר
כנגד השנים שהעידו עליהן שהן פסולים ואין גובין בו כלום

פרק שמיני

על כתב ידו בבית דין והכיר כתב
ידו שזה הוא בודאי אבל אינו זוכר העדות כלל ולא ימצא בלבו
זכרון שזה לווה מזה מעולם הרי זה אסור להעיד על כתב ידו זה
בבית דין שאין אדם מעיד על כתב ידו שהוא זה לא על הממוץ

בן חורין פסול וכלמי שנשתחרר והרי הוא מחוסר גט שחרור פסול
עד שיגיע הגט לידו ויטבול ויעשה מכלל צני כרית ואחד כך יעור'
ה קטנים פסולין לעדות מן התורה שנ' בעדים ועמדי שני
האנשים אשר להם הריב לפני יזי אנשים לא קטנים אפלו היה הקטן
נבון וחכם הרי הוא פסול עד שיביא שתי שערות אחר שלש עשרה
שנה גמורות ואם הגיע לעשרים שנה ולא הביא שתי שערות ונולד
בו סימן מסימני סריס הריזה סריס ויעור ואם לא נולד בו לא יעור עד
רוב שנותיו כמו שביארנו בהלכות אישות קטן שהגיע
לכלל שנותיו שנראו בו סימני בגרות מלמעלה אינו צריך ואם לאו אין
מקבלין עדותו עד שיבדק ובן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביא
שתי שערות ואינו יודע בטיב משא ומתן אין עדותו עדות בקרקעות
מפני שאינו מדקדק בדברים שהרי אינו יודע אכל בעדות מטלטלין
מקבלין עדותו הואיל והוא גדול השוטה פסול לעדות
מן התורה לפי שאינו בין מצוות ולא שוטה שהוא מהלך ערום ומשכר
כלים וזורק אבנים כלבד אא' כלמי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו
משובשת תמיד אפלו בדבר מן הדברים אעפ"י שהוא מדבר שואר
כענין בשאר דברים הריזה פסול ובכלל השוטים יחשב
הנכפה בעת כפייתו פסול ובעת שהוא כרוי כשר ואחד הנכפה
מזמן לזמן או הנכפה תמיד בלא שום סיבה הוא שלא תהיה דעתו
משובשת תמיד שהרי יש שם נכפי שגם בשעת כריאתם דעתן

שאמלו באו ואמרו אין אמרנו כדן אותה אין שומעין להן הואיל
ואפשר לקיימו שלא מפהן אחד הכותב עדותו על
השטר או שנמצא כתוב אצלו בפנקסו ובכתב ידו בלוע העיד אות
עליו בזם בלוע בכך וכך אם זכר מעצמו או הזכירוהו אחרים ונזכר
מעד ואם לאו אסור להעיד שאין זה דומה לא למי שאמר לו אדם
טאמן בלוע יש לואצל בלוע כך וכך והעיד הוא שיש לזה אצל זה
והוא אינו יודע מן הדבר כלום לא מפי אחר שמע והעיד

פרק תשיעי עשרה מיני פסולות הם כל מי שנמצא בו אחד מהם הרי הוא פסול

ואהן הנשים והעבדים והקטנים והשוטים החרשים
והסומים והרשעים והכזויים והקרובים והנוגעין בעדותן
הריאן עשרה נשים פסולות לעדות מן התורה שנעל
פי שנים עדים לשון זכר לא לשון נקבה וכך הטומטם והאנדרגים
פסולין מפני שהן ספק אישה וכל מי שהוא ספק כשר ספק פסול הרי
הוא פסול שאין העד בא לא להוציא ממון על פיו או להיב על פיו
עון ואין מוציאין ממון מספק ואין עונשין מספק דין תורה
העבדים פסולין לעדות דין תורה שנבעדים ועשיתם לו
כאשר זמם לעשות לאחיו מפלל שאחיו כמוהו מה אחיו בן ברית
אף העד בן ברית קל וחומר לגוים אם עבדים שהם במקצת מצוות
פסולין לגוים לא כל שכן מי שהציו עבד והציו

צריך לומר עד כשר שהוא יודע בעדות להבירו וידע שהעד השם
שעמו עד שקר שאסור לו להעיד שנאת שתידך עם רשע'
איזה הוא רשע כל מי שעבר עבירה שחייבין עליו מלקות
הרי זה רשע ופסול לעדות שהרי התורה קראה למחוייב מלקות
רשע שנ' והיה אטבן הכות הרשע ואין צורך לומר למחוייב מיתת בית
דין שהוא פסול שנ' אשר הוא רשע למות' עבד על עביוה
שחייבין עליו מלקות מן התורה הרי זה פסול מן התורה ואם היה
החייוב שנה מדבריהם הרי זה פסול מדבריהם' כיצד אכל
כשר בהמה בחלב או שאכל נבלות ושקצים וכיוצא בהן בין לתאבון
בין להכעיס או שחלל אתיום טוב ראשון או שלבש שעטם שהוא
שווע או טווי או נוז הרי זה פסול לעדות מן התורה' אבל
אם אכל כשר עוף בחלב או שחלל אתיום כיוצא שני שלגליות או שלבש
בגד צמר שאבד בו הוט שלפשתן וכיוצא בו הרי זה פסול לעדות מד'
יבריהם וכבר מצנו כל עבירה שחייבין עליו מלקות וכבר נתבאר בכל
מצוה ומצוה דברים שאיסורן מן התורה ודברים שאיסורן מדבריהם'
ועוד יש שם רעועים שהן פסולין לעדות אעפ"י שהן בני
תשלומין ואינן בני מלקיות הואיל ולוקחין ממון שזיבנו שלהם בחנם
פסולין שנ' כי יקום עד כגון הגנבים והגזלנין אעפ"י שהחזיר הרי
הוא פסול לעדות מעת שגנב או גזל' ובן עד זמם
אעפ"י שהזם בעדות ממון ושכלם הרי זה פסול מן התורה לכל עדות
ומאמתי הוא נפסל מעת שהעיד בבית דין אעפ"י שלא הזז על

מיטרפת עליהם וצריך להתישב בעידות הנכפים הרבה
הפתיים ביותר שאינן מכירין דברים הסותרין זה את זה ולא יצנו
עניני הדבר כדרך שמבינים שאר עם הארץ וכן המכוהלין והנחפזין
בדעתן והמשתגעין בדעתם ביותר לפי הדין כלל השופטים ודבר
זה לפי מה שיראה הדיין שאי אפשר לכונן הדעות בכתב

החדש בשונה שאין דעתו נכונה ואינו בן מצוות ואחד חדש שמדבר
ואינו שומע או ששומע ואינו מדבר אעפ"י שראיתו ראיה מעולה
ודעתו נכונה צריך להעיד בבית דין בפיו או שיהיה ראוי להעיד בפיו
ויהיה ראוי לשמוע דברי הדיינים והאיום שמא יימין עליו

וכן אם נשתתק אעפ"י שנבדק כדרך שבדקין לגטין ונמצאת
עדותו מכוונת והעיד בפנינו בכתב ידו אינה עדות כלל חוץ מעדות
אשה לפי הקלו" הסומאין אעפ"י שמכירין הקול זידעו
האנשים הריאן פסולין מן התורה שזוהוא עד או ראה מי שהוא
ראוי לראות הוא שמעיד והסומא באת מעינו כשר להעיד

פרק עשירי

הדשנים פסולין לעדות מן
התורה שנאלתשתידיך עם רשע להיות

עד חכם מפי השמועה למא' תשת רשע עד ואפלו עד כשר שידע
כתבירו שהוא רשע ואין הדיינים מכירין רשעו אסור לו להעיד
עמו אעפ"י שהוא עדות אמת הע שמצטרף עמו ונמצא זה כשר
השיתידו עם הרשע עד שנתן בלה עדותו ואין

כלבד אמרו לא אפלו הממירין בבהמה חיה ועוף ואמרו כל הקודם את
חבירו אוכל ונמצא את חבירו יטול בעליו את שניהם וכלכיוצא בשחוק
זה והוא שלא תהיה לו אומנות לא שחוק זה הדי זה פסול וכלאן פסולין
מדבריהם' ארזים שלקח דבר מועט מן הפירות שביכרו

בימי ניסן וימי תשרי קודם שתגמר מלאכת העפ' שלקח שלא מדעת
בעל השדה אינו גנב וכשר לעדות שאין בעל השדה מקפיד על זהו

כל כיוצא בזה' **פרק אחד עשר** מי שאינו לא
במקרא ולא במשנה ולא בדרכי ארץ הרי

זה בחזקת רשע ופסול לעדות מדבריהם שכלמי שירד עד כך חזקה
שהוא עובר על רוב העבירות שיבואו לידו' לפיכך אין מוסרין

עדות לעם הארץ ואין מקבלין ממנו עדות לא אם כן הוחזק שהוא
עוסק במצוות ובגמילות חסדים ונוהג בדרכי הישרים ויש בו דרך
ארץ מקבלין עדותו אעפ' שהוא עם ארץ ואינו לא במקרא ולא במשנה
נמצאת אומר כל תלמיד חכם בחזקת כשר עד שיפסל

ובלעם הארץ בחזקת פסול עד שיוחזק שהוא הולך בדרכי הכשרים
וכל מי שקבל עדות עם הארץ קודם שתהיה לו חזקה זו או קודם שיבואו
עדים ויעידו שהוא נוהג במצוות ובדרך ארץ הרי זה הדיוט ועתיד
ליתן את הדין שהרי מאבד ממנו ישראל על פי רשעים'

וכן הבזויים פסולין לעדות מדבריהם והם האנשים שהולכין ואוכלין
בשוק לפני בלהעם ובגזן או שהולכין ערומין בשוק בעת שהן עוסקין
במלאכה מנוולת וכיוצא באלו שאינן מקפידין על הבושת שבר

אותה עדות לא אחר כמה ימים. וכן המלוה בדבית אחד
הלוה ואחר המלוה שניהם פסולין לעדות אם רבית קצוצה עשו הרי
הן פסולין לעדות מן התורה ואם אבק רבית עשו הרי הן פסולין מדברי
וכן כל העובר על גזל של דבריהם הרי הוא פסול מדבריהם
כיצד החמסנין והם הלוקחין קרקע או מטלטלין שלא ברצון הבעלים
אעפ"י שנותנין הדמים הריאן פסולין מדבריהם. וכן הרועם
אחד רועי בהמה דקה ואחר רועי בהמה גסה של עצמן הריאן פסולין
שחזקתן פושטין בגזל ומנחין בהמתן לרעות בשדות ובפרדסין ולפי
כך סתם רועה פסול ומגדל בהמה דקה בארץ ישראל פסולין אבל בחוזה
לארץ כשרים ומותר לגדל בהמה גסה בכל מקום. וכן
המוכסין סתמן פסולין מפני שחזקתן ליקח יתר מדבר הקצוב להם
בדין המלכות ולוקחין היתר לעצמן אבל גבאי מנת המלך סתמן
כשרים ואם נודע שלקחו אפלו פעם אחת יתר מן הראוי להן לגבות
הריאן פסולין. וכן מפריחי יונים בישוב פסולין מפני
שחזקתן שגזל יונים שלאחרים בחנם וכן סוחרי שביעות והם
בני אדם שיושבין בטלם וכיון שבאר שביעות פושטין זדועותיהן
ומתחילין לישא וליתן בפירות שחזקתן או שהן אומפין פירות שביעות
ועושין בהן סחורה. וכן המשחק בקוביא והוא שלא
תהיה לו אומנות לא היא הואיל ואינו עסק בישוב העולם הרי זה
בחזקו שאוכל מן הקוביא שהוא אבק גזל ולא בקוביא בלבד אמרו
לא אפלו בקלפי אגשום וקליפי רמונים. וכן לא יונים

הם מן הגוים שהגוים לא מעלין ולא מורדין ויש להסיריהן חלק לעולם
הבא ואו מורדין ולא מעלין ואין להן חלק לעולם הבא

פרק שנים עשר

כל הנפסל בעבירה אם
העידו עליו שני עדים שעשה

עבירה פלונית אעפ"י שלא התרבו ואינו לוקה הרי זה פסול לעדות

ברא צעעבר על דברים שפשוט בישראל שהן עבירה כגון

שנשבע לשקר או לשוא או גזל או גנב או אכל נבלה וביוצא בה אבל

אם ראוהו עדים עובר על דבר שקרוב העושה להיות שוגג צריכין

להזהירו ואחר כך יפסל כי צד ראוהו קושד או מתיר

בשבת צריכין להודיעו שזה חלול שבת מפני שקרוב העם אינן יודעין

זה וכך אם ראוהו עושה מלאכה בשבת או כיוצא בזה צריכין להודיעו

שהוא שבת שמא שוכח הוא וכן המשחק בקוביא תמיד

או מי שנעשה מוכס או גבאי שמוסקין לעצמו צריכין העדים

להודיעו שהעושה רב זה פסול לעדות שקרוב העם אינן יודעין דברים

אין וכן כל ביוצא בזה כללן של דבר על עבירה שהדברים מהאין

לעדים שזה ידע שהוא רשע ועבר בזדון אעפ"י שלא התרבו הרי

זה פסול לעדות ואינו לוקה אין אדם נפסל בעבירה על

פי עצמו הרי שבא לבית דין ואמר שגנב או גזל או לזה ברבית מעל

שמשלים על פי עצמו אינו נפסל וכן אם אמר שאכל נבלה או בעל

חסורה אינו נפסל עד שיהיו שם שני עדים שאין אדם משיים את

עצמו רשע לפי כך ראוהו שהעיד עליו שמעון

חשובין ככלב ואינן מקפדין על עדות שקר ומכלל
או האוכלין צדקה שלגויים בפרהסיא אעפ שאפשר להם שיזונו מהם
בצנעה מצדין עצמן לכך ואינן חוששין כללן פסולין מדבריהם
מהבין פסול לעדות מן התורה לפסול מדבריהם שפסולמן התורה
שהעיד עדותו בטילה אעפ שלא הכריזו עליו בבתי בנסיות ובבתי מדרשות
והפסול מדבריהם צריך הכרזה לפיכך כל עדות שהעיד
קודם שהכריזו עליו מקבלין אותה כדי שלא לאבד זכות העם שהרי
לא ידעו בו שהוא פסול ואין פסוליו אלא מדבריהם עד אחד
נאמן באיסורין אעפ שהוא פסול לשאר עדיות שהרי דשע בעבירה
ששקט שחיטתו כשרה ונאמן לומר כהלכה שחטתי אבל החשוד על
דבר אינו נאמן על שלו אבל נאמן על שאחרים לפיכך החשוד על
דבר יש לו לדון בו ולהעיד בו לאחרים חזקה אין אדם חוטא כדי שיהנו
אחרים כיצד נאמן עם הארץ לומר פירות פלוני מעוש
דין הן ונאמן הנחשד למכור בשר בכור לומר בשר זה שמוכר פלוני
חולין הוא וכן כל כיוצא בזה משאר האיסורים לפי שאימת האיסורין
על הרשעים ואין הממונ עליהם מלכי ישנא לא מעי
דין ואין מעידין עליהם שהם בחזקת אלהים בעלי זדוע ואינן נכנעין
תחת עול הדיינים אבל בהן גדול מעידין עליו ומעיד הוא למלך
בבית דין הגדול כמו שביארנו המוסרין והאפיקורסים
הזמינים והמשומדים לא התרכו חכמי למנות אותן בכלל פסולי
העדות שלא מנו אלא רשעי ישנא אבל המורדין הכופרין פחותין

חדת דברים בלבד לא כותב אני פלוני כן פלוני כנסתי מאתים זון מערות
שביעית והרי הם נתונים במתנה לעניים מאמת חדת
המוגל בשבועות משיבוא לבית דין שאין מכירין אותו ויאמר להם
השוד אני או יתחייב שבועה בבית דין שאין מכירין אותו בממון ח'
השוב וישלם ולא ירצה להשבע' וכן טבח שהיה בודק
לעצמו ומוכר ויצאת טריפה מתחת ידו שהרי הוא בכלל אוכרי
טרפה שהן פסולין לעדות הרי זה פסול לעדות עד שיראה ממעשיו
שהוא ניהם על רעתו וילבש שחורים ויתכסה שחורים וילך למקום
שאין מכירין אותו ויחזיר אבירה בדבר השוב או יוצא טרפה מתחת
ידו בדבר השוב' וכן עד זומם שהלך למקום שאין מכירין
אותו ונתנו לו ממון השוב להעיד בשקר ולא רצה הרי זה עשה
תשובה ויחזור לכשרותו וכן כל כיוצא בזה

פרק

שלושה עשר הקרובים פסולים

לעדות דין תורה ע"כ לא יומתו אבות על בנים
ובנים לא יומתו על אבות מפי השמועה למ' שבכלל לאו זה שלא
יומתו אבות על פי בנים ולא בנים על פי אבות והוא הדין לשאר הקרובים
אין פסול בדין תורה אלא קרובים ממשפחת אב בלבד
והם האב עם הבן והבן עם האב והאחין מן האב זה עם זה וכניהם זה
עם זה ואין צניך לומר הרוד עם בן אחיו אבל שאר הקרובים מן האם
או מדרך האישות כולן פסולין מדבריהם הגרים אינן
בדין הקרובים אפלו שני אחים תאומים שנתגיירו מעמדים זה

שאלוה בדבית והעיר עליה לוי ואמר לוי הלוה בדבית הרי ראובן נפסל
בעדות שמעון ולוי אעפ" שהודה לוי שאלוה בדבית אינו משיב עצמו
רשע ונאמן על ראובן ואיטנחמן על עצמו' ובן מי שהעיד
שפלוני רבעו בין באונסו שלמבע בין לרצונו הוא ואחד מצטרפין ל'
להגן פלוני בא על אשתו הוא ואחד מצטרפין להגן אבל לא להגן
ובן כל כיוצא בזה פלוני רבע את שורי הוא ואחד מצטרפין להגן שאין
אדם קרוב אצל ממונו' שנים שהעידו על אחד שהוא
פסול בעבירה מאן העבירות ובאו שנים והעידו שעשה תשובה וחזר בו
או שלקה הרי זה כשר אבל אם באו שנים והכחישום ואמרו לא עשה
עבירה זו ולא נפסל הרי זה ספק פסול לפיכך לא יעיד ואין מוציאין
ממון בעדותו ולא ידון עד שיודע שעשה תשובה' כלמי
שנתחייב מלקות כיון שלקה בדבית דין חוזר לכשרותו אבל שאר
פסול עדות שהן פסולין משום הממון שחמסו או גזלו אעפ" ששלמו
צדיבין תשובה והריהן פסולין עד שיודע שחזרו בהן מדרכן הרעה'
מאמתי חזרת מלוה בדבית משיקר עו את שטנידיהן
מעצמן ויחזרו כבן חזרה גמורה שלא ילוו בדבית אפלו לגוי'
מאמתי חזרת המשחקין בקוביא משיעברו את פסומודיהן
מעצמן ויחזרו בהן חזרה גמורה שלא יעשו ואפלו בחנם ומאמתי
חזרת מפניחי יונים מיישברו את הכלים שצדיבין בהן ויחזרו בהן
חזרה גמורה שאפלו במדבר לא יהו עושין' מאמתי
חזרת סוחר שביעית משתגיע שביעית אחרת ויבדקו וילא

מעיד לשאר קרוביה ואביהתן ואיבי כלה מעידין זה לזה
אחי האם מן האם מעידין זה לזה שהרי אין ביניהן קרובה
כלל כיצד רחל שנשאת ליוסף וילדה ממנו ראובן והיה ליוסף בן
מאשה אזרת והוא מנשה ונשאת לשמעון וילדה ממנו יהודה
הרי מנשה ויהודה מעידין זה לזה האיש עם אשתו
כראשון בראשון לפיכך אינו מעיד לא לבנה ולא לאשת בנה ולא
לבעל בתה ולא לאביה ולא לאמה ולא לבעל אמה ולא לאשת אביה
אשתו ארוסה אעפ"שעדיין לא נגמרה האישות הרי היא לו
כנשואה לטעם עדות בדא בארוסתו עצמה שאינו מעיד לה אבל
אם העיד לקרובי ארוסתו כגון בעל אחותה אובנה ובתה וביוצא בהן
אין פוסלין אותן עד שישאנה זה שפסלה תורה עדות
הקרובים לא מאע שהן בתזקת אזהבים זה את זה שהרי אינו מעיד
לו לא לטובתו ולא לרעתו אלא גזרת הכתובה היא לפיכך האזהבה שונא
כשר לעדות אעפ"ש הוא פסול לדיינות שלא גזרה תורה אלא גזר
הקרובים **פרק ארבעה עשר** כלמי שאין אתה
מעיד לו מפני שהוא בעל קרובתך
אם מתה אשתו אעפ"שדעו לו בעים הרי זה בתרחק ובשר
מי נזהר יודע להזהר מדות שישלם נעשה חתנו ונעשה חתנו
או שידע העדות והוא פקח ואחר כך נתחפש בתו ונסתמה אעפ"ש
שיכול לבוץ מרת הקרקע שמעיד בה וממייס מצריה שמי נשתמה

הרי זה פסול^א אבל אם היה יודע לזב עדות עד שלא
נעשה חתנו ונעשה חתנו ומתה בתו פקח ונתחרש וחזר ונתפקח
שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה פתח ונסתמא וחזר ונתפתח כשך
זה הכלל כל שתחלתו בכשרות וסופו בכשרות כשך אעפ"ש
בנתיים תחלתו בפסלות אעפ"ש סופו בכשרות פסול^א
לפי כך מי שהיה יודע עדות והוא קטן וכא והעיד בה פשהו
גדול אינה כלום נויש דברים שסומכין בהן על עדותו שמעיד
כשהוא גדול הואיל והם דברים של דבריהם' ואן הן
הדברים שאדם נאמן להעיד בגדלו עלמה שראה בקטנותו
נאמן אדם לומר זה כתבירו של אבי או של אחי מפני שקיווים
שטרות מדבריהם' זכור אני כפלונית כשנשאת ונעשה
לה מעג הבתולות הואיל והוב הנשים בתולות נשאות וכתובה
מדבריהם' שהמקום הזה בית הפרס מפני שסומאותו מדבריהם
ועד באן היינו באים בשבת שצמצום התחום עד אפים בלב
מדבריהם' שהיה איש פלוני יוצא מבית הספר
לטבול ולאכול בתרומתו ושהיה חולק עמנו תרומה ושהיינו
מוליכין חלה ומתנות לפלוני בהן עלידי עצמו ואמר לו אבא
משפחה זו כשרה משפחה זו פסולה ואכלנו בקערה של פלוני
שהוא כילוננו אחיו כדי להודיע שאחיהם פלני נשא אשה שאינה
הגונה לו שכלאו הדברים להחזיק זה הבהן לאכול בתרומה

ככל הדבר בכל ישראל ועמד אחריהם בית דין אחר ובקש לבעל דיני
הראשונים ולעקור אותה היקנה ואותה הגדלה ואותו המנהג אינו
יכול עד שיהיה גדול מן הראשונים בחכמה ובמען היה גדול בחכמה
אבל לא במעין במעין אבל לא בחכמה אינו יכול לבעל לאת דבר דין
אפלו בטל טעם שבגללו גזרו הראשונים או התקינו אין האחרונים יכולין
לבעל עד שיהיו גדולים מהן והיאך יהיו גדולים במעין
הואיל וכל בית דין של שבעים ואחד הוא זה מעין חכמי הדור שהם
כימו וקבלו הדבר שאמרו בית דין הגדול ולא חלקו בו בראי בדברים שלא
אסרו אותן כדי לעשות סייג אא בשאר דיני תורה אבל דברים שראו
בית דין לגזור או לאסור אותן לעשות סייג אם פשט איסורן בכל ישראל
אין בית דין הגדול אחר יכול לעקור ולהתיר אפלו היה גדול מן הראשונים
אין ויש לבית דין לעקור אף דברים שאו לפי שעה מעט שהם
קטן מן הראשונים שלא יהיו גזירות או המורין מדברי תורה עצמה
שאפלו דברי תורה יש לכל בית דין לעקור אותן הוראת שעה
כיצד בית דין שראו לחזק הודת ולעשות סייג כדי שלא יעברו^{העם}
על התורה אכן שלא כדין ועונשין שלא כדין אבל אין קובעין הדבר
לדורות ואומרים שהלכה כד היא וכך אם ראוי לפי שעה לבעל מצות
שעה או לעבור על מצות יכל לא תעשה כדי להחזיר רבים לדתאן להציל
רבים מישראל מלהבשל בדברים אחרים עושים לפי מה שהשעה
צריכה כשם שהרופא חותך ידו אורגלו שלמה כדי שיהיה

הוא כענין אחד המצוה איש אחד הרי אן שלש עדות וכו'

תליות זכזו פרק חמשה עשר בלעדות
שתמוא לאדם הנייה ממנה אינו

מעיד בה שזה כמעיד לעצמו לפי כך כע העיר שכא מערעע
לערער במרחץ או ברחוב שלעיר אין אחד מבני העיר מעיד
בדבר זה ולאין כווא עד שישלך עצמו ממנו בקניין ואחר כך יין
אין עיר בני העיר שנגנבה ספר תורה שלהן הואיר

ולשמיעה הוא עשוי שאי אפשר לאדם לשלך עצמו ממנו אין דנין
בדיני אותה העיר ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר וכך
כל כיוצא בזה האומר תנו מנה לעניי עירי אין דנין

בדיני אותה העיר ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר כדא
בשריו העניים סמוכין עליהם ופוסקין להם צדקה בכל שנה אפלו
אמרו שנים מאנשי העיר אנו נתן דבר הקצוב עלינו ונעזרין וכו'

לוי שהנייה היא להן שיתעשרו עניים אין הואיל והן סמוכין עליהן
העיר וכן כל כיוצא בזה קרקע שבין שנים שותפין

שכא כיעצו להוויאה מתחת ידי השותף אינו כועד בשותפו
אין אף אין שלק עצמו ממנה וקנה מידו שנתנה בשותפו

ושאם בא בשותף שלו ונתנה מיד השותף משלם לו דמיה
ואחר כך מעזר לו עלה וכן כל כיוצא בזה וכו'

על השדה אם יש בה פירות אין העדים מעיד עליה שחזי רוצה

הכתוב אסור לבשר ללאכול בשר כחלב בין בשר השור בין בשר השה
אבל בשר העוף מותר כחלב מן התורה אם יבוא בית דין ויתיר בשר
חייה כחלב הריזה גורע ואם יאסור בשר העוף ויאמר שהוא בכלל
הגדי והוא אסור מן התורה הרי זה מוסיק' **אבל אם**

אמר בשר העוף מותר מן התורה ואנו נאסור אותו וגודיע לעם שהוא
גזרה שלא יבוא מן הדבר הרבה ויאמרו בשר העוף מותר מפני שלא
נתפרש בתורה כך החיה מותרת שהרי לא נתפרשה ויבוא אחר לומר
אף בי יד בהמה מותר חוץ מן העז ויבוא אחר לומר אף בשר העז
מותר בחלב הפרה חוץ הכבשה שלא נאמר לא אמו שהיא מינו ויבוא
אחר לומר אף בחלב העז שאעה אמו מותר שלא נאמר לא אמו לפי
כך נאסור כל בשר בחלב ואכלו בשר עוף אין זה מוסיק' לא עושה
סיג לתורה וכך כל כיוצא בזה'

פרק שלישי

מה אינו

מי שאינו מאמין בתורה שבעל

זקן ממרא האמור בתורה לא הרי הוא בכלל המינים ומיתתו פיר
כל אדם מאחר שנתפרסם שהוא כופר בתורה שבעל פה כדור ידיו
ולא מעליו כשאר המינים והאפוק ודנסי' והאומרים אין תורה מן
השמים והמוקרים והמשומדים כלל אינן בכלל שש' ואינן
צריפין לא עדים ולא התראה ולא דייעים לא כל ההורג אחר מה עשן
מצוה גדולה והסיר מכשול' **בתל' ב' איש שכפר בתורה**
שבעל פה מאחשבתו ובדברים שנראו לו והלך אחר דעתו הקלה

כולו כך בית דין מורין בזמן שן הזמנים לעבור על מקצת מצוות
לפי שעה כדי שיתקיימו כולן בדרך שאמרו הכמים הראשונים
הלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה בית דין שנואה
להם לגזור גזירה או לתקן תקנה או להנהיג מנהג צריכין להתישב
בדבר ולירע תחלה אם רוב הצבור יכולין לעמוד בה או אין רוב
הצבור יכולין לעמוד בדבר זה ולעולם אין גוזרין גזירה על הצבור
אא אם כן רוב הצבור יכולין לעמוד בה' הרי שגזרו בית דין
גזרה ודמו שרוב הצבור יכולין לעמוד בה ואחר שגזרו אותה מקפיקו
העם בה ולא פשעה ברוב הצבור הרי זו בעילה ואינן רשאים לנסק
את העם ללכת בה' גזרו ודמו שפשטה בכל ישראל ועמד
הדבר כן שנים רבות ולאחר זמן מרובה עמד בית דין אחר ובדק בכל
ישראל וראה שאין אותה הגזירה פושטת בכל ישראל יש לו רשות
לכטלה ואפלו היה פחות מאותה בית דין הראשון בחכמה ובמעין
לו לכטל וכל בית דין שהתיר שע רביוס אימחד להתיר דבר שלישי
הוא ליוש לבית דין לגזור ולאקור דבר המותר ויעמוד
אסורו לדורות וכך יש להן להתיר אמורי תורה לפי שעה מה הוא זה
שהגזירה תורה לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו שלא להוסיף
על דברי תורה ולא לגרוע מהן ולקבוע הדבר לעולם שהוא מקליתורה
בין בתורה שבכתב בין בתורה שבעלפה' כיצד הרי
כתוב בתורה לא תבשל גדי בחלב אמו ומפי השמועה לא יבשל

אבל לא הורה לעשות פטור שב והאיש אשר יעשה כזוון לא
שיאמר כזוון לא יורה לעשות או יעשה הוא בעצמו
מצאן חוץ למקומן והמחה עליהן פטור שב וקמת ועלית אהמק מלמד
שהמקום גורם לו מיתה וכלאו וכיוצא בהן שהן פטורין מן המיתה יש
לצית דיין הגדול לטרותן ולהפרישן ולהכותן ולמנען וללמד בפומה
שיראה להם שהדבר צריך לכך וכיצד ינין זקן ממרא
בעת שיכלא דבר ויורה בו חכם המגיע להוראה בין בדבר שיורה בעניו
בין בדבר שקבל מרבותיו הרי הוא והחולקים עמו עולים ליוחשלים
ובאו לבית דיין שעל פתח הר הבית ואומרים להם בית דיין כך הוא הדין
אם שמע וקבל מהם מוטב ואם לאו כולם באים לבית דיין
שעל פתח השדה ואומרים גם הם להם כך הוא הדין אם קבלו לנו להם
ואם לאו כולם באים לבית דיין הגדול שכלשכת הגזית שמשם תונה ויצאה
לכל ישראל שנמז המקום ההוא אשר יבחר יוני ובית דיין אומרים להם כך
הוא הדין ויוצאין כולם חזרה החכם שחלק על בית
דין לעירו ושנה ולמד כדרך שהוא למוד הרמזה פטור הורה לעשות
או שעשה כהוראתו חייב מיתה ואינו צריך התדאה אפלו נתן טעם
לדבריו אין שומעין לא כיון שבאו עדים שעשה כהוראתו או
שהורה לאחרים לעשות גומרים דינו למיתה לבית דיין שבעירו
ותפסין אותו ומעלין אותו משם לירושלים ואין ממיתין
אותו לא בבית דיין שבעירו ולא בבית דיין הגדול שיצא חוץ לירושלים
אא מעלין אותו לבית דיין הגדול שבירושלים ומשמרים אותו עד
הדגל וחונקין אותו בדגל של וכלי ישראל ישמעו וייראו מכלל שצריך

ואחד שדיחות לבו ופיר בתורה שבעטפת תחלה וכן כל הטועים
אחריו אבל בני מותק הטועים ובני כעדם שהדיחו אותם אבותם
ונולדו במינות וגדלו אותן עליו הרי הק' בתינוק שנשבה לבין הגויים
וגדלוהו הגויים עלרתם שהוא אנוס ואעפ"י שנשמע אומר כך שהיה יהודי
וראה היהודים ורתם הרי הוא כאנוס שהרי גדלוהו עלטעותם כך אלו
האוחזין בדרכי אבותיהן שתעו לפי כך חזו להחזירם בעשורת
ולמשוך אותן בדרכי שלום עד שיחזרו לאיתן התוכה ולא ימח אדם
להרגן אבל זקן ממרא האמור בתורה הוא חכם אחד מחכמי
ישאל איש בידו קבלה ורן ומורה בדיני תורה כמו שידונו ויורו בלחכמי
ישאל שבאה לו מחלו קת ברין מן הדינין עם בית רין הגדול ולא חזר
לדבריהם לא חלק עליהם והורה לעשות שלא כהוראתן גזרה תורה
עליו מיתה ומתודה וישלו חלק לעולם הבא אעפ"י שהוא
רן והן דנין והוא קבלוהם קיבלו הרי התורה חלקה להם כבוד ואם רצו
בית רין למחול על כבודן ולהניחו אינן יכולין כדי שלא ירבו מחלקות
בישראל אין זקן ממרא חייב מיתה עד שיהיה חכם שהגיע
להוראה סמוך בסנהדרין ויחלוק על בית רין בדבר שחייבין על דיונו
כרת ועל שגגתו חפאת או בתפלין ויורה לעשות כהוראתו או יעשה
הוא עלפי הוראתו ויחלוק עליהם והם יושבין בלשכת הגזית
אבל אם היה תלמיד שלא הגיע להוראה והורה לעשות
שג' כי יפלא ממך רבו למשפט מי שלא יפלא ממנו אלא דבר מופלא
ויהי חכם מופלא של בית רין וחלק ושנה ולמד לאחרים כדברין

אדר הרי זה חייב שזה מביא לידי אכילת חמץ בפסח
וכן אם נחלקו בדין מדיני ממונות או במעין הדיינין שדנו דיני
ממונות הרי זה חייב לדברין שלאחד שזה חייב לזה וכל שנשלמא
כדין נטל ועל פי בית דין נטל ולדברין שלזה שאומר פטור או שאומר
שאין או ראויין לדון כל שננטל גזלה הוא בידו ואם קדש בו אשה אינה
מקודשת ולדברי האומר שלו נטל הבא עליה במזיד ענוש ברת
ובשוגג מביא חטאת ונמצא הדבר מביא לידי דבר שהייבין על
דונו פרת ועל שגגתו חטאת' וכן אם נחלקו בדיני
בדיני מכות אם זה חייב מלקות או אינו או שחלק במעין הדיינין
שלוקין בפניהם הרי זה חייב שהרי לדברי האומר אינו לוקה חובלים
הם בו וחיביין לשלם וכל שיטול מהן כדין נטל ולדברי האומר
בן מלקות הוא כל שיטול מהן גזל הוא בידו ואם קדש בו אשה אינה
מקודשת' וכן אם נחלקו בערכים או בחרמים אם זה
חייב ליתק או אינו חייב הרי זה חייב שהרי לדברי האומר אינו
חייב לתק אם לקחו ממנו הרי זה גזל והמקדש בו אשה אינה
מקודשת' וכן אם חלק עליהם בטריון הקדשים אם
נפדו או לא נפדו הרי זה חייב שהרי לדברי האומר אין זה פדיון
אם קדש בו אשה אינה מקודשת' נחלקו בעריפת
העגלה אם או חייבין להביא או אינן חייבין הרי זה חייב שהרי

הפרדה וארבעה צריכין הפרדה זקן ממרא ועדים דוממין והמסית
ובן סורר ומורה שהדי בכולם נאמר ישמענו וייראו

פרק רביעי זקן שחלק על בית דין בדבר

שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת

בין שהיו הם אוסרין והוא מתיר ובין שהיו הם מתירין והוא אוסר הר
זה חייב מיתה' אפלו היה הוא אומר מפי הקבלה ואמר כך

קבלתי מרבותי והם אומרים כך נראה בעינינו שהדין נותן הואיל
וחלק עליהם בדבר או עשה או הורה לעשות הרי זה חייב מיתה ואין
צריך לומר אם היו הם מורים מפי הקבלה' וכן אם חלק

עליהם בגזרה מן הגזרות שגזרו בדבר שיש בשגגתו חטאת
ובזדונו כרת כגון שהתיר החמץ יום ארבעה עשר בשעה ששית
או אסרו בהנאה בשעת חמישית הרי זה חייב מיתה וכל כיוצא
בזה' אחר דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו

חטאת שנחלקו בו או שנחלקו בדבר המביא לידי דבר שחייבין
על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת' כיצד נחלקו באשה זו

אם היא ערוה או אינה אם מראה דם זה מטמא באשה או אינו ^{מטמא}

אם זו טמאה לידה או אינה טמאה לידה אם זו זבה או אינה זבה
אם חלפה אסור או מותר וכל כיוצא באלו הרי זה חלק בדבר שחייבין
על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת' וכיצד דבר

המביא לידי דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת
כגון שנחלקו בעבור הנזנה אם מעבדין עד הסורים או בכר

ויעשה אותה חמש טוטטות חייב והוא שיעשה כתחלה ארבעה דברים
כהלכתך ויביא המישי וידבק בחיצון שבית החיצון שאינו רואה
את האויר פסול וחייב זקן כמרא על דבר זה הלכה מפיה קבלה
אבל אם נחלקו בשאר מצוות כגון שחלק בדבר מדברי
לולב או ציצית או שופר זה אומר פסול וזה אומר כשר זה אומר
יצא ידי חובתו וזה אמר לא יצא זה אומר טהור וזה אומר שני
לטומאה הרי זה פטור מן המיתה וכן כל כיוצא בזה

פרק חמישי המקלל אביו או אמו נסקל שנאביו

ואמו קלל דמיובו ואחד המקלל אותם
בהיותם או לאחר מותם הרי זה נסקל וצריך עדים והתראה כשאר
כל מחוייבי מיתות בית דין ואחד האיש ואחד האשה וכן הטומטום
והאנדרגנים והוא שיהיו גדולים שהגיעו לכלל העונשים

אינו חייב סקילה עד שיקללם בשם מן השמות המיוחדין אבל
אם קללם בכנוי פטור מן הסקילה ולמה כדרך שלוקה על קללת כל
אדם כשר מישראל וכן המקלל אביו ואביו אמו הרי זה כמקלל אחד
משאר הקהל

אזהרה של מקלל אביו ואמו מנין עונש
שמענו בפירוש אבל האזהרה הרי היא בכלל לא תקלל אדם הוואל
והוא מזהר שלא לקלל אדם מישראל הרי אביו בכלל ישראל

המכה אביו או אמו מיתתו בחנק שנמכה אביו ואמו מות
יומת וצריך עדים והתראה כשאר כל מחוייבי מיתות בית דין

לדברי האומר חייבין להביא הדי היא אקורה בהנייה והמקדש בה
אשה אינה מקודשת ובין אם נחלקו בערלה ובין אם נחלקו בלקט
שכחה ופיאה אם זה לעניים או לבעל הבית הרי זה חייב שהרי
לדברי האומר לבעל הבית הדי היא גזל ביד העני ואם קדש בו
אשה אינה מקודשת
ובין אם חלק עליהם באב מאבות

הטמאות כגון נגעי בשר או נגעי בתיים או נגעי בגדים הרי זה חייב
שהרי לדברי האומר טהור מותר להכנס למקדש ולאכול קדשים
ולדברי האומר טמא אם נכנס או אכל במזיד ענוש כרת ובשוגג
מביא חטאת ובין אם נחלקו בטהרות מצורע אפי' ש לזה טהרה לא
אין לו
ובין אם נחלקו בהשקאת שוטה אם זו צריכה
לשתות או אינה צריכה הרי זה חייב שהרי לדברי האומר צריכה
אם מת הבעל קודם שתשתה הרי זו אסורה ליבם ולדברי האומר
אינה צריכה מתיצמת
ובין כל כיוצא בזה צריכין לבד

ודוק ולא קורא אם היתה מחלוקת זו מביאה לידי דבר זה ודבר זה
מביא לדבר שני אפלו אחד מאה דברים אם יבוא בסוף לדבר שחייבין
על דבון כרת ועל שגגתו חטאת בין שהיה הזקן מקלוהם מחמירין
בין שהיה הוא מחמיר זהם מקילין הרי זה חייב ואם לא תביא
המחלוקת לידי כך הרי זה פטור חוץ ממצות תפלין בלבד
כיצד הוות שמותר להוסיף טומטת חמישית בתפלין

יהוס לא הריאכיו כמי שאינו אכיו לכלבדו אעפ' שנשתחררו
מי שהיו אכיו ואמו רשעים גמורים ועבדיו עבירות אפלו נגמר
דינם להדיגה והם יוצאין להרג אסור לו להכותק ולקללץ ואם קלל או
חבל בהן פטור ואם עשו תשובה הרי זה חייב ונהרג עליהן אעפ' שהרי
הן יוצאין למיתה כדא' בבבא אבא אחד שבא והכהו או
קללו אחר שנגמר דינו אעפ' שעשה תשובה הרי זה פטור הוא ולו הוא
הולך למיתה ואם ביישו חייב בקנס המבייש עבד אבא
או אמו על עבירה שלוקין עליה והיה הוא חזק לפע' הדיינין לא יכיר
אותן ובן אם נתחייבו גדוי לא יהיה שליח לנדותק ולא ידחף אותן ולא
יבזה אותן בשליחות בית דין אעפ' שהן ראויין לכך ולא עשו תשובה
לכל אף הכן נעשה שליח לאכיו להכותו ולקללו חוץ ממסית שהרי
אמרה תורה לא תחמול ולא תכסה עליו מי שנתחייב
שבועה לבנו כך דאינו בו תמיד שאינו משביעו בשבועת האה שהרי
זה בא לקללת אכיו לא משביעו שבועה שאין בה אלה וכבר ביארנו
שהאב שהרג את בנו אין אחד מאחיו שלנהרג נעשה גואהדם
ולא על הכייה בלבד ועל הקללה הקפידה תורה אאף על
הבזיון שכל המבזה את אכיו או אמו אפלו בדברים אפלו בדמיזה
הרי זה בכלל אדור מפי הגבורה שנ' מקלה אכיו ואמו והרי הוא
אומר עין תלעג לאב ותבז לקהת אים וכו' ניש לבית דין להכותו
על זה מכת מרדית ולענוש כפי מה שיראו

ואחד האיש ואחד האשה וכך הטומטום והאנדריגנס והוא שויגי עו
לכלל עונשין אינו חייב חמק עד שיעשה בהם חבורה אבל
אם לא עשה חבורה הרי זה כמכה אחד משאר ישראל והמכה אותם לאחד
מיתה פטור ומי שהכה את אביו על אצלו וחישו חייב ונהרג שאי אפשר
לן שיעשה חדש בלא חבורה אפלו טיפת דם יצאת בפעם באוזן ונתחוש
המקיד דם לאביו או שהיה רומא וחתך לו בשר או אבר פטור
אעפ" שהוא פטור לכתחלה לא יעשה אפלו להוציא סלון מבשר אביו או
אמו לא יוציא שמא יעשה חבורה בראש בשיש שם אחד לעשות
אבל אם אין שם מי שיעשה אהדא והרי הג' מצטעריץ הרי זה מקיד
וחותך כמי מיה שירשוהו לעשות חזרה שלמה אביו ואמו
מניין עוש שמענו חזרה לא שמענו הואיל והוא מוזהר שלא להכות
אדם מישראל הרי אביו ואמו בכלל שתוקי חייב על אמו ואינו חייב על
אמו אעפ" שנבדקה אמו ואמרה בן פלוני הוא אין זה נמקל או נחנק
על פיה אבל כנו מן השפחה ומן הנכדית אינו חייב לא על אביו ולא על
אמו וכך גר שהודתו שלא בקדושה אינו חייב ערל
מכת אביו וקללתו וכשם שאינו חייב על אביו כך אינו חייב על אמו
שנ' ומקלל אביו ואמו ואת שהוא חייב על אביו חייב על אמו וזה שאנו
חייב על אביו אינו חייב על אמו הגר אסור לקלל אביו הגוי
ולזהבותו ולבזהו כדי שלא יאמרו באו מקדושה חמורה לקדושה
קלה שהרי זה מכה אביו ונוהג בו מקצת כבוד אבל העבד אין לו

כדבר אביו למקום לא יאמר מהדוני בשביל עצמי פטרוני בשביל
עצמי לא מהדוני בשביל אבא פטרוני בשביל אבא וכך כל פועל צה
לעולם יכלול בכלל דבריו שהוא חושש בכבוד אביו ושהוא מתירא
ממנו והייב לכבדו אפלו לאחר מותו כי צד היה אומר שאועה
מפיו לא יאמר לו כך אמר אבא לא אומר כך אמר אבא מרי אני כפרת
משבבו בדא בתוך שנים עשר חדש שלאחר מיתתו אבל אחר השנים עשר
חדש אומר זכרונו לחיי העולם הבא אחד האיש ואחד
האשה הייבין במורא וכבוד לא שהאיש בידו לעשות והאשה אין בידה
לעשות שהרי רשות אחרים עליה לפיכך אם נתגרשה או נתאלמנה הרי
שניהם שווים עד היכן כבוד אבואם ואפלו נטפו כיס של
יחובים שלו והשליכוהו בפניו לים לא יכלים אותך ולאי צעוק בפניהם
ולא יבעוס כנגדך לא יקבל גזרת הכתוב וישתוק ועד היכן
מוראן אפלו היה לבוש בגדים המורדות ויושב ברשא בפני קהל ובא אביו
או אמו וקדעו בגדיו או הכוהו על ראשו וירקו בפניו לא יכלים אותך לא
ישתוק ויירא ויפחד ממלך המלכים שצוהו בכך שאו מלך בשד ודם
גזר עליו דבר שהוא מצער יתר מזה לא היה יכול לפרכס בדבר קל
וחומר למי שאמר והיה העולם ברצונו אעפ שבעך
בצטוינו אסור לאדם להכביר עולו על בניו ולהקדק בכבודו עמהם שלא
יביאם לידי מכשול לא ימחול ויתעלם שהאב שמחל על כבודו כבודו
מחול והמכה בעג גדול מנדין אותו שהרי הוא עונד על ולפע עור
לא תתן מכשול מי שנעלמה דעתו שלאביו או שלאמו

פרק ששי כבוד אבואם מצות עשה גדולה ופך
מורא אבואם שקלם הכתוב ככבודו ומוראו
כתוב כבוד את אביך ואת אמך וכתוב כבוד אתיוי מהונך וכאביו
ואמו כתוב איש אמו ואביו תיראו וכתוב אתיוי אה ותירא כדרך שצוה
על כבוד שמו הגדול ומוראו כך צוה על כבודם ומוראם
המקלל אביו או אמו במקילה והמגדף במקילה הנה השווה אותם
בעונש הקדים אב לאם בכבוד והקדים אם לאב במורא ללמד ששניהם
שוים בין לכבוד בין למורא איזה הוא מורא ואיזה הוא
כבוד מורא לא עומד במקומו ולא יושב במקומו ולא סותק את דביו
ולא מכדיע את דביו ולא יקראנו בשמו לא בחייו ולא במותו אלא
אומר אבא מדי היה שם אביו או שם רבו בשם אחרים משנה את שמם
ידעה לי שאין נזהר בכך אא בשם שהוא פלי שאין הכל
דשין בו אבל השמות שקוראין בהן כלהעם כגון אברהם יצחק ויעקב
משה אהרן וכיוצא בהן בכל לשון ובכל זמן קורא בהן שטא בפניו
ואין בכך כלום איזה הוא כבוד מאכיל ומשקה מלביש
ומכסה משלוא ואם אין ממון לאב ויש לבן כופק אותו וזן אביו אמו
כפי מה שהוא יכול ומוציא ומכניס ומשמשו בשאר הדברים שה'
אשמשין משמשין בהן אתהחב ועומד בפניו כדרך שעומד מפני
רבו והאב שהיה תלמיד בנו אין האב עומד מפני הבן אבל הבן עומד
מפני אביו אעפ" שהיה תלמידו וחייב לכבודו בשאר
דבריו ישעת מעשו ומתגו ועשיית הפציו כיצר הנשמע C

בן סורר ומורה האמור בתורה הדי נתפשה בו סמילה ולא ענשה כתוב
אאם כן הזהיר והיכן הזהיר לא תאכלו על הדם לא תאכלו אכילה
המפאה לידי שפיכות דמים הרי זו אכילת בן סורר ומן שאינו נהרג
לא על אכילת מכוורת שאכל שנזולל ומובא מפ' השמועה למדו
שהזולל הוא האוכל בשר ברעבתנות וסוג השותה יין ברעבתנות
אכילה זו שהוא חייב עליה דברים הרבה יש בה והם כולם
הלכה מפ' הקבלה אינו חייב סמילה עד שיגנוב משלאביו ויקנה בשר
בזול ויין בזול ויאכל אותם חוץ מרשות אביו בחבורה שכולה רקנין
פחותין ויאכל הבשר חי ואינו חי בשל ואינו בשל כדרך שהגנבין
אוכלין וישתה היין מזוג ואינו מזוג כדרך שהגנבין שותין והוא
שאכל משקל חמשים דינר מבשר זה כמלוגמה אחת וישתה הצי
לוג מייך זה בבת אחת גנב משלאביו ואכל אכילה זו
ברשות אביו או שגנב משלאחרים ואכל אכילה זו המכוורת בין
ברשות אביו בין ברשות אחרים הרי זה פטור וכן אם
גנב משלאביו ואכל אכילה מכוורת כזו ברשות אחרים והיתה
אכילת מצוה ואכלו מדבריהם או אכילת עבירה אכלו מדבריהם
הרי זה פטור שנ' אינו שומע בקולנו שאינו עובר באכילה זו אלא
על קולם יצא זה שעבר בה על דברי תורה או שאכלה בדבר מצוה
פיצד אבל אכילה זו המכוורת ע"ג החבורה היעה
שאוכל עמהם בדבר מצוה או שאכלו מעשר שע' בידושלם אכלו
אכלו בתחומי אכלים שהיא מצוה מדבריהם הרי זה פטור וכן

ישתדל לנהוג עמהן כפי דעתן עד שירווחם עליהם ואם אי אפשר
לו לעמוד מפני שנשתפו ביותר יניחם וילך לרזיצוה אחרים להנהיגם
כדאוי להן הממזר חייב בכבוד אביו ומוראו אעפ"י שהוא
פגור על מבתו ועל קללתו עד שיעשה תשובה שאפלו היה אביו רשע
ובעל עבירות מכבדו ומתירא ממנו דמה אותו עובר על דברי תורה
לא יאמר לו אבא עבדת על דברי תורה אלא יאמר לו אבא כתוב בתורה
כך וכך באילו הוא שואל ממנו לא כמזהירו מי שאמר
לו אביו לעבור על דברי תורה בין שאמר לו לעבור על מצוות לא תעש
או לבעל מצות עשה אפלו של דבריהם הרי זה לא ישמע לו שנאישאמו
ואביו תיראו ואת שנתת כולכם היובין בכבודי אמר
לו אביו השקני מים ומצוה לעשות אם אפשר למצוה שתעשה עלידי
אחרים תעשה ויתעסק בכבוד אביו שאין מבטלין מצוה מפני מצוה
ואם אין שם אחרים לעשותה יתעסק במצוה ויניח כבוד אביו שהוא
ואביו היובין בדבר מצוה ותלמוד תורה גדול מכבוד אב ואם
אמר לו אביו השקני מים ואמרה לו אמו השקני מים מנח
כבוד אמו ועסק בכבוד אביו תהלו מפני שהוא ואמו היובין בכבוד
אביו חייב אדם לכבד את אשת אביו אעפ"י שאינה אמוכל
זמן שאביו קיים שזה בכלל כבוד אביו וכן מפגור בעל אמו פלגמן
שאמו קיימת אבל לאחד מיתמן אינו חייב ומדברי סופרים שיהיה אדם
חייב בכבוד אחיו הגדול פגור אביו

פרק שביעי

מהו יצי מלקיות שנ' וקדו אתו ולא ישמע איהם' חזק
וגנב משלאביו ואכל אכילה זואביו ואמו מביאין אותו לבית דין
שלעשרים ושלשה ומציאין שנים ומעידין עליו שגנב ואכל אכילה זו
האמורה אחר שהתרו בו וזו היא עדות אחרונה אפלו היו השנים הראשונים
הם האחרונים ואחר שמקבלין עדותן בורקין אותו שמא הקיף השיער
את כל הגיד אם לא הקיף ולא שלמו לו שלשה חדשים גומדין דינו כ
בדרך כלל דתי בית דין וסוקלין אותו ואינו נסקל עד שיהיו שם שלשה
הראשונים שנבנו זה זה הוא שלקה בפניכם ואם מחלו לו אביו ואמו וקורם
שיגמר דינו נפטור' ברח עד שלא נגמר דינו ואחר כך הקיף
השיער מלמטה פעור ואם משנגמר דינו ברח אפלו הזקין בכל עת
שימצא יסקל שכל מי שנגמר דינו הרי הוא כהרוג אין לו דם'
היה אביו רוצה ואמו אינה רוצה אמו רוצה ואביו אינו רוצה
אינו נעשה בין סורר ומורה שנ' ותפשו בו אביו ואמו היה אחד מהם גדם
או הגר או אלם או סומה או חדש אינו נעשה בין סורר ומורה שנ' ותפשו
בו ולא גרמין והוציאו אותו ולא הגרין ואמרו ולא אלמין בננו זה ולא
סומין אינו נעשה שמע בקולנו ולא חדשין' גזרת הכתוב הוא
שלא יסקל לא בין סורר ומורה אלא הכת אינה נדונה כדן זה שאין דרכה
להמשיך באכילה ושתיה כשיש בין סורר ומורה בין ולא בת ולא טמטום
ואנדרגין' טומטום שנקרע ונמצא זכר אינו נעשה בין
סורר ומורה שנ' כיהיה לאיש עד שיהיה בין משעת הוייה בין סורר
ומורה צדיק הברזה וכיצד מכריזין עליו כותבין לכלי שמשל בבית

אם אכלה מנבלות ופנימות שקצים ורמשים אכלה כל כתענת
צבור שהיא עבירה מרביתם הריזה פטור מן המיתה
אכל כל מאכל ולא אכל בשר בהמה חיה וטורף אכלה זו מבשר
העוף פטור ואם אכלה אכילה זו מבשר בהמה והשלים שיעור החמשים
דינר מבשר העוף חיוב
שתה כל משקה ולא שתה יין פטור
אכל בשר חי ושתה יין חי פטור שזה קרי הוא ואין אדם יכול להמשך
בזה ובן אם אכל בשר מליח ביום שלישי למליחתו או ששתה יין מגת
פטור שאין אדם יכול להמשך בזה
לא ענש הכתוב קטן
שלא בא לכלל המצוות וכך איש שגדל והרי הוא ברשות עצמו
אינו נסקל מפני שגנב ואכל ושתה אכילה זו המכוערת הא כיצד מפני
השמועה לג' שאין דין זה אלא בבן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביא
שתי שעורות עד שיסקת השערות כל הגיד ואחר שהקיף השער
את כל הגיד הרי הוא ברשות עצמו ואינו נסקל
כלימו
שלבן סורר ומורה אינם אלא שלשה חדשים מאחר שיביא שתי שעורות
לפי שאפשר שתתעבד אשתו ויהיה עובדה ניכר בשלשה חדשים
ונאמר כיהיה לאיש בן סורר ומורה הא למדת שאם הקיף השיער
את כל הגיד קודם שישלם שלשה חדשים הרי זה פטור
כיצד רבין בן סורר ומורה מביאין אותו אביו ואמו תחלה
לבית דין שלשליש ואומרין להם בננו זה סורר ומו ומביאין שני
עדים שגנב משלאביו וקנה בשד ויין כמה שגנב ואכל אותם אכילה
האמורה אחר ההתראה וזהו היא עדות הראשונה ומלקין אותו כשאר

מתחילין להתאבל עליהם ולמנות שבעה ושלושים משנתיאשו
מלשאול למלך לקברן אעפ"שלא נתיאשו מלגנוב אותן מי שטבע
בנהר מי שאכלתהו חיה רעה משנתיאשו לבקש מצאוהו איברים
איברים אין מונעין לו עד שימצא ראשו ורובו או נתיאשו מלבקש
מי שדרכם לשלח המת למדינה אחרת לקברו ואינם
יודעים מתי יקבר מעת שיחזרו פניהם מללונותו מתחילין למנות
שבעה ושלושים ומתחילין להתאבל הנפלים אין מתאבלין
עליהן וכל שלא שהה שלשים יום בארם הריזה נפל אפלו מתבנים
שלשים אין מתאבלים עליו ואם ידע בודאי שגולד לתשעה חדשים
גמורין אפלו מתביום שגולד מתאבלין עליו בן תשעה
חדשים שגולד מת ובן שמונה שמת אפילו לאחר שלשים יום ומי
שיצא מחותק או ממזדק אעפ"שכלו לו חדשיו הריזה כנפל ואין
מתאבלין עליהם ולא יתעסקו עמם כלהרוב מלכות
אעפ"שברין המלך נהרגו והתורה נתנה לו רשות להרגן הרי אלו
מתאבלין עליהן ואין מונעין מהן כלל ומהמונים למלך ונקברין
בקברי אבותיהם אבל כל הרוב בית דין אין מתאבלין עליהם אבל
אוננין שאין אנינות לא כלבואין נקברין עם אבותיהם עד שיתאכל
הבשר וממונים ליורשיהם כלהפורשים נקברין צבור
והם האנשים שפרקו עול המצוות מעל צוארם ואינן נכבלין בגול
ישאל בעשיית המצוות וכבוד המועדות ושיבת בתי עסקות
ובתי מדרשות לא הריהם כך בע חוקין לעצמם שאר האמות

דין שלפלוני סקלטו פלוני מפני שהיה סגור ומורה
סורר ומורה הרי הוא ככל הרוגי בית דין שממונם ליודשיהם שאעפ
שאביו גרם לו סקילה הרי הוא יודש כל נכסיו

הלכות אבל

ישבבללג ארבע מצוות אחת
מצות עשה ושלוש מצוות לא תעש
וזה הוא פרטן א לתת אבל על הקרובים ואפלו כהן מתטמא
ומתאבל על הקרובים ואין אדם מתאבל על הרוגי בית דין ולפי זה
כללתי הלכות או בספר זה שהן מעין קבורה כיום מיתה שהוא מצות
עשה ב שלא יטמא כהן גדול לקרובים ג שלא יכנס
עם המת באהל ד שלא יטמא כהן הדיוט לנפש אדם אא
לקרובים בלבד וביאור מצוות או בפרקים או

פרק ראשון מצות עשה להתאבל על הקרובים

שנ ואכלתי הטאת היום הייטב בעיני
יוי ואין אבילות מן התורה אא ביום ראשון בלבד שהוא יום המיתה
ויום הקבורה אבל שאר השבעה אינן דין תורה אעפ שנ בתורה
וייגש לאביו אבל שבעת ימים נתנה תורה ונתחדשה הלכה ומשה
רב תיקן להן לושא שבעת ימי אבילות ושבעת ימי המשתה
מאמתי יתחייב אדם באבל משיסתם הגולל אבל כל
שלא נקבר המת אינו אקור בדבר מן הדברים שהאבל אמור
בהן אפני טעם זה לחץ דוד המלך וסך כשמת היולד קודם שיקבר
הרוגי מלכות שאין מניחין אותך להקבר מאימורי

עליה ולא אונן וכן היא לא אוננת ולא ניתאבלת עליו
כל הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהם הרי זה מתאבל עמהם
בפניהם מדברי סוף כיצר הדין שמתבין בנזו או אחי בנזו או אחים בנזו חייב
לקדוע בפני בנזו ולנהוג אבילות בפניו אבל שלא בפניו אינו חייב וכן
בשאר הקרובים אשתו הנשואה מעם שהוא מתאבל
עליה אינו מתאבל עמה על שאר קרוביה שא על אביה ועל אמה בלבד
משום כבוד אשתו נוהג אבילות עליהם בפניה כיצר מי
שמתה חמותו או חמא כנפיה מטתו ונוהג אבילות עם אשתו בפניה
אבל שלא בפניה אינו נוהג אבילות וכן האשה שמת חמיה או חמותה
נוהגת אבילות בפני בעלה אבל שאר קרוביהן כגון שמת אחי אשתו
או בנה והאשה שמת אחי בעלה או בנזו אין מתאבלין זה עם זה
וכן יראה לי שאם מתה אשת קרובו או בעל קרובתו כגון
שמתה אשת בנזו או בעל בתו אינו חייב להתאבל עמהן וכן כלביוצא
כזה כמה חמורה מצות אבול שהדי הכהן נרחית לזה המנהג
מפני קרוביו כדי שיתעסק עמהן ויתאבל עליהן שכן ביאם לשאר
הקרובים לא יאמו ובלבד וכן לה יטמא מצות עשה שאם לא רצה ליתטמא
מתמאין אותו בעל כרחו כדא בזכרים שהוזהרו על
הטומאה אבל הכהנות הואיל ואינן מזהרות על הטומאה כן
מצוות להיטמא לקרובים לא אם רצו מתמאות ואם לא רצו
יתמאין אשתו שלא בהן מתמא לה על כרחו ואינו
כד יטמא לה לא מדברי סוף ישיב אותה כבוד מצוה פון שיש לה

זכן המינים והמשומדין והמוסרין כלאן אין מתאבלין עליהם
לא אחיהם ושאר קרוביהן לובשים לבנים ומתעטפין לבנים ואוכלין
ושותין ושמים שאכרו שונאיו שלהקבה עליהם הכתוב אומר הלא
משמך יוי אטעא המאכר עצמו לדעת אין מתעסקין
עמו לכל דבר ולא מתאבלין עליו ולא מספרין אותו אבל שמדין על
כשורה ואומדין עליו בדכת אבטים וכל דבר שהוא כבוד לחיים ואיזה
הוא המאכר עצמו לדעת לא שעלה לראש הגג ונפל ומת אל לא
האומר הריני עולה לראש הגג וראו אותי שעלה מיד דרך כעס או ש
שהיה מיצר ונפל ומת הרי זה בחזקת שאיכר עצמו לדעת

אבל אם ראו אותו חנוק ותלוי באילן או הדוג ומושטך על גב
סיפו הרי זה בחזקת כלהמתים ומתעסקין עמו ואין מונעין ממנו
דבר

פרק שני

דין תורה אמו ואביו בנו ובתו אחיו
ואחותו מאביו ומדבדיהם שיתאבל האיש על אשתו הנשואה
וכן האשה על בעלה ומתאבל על אחיו ועל אחותו שהן מאמו
אפילו הבהן שאינו מתטמא לאחיו ואחותו מאמו ולא
לאחותו מאביו ולא לאחותו הנשואה אעפ"י שהיא מאביו מתאבל
הוא עליהן ואם היתה אחותו הנשואה מאביו הרי הוא מתאבל עליה
דין תורה בנו ואחיו הפאמן השפחה או מן הנכרית
אינו מתאבל עליהם כלל וכן מי שנתגייר הוא ובניו או נשתחרר
הוא ובניו אין מתאבלין זה על זה וכן אשתו ארוסה אינו מתאבל

יורש לא הוא לא תמצא במי שיתעסק בהלא הוא ואינו מתטמא
לא שיתעסק בה לנשואה בלבד אבל הארוסה לא יתטמא לה
וכן כל אותן שאמרנו שאין מתאבלין עליהן כגון הרובי
בית דין והפורשים מדרבי צבור והנפלים והמאכזר עצמו לדעת
אין הבהן מתטמא להן ועד מתי הוא מצווה להתטמא
לקרוביו עד שיסתם הגולל אבל מאחר שנסתם הגולל הריהו ^{כשר}
כל המתים שאם נתטמא בהם לוקה אשתו הפסולה
אינו מתטמא לה לפיכך מי ששמעה שמת בעלה ונישאת וצא
בעלה שניה אין מתטמאין לה שהרי היא פסולה לשניהן אבל מתטמא
הוא לאמו אעפ"י שהיא הללה וכן מתטמא לבנו ולבתו לאחיו ולאחותו
אעפ"י שהן פסולין אמלו היו ממזרים מתטמא להן אחותו
הנשואה אינו מתטמא לה אעפ"י שהיא נשואה לכהן שנ' הבתולה הקלו
אין אשר לא היתה לאיש הבתולה פטו לאנוסה ומפותה יכול שאכ
מוציא אף הבוגרת או מוכת עץ תל אשר לא היתה לאיש ^{שהויתה}
בידי איש אשר לא היתה לאיש פטו לארוסה שאינו
מתטמא לה אעפ"י שהיא ארוסה לכהן נתגרשה לחותנו מן האירוסין
מתטמא לה שנ' הקרובה אין להביא את המתגרשת מן האירוסין
לאחיו ואחותו מאמו אינו מתטמא לה שנ' לבנו ולבתו ולאחיו
ולאחותו וכו' מה בנה ראוי לירושתו אף אחיו ואחותו הראויין
לירושתו הספיקות אינו מתטמא להן שנ' לא יטמא

וכו לא יטמא וכך אינו נכנס עם הבית באהל אפלו קרוציו שנ ועלכל
נפשת מת לא יבוא הא למדת שהוא חייב בלא יבוא וחייב בלא יטמא
כיצד נגע או נשא לוקה אחת נכנס לאהל וישב שם יצר
שמת עליו המת או שנכנס בשדה תיבה ומגדל ופא חביון ומע עליו
גג השדה שהרי טומאה וביאה באין כאחד לוקה שתיים משום לא
יבוא ומשום לא יטמא נטמא מקודם ואחר כך נכנס לאהל אם התרו
בו לוקה כך נכנס אף על הביאה
כהן שפגע במת מצורה
בדרך הריזה מתטמא לו אפלו כהן גדול חייב ליתטמא לו ולקטנו ואיזה
הוא מת מצוה זה אחד מישראל שהיה מושלך בדרך ואין לו קוברים
ודבר זה הלכה מפי הקבלה בדא בשדה הטון לצדו ואין עמו אחד
ואפלו קרא שם בדרך ואין לו שנה אבל אם כשוקרא אחרים עונן אותו
אין זה מת מצוה אלא קורא לאחרים ויבואו ויתעסקו בו היה
כהן ונשיר מהלכין בדרך ופגעו במת מצוה יתעסקו הנשיך שהרי אין
קדושתו קדושת עולם ואי יטמא בו הכהן אעפ"י שהוא כהן הדיוט
היה כהן גדול וכהן הדיוט יטמא כהן הדיוט וכל הקודם את ^{חביון}
מת אחר בטומאה וסגן עם משוח מלחמה שפגעו במת מצוה יטמא
משוח מלחמה ואי יטמא סגן נשיא שמת הכל מתטמאין
לו אפלו כהנים עשוהו במת מצוה לכל מפע"ה חייבין בבבוי
וכן הכל אוננים עליו בגות אהרן לא הוזהרו על טומאת
מת שנא א צורא הכהנים בני אהרן בעלהרן ולא כנית אהרן

אבל נוגע הוא בכגדים שנגעו במת אעפ"י שמתטמא בהן טומאת
שבעה וכן אם נכנס לאהל טמא שנכנסה לו הטומאה
לוקה ש' אעפ"י שעצמה של טומאה בבית אחר ובצר ביארנו בלהחלים
שתכנס להם הטומאה או שתצא מהם ודין הסככות והפלעות וכל
הדברים המביאים את הטומאה והחוצצין בטע הטומאה ואיזה מהן
דין תורה ואיזה מהן מדבריהם הכל בהלכות טומאת מט'

ושם ביארנו שאין הגוים מטמאים באהל ולפיכך קבדותיהן טהורים
ומותר לכהן להכנס לשם ולדרוך על קבדותיהן ואינו אסור לא שגע
בטומאה או ישאנה כמו שביארנו שם' בהן שנכנס לאהל

המת או לבית הקברות בשגגה ואחר שידע התרו בו אם קפץ ויצא פטור
ואם ישב שם כדי השתחוויה כמו שביארנו בענין טומאת מקדשהרי
זה לוקה נכנס ויצא וחזר ונכנס ויצא אם התרו בו על כל פעם ופעם
לוקה על כל כניסה וכניסה' וכן אם נגע במת והתרו בו

ופירש וחזר ונגע והתרו בו אפלו כמה פעמים לוקה על כל אחת ואחת
היה נוגע ולא פירש או שהיה עומד בבית הקברות ונגע במתים
אחרים אעפ"י שהתרו בו כמה פעמים אינו לוקה לא אחת שהני הוא
מחולל ועומד כל זמן שלא פירש' המטמא את הכהן

אם היה שגגה מקדשים לוקה הכהן וזה שטמאן עובר עלולפע עור
הוא נתן מה אהל היה הכהן שנגע וזה שטמאן משיד הרי זה שטמאן
בהן גדול מתטמא לקדושים שנ' לאביו ולאמו

תפנית שלפשתך לבעם ולא יהיו רמיהם יקרים נהגו חכמים בסודר
שווה זוג שלא לבייש אתמי שאין לו ומכנין פע המת שלא לבייש את
העניים שפניהם מושחפים ברעב ואסור לקבור בתכרית
שלמשי ובגדים המזהכין המרוקמין אפלו לנשיא שבישראל שזן
גמות רוח והשחתה ומעשה גויים וסובלין את המת על
הכתף עד בית הקברות ונושאי המטה אסורין בנעילת הסנדל שמא
תפסק רצועה מסנדלו שלאחד מהם ונמצא מתעבב מן המצוה וחופין
בעפר מערות ועושין כוך בצד המערה וקוברין אותו בו ופנו למעלה
ומחזירין העפר והאבנים למעלה ויש להן לקבור בארון שלעין והמליץ
את המת אומרים לו לך בשלום שני ואתה תבוא לאבותיך בשלום
ומציינין את הקברות ובעין נפש על הקבר והצדיקים אין
בונין להם נפש על קברותיהן דבריהם הם זכרונם ולא יפנה אדם לבקר
הקברות הגוסס הדי הוא כחי לכל דבר אין קושרין לחייו ואין
פוקקין נקביו ואין מניחין פלי מתכות נכלי מקר על עבודו שלא יתפח
ולא ספיץ אותו על החול ולא על המלח עד שעה שימות והנוגע בו
הרי זה שופך דמים כמה זה רומה לנר שמפפסק כיון שיגעבו אדם
יכבה וכל המאמץ עם יציאת נפש הרי זה שופך דמים לא ישהה מעט
שמא נתעלה וכן אין קורעין עליו ולא חולצין כתף ולא מפידין ולא
מכניסין עמו ארון ותכריכין בבית עד שימות מי שמתו
מוטל לפניו אוכל בבית אחד אין לו בית אחד עושה מחיצה ואוכל
אין לו דבר לעשות מחיצה מחזיר פניו ואוכל וכן כן וכך כן אנו

ה חללים מותרין להתטמא שנאמור אהכעם בעא אה עד שיהיו
בכיהונם כהן קטן הרי הגדולים מזהלין שלא יטמאוהו ואם בא להת
וטמא מעצמו אין בית דין מצווין עליו להפרישו אבל אביו צריך
לחנכו בקדושה מת תופס ארבע אמות שלו לטומאה
וכל כהן שנכנס לתוך ארבע אמות מכין אותו מכת מרדות וכך אם נכנס
לבית הפרס או יצא לחוצה לארץ או שנטמא בדם תבוסה או בגולל או בזופת
וכיוצא בהן מכין אותו מכת מדרחת מפני שהן אבות של דבריהם כמו שביארנו
בה לבנות טומאת מת אבל אם נכנס לבית הקברות לוקה מן התורה
מותר לכהן להתטמא בבית הפרס או בחוצה לארץ לדבר
מצוה בזמן שאין שם דרך אא היא כגון שהלך לישא אשה או ללמוד
תורה אצל שיש שם מי שילמדו בארץ ישראל לאמן הכל אדם יוכה
ללמוד וכן מתטמא בטומאה של דברים לכבוד הבנות
כיצד אבל לשהלך לבית הפרס הולכין אחריו לנחמן שם וכן מרלגין על
גבי אדונות שלמתים לקראת מלכים ואפלו מלטי גוים כדי להבחין
בינם לבין מלבי ישראל כשיחזור כבוד למקומן וכן כל כיוצא בזה וכן
מתטמא בטומאה של דברים לדרן עם הגוים ולענין עמהם מפני שהן

מציל מידם וכן כל כיוצא בזה

פרק רביעי מנהג

מאמצן עינו

ישאל במתים ובקבורה כך הוא

שכמת ואם נפתח פיו קושרין את לחיו ופוקקין נקביו אחר שמדיחין
אותו וסכין אותו במיני בטמים וגוזקין שערו ומלבישין אותו תכריכין

ומניין שהאכל אסור בתספורת שהרי הזהיר בני אהרן ראשיכם
אל תפרעו מכלל שכל המתאכל אסור לספר שערו שא מגדל פרעוסם
שאסור לגלה שער ראשו כך אסור לגלה שער זקנו וכל שער שיש בו
אחד המגלה ואזר המתגלה היה מגלה ושמע שמת אביו משלים תגלחת
ראשו אחד המגלה ואחד המתגלה וכן אסור לגלה שפה וליטול צפרנו בעל
אבל בשכרו או שנעל צפון בצפון מותר ומניין שהאכל
אסור לכבם בגדיו ולרחוץ גופו ולסוך שן התאכלי נא ולכשי נח בגדי אכל
ואתמוכי שמן ורחיצה בכלל סיכה שהרחיצה קודמת לסיכה שן ורחיצת קוץ
וסכת וכשם שהאכל אסור בבגדים כך אסור ללבוש כלים לבנים
הדשים ומגוה צין אסור לסוך מקצת גופו ככל גוט ואם להעביר
את הזוהמה מותר וכן ברחיצת מקצת גופו בהמין אבל בצונג דוחץ פניו
ידיו ותגליו אבל לא גופו מניין לאכל שאסור בתשמיש המטה
שן ויטחם דוד את בת שבע אשתו ויבוא אליה וישכב עמה מכלל שהיה
אסור מקודם וכן לא ישא האכל אשה ולא תשא אשה אעפ"י שאין משמשין
ממתן ומוזג להתיהר עם אשתו אעפ"י שהוא אסור בתשמיש
מניין שהאכל אסור בנעילות הסטל שהרי נאמר ביהזקאונעלך
שים ברגליך מכלל שכל העם אסורין היה בא בדרך נועל והולך וכשיכנס
במדינה חולץ מנעליו רמז לאכל שאסור בעשיות מלאכה
שן והפתי הגיכם לאכל מה חג אסור בעשיות מלאכה אף אכל אסור
בעשיות מלאכה וכשם שהוא אסור בעשיות מלאכה כך הוא אסור
לישא וליתן בסחורה וליכך ממדינה למדינה בסחורה
כל שלשה ימים הראשונים אסור בעשיות מלאכה אפלו היה ע

מיסב ואוכל ולא אוכל בשר ואינו שותה יין ואינו מברך ואינו מזמן
ואין מברכין עליו ואין מזמנין עליו ופטור מקדושת שמע ומן התפלה
ומן התפלין ומכל מצות האמורות בתורה בשבת מיסב
ואוכל בשר ושותה יין ומזמן ומברך ומברכין עליו ומזמנין עליו והיב
בכל מצוות האמורות בתורה חוץ מתשמיש המטה נקבר המת הרי זה
מותר לאכול בשר ולשתות יין מעט כדי לשירות אכילה שבמעון אבל לא
לריות' אין משהין את המת אלא מרחיץ מפותו מיד וכל המדחה
מטתו הרי זה משובח ועל אביו ועל אמו הדי זה מגונה היה ערב שבת או
ערב יום טוב או שהיו גשמים מזלפיין על המטה מותר שלא אוחר לא לבד
אביו ואמו וכל המליץ את מתו שבד שלא תעשה אלא אם כן הלינו לכבודו
ולהשלים צרכיו' האבל ביום ראשון בכלבד אסור להטח תפלין
ולאכול משלו וחיוב לישב על מטה כפויה ובשאר ימי האבל מותר
לו לאכול משלו ולישב על גבי מספא או קרקע ומניח תפלין

ומניין שהוא אסור בראשון להניח תפלין שהרי נאמר ביהזקא
פאדך הדוש עגליך מכלל שכל העם אסורין ונאמר לו ולחם אנשים לא
תאכל מכלל שכל העם אוכלין משל אחרים ביום ראשון ואסורין
לאכול משל עצמן'

פרק חמישי או דברים שחבב

הסור בהן ביום הראשון מן התורה ובשאר
שענת ימי האבל מדבריהם אסור לספר ולכתב ולדחוק ולסוך ולשמש
מטתו ולנעול את הסנדל ולעשות מלאכה ולקרות בדברי תורה ולקמץ
את המטה ולפדוע את ראשו ולשאת יל שלום הכל אחי עשר דב'

בופה אפלו עשר מטות בעשרה בתים ובעשר עיירות חייב לכפות את
כולן ואפלו המשה אחים ומת אחד מהם כולן כותין את כל מטותיהן
המטה המיוחדת לכלם או למעות אינו צריך לכפותה רדגש אינו
צריך לכפותו לא מתיר את קדביטיו והוא נופל מאליו מטה שנקל טוה
יוצאין ממנה שהרי אי אפשר להפכה דוקפה ודיו הפך כל מטותיו והיה
הוא ישן על גבי מטת אחים או על גבי כשא או על גבי ארון או על גבי
קרקע לא יצא ידי חובתו לא יישן על גבי מטה הכפוייה מעין
לאבל שאסור בפניעת הראש שהרי נאמר ליחזקאל לא תעטה על שפם
מכלל ישראל האבלים חייבין בעטיפת הראש והסודר שמכסה בו
ראשו עוטה ממקצתו מעט על פיו שנ' ועל שפם יעטה ותתם אנקלום
הגך כאביתא יתעטף ומניין שהאבל אסור בשאינת שלום
שנ' האנק דוב כל שלשה ימים הראשונים מי שנתן לו שלום אינו מחזיר
לו לא מוד' בן שהוא אבל ומשלשה ועד שבעה מי ששאל בשלום ו
יחזיר לו שלום ומשבעה עד שלשים שאל בשלום אחים אבל אחים
איך שואל בשלום עד לאחר שלשים יום ועל אביו ועל אמו איך
שואל בשלום עד לאחר שנים עשר חדש אמר בשאינת
שלום נאמר האבל קל וחומר שהוא אסור להרבות דברים ולשחוק
שנ' דום ולא יאחד תינוק בחיקו שלא יביאנו לידו שחוק ולא יבנם למקום
שמחה כגון בני המשתיה אות וכי יצא בהן

פרק שש
מדברי סופרים שיהיה האבל
בוהג במקצת יצרי אצילות כל שש

המתפרנס מן הצדקה מכאן ואילך אם היה עני עשה בצנעה בתוך
ביתו והאשה טווה בפלך בתוך ביתה שני אחים או שני שותפין שהן
בחנות אחת ואירע אבל לאחד מהן נועלץ את החנות כל שבועה
אפלו הרבנים המותרין לעשותן בחולו שלמוטעך חסור לאכל
לעשותם בידו בימי אכלו אבל אחרים עושין לו כיצד היו זיתין להטות^{בדין}
לגוף ופשתגו לעלות מן המשרה וצמדומן היודה שוכר אחרים לעשותן
לו כדי שלא יאבדו ומרבצין לו שדהו משתגיע עונת המים
ההדיוסין והחכירין שלו והקבלען הדיאן יעשו בדרכן אבל החמורין
והגמלין בבהמות שלו והספנין בספינה שלו הדיאן לא יעשו ואם היו מוח'
וכרין או מושכרין מקודם לזמן קצוב הדיאן יעשה שכיר יום אפלו בעיר
אחדת לא יעשה לו' האכל שהיתה מלאכת אחרים בידו בין בקב'
לנות בין שאינה בקבלנות לא יעשה היתה מלאכתו ביד אחרים בביתו
לא יעשו בבית אחרים עושין היה לו דין עם אדם אינו תובע אותם כל שבועת
ימי האבלות ואם היה רבאבד עושה שליה כזה הורו הגאונים'
מניין שהאכל חסור בדברי תורה שהרי נאמר ליחזקאל החנק
דום חסור פקדות בתורה ובנביאים ובכתובים ולשנות במשנה ובמדרש
ובהלכות ובהגדות ואם היו רבים צריכין לו מותר ובלבד שלא יעמיד
תורגמן אאילחוש לאחר בצרו וזה בעצד אומר לתרגמן והתרגמן^{מיצא}
לרעים' ומניין שאין האכל יושבעל המטה שנויקס המלך
ויקרצ את בגדיו וישכב ארצה וחייב לכמות את המטה כל שבועה
ולא מניין בלבד הוא הופה אאכל מנאות שיש לו בתוך ביתו הוא

שבעה אבל אם אינו חייב לפדנה אסור להנשם לה עד שלשים יום ברא
בשאר מתים אבל על אביו ועל אמו בין כך ובין כך לא יכנס לשמחת
מרעות עד שנים עשר חדש על כל המתים כולם מתג
לילך בקבורה לאחר שלשים יום ועל אביו ועל אמו עד שיגערו בו
חביריו ויאמרו לו לך עמנו ופן על כל המתים כולם רצה ממעט בעסקו
רצה אינו ממעט על אביו ועל אמו ממעט בעסקו ההולך ממקום
למקום אם יכול למעט בעסקו ומעט ואם לאו יקנה צדכי הדרך ודנים
שיש בהן היי נפש מי שהיה בעלה צלוב עמה בעיד או
אשתו צלובה או אביו או אמו אסור לו לשכון באותה העיר עד שיכלה
הבשר ואם היתה עיר גדולה כאנטוכיא יש לו לשכון בצד האחד שאין
צלובין בו יום שביעי מקצתו ככולו והוא עולה לבית ולפת
לפי כך מותר לכבס ולרחוץ ולעשות שאר הדברים ביום שביעי ובן
יום שלו שיב מקצתו ככולו ומותר ללכת ולגהץ ביום שלשים
מי שתכפוהו אביליו הכביר שערו מיקל בתעד לא במספיקים
ומכבס כמותו במים אבל לא בנתר ולא בחול ורוחץ בלגונו בצונק
אבל לא בחמץ ובן מי שתכפוהו אביליו וכא ממדינת הים ומבית
השביה או שיצא מבית האסורים או שהיה מנודה והותר או שהיה
מודר וגשאל על גדרו והותר כלה יוצא מטומאה לטהרה הרישן מגלמן
בימי אבלם הואיל ותבא אותם אצל אחד אבל לא מצאו פתח

פרק שביעי מי שבאה לו שמועה שימת כף
קרוב אם בתוך שלשים יום הגיע

יום ומניין סמכו לשלשים יום שהיה הוא אומר ובכתה את אבירה
ואת אמה ירחימים מכלל שהאבל מצטער כל שלשים יום
ואו דברים שהאבל לזכור בהן כל שלשים יום אסור בתספורת ובגיהוץ
ובנישואין ובשמחת מרעות ולילך בסחורה ממדינה למדינה הכל
המשה דברים בתספורת כיצד בשם שאסור לספר כל
שער גופו או לגלח שפמו או לקוץ צפניו בכלי כל שבועה כך אסור כל
שלשים בדא באיש אבל האשה מותרת בנטיילת שער לאחר שבטלה יחיש
עד שלשים יום ועל אביו ועל אמו חייב לגדל שער עד שישלה פרעו
עד שיגענו בו חבירין וכן אסור ללבוש כלים לבנים חדשים
ומגורצים כל שלשים אחר האיש ואחד האשה הין צבועים ומגורצין
מותדין וכן אם לא היו חדשים אעפ"י שהן לבנים ומגורצין מותרין
ובכלי פשתן אין בהן משום גיהוץ ולאחר שלשים יום מותר בגיהוץ
אפלו על אביו ועל אמו בנישואין כיצד אסור לישא
אשה כל שלשים יום ומותר לארס אפלו בזם המיתה ומי שמת
אשתו אם כבר קיום מצוות פלוה ורביה ויש לו מי שישמשנו ואין
לו בנים קטנים הרי זה אסור לישא אשה אחרת עד שיעברו עליו
שלשה רגלים אבל מי שלא קיים עדיין מצוות פלוה
ורביה או שקיים ויש לו בנים קטנים או מי שאין לו מי שישמשנו הרי
זה מותר לארס ולכנוס מיד ואסור לו לבוא עליה עד שלשים יום וכן
האשה שהיתה אבולה לא תבעל עד שלשים יום
שמחת מרעות שהיה חייב לפרוע אותה מותר לעינותה מיד לאחר

יוצא ואינו יושב במקומו שלישית יושב במקומו ואינו מדבר כדרך
רביעית הרי הוא ככל אדם כהן גדול חייב בכל דבוי אכילת
אם שאסור לו לקרוע בגדיו למעלה ולגדל פרע ולצאת אחר המטה וכדומה
באים לנחמו לביתו וכשמבדיל אותו כלהעם מסובין על הארץ והוא מיסב
על הססל ואומרים לו כשמנחמין אותו אנו כפרתך והוא אומר להם תתנו
מן השמים ואם רצה לנחם אחרים הממונה ממצעו בתוך העם ואומר להם
תנחמו' וכן המלך חייב בכל דבוי אכילת לא שאינו יוצא

מפתח פלטורין שלו אחר מתו ואין צריך לומר אחר מתים אחרים ואינו
מנחם אכילים ולא יצא דוד אחר אבנר לא להודיע לעם שלא טהג בצונו
אין אדם נכנס למלך לנחמו אלא עבדיו ומי שנתן לו רשות
להבנס ואין להם רשות לדבר לו תנחומין אלא כפי מה שירשה אותו ^{וכשמבדיל}
אותו כלהעם מסובין על הארץ והוא מיסב על הדרגש

פרק שמיני

אכל חייב לקרוע עלמתו שנוכגדים
לא תפרמו ולא תמזוהו הא אחר חייב
לכזום ואין קריעה לא מעמוד שני ויקם המלך ויקרע את בגדיו ומ
ומהיכן קורע מלפניו והקורע מאחריו אומן הצדיק ואו מלמטה
לא יצא ידי חובת קריעה אלא כהן גדול בלבד שהוא פורס מלמטה
כמה שיעור הקרע טפה ואינו צריך להטיל שפתו בגד
ומותר לו לקרוע בכליו שלו לקרוע בפנים שלא בפני אדם לפיכך
יש לו להחזיק ידו בפנים וקורע בצנעה ואינו חייב לקרוע אלא בגד

כדל

השמועה אפלו ביום שלשים עצמו הרי ז' שמועה קרובה זחיוב
לנהוג שבעת ימי אבילות מיום שהגיעה השמועה וקורע ומונה שלשים
יום לאסור התקפורת עם שאר הדברים כללן שלכבר יגש שמועתו הקרובה
ביום הקבורה' אבל אם הגיעה לו השמועה אחר השלשים
הרי ז' שמועה רחוקה ואינה נהגת אלא יום אחד בלבד ואינו קורע וכל
יום השמועה הוא יום שביעי ויום שלשים ומקצת היום ככולו'
כיצד מקצת היום ככולו כיון שנהג אבילות שעה אחת כלא נהג כל
היום כולו ומותר לנעול ולרחוץ ולקוד ולגלח בשאר היום וכך הוא מותר
בשאר הדברים' מי שבאה לו שמועה קרובה סתוך הדגלחו
ביום השבת ולאחר השבת או אחר הדגל נעשת רחוקה עולה לו ואינו
נוהג לאחר הדגל או לאחר השבת אלא יום אחד בלבד ומקצת היום ככולו
כמו שביארנו' מי שמת לו קרוב ופלא ידע עד שבא אם
היה במקום קרוב שהוא מהלך עשר פרסאות שאפשר שיבוא ביום
אחר אפלו בא ביום השביעי אם מצא מנחמין אצל גדולי הבית אעפ
שנעדרו לעמוד הואיל ומצא מנחמין עולה לו ומונה עמהן תשלום
שלשים יום ואם לא מצא מנחמין מונה לעצמו וכך אם היה במקום
רחוק אפלו בא ביום שני מונה לעצמו שבעה ושלשים מיום שבא
האבל בשלשה ימים הראשונים אינו הולך אפלו לבית
האבל אחר מיטאן ואילך הולך ואינו יושב במקום המנחמין אלא במקום
המנחמין ולא יצא למקום אחר מפתח ביתו כלשם הראשונה שניה

שמות וקרע ואחר כך מתאם בתוך כדי דבור אינו חוזר וקרע ואם
 לאחר כדי דבור חוזר וקרע קרע אחר וכן מי שאמר
 לו מת אביו וקרע ואחר כך נמצא בנו אמרו לו מת לו מת וכסבור
 שהוא אביו וקרע ואחר כך נמצא בנו אם בתוך כדי דבור גודע להחיות
 הדבר יצא ידי קריעה ואם אחר כדי דבור לא יצא וחייב לקרוע קרע
 אחר מי שמתו לו מתים הרבה כמחד קורע קרע אחר
 לכולם היה בכלל אביו או אמו קורע על כולן קרע אחר ועל אביו ועל
 אמו קורע קרע אחר מי שמת לו מת וקרע עליו ואחר
 כך מת לו מת אחר אם בתוך שבעה קורע קרע אחר ואם לאחר שבעה
 מוסיף על הקרע הראשון כל שהוא מת לו מת שלישי אחר שבעה
 שלשני מוסיף כל שהוא וכן מוסיף והולך עד עבדו הגיע לעבדו מר
 ותיק שלש אצבעות וקרע נתמלא מלפניו מחזירו לאחוריו נתמלא
 מלמעלה הופכו מלמטה אמרו לו מת אביו וקרע אחר
 שבעה מת בנו והוסיף התחבין מת אחה והעליון אינו מת אחה כמו
 שיתבאר אמרו לו מת בנו וק. ו. ואחר שבעה מת אביו אינו מוסיף
 קורע קרע אחר שאין אביו ואמו בתוספת

פרק תשיעי

בל הקרעים שקורע אדם על
 שאר קרוביו שולל הקרע לאחר שבעה
 ומאחה לאחר שלשים ועל אביו ועל אמו שולל לאחר שלשים ואינו
 מאחה לעולה קרע קרע ונשוללת מיד אפילו על אביה ועל אמו

העליון בלבר וכל שבעת ימי אבילות הקרע לפנים ואם בא להחליף
מחליף ואינו קורע קרע אחר שכל קרע שאינו בשעת חימום אינו
קרע בדא בשאר המתים חוץ מאביו ואמו אבל על אביו
ועל אמו קורע עד שמגלה את לבו ומכדי ל שפת הבגד ואינו קורע
בכלי לא בידו מבחוץ בפני כלה עסוק קורע את כל הבגדים שעליו בגד
הזישה הדבוק לבשרו אינו מעכב ואם החליף בגד אחר חייב לקרוע כל
שבעה וכן על אביו ועל אמו חולץ כתיפו ומוציא זרועו מן החלוק עד
שיתגלה כתיפו וזרועו והולך כך לפני המטה ואחר שיקבור אביו או
אמו אינו חייב לחלוץ קורעין לקטן מפני עגמת נפש וחולה
שמט לו מת איז מקרעין ולא מודיעין אותו שלא תטקף דעתו עליו
ומשתקין את הנשים מפניו וקורע אדם על חמיו ועל חמותו מפני כבוד
אשתו וכן היא קורעת על חמיה ועל חמותה מפני כבוד בעלה
מי שאין לו חלוק לקרוע ונזדמן לו חלוק בתוך שבעה
קורע לאחר שבעה אינו קורע ועל אביו ועל אמו אפילו לאחר שבעה
קורע כל שלש שנים וכל היוצא בבגד הקרוע לפני מתים כלומר
שהוא קרע שנה עליהם הרי זה גונב דעת הבדיות וזלזול בכבוד
החיים והמתים האומר להכרוה שאילנע חלוקך
ואבקר את אבי שהוא חולה הלך ומצאו שמט קרע ומאחה לו את
החלוק ונותן לו דמי קרע ואם לא הודיעו שהוא מנקרבו חולה הרי זה
לא יגע בו מי שהיה לו חולה בתוך ביתו ונתעסק בכבוד

אין הייבין לקרוע כשיעידו בבית דין שכבר קרעו בשעה ששמעו
ומניין שקורעין על ספר תורה שנשדף שנויה כקרא
יהודי שלש דלתות וכו' נדר תום כל המגלה על האש אשר עלהמה
ולא פחדו ולא יקרעו את בגדיהם המלך וכל עבדין מכלל שחויבין
לקרוע ואין חייבין קרועה לא על ספר שנשדף בזרוע וכמעשה שהיה
וחייב לקרוע שתי קריעות אחת על הגויל ואחת על הכתב שנאחרי
שדוף את המגלה ואת הדברים ומניין שקורעין על עני
יהודה ועל ירושלם ועל המקדש שחבבו שנ' ויבואו אנשים משכם
משילה ומשומרון שמונים איש מגולה זקן וקרועי בגדים
כלמי שעמד עם המת בשעת ציאת נשמתו חייב לקרוע
אעפ' שאינו קרובו וכפ' אדם כשר שמת הכל חייבין לקרוע עליו אעפ'
שאינו חכם וקורעין טפה כשאר האבלים אבל חכם
שמת הכל קרובין והכל קורעין עליו עד שמגלין את לביהן וחולצין
מימין ובית מדרשו של אותן חכם בטל כל שבועה וכבר נהגו תלמודי
הכמים בכל מקום לקרוע זה על זה טפה אעפ' שהן שווין ואין אחד
מהן מלמד את חברו כל הקורעין על החכם שמת כיון
שהחזירו פניהם מאחורי המטה שוללין ויראה לי שהקרע על החכם
מאחה למחר שאפלו רבו שמת אין מתחבל עליו לא יום אחד מלפניו
יום או יום שמועה ובן יראה לי שאפלו הקורע על הנשיא וכונן
בו שולל למחר אעפ' שאינו מאחה לעולם חכם שמת
שמועתו שמת אין קורעין יגלו לא בשעת הזמר וזה הוא כבודו

מפני הצניעות' כדרך שקורע אדם על אביו ועל אמו

הייב לקרוע על רבו שלמדו תורה ועל הנשיא ועל אב בית דין ועל

רוב צבור שנהג ועל ברכות השם ועל ספר תורה שנשרף ועל ערי

יהודה ועל ירושלים ועל המקדש' כל אלו הקרעים קורע

עד שמגלה את לבו ואינו מאחה לעולם ואעפ"י שאינן מתאחזקות

לשללן למללן ללוקטן לעשותן כמין סולמות לא אמרו אלא כאיחוי

אכסנדרני בלבד וכל הקורע מתוך השלל או המלבלב או הלמוט לא עשה

כלום אבל קורע הוא מתוך האיחוי האלכסנדרני ואפלו הפך הכרטי

ונעשת שפתו נאמנה לא יאה וכשם שהמוכר אסור לאחותו כך הלוקח

לפי כך המוכר צריך להודיע כלוקח שקרע זה אינו מתאחה

וממין שקורע על רבו כדרך קרע אביו שלאמר והוא מצעק אבי

אבי רבבי ישראל ופושיו ולא ראהו עוד ויחזק בגדיו ויקרעם לשעם

קרעים מכאן שהייב להבדילה שפה' וממין שקורעין

על הנשיא ועל אב בית דין ועל שמוענה שבאה שנהג רוב צבור

שנ' ויחזק דוד בגדיו ויקרעם וגם כלה אנשים אשר אתו ויספרין

ויבכו ויצומו עד הערב על שחול זה נשיא ועל היותן בגנ זה אב

בית דין ועל עמ' וי ועל בית ישראל כי נפלו בחרב זו שמוענה קרעה

וממין שקורעין על ברכת השם שנ' ויבוא איקים בן חלקיהו' אשר

על הבית השם ושכנא הסופר ויואח בן אסף המזכירא ויחזקידו

קרעו אחר השומע ואחד השומע מפי השומע' יביין לקרוע והערים

הדבשה אשר יום וכן אם קבר קודם שצדק מונח היתה שבעה ימים
מזבח שהיא יום אחד הרי היא רגל ועולה לשבעת ימים

קבר חזק מתו קודם חג ויבבות מונה אחר החג תשעה ימים כלבד שהרי
שמיני רגל בפע עצמו ונמצא יום טוב הראשון מפסיק יצבעה ושבעת
ימי החג ושמיני שלהם הרי אחד ועשרים יום הקובל את

מתו שבעת ימים קודם רגל מן הרגלים או קודם ראש השנה ויום הכפונים
בעלה גזרת שלשים ומותר לספר ולבכס בעתה יום טוב או בערב יום
מספרים שמקצת היום ככולו ואינו מונה לאחריהם כלום

ואם על אביו ועל אמו הוא מתאכל אכלו מתו קודם הרגל שלשים
יום אינו מגלה עד שישלח פדע או עד שיגערו בו חביריו ואין הרגלים
במפסיק דבר זה הלשעני שאלו בערב הרגל ואין צורך

לומר חמישי או שלשי אינו מנהל ולא בעלה ממנו לא גזרת שבעה
בבבד ויניגו מותר לרחוץ ולבשם ולא לעשות מלאכה עד שיהיה יום
טוב ויום טוב ממשק שאר השבעה ולאחר יום טוב משלים שלשים מיום
המיתה ואחר כן בכל מה מניגה ימים הלשעני שאלו

בערב הרגל והרי הוא שבת בעולה ממנו גזרת שלשים ומותר
בתוך המונה שהרי הנהגה היא אם שר לו לגלה בשבת ומגלה
הוא יצטרך לומר האם היתה ויום הכפונים שהרי בעולה גזרת שלשים
בשמיני שמיני שאלו להיות בערב הרגל ולא גלה והעפ
גלה בשמיני שאלו לומר לומר לאחד המונע מהלשעני גזרת
הוא שאלו לומר בכל יום יום

הקובל את

מתו בתוך היום הזה נשאלו צביונות כלל ואינו נוהג אבילות ביום
זה. אהה ההלכה מתחילת למנות שבעה ונוהג בהן כל דברי אבילות וזו
שלשים מיום הקבורה ונוהג בשאר השלשים בכל גזרת שלשים

המקומות שעושין שני ימים טובים מונה השבעה מיום טוב
שני האחרון אעפ"י שאין נוהג בו אבילות הואיל ומדבריהם הוא עולה
לו מן המניין ומונה מאחריו ששה ימים בלבד ומונה שלשים מיום הקבורה
כמו שאמרו הקובר את מתו ביום טוב שני שהוא יום

טוב האחרון או ביום טוב שני שלעצרת נוהג בו אבילות הואיל ויום טוב
שני מדבריהם ואבילות יום ראשון מן התורה ידחה עשה שלדבריהם
מפני עשה שלתורה אבל אם קבר ביום טוב שני שלראש השנה אינו
נוהג בו אבילות ששניהם כיום אחד ארוך הן מהטעם שביארנו בזה

קדוש החדש **פרק יאחד עשר** אעפ"י שאין
אבילות במועד קורע על מתו במועד

וחולץ בתיפו ומברין את האכלים לחם במועד כללן בחולן שלמועד
אבל ביום טוב אמרו ביום טוב שני אין קורעין ולא חולצין ולא מברין
אין קורעין במועד ולא חולצין ולא הקרובים שחייבין
באכל או הקורע וחולץ על החכם או על אדם כשר או מי שהיה
עומד בשעת יציאת נשמה ומברין הכל על החכם במועד בתוך

הרחצה כדרך שמברין את האכלים שהכל אכלים עליו
כדרך שמברין את האכלים במועד אין מברין לא על מטרות
זקנות ואין מברין בדידת אכלים במועד אבל עומד בשעת

אצל הקבה' אין מניחין ספר תורה על מנתו שלחכם ואין

משנין אותו ממטה למטה ואין מוציאין מנתו לא דרך פתחים לא

שוישלשלו אותה דרך גג ובשאר העם מותר לעשות'

אין כוחתין משבעה מעמדות ושבעה מ~~מקומות~~ למת ואין עושין מעמד

ומושב בפחות מעשרה ואין עושין לא בקרובים ואין עושין לא ביום

ראשון ובבית הקברות ובמקום שנהגו' כיצד עושין

במקום שנהגו מעמידין שאלו הקרובים ובג' משפחה שאינן בעיני

ואומרים לפניהם דברי קיעות וכיוצא בהן ואחר כך אומר שבו יקרים

שבו ואומרים לפניהם דברים אחרים כשהן יושבין ואחר כך אומר

עמדו יקדים עמודו נאומרים כשהן עומדין וחוזר ואומר כך שבעה

פעמים' כדרך שעושין מעמד ומושב לאנשים במקום

שנהגו כך עושין לנשים ומספידין את הנשים באנשים בכל מקום אבל

אין מניחין מנת האשה בדחוב לעולם שזה גנאי לאשה חלא סמוך

למיתתה קבורתה' המלקט עצימות אין אומרים עליהן

קינים ונהי ולא בדכת אבלים ולא תנחומי אבלים אבל אומרים עליהן

דברי שבח להקבה' ודברי כבושין המפנה ארונו שלמת ממקום

למקום אם שדרו שלמת קיים עומדין עליו בשורה ואומרים עליו

בדכת אבלים ותנחומי אבלים ומספידין אותו אעפ"י שזעבירוהו

לאחר שנים עשר חדש' ואם אין שדרו קיימת אין

בשר מוכר הבשר והפת ונוהג שבעת ימי אבילות ואחר כך נוהג שבעת
ימי המשתה ואם נתן מים עלגבי בשר שהרי אי אפשר למכור אותו
מכניסין את המת לחדר ואתה חתן ואת הכלה לחופה וצועל בעילול
מצוה ופורש' ונוהג שבעת ימי המשתה ואחר כך נוהג שבעת

ימי אבילות כל אותן הימים נוהג בדברים שבצנעה כשבת לפי כך הוא
ישן בין האנשים והיא ישינה בין הנשים כדי שלא ישמש מנותו ואין
מונעין תבשיטין מן הכלה כל שלשים יום' היו במקום שאפשר

למכור הבשר אעפ' שנתן עליו מים מוכר ונוהג אבילות תחלה' היו
במקום שאי אפשר למכור הבשר אעפ' שלא נתן עליו מים נוהג
שבעת ימי המשתה תחלה' בדא' בשמת אביו שלחתי או

אמה שלכלה שאם יפסידו סעודה זו אין להם מי שיטרח להם אבל
אם מת אביו שלכלה או אמו שלחתי או שאר קרוביהם נוהגין
שבעת ימי האבל תחלה ואחר כך תכנס לחופה וינהגו שבעת ימי

המשתה' **פרה שנים עשר** ההסטר כבוד המת
הוא לפיכך כופין את היוגשין ליתן

שכר המקוננים והמקוננות וסופדין אותו ואם צוה את ספרדו
אין סופדין אותו אבל אם צוה שלא יקבר אין שומעין לנו שהקברה
מצוה שנקבור תקברנו' כל המת עצל בהספידו שלחנם

אינו מאריך ימים וכל המת עצל בהספר אדם כשר ראוי לקברו
בחיוו וכל המודיד רמעות על אדם כשר הרי שכרו גלכך שמור

המקום ימלא חסדונך
פרק שולשה עשר כיצד
מנחמין את האבלים אחר
שקובדין

את המת מתקבצין האבלים ועומדין בצד בית היזכרות וכל המלוין את
המת עומדין סביב להן שורה לפע שורה ואין שורה פחותה מעשרה ואין
אבלים מן המנין האבלים עומדין לשמאל המנחמין וכל

המנחמין באים אצל האבלים אחד אחד ואומרים להם תנחמו מן השמים
ואחר כך הולך האבל לביתו ובכליום ויום משבעת ימי אבילות באים
בני אדם לנחמו בין שבאו פנים חדשות בין שלא באו

האבל מיטב בראש ואין המנחמין רשאים לישב אצל גבי קרקע שני יושבו
אתו לארץ ואינן רשאים לומר דבר עד שיפתח האבל תחלה את מו שג
ואין דוברי און דבר וכתוב אחרי כן פתח איוב את פהו וקלל את יומו ויען
א"פז וכן וכיון שנענע האבל בראשו שוב אין המנחמין רשאים לישב
אצלו שלא יעריחוהו יתר מדאי מת שאין לו אבלים להתנחם

באים עשרה בני אדם כשרים ויושבין במקומו כל שבעת ימי האבלות
ושאר העם מתקבצין עליהם ואם לא היו שם עשרה קבועין בכל יום
ויום מתקבצין עשרה משאר העם ויושבין במקומו

הכל חייבין לעמוד בפני נשיא חוץ מאבל וחולה וכלה עומד בפניו
דומר אדם שבחוץ מאבל וחולה שמשמע ישב באבל ישב בחליו

מכבדין ומתקבצין בבית האבל ומדיחין קעוות וכוסות
וקיתונות וצלוחות ומדליקין את הנרות אבל אין מביאין שם לא

מספידין אותו ואין עומדין עליו בשורה ואין אומדין עליו לא ברב
אבלים ולא תנחומי אבלים ואלהן כדכת אבלים דברים שאומדין בבית
האבל תנחומי אבלים שאומדין בשורה
המלקט עצמות
אביו ואמו הרי זה מתאבל עליהם כלהיום כולו ולערב אין מתאבל
אפלו צדורין לובסדינו ואין אומדין עליהם קינות
אין
מספידין את הקטנים ובן כמה שנים יהי ראוי להספר בני עניים או בני
דקנים בני חמש ובני עשירים בני שש אחר זכרים ואחד נקיבות
תינוק שמת כל שלשים יום יוצא בהיין ונקבר באשה אחת ובשני
אנשים אבל לא באיש אחד ובשתי נשים מפני היוחוד ואין עומדין
עליו בשורה ואין אומדין עליו ברבנות אבלים ולא תנחומי אבלים כל שלשים
יום גמורין יוצא בגלוסקמא קטנה הניטלת באגפים ועומדין עליו בשורה
ואומדין עליו כדכת אבלים ותנחומי אבלים כן שנים פשר חדש יוצא
במטה
כל היוצא במטה רבים מצהיבין עליו וכל שאינו
יוצא במטה אין רבים מצהיבין עליו וכל הניכר לרבים רבים מתעסקין
בו וכל שאינו ניכר לרבים אין הרבים חייבין להתעסק בו ומקום שנהגו
נשוב לצאת לפני המטה יוצאות לפני המטה לאחר המטה יוצאות
לאחר המטה
העבדים והשפחות אין מספידין אותו ואין
עומדין עליהן בשורה ואין אומדין עליהן כדכת אבלים ולא תנחומי
אבלים אלא אומדין לו בשם שאומדין לו על שורו וחמורו שמרד

ויחזור בתשובה ואחד מבני חבורה שמת תראג כל החבורה כולה
כל שלשה ימים הראשונים יראה את עצמו כל חצי מונחת
לו על כתיפו משלשה ועד שבעה מונחת בקרן זווית מכאן ואילך עבודת
כנגדו בשוק כלזה כדי להפין עצמו לחזור ויעור משנתו והרי הוא אומ
הכיתום אותם ולא חלו מכלל שצריך להקיש ולחול

פרק ארבעה עשר מצות עשה שלדבריהם

לבקר חולים וליטחם אצלם ולהוציא

המת ולהכניס הכלה וללול האורחים ולעסוק בכל צרכי הקבורה לשאת
על הכתף ולילך לפניו ולספור ולהפוך ולקבור וכן לשמח החתן והכלה
ולסעד בכל צרכיהם ואוהן גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור
אעפ" שכל מצוות אלו מדבריהם הרי הן בכלל ואהבת לך עך

כמוך כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותך לך אחרים עשה אותם אתה
לאחריך בתורה ובמצוות שכר הלווי מדובה מן הכל והוא

החוק שהקו אברהם אבי ודרך החסד שנהג בה מאכיל עובדי דרכים
ומשקה אותך ומלוה אותך וגדולה הנעת אורחין מהקבלת פני שכינה שנ
ירא והנה שלשה אנשים וכו' וליווייהן יתר מהכנסתן אמרו חנני כל
שאינו מלווה כאו שופך דמים כופין ללווייה בדרך שכופין

לצדקה ובית דין היו מתקנין שלוחין ללוות אדם העובד ממקומו
למקום ואם נתעצלו בדבר זה מעלה עליהם הכתוב כאו שפכו דמים אמרו
המלווה את חברו ארבעה דמים בעיר יוש לו שכר מדובה

את המוגמר ולא את הבשמים' אין מוליכין לבית האבל
המאכל שמברין בו לא בכל כסף ולא בכל שעם וכיוצא בהן לא בכל
בשרים של צריכה קלפה וכיוצא בהן שלא לבווש את מי שאין לו ואין
משקין בזבובית לבנה לא בצבועה שלא לבווש את העניים שאין יינותיהם
טובות' אין שותין בבית האבל יתר על עשרה כוסות לכל
אחד ואחד שלשה קודם אכילה ושלשה בתוך אכילה וארבעה אחר אכילה
לא יומיק שמא ישתכר' אין אומרין שמועה והגדה בבית
האבל לא יושבין דווין וכן אין אומרין בפע המאכל דברים שלמת אבל
לעסוק בדברי תורה כפענו או בבית הקברות אסור' אין
בוכין על המת יתר משלשה ימים ואין מספידין יתר על שבעה ברא
בשאר העם אבל תלמידי חכמי הכל לפי רוב חכמתן ואין בוכין עליהן
יתר משלשים יום שאין לנו גרול ממשנה רב וכתוב ויתמו ימי בכי
אבל משה' וכן אין מספידין יתר על שנים עשר חדש אין
לנו בחכמים גרול מרבינו הקדוש ושנים עשר חדש בלבד נספד וכן
חכם שבאה שמועתו לאחר שנים עשר חדש אין סופדין אותו'
איתקשה ארם עלמותו יתר מדאי שנ' אתבכו למת ואלתנו דו
לו כלומר יתר מדאי שזה הוא מנהגו של עולם והמצער עצמו על מנהג
עולם הרי זה נפש שאכיצר יעשה שיעשה לבכי שבעה להספד שלשים
יום לתפורות ולשאר החמשה' כל מי שלא מתאכל
כמו שצוו חכמים הרי זה חכדי לא יפחד ויחג ויפשפש במעשיו

כלב העיר אסורין בעשיית מלאכה עד שיקברוהו ואם יש לו מי שית'
'עסק בצרכיו מותרין' תלמוד חכמי שמת אפלוהו עמו עד
ששים רבוא מבטלין תלמוד תורה להוצאתו היו ששים רבוא אין מבטלין
ואם היה מלמד לאחרים אין לו שיעוראא מבטלין הכל להוצאתו'
קוברין מית גוים ומנחמין אבילותיהם ומבקדין חוליהם מפע דוכי
שלום בתי הקברות אסורין בהנייה כיצד אין אוכלין בהן ואין שותק בהן
ואין עושין בהן מלאכה ולא קורין בהם ולא שונין בהן כללו של דבר אין
ניאותין בהן ולא נוהגין בהן קלות ראש' לא ילך אדם בתוך
הרבע אמות של קבר ותפלין בדאשו וספר תורה בזרועו ולא יתפלל שם
הבדחוק הרבע אמות מותר המוליך עצמות ממקום למקום לא יתנם בדם/
'קיא ולא יניחם על גבי החמור וירכב עליהן מפע שנוהג בהן מנהג בזיון
ואם היה מתירא מפע הגנבים או מפע הלסטים מותר'
אין מפעין את המת מקבר לקבר אפלו מבזוי למכובד ואם היה בתוך שדהו
מפנהו אפלו ממכובד לבזוי ואין קוברין מת על גבי מת ולא שני מתים
כאחד בזיון הוא וקטן היוצא עם אמו נקבר עמה' עפר
הקבר אינו אסור בהנייה שאין קרקע עולם נאסרת אבל קבר הבניין אסור
בהנייה הבונה קבר למת לא נאסר עד שיכנס בו המת אפלו הטיל בו נבל
ניאסר בהנייה' נפש שנעשה לשם חי ורמה בו המת והוסוף בו
דומם אחר לשם המת אעפ' שפינה המת הכל אסור בהנייה ואם הכיר
את התוספת חולץ אותה והשאר מותר נעשה לשם המת כיון שהתפלל

ושם

וכמה הוא שיעור הלוייה שחייב אדם זה הרב לתלמיד עד עבונה
שלענה והאיש להבירן עד תחום השבת והתלמיד לרב עד פוסה ואם
היה רבו מובהק עד שלש פרסאות ביקור חולים מצוה על
הכל אפלו גדול מבקראת הקטן ומבקרין פעמים הרבה ביום וכל המונקין
משוכח ובלבד שלא יטדיח וכל המבקר את החולה כאו נטל חלק מחליו
ונטל זהקל מעליו וכל שאינו מבקר כאן שופך דמים איך
מבקרין את החולה אם מיום שלישי והלאה ואם קפץ עליו חליו והכבוד
מבקרין אותו מיד ואין מבקרין לא בשלש שעות ראשונות ביום ולא
בשלש אחרונות מפני שהן מתעסקין בצרכי החולה ואין מבקרין לא חולי
מעים ולא חולי העין ולא מחושי הנפש מפני שהבקור קשה להן
הנכנס לבקר את החולה לא ישב לא עלגבי מעה ולא עלגבי ספסל
ולא עלגבי כסא ולא עלגבי מקום גבוה ולא למעלה ממראשותיו אלא
מתעטף ויושב למטה ממראשותיו ומבקש עליו רחמים ויוצא
יחאה לוי שנחמת הכלים קודמת לביקור חולים שניחום אכלים
גמילות חסד עם החיים ועם המתים מי שהיה לפעו מת וכלה מניח
את הכלה ומתעסק עם המת וכן הוא אומר לב חכמים בבות אכל מת
וכלה שנפגעו זה בזה בדרך מעבירין את המת מלפני הכלה והכל עונדין
מלפני המלך מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת
הכלה ברא בשאין לו כל צרכו אבל יש לו כל צרכו אין מבטלין והכל
שאין מתעסקין בתלמוד תורה הייצין להתעסק עמו מת אחד בעיר

יש בכללך שלש ועשרים מצוות עשר מצוות עשה ושלוש עשרה
מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן א למנות מלך מישראל
ב שלא ימנה מקהל גדים ג שלא ידבה לו נשים
ד שלא ידבה לו סוסים ה שלא ידבה לו כסף וזהב ו
ו להחזים שבעה עממין ז שלא להחיות מהם נשמה ח
ט למחות זרעו של עמלק י לזכור מה שעשה עמלק י
יא שלא לשכח מעשיך הרעים וארצתו בדרך יב שלא לשכוח
בארץ מצרים יג לשלוח שלום ליושבי הערים שצריים
עליהם ולדון בה כאשר מפורש בתורה אם תשלים ואם לא תשלים
יד לדרוש שלום מעמון ומואב בלבד כשצריך עליהן
יז שלא להשחית אילני מאכל במצור יח להתקין יד
שיצאו בו בעלי המחנה להפנות בו יו להתקין יתר לחפור בו
יב למשוך כח לדבר באזני אנשי הצבא בשעת המלחמה
יג להיות מארס ובוטה בניין ונוטע כרם שמחים בקניינן שנה
יד תמימה ומחזירין אותן מן המלחמה יט שלא יעבור
עליהן דבר ולא יצא אפלו לצרכי העירו וצרכי הגדוד ודומה להן כ
שלא לעדוץ ולחזור לאחור בשעת המלחמה פא דין יוסת
תואר כב שלא תמכר יפת תאר כג שלא יכבשנה
לעבדות אחר שנבעלה וביאור מצוות אן בפרקים אלו

בו המת נאסר אעפ"שסנהו' הזונה קבר לאביו והלך

וקברו בקבר אחר הרי זה לא יקבור בו מת אחר עובמית והקבר הזה אסור

בהנייה מפני כבוד אביו' המת אסור בהנייה כולו חוץ משערו

שהוא מותר בהנייה מפני שאינו גופו וכן ארונו וכל תכריכין אסורין

בהנייה אפ"ל כל המוכנין לתכריך לא נאסרו בהנייה אפ"ל אדג בגד

למת לא נאסר עד שיגע במטה הנקדרת עמו שאין ההזמנה אונסרת

כל הכלים שזרקין על המת על המטה הנקדרת עמו אסורין

בדא
אסור
על
הקבר
על
המטה

בהנייה שלא יתחלפו בתכריכין היו אביו ואמו מזרקין כלים בחמתו על

המת מצוה על אחרים להצילן ואם הגיעו למטה הנקדרת אין מצילין

אותן' מלמדין את האדם שלא יהיה חבלן ולא יפמיד הכלים

וישליכם להכלה מוטב ליתן אותם לעניים ושישליכם לרמה ותולעה

וכל המוצה כלים על המת עובר משום כל תשחית' מלך

שמת עוקרין סוס שהיה רובב עליו ועגלה שהיתה מושכת בקרן שהיה

יושבנו מנשר פרסותיה מן האדרכובה ולמטה מקום שאין עושה

אותה ערפה ומנשיבין ישיבה על קברו שבעת ימים שנ' וכבוד עשו לו

במותו זה שהושיבו ישיבה על קברו ונשיא שמת אין מבטלין ישיבתו

שמת יתר על שלשים יום' מלך או נשיא יש להן לשדוק מעות

וכל כלי תשמ"שו ואין בזה דרכי אמורי ולא משום השחתה שנ' בשלום

השונות ומשדפות אבותיך המלכים ישרפו לך'

הלכות מלכים ומלחמות'

מלך כל משימות שאתה משים עליך לא יהיו אלא מקרב אחיך
אין מעמידין אשה במלכות שנ' מלך ולא מלכה וכן כל
משימות שבישראל אין ממנין בהן אלא איש ואין מעמידין מלך ויש
בהן גדול לא גדעול לא ספר ולא בלג ולא בורסי מפני שהן פסולין אלא
הואיל ואומנותן נקלה העם מזלזלין בהן לעולם ומשיעשה במלכה
מאז יום אחד נפסל כשמעמדין המלך מושחין אותו בשמן

המשחה שנ' ויקח שמואל את סך השמן ויצק על ראשו וישקהו מאחר
שמושחין המלך הרי זה זוכה לו ולבניו לעולם שהמלכות תרוסה להם
שנ' לא מען יאריך ימים על ממלכה הוא ובניו בקרב ישראל

הניח בן קטן משמדין לו המלוכה עד שגדיל כמו שעשה יהוידע ליואש
וכל הקודם בנחלה קודם ליושעת המלוכה והבן הגדול קודם לקטן
ממנו ולא המלכות בלבד אלא כל השרדות וכל המנוויין

שבישראל ירושה לבנו ולבן בנו עד עולם והוא שיהיה הבן ממלא
מקום אבותיו בחכמה וביראה היה ממלא ביראה אעפ"י שאינו ממלא
בהכמה מעמידין אותו במקום אביו ומלמדין אותו וכל מי שאין בו
יראת שמים אעפ"י שחכמתו מרובה אין ממנין אותו למנויין המנויין
שבישראל כיון שנמשח רוד זכה בכתר מלכות והרי

המלכות לו ולבניו הזכרים הנשרים עד עולם שנ' כפיאך יהיה נכון עד
עולם ולא זכה אלא לכשרים שנ' אם ישמרו בעד ברית אעפ"י שלא זכה
אלא לכשרים לא תכרת המלכות מזרע דוד לעולם הרביחו הקבה

פרק ראשון שלש מצוות נצטוו ישראל

בשעת כניסתן לארץ למנות להם

מלך שנשום תשים עלמלך ולהצדית זרעו שלעמלק שנתמחר
אתזכר עמלק ולבנות להם בית הבחירה שנ לשכנו תדרשו ובאת שמה
מנוי מלך קודם למלחמת עמלק שנ אותי שלח יוני למשחק

למלך וכו' ועתה לך והכית את עמלק וכו' והכרתת זכר עמלק קודמת
לכנין הבית שנ ויהי כיושב המלך בביתו ויוני הניח לו מסביב מכל

אויביו ויאמר המלך אנתן הנביא ראה אנכי יושב בבית חרזים וכו'
מאחר שהקמת המלך מצוה למה לא רצה הקב"ה בשאל

מלך משמואל לפי ששאל בתרעומת ולא שאל לקיים המצוה אלא
מפני שקצו בשמואל הנביא שנ כי לא אותך מאסו ביאותי מאסו וכו'
איך מעמידין מלך תחלה לא עלפי בית דין שלשבעים

זקנים ועלפי נביא כיהושע שמנהו משה רבינו ובית דינו וכשאול
ודוד נשמנה אותם שמאל הרמתו ובית דינו

איך מעמידין
מלך תחלה לא עלפי בית דין שלשבעים זקנים על מקהל גרים
אפלו אחר כמה דורות עד שתהיה אמו מישראל שנ לא תוכל לתת
יך איש נכרי אשר לא אחיך הוא ולא למלכות בלבד אלא לכל
שררות שבישאל לא שר צבא ולא שר המשום או שר עשרה אפלו
ממונה על אמת המים שמחלק ממנה לשרדות איך צדוק לומר
דין או נשיא שלא יהא אלא מישראל שנ מקרב אחיך תשים עליו

תשים עליך מלך שתהיה אימתו עליך אין רוכבין על סוסו ואין יושב
 ובין על כסאו ואין משתמשין בשרביטיו ולא בפתלו ולא באחד מכל
 כלי תשמישו וכשהוא מת כולץ נשרפין לפעו" וכן לא ישתמש
 בעבדיו ושפחותיו ושמשיו אלא מלך אחר לפי כד אישג היתה מותרת
 לשלמה ואסורה לארונה אבל אשתו שלמלך אינה נבעלת לאחר
 לעולם אפלו המלך אינו נושא שמנתו או גרושתו שלמלך אחר
 ואסור לראות אותו כשהוא ערום ולא כשהוא מסתפר ולא
 כשהוא בבית המרחץ ולא כשהוא מסתבג ואינו חולץ שני וידקה
 וזה כזיון ואפלו רצה אין שומעין לו שהמלך שמחל על כבודו
 אין כבודו מחול והואיל ואינו חולץ אינו מיבם וכן כיון שאי אפשר
 ליבם את אשתו כך אין חולצין לה אלא תשב לעולם בזיקתה
 מתלו מת אינו צא מקתח פלטורין שלו וכשמבדין אותו כל
 העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הדגש ואם נבנס לעזרה
 והיה מזרע דוד ישב שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד כלבד
 שנ ויבא המלך דוד וישב לפני יוי המלך מסתפר
 בכליום ומתקן עצמו ומתגאה כלבושין מטאריץ שנ מלך ביפיו
 תלמידה עניך ויושב על כסא מלכות בפלטורין שלו ומשים כתר
 בראשו וכל העם באים איו בעת שירצה ועומדים לפניו ומשתחוים
 לרצה' אפלו נביא עומד לפני המלך ומשתחוה
 לו ארצה שנ הנה נתן הנביא ויבא לפני המלך וישתחו למלך

בכך שנאם יעזבו בנו בריתי ובמשפטי לא ילכו ופקדתי בשבע
פשעם ובנגעים עונם וחסדי לא אמיר מעמו נביא
שהעמיד מלך משאר שבטי ישראל והיה אותו המלך הולך בדרכי
התורה והמצוה ונלחם מלחמות יוני הדיקה מלך וכל מצוות המלכות
נוהגות בו אעפ"ש עיקר המלכות לדוד ויהיה מבנו מלך שהיא אחיה
השילוני העמיד ירבעם ואמר לו והיה אם שמעת שמע את כל אשר
אצרך וכו' ובנתי לך בית נאמן כאשר בנתי לדוד עבדי וכו' ואמר לו
אחיה ולבנו אתן שבט אחד למען היות ניר לדוד עבדי כל הימים
לפני בירושלם מלכי בית דוד הם העומדים לעולם שנ
כסאך יהיה נמן עד עולם אבל אם יעמוד מלך משאר ישראל
תפסוק המלכות מביתו שהרי לירבעם נאמר אך לא כל הימים
אין מושחין מלכי ישראל בשמן השמחה אא בשמן
אפרסמון ואין ממנין אותן בירושלם לעולם אא מלך ירושלם מ
מזרע דוד ואין מושחין בהא דרע דוד כשמושחין
מלכי בית דוד אין מושחין אותם אא על המעיין ואין מושחין מלך
בן מלך אא אם כן היתה שם מחלוקת או מלחמה מושחין אותו
כדי לסלק המחלוקת לפיכך משחו שלמה מפני מחלוקת אדניה
ו יואש מפני עתליה ומשחו יהואחז מפני יהויקים אחיו

פרק שני

כבוד גדול נוהגין במלך ומשימין
לו אימה ויראה כלבבל אדם שנ שום

שדרגנו יקבץ טלאים וכחיקו ישר עלות ונהל' י'ג

פרק שלישי

בעת שישב המלך על כסא
מלכותו כותב לו ספר תורה לשמו ית

על הספר שהניחו לו אבותיו ומגיהו מקטף העשרה על פי בית דין שלשבעים
ואחד' אם לא הניחו לו אבותיו ספר או שאכר כותב שני ספי
תורות אחד מניחו בבית גטיו שהוא מצווה בו ככל אחיו מישראל והשני
לא יזוז מלפניו לא בעת שיכנס לבית הכסא או למרחץ או למקום שאין
ראוי לקריאה יוצא למלחמה והוא עמו נכנס והוא עמו יושב בדין והוא
עמו מיסב והוא כנגדו שז' והיתה עמו וקרא בו כלימי חיוו'
לא ירבה לו נשים מפי השמועה למדו שהוא לוקח עד שמונה עשר
נשים בין הנשים בין הפילגשים הכל שמונה עשר ואם הוסיף אחרת
ובעלה לוקח ויש לו לגרש ולישא אחרת תחת זו שגרש'
ולא ירבה לו סוסים אא כדי מדכבתו אפלו סוס אחד פנוי להיות רץ
לפניו בדרך שעושיין שאר המלכים אמור ואם הוסיף לוקח' ולא ירבה לו
כסף וזהב להניח בגטיו ופה הגאות בו או להתנאות בו אא כדי שירבץ
לאחיילות שלו ולעבדיו ולשמשיו וכל כסף וזהב שירבה לאוצר ביתו
ול להיות שם מוכן לצרכי הצבור ולמלאמותם הרי זה מצוה להרבותו
ואין אמור אא להרבות לעצמו בבית גנזיו שנ' לא ירבה לו ואם הרבה
לוקח' המלך אמור לשנות דרך שכרות שנ' לא ימלא כוסו שתו
יון אא יהיה ענוק בתורה ובצרכי ישראל ביום ובלילה שנ' זהוה עמו

לפניו ארצה אבל בהן גדול אינו בא לפני המלך לא אם רצה ואינו יונק
לפניו לא המלך עומד לפני כהן גדול לשון ולפע אעזרה בהן יעמוד ושא
לו אעפ"כ בן מצוה על כהן גדול לכבוד את המלך ולהושיבו ולעמוד
מפניו כשיבוא לו ולא יעמוד המלך לפניו לא כשישאל לו במשפט האונים
וכן מצוה על המלך לכבד לומדי התורה וכשיבנסו לפניו סג'
י' דרין והכמי ישראל יעמוד לפניהם ויושיבם בערו וכך היה אסא מלך
יהודה עושה אפלו לתלמיד חכם היה עומד מכסאו ומשקו וקונא
לו רבי ומרי' בדא בזמן שיהיה המלך בביתו לבדו הוא
ועבדיו יעשה זה וכיוצא בו בצנעה אבל כפרה סיא בפני העם לא
יעשה ולא יעמוד מפני אדם ולא ידבר רכות ולא יקרא לאדם לא בשמו
כדי שתהיה יראתו בלב הכל כדרך שחלק לו הכתוב הכבוד
הגדול והיובת הכל בצבורו כך צוה להיות לבו בקרבו שכל וחלל שני לב
חלל בקרבו ולא ינהוג גסות לב בושראיתך מדאי שנ לבלתי רום לבבו
מאחייו ולו' ויהא חונן ומרחם לקטנם וגדולם ויצא ויבוא בחפציהם
ובטובתם ויחוס על לבבור קטן שבקטניהם וכשמדבר אל כל הקהל
בלשון רבים ידבר רכות שנ שמעוני אחי ועמי ואומר אם תהיה
לעבד לעבד הזה לעולם יתהג בענה יתורה אין גדול
ממשה רבינו והרי הוא אומר ונחנו מה ניסבול טרחם ומשאם ותלוטם
וקטנם כאשר ישא האומק את היונק רועה קראו הכתוב לך עורב
ביתאב עבדו ודרכו של רועה מפורש בקבלה כדועה עדרו ירעה

פרק רביעי רשות יש למלך ליתן מס על העם

לצרכיו או לצורך המלחמות וקוצב לומנם

ואסור להכריח מן המכס שלו ויש לו לגזור שכל מי שיגנוב המכס ילקח

ממונו או יהדג שנ ואתם תהיו לו לעבדים ולהלך הוא אומר יהיו לך למס

ועבדוך מכאן שנותן מס וקוצב מכס ודיניו בכלאן הדברים וכיוצא בזה

דך שכל האמור בפנישת מלך זוכה בו ושולח בכל גבול

ישראל ולוקח מן העם הגבורים ואנשי החיל ועושה מהן חיל למרכבתו

ובפדשיו ומעמיד מהם עומדין לפינו ומעמיד מהם אנשים לדוש לפינו

שנ ושם לו במרכבתו ובפדשיו ורצו לפע מרכבתו ולוקח מן הימים שבהם

להיות שמשים ועומדין לפינו שנ ואת בחוריכם הטובים ואת חמוניכם

יקח ועשה למלאכתו וכן לוקח מכל בעלי אומניות כל

מה שהוא צריך ועושיין לו למלאכתו ונותן שכרן ולוקח כל הבהמות והעב

דים והשפחות למלאכתו ונותן שכרן או דמיהם שנ ולחרוש הרישו ולקצור

קצירן ולעשות כלכלי מלחמתו וכלי רכבו ואת עבדיכם ואת שפחותיכם

ואת בחוריכם הטובים ואת חמוניכם ואת כלל מלאכתו

וכן לוקח מכל גבולי ישראל נשים ופילגשים נשים בכתובה וקדושין

ופילגשים בלא כתובה ולא קדושין אבל בייחוד בלבד קונה אותה ומותנת

לו אבל ההדיוט אסור בפילגש אא באמה עבריה בלבד אחר ייעוד

ויש לו לעשות הפילגשים שלוקח בארמונו טבחות ואופות ודקחות שנ

ואת בנותיכם יקח לדקחות ולטבחות ולאופות וכן כופין

וקרא בו כלימי חייו וכך לא יהיה שטוף כנשים אפילו לא היתה לו אלא
אחת לא יהיה מצוי אצלה תמיד כשאר הטפשים שנ' אתם לנשים
חילך עלה סדרת לבו הקפידה תורה שנ' ולא יסור לבבו שלבו הוא לכל
קהל ישראל ולפי כך דבקו הכתוב בתורה יותר משאר העם שנ' כלימי חייו
כבר ביארנו שמלכי בית דוד דנין ודנין אותן ומעידין עליהן
אבל מלכי ישראל גזרו חכמים שלא ידנין ולא דנין אותן ולא מעיד ולא
מעידין עליו מפני שלבו גם כן יבוא מן הדבר תקלה והפסד על הדת
כל המורד במלך יש למלך רשות להגזר עליו גזר על אחד
משאר העם שיכך למקום פלוני ולא הלך און שלא יצא מביתו ויצא חיוב
מיתה ואם רצה להגזר יהרוג שנ' כל איש אשר ימרה את פיו וכו'
וכן כל המבזה את המלך או המחרף אותו יש למלך רשות להגזר
כשמעני בן גורא ואין למלך רשות להרוג אלא בסייף בלבד ויש לו לאסור
ולזהבות בשוטים לכבודו אבל לא יפקיר ממנו ואם הפקיר הרי זה גזל
המבטל גזרת המלך בשביל שנתעסק באצות אפלו במצוה
קלה הרי זה פטור דברי הרב ודברי העבד חברי הרב קודמין ואין צריך
לומר אם גזר המלך לבטל מצוה שאין שומעין לו' כל
ההורגים נפשות שלא בדאייה ברורה או בלא התראה אפלו בעד אחד
או שונא שהרג בשגגה יש למלך רשות להרוג אותם ולתקן העולם כפי
מה שהשעה צריכה והורג רבים ביום אחד ותולה ומנחם תלויים
ימים רבים להטיל אימה ולשבור יד רשעי העולם

אז על מלחמת מצוה ואיזו היא מלחמת מצוה זו מלחמת שבעה
עממין ומלחמת עמלק ועזרת ישראל מצר הבא עליהם ואחר כך נלחם
במלחמת הרשות והיא המלחמה שנלחם עם שאר העמים כדי להרחיב
גבול ישראל ולהרבות בגדולתו ושמעו' מלחמת מצוה
אינו צריך ליטול בה רשות בית דין אלא יוצא מעצמו בכל עת וזו
העם לצאת אבל מלחמת הרשות אינו מוציא העם בה אלא עלפי בית
דין של שבעים ואחד' ופירש לעשות לו דרך ואין ממחין
בירו ודרך המלך אין לה שיעור לא כפי מה שהוא צריך אינו במקום
הדרכים מפני כדמו שלזה או מפני שדהו שלזה אלא הולך בשווה ועושה
מלחמתו' מצות עשה להחרים שבעה עממין שנחרם
תחרימם וכל שבא לידו אחד מהם ולא הרגו הרי זה עובר בלא תעשה
שנ לא תחיה כל נשמה וכבר אבדו ואבד זכרם' ובן
מצות עשה לאבד זרע עמלק שנ תמחה את זכר עמלק ומצות עשה
לזכור תמיד מעשיו הרעים ואריבתו כדי לעורר איבתו שנ זכור את
אשר עשה לך עמלק מפי השמועה נ"ל זכור בפה לא תשכח בלב
שאמור לשכוח איבתו ושנאתו' כל הארצות שכובשין
ישראל במלך עלפי בית דין הרי זה כבוש רבים והרי הוא כארץ ישראל
שכבוש יהושע לכל דבר והוא שיכבושו אותה אחד כבוש כל ארץ
ישראל האמורה בתורה' ומותר לשכון בכל העולם
כולו חוץ מארץ מצרים מגרים הגדול המערבי ארבע מאות פרסה
על ארבע מאות פרסה כנגד ארץ כוש וכנגד המדבר הכלאמור

אז הראו יין לזהות שרים וממנה אותם שרי אפים ושרי חמשים
ולשום לו שרי אפים ושרי מאות ושרי חמשים ולוקח השדות והזתים
והכרמים לעבדיו כשילבנו למלחמה ויפשונו על מקומות או אם אין
להם מה יאכלו לא משם ונותן דמיהן שנ ואת שדותיכם ואת כרמיהם
וזיתיהם הטובים יקח ונתן לעבדיו ויש לו מעשר מן הזרעים ומן הא'
לבות ומן הבהמה שנ וזרעיהם וכרמיהם יעשר צאנכם יעשור
המלך המשיח נוטל מכל הארצות שכובשין ישראל חלק אחד
משלש עשרה ודבר זה חוק לו ולבנו עד עולם כל הנוגי המלך
ממונם למלך וכל הממלכות שכובש הרי ארצות המלכים למלך
ושאר הבזה שבזזין בזזין ונותנין לפניו והוא נוטל מחצית בראש
ומחצית הבזה חולקין אותה כלאנשי הצבא ביחד עם העם היושבין על
הכלים במחנה לשמרה חולקין בשווה שני כחלק היורד למלחמה
וכחלק היושב על הכלים יחדיו יחלקו כל הארץ
שכובש הרי היא שלו נותן לעבדיו לאנשי המלחמה כפימה שיראה
ומנה לעצמו מה שירצה ובכללן הדברים דינו דין
ובכל ידיו מעשין לשם שמים ותהיה מחשבתו ומגמתו להרים דת
האמת ולמלות העולם צדק ולשבור זרוע הרשעים ולהלחם מלח'
מותיו שאין ממליכין מלך תחלה לא לעשות מעשפט ומלחמה
שנ ושפטנו מלכינו ויצא לפנינו נלחם את מלחמותינו

פרק חמישי אין המלך נלחם תחלה

השוכן בארץ ישראל עונותיו מחולצין שנ' ובל יאמר שכן חלתי העם
היושב בה נשוא עונ אפלו הלך בה ארבע אמות זוכה לחיי העולם הבא
וכל הקבור בה נתכפר לו וכאן המקום שהוא בומדת כפרה שנ' וכפר
אדמתו עמו ובפורענות הוא אומר על אדמה נומאה תמות ואינן אמה
קולטתו מחיים למי שקלטתו לאחר מיתה ואעפ"כ גדולי החכמים
היו מוליכין את מיתיהן לשם צא ולמד מיעקב אבינו ויוסף הצדיק
לעולם ידוד אדם בארץ ישראל אפלו בעיר שחמה גוים ואל
ידוד בחוצה לארץ ואפלו בעיר שרובה ישראל שכל היוצא לחוצה לארץ
כאן עובר נש' שנ' כי גדשונ היום מהסתפח בנחלת יי' לאמר לך עבוד
אחים אחרים ובפורענות הוא אומר ואל אדמת ישראל לא יבואו
כשם שאסור לצאת מהארץ לחוצה לארץ כך אסור לצאת
מבבל לשאר ארצות שנ' בבלה יבואו ושם יהיו וכו'

דרך שני אין עושין מלחמה עם אדם בעולם
עד שקוראין לו לשלום אחר מלחמת השוה
ואחר מלחמת מצוה שנ' כיתקרב אעיר לה להם עליה וקראת איה לשלם
אם השלימו וקבלו שבע מצוות שנצטוו בנינו עליהן אין הודגין
מהם נשמה והרי הם למס שנ' יהיו לך למס ועבדוך קבלו
עליהם המס ולא קבלו העבדות או שקבלו העבדות ולא קבלו המס אין
שומעין להם עד שיקבלו שניהם והעבדות שיקבלו היא שיהיו נכדים
ושפלים למטה ולא ירימו ראש בישראל אא יהיו כבושין תחת ידם

לבתשובה
ובשלשה מקומות הזהירה תורה שלא
לשוב למצרים לא תוסיפו לשוב בדרך הזה עוד לא תוסיף עוד לראו
לא תוסיפו לראו עוד עד עולם ואכסרדיא בכלל האיסור
מותר לחזור לארץ ישראל למחורה ולפרקמטיא ולכבוש ארצות אחרות
ואין אסור לא להשתקע שם ואין לוקין על לאו זה שבעת הכניסה
מותר הוא ואם יחשב לישב ולהשתקע אין כומעשה
ויראה לי שאם כבש מלך ישראל ארץ מצרים עלפי בית דין שהיא
מותרת ולא הזהירה תורה לא לשוב להיחידים או לשכון בה והיא ביד
גוים מפני שמעשה מקולקל יותר מכל הארצות שנכמעשה ארץ
מצרים וכו' אסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ לעולם
אם לא למורד תורה או לישא אשה או להציל מירגונים ויחזור לארץ וכן
יוצא הוא למחורה אבל לשכון בחוצה לאסר אסור לא אם כן חזק שם
הרעב עד שנעשה שווה דינר חטים בשני דינרין
בדא' בשהיו המעות מצויות והפירות ביוקר אבל אם היו הפירות בזול
ולא מצא מעות ולא במה ישתכר ואברה פרועה מן הכיס יצא לכל
מקום שימצא בו ריוח ואעפ' שמותר לצאת חונה מדת חסידות שהרי
מחלון וכליון שני גדולי הדור היו ומפני צרה גדולה יצאו ונתחייבו
הלינה למקום גדולי החכמים היו מנשקים עלתחומי ארץ
ישראל ומנשקים אבניה ומתגלגלים על עמדה וכן הוא אומר כי רצו
עבדיך את אבניה ואת עמדה יחננו
למנו חכמים כר

ששלחו להם לשלום ולא קבלו: שלשה כתבים שלח יהושע

עד שלא נכנס לארץ הראשון שלח להם מי שרוצה לברוח יברוח וחזר
ושלח מי שרוצה להשלים ישלים וחזר ושלח מי שרוצה לעשות מלחמה
יעשה' אם כן מפני מה הערימו יושבי גבעון לפי ששלח להם

בכלל ולא קבלו ולא ידעו משפט ישראל ודמו שאין פותחין להם לשלום
ולמה קשה הדבר לנשאים ודף שראוי להכותם לפי חרב לולי השבועה
מפני שפרתו להם ברית והרי הוא אומר לא תכרת להם ברית אא היה דינים

שיהיו למק עבדים הואיל ובטעות נשבעו להם בדין היה שיהרגום עד
שהטעום לולי חלול השם' עמון ומואב אין שולחין להם לשלום

שאם לא תרדש שלומם וטוב אמרו חכמי לפי שכן וקדחת איה לשלום יכול
עמון ומואב כן תל לא תרדש שלמם לפי שכן עמך ישב בקרבך בטוב

לו יכול עמון ומואב כן תל וטובתם ואעפ שאין שואין בשלומן אם השלמו
מעצמן תחלה מקבלו' כשצריך על עיר לתפשה אין מקיפין

אותה מארבע רוחותיה אא משלש רוחותיה ומניחין מקום לברוח ולמי
שחצה להמלט על נפשו שכן ויצבאו על מדין כאשר צוה יוי את משה

מפי השמועה לג שבכך צוהו' אין קוצצין אילני מאכל
שחוצ למדינה ואין מונעין מהם אמת המים עד שייבשו שכן ראית שחית

את עצה וכל הקוצץ לוקה ולא במצור בלבד אא בכל מקום כלה קוצץ
אילן מאכל ודרך השחתה לוקה אבל קוצצין אותו אם היה מזיק אילנות

אחרות או מפני שמזיק בשדה אחרים מפני שדמיו יקרין לא אסרה

ולא יתמנו על ישראל לשום דבר בעולם
והמם שיקבלו
שהיו מוכנים לעבודת המלך בגופם וממונם כגון בני החומות
והיזוק המצודות ובעיני אדמוני המלך וכיוצא בו שזו דבר המס-
אישר העלה המלך שלמה לבנות את בית יי ואת ביתו ואת המלוא ואת
חומת ירושלים וכו' ואת כל ערי המסכנות אשר היו לשלמה וכו' ויעלם שלמה
למס עובר עד היום הזה ומבני ישראל לא נתן שלמה עבד כי הם אנשי
המלחמה ועבדיו ושרץ ושלישיו ושרי רכבו ופרשיו

ויש למלך להתנות עמהן שיקח חצי ממונם או הקרקעות ויניח כל
המטלטלין או כל המטלטלין ויניח הקרקעות כפי מה שיתנו ואסור
לשקר בביתם ולכזב להם אחר שהשלימו וקבלו שבע מצוות

ואם לא השלימו או שהשלימו ולא קבלו שבע מצוות עושי
עמהן מלחמה והורגין כל הזכרים הגדולים ובוזזין כל ממונם וטמם
ואין הורגין אשה ולא קטן שנ והנשים והטף זה טף של זכרים

בדא במלחמת הרשות שהיא עם שאר האומות אבל שבעה
עממין ועמלק שלא השלימו אין מניחין מהם נשמה שנ כן תעשה
לכל העמים וכו' רק מערי העמים וכו' לא תחיה כל נשמה וכן הוא יאמר
בעמלק תמחה את זכר עמ מתחת הש

ומניין שאינו
מדבר לא באלו שלא השלימו שנ לא היתה עיר אשר לא השלימה
את ישראל כלתי החוי יושבי גבעון אתה כל לקחו במלחמה כי מאת
יני היתה לתק את לבם לקראת המלחמה אתו שדא למען החימם מכל

באותה הדרך ויחפור בה ויפנה ויכסה שני ויתר תהיה לך על אצניך וכן
ובין שיש עמהם ארון בין שאין עמהם כד הם עושים תמיד שני והיה
מחניך קדוש' **פרק עשביעי** אחד מלחמת מצוה
ממנין כהן לדבר אל

ואחד מלחמת הדעות
העם בשעת המלחמה ומושחין אותו בשמן המשחה וזה הוא הנקרא
משוח מלחמה'

שני פעמים מדברי משוח מלחמה אהעם
אחת בספר בעת שיוצאין קודם שיערכו המלחמה אומ' איהם מי האיש
אשר נטע כדם ולא חללו כשישמע דברי יחזור מערכי המלחמה ואחת
בערכי המלחמה אומר א תידאו ואתחפזו וכו' בעת שעורכין

המערכות והם קרבים להלחם משוח מלחמה עומד במקום גבוה וכל
המערכות לפניו ואומר איהם בלשון הקדש ישמע ישראל אתם קרבים
היום למלחמה על אויביכם אל ירך לבב אל תידאו ואתחפזו ואתעוררו

מפני כי יניא' ה' הולך עמ' לה' לכם עם אויב להושיע אתכם עד כאן
משוח מלחמה אומר וכהן אחד תחתיו משמיע לכל העם בקול גדול'
ואחר כך אומר משוח מלחמה מי האיש אשר בנה

בית חדש ולא חנכו ילך וישב לצי פני ימות במל' ואיש אחר יחנכו
ומי האיש אשר נטע כדם ולא חללו ילך וישב לביתו פני ימות במל'
ואיש אחר יחלצו ומי האיש אשר חדש אשה ולא לקחה ילך ויש
לביתו פני ימ' במל' ואיש אחר יקה עד כאן משוח מלחמה מדבר
והשוטר משמיע לכל העם בקול גדול' ואחר כך

תורה לא דרך השחתה כל אילן סרק מותר לקוץ אותו ואפלו
אין צורך לו וכך אילן מאכל שהזקין ואינו עושה לא דבר מועט שאינו
ראוי לפירות בו מותר לקוצו וכמה יהיה הזית עושה ולא יקוצנו רובע
הקב זתים ורקל שהוא עושה קב תמרים לא יקוצץ ולא
האילנות בלבד לא כל המשבר כלים וקורע בגדים והורס בניין וסותם
מעין ומאבד מאכלות דרך השחתה עיני בלא תשחית ואינו לוקה לא
מכת מרדות מדברי ה' צריך על עיירות הגוים בשבת ועשי
עמהן מלחמה בשבת ע"כ רד"ה ואפלו בשבת בין במלחמת מצוה בין
מלחמת הרשות כשחונק חונק בכל מקום ומי שנהרג
במלחמה במקום שיפול שם יקבר קונה מקומו כמת מצוה וארבעה
דברים פטרו במחנה אובלין הדמאי ופטורין מרחיצת ידים בתחלה
ומביאין כל מיני עצים מכל מקום ואפלו מצאן תלושין ויבישים אין
מקפדין על כך במחנה וכן פטורין מלערב עירובי חצי
רות במחנה לא מטלטלין מאוהל לאוהל ומסוכה לסוכה והוא שיפיו
כל המחנה מחיצה גבוהה עשרה טפחים כדי שתהיה רשות יחיד כמו
שנתבאר בהלכות שבת ואין מחנה פחותה מעשרה וכשם שפטורין
בכלא בהליכתן כך פטורין בהזירתן ואסור להפנות
בתוך המחנה או על פני השדה בכל מקום לא מצות עשה לתקן דרך
שם מיוחדת להפנותה שני ויהיה לך מחוץ למחנה גבוה וכן מצות
עשה להיות יתר לכל אחד ואחד תלויה עם כלי מלחמת יצו

מהם כולן חוזרין קדש אשה מעבשין לאחר שנים עשר חדש ושנים
הזמן במלחמה חוזר ובא לו' המחדיר את גרושתו
והמחרס אשה האסורה לו כגון אמה לכבד גדול גרושה וחלוצה
לכהן הדיוט ממזרת ונתונה לישראל ובת ישראל לממזר ולנתן אינו
חוזר' כלאו שחוזרין מערכי המלחמה כששומעין את דברי
הכהן חוזרין ומספקין מים ומזון לאנשי הצבא ומתקנן את הדרכים'
ואו שאין יוצאין לערכי המלחמה כל עיקר ואין מסדיחין אותן לשום דבר
בעולם הבונה בית וחנכו והנושא ארוסתו או שייבם ומי שחלל כומו
אין יוצאין עד תם שנה נקיה היה לביתו שנה אחת ושמה את אשתו
וכו' מצ' הקבלה למדן שיהיה נקי שנה בין לבית שקנה בין לאשרה
שנשא בין לפרס שהתחיל לאכול סדיו' כלה שנה כולה
אין מספק מים ומזון ולא מתקן דרך ולא שומר בחומה ולא נותן לפגי
העיר ולא יעבור עליו שום דבר שנ' לא יצא בצבא ולא יעבור עליו כל
דבר לעבור עליו בשני לאוויז לא לצרכי העיר ולא לצרכי הגרוד'
בנה בית והשכירו לאחרים והקדים לו שכרו הרי זה כמי
שחנכו נתן לו שכרו לאחר שנים עשר חדש הדי הוא כמי שלא
חנכו עד עתה' בנה בית ונתן בו חפציו ונעל עליהם אם
היה צריך לכתוב על שמירתן הרי זה כמי שחפצו והתחיל לישבנו
ואט אינו צריך לישב ולשמרן הרי זה כמי שטא חנכו וכל הבונה בית
או נועב כרם בחניצה לארץ אינו חוזר עליהם' מי

מזבד השופר עבדו וזמור מי האיש היוא ורך הליכוכו ושוטר
אחד משמיע לכל העם ואחר שחוזרין כל החוזרין מערכי המלחמה
מתקני את המערכות ופוקדין שרי צבאות בראש העם

ומעמידין מאחורי כל מערכה ומערכה שוטרים חזקים
ועזים וכשילין שלבזל ביריהם וכל המבקש להזור מן המלחמה
הרשות בידן להתוך את שוקיו שתהלת נפילה ניסה

ברא שמחזירין אנשים או מערכי המלחמה במלחמה
הרשות אבל במלחמת מצוה הכל יוצאין אפלו חתך מאחדיו וכלה
מחזפתה אחד הבונה בית לישעיתו ואחד הבונה בית

התבן בית הבקר בית העצים בית האוצרות הואיל וראוי לדירה
ואחד הבונה יאחד הלוקח ואחד שנתן לו במתנה או היורש הריזה
חוזר אבל הבונה בית שער או סדרה ומדפסת או בית שאין בו יבוע
אמות על ארבע אמות או הגוזל בית הריזה אינו חוזר

אחד הנוטע כרם ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל ואפלו
מחמשת מיני מאכל אחד הנוטע ואחד המבדוק או המרכיב הבונה
והרכבה שהיא חייבת בערלה אחד הלוקח ואחד היוורש ואחד
שנתן לו במתנה אבל הנוטע ארבעה אילני מאכל או חמשה אילני
סרק או שגזל כרם אינו חוזר עליו וכן כרם שלשני שותפין אין
חוזרין עליו אחד המאדס את הבתולה ואחד המאדס
את האמה וכן אם נפלה לויבמה אפלו חמשה אחים ומת אחד

שזתה יין נסך מצ השמועה למרו ובתים מלאים כל טוב ערפת
חזירים וכיוצא בהם' וכן בועל אשה בגיותה אם
תקט יצרו אבל לא יבעול אותה וילך לו אם מניסה לתוך ביתו שנ
וראותה בשביה אשת יפת תואר וכו' ואסור לבעול אותה ביאר
שניה עד שישאנה' אין אשת יפת תואר וכו' מותרת לא בשעת השביה
שנוראית בשביה אשת יפת תואר בין בתולה בין בעולה בין אשת
איש שאין אישות לגוים' וחשקתה בה אעפ שאינה
יפה בה ולא בחברתה שלא יבעול שתים ולקחת לך לאשה שלא יקח
שתים יבעול אחת ויניח אחת לאביו או לאחיו ומניין שלא ילחצנה
במלחמה שנ' והבאתה יבניסנה למקום פנוי ואחר כך יבעול'
הבית מותר ביפת תואר ביאה ראשונה שלא דברה תורה לא כגד היצר
אבל אינו יכול לישא אותה אחר כך לפי שהיא גיוחת' וכיצד
יין ישראל ביפת תואר אחר שיבעלה ביאה ראשונה והיא בגיותה אם קבלה
עליה להכנס תחת כנפי השכינה מטובילה לשם גרות מיד ואם לא קבלה
תשב בביתו שלשים יום שנ' ובכתה את אב ואת אמה ירח ימי טוב
בוכה על דתה ואינו מונעה' ומגדלת את צפרניה
ומגלחת את ראשה כדי שתתגנה בעיניו ותהיה עמו כבית נכנס ורואה
אותה יוצא ורואה אותה כדי שיקוץ בה ויגלגל עמה כל שלשים יום
כדי שתקבל אם קבלה ורצה בה הרי זו מתגיירת וטובלת ככל הגרים
וצריכה להמתין שלשה חדשים חדש שלכבייה ושני חדשים אחריו

האיש הירא וגד הלכב כמשמעו שאין בלבו כוח לעמוד בקשרי
המלחמה ומאחר שיכנס אדם בקשרי המלחמה ישעך על מקור
ישאל ומושיעו בעת צרה וידע שעל ייחוד השם הוא עשה מלחמה
וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד ולא יחשב לא באשתו ולא
בבנו ולא ימחה זכרו מלבו ויפנה מכלדב למלחמה

וכל המתחיל לחשב ולהרהר במלחמה ומכהיל עצמו עובר בלא
תעשה שנאל ירך לבב את יראו ואתחפוא תענו מפתהם

ולא עוד אלא שכל דמי ישראל תלויין בצוארו ואם לא נצח ולא
עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו הרי זה כמי ששפך דמי הכל
שנ ולא ימס את לבב אחיו כלצבו והרי מפורש בקבלה ארור עשה
מלאכת יוי רמייה וארור מענע חרבומדם וכל

הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כווננו לקדש את השם ברב
מובטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיו עוררעה ויבנה לו בית נכונ שישראל
ויזכה לו ולבנו עד עולם ויזכה לחיי העולם הבא שנכי עשרה
יעשה יוי לאדוני בית נאמן כי מלחמתיו ארוני נלחם ורעה לא
תמצא בק מימך וכו' והיתה נפש ארוני צדודה בצדור החיים את

יוי אהיך **פרק שמ"ב** חלוצי הצבא כשיכנסו

בגבול הגוים ויכבשו אותם וישבו

מהם מותר להם לאכול גבולות ופריפות וכשר חזיר וכיתא בו
אם רעב ולא מצא מה יאכל לא מאכלות אן האסורים וכו'

וכן צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כלבאי העולם
לקבל כל מצוות שנצטווה נח וכל מי שלא קבל יהרג והמקבל אותן
הוא הנקרא גר תושב בכל מקום וצריך לקבל עליו כפע שלשה חברים
וכל המקבל עליו למול ועברו עליו שנים עשר חדש ולא מלהריזה
כמין שבאומות' כלה מקבל שבע המצוות ונזהר לעשותן

הריזה מחסירי אומות העולם ויש לו חלק לעולם הבא והוא שיקבל
אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקבה בטורה והודיענו על ידי
משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן אבל אם עשיין מפני הכרע
הרעת אין זה גר תושב ואינו מחסירי אומות העולם אלא מחכמים

פרק תשיעי על ששה דברים נצטווה אדם
הוא נשוא על עש ועל ברכת השם

ועל שפיות דמים ועל גלוי עריות ועל הגזל ועל הדיבן
אעפ"ש כולן קבלה הם בידו ממש משה רבינו והרעת בוטה
להן מכלל דברי התורה יראה שעל אן נצטוו הוסיף לנה מצב מן
החי שני אך בשר בפניו רמז לא תאכלו נמצאו שבע מצוות
וכן היה הרבה בכל העולם עד אברהם נצטווה יתר על ארץ
במילה והוא התפלל שחרית ויצחק הפניש מעשר והוסיף תפלה
אחרת לפנות היום ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלל ערבית ובמצוות
נצטווה עמוס במצוות יתירות עד שבא משה רבינו ונשלמה תורה
עליו' בן נח שעבד עץ חיוב והוא שיעבוד כדרכה

ונשא אותה בכתובה וקרושין' ואם לא חפץ בה משלה

לנפשה ואם מכר אותה עובר בלא תעשה שנ' ומכר לא תמכרה כל

לא תתעמר בה תחת אשר עניתה ואינה מבגדה ומחזיר הרמים וכך

אם כבש אותה אחר שנבעלה לשם שפחה משישתמש בה עובר בלא

תעשה שנ' לא תתעמר בה שלא ישתמש בה' לא רצת

להתגייר מגלגלין עמה כלשנים עשר חדש לא רצת מקבלת שבע

מצוות שנצטוו בני נח ומשלחה לנפשה והרי היא ככל הגרים התושבים

ואינו נושא אותה שאסור לו שישא אשה שלא נתגיירה

נתעברה מביאה ראשונה הרי הולד גר ואינו בנו לדבר מן הדברים מפני

שהוא מן הגויה אף שבית דין מכובדין אותו על דעתם ותמר מביאה

ראשונה שליפת תאר היתה אבל אבשלום נולד מאחר הישוי אין נמצאת

תמר אחות אבשלום מאמו ומותרת להנשא לאמנון וכך היא אומרת

דבר נא אהמלך כילא ימנעני ממך' יפת תאר שלא

רצת להנח עבודה זרה לאחר השנים עשר חדש הורגין אותה וכך

עוד שהשלימה אין כורתין להם ברית עד שיכפרו בעבודה זרה

ויאבדו כל מקומותיה ויקבלו שאר המצוות שנצטוו בני נח שכלגוי

שלא קבל עליו מצוות שנצטוו בני נח הורגין אותו אם ישגו תחת

ידינו' משה רבינו לא הנחיל התורה והמצווה אלא לישעיה

שנ' מורשה קהלת יעקב ולכל הרוצה להתגייר משאר האומות

שנ' ככם כגר אבל מי שלא רצה אין כופין אותו לקבל תורה ומצוות

ועליו להעמידה ביד בעליה כדי שיטול חלקו בפירות ואם אין בה
פירות מעיד אבל השוכר אם לקח השכירות בידו ואמר כלמי שתת'
וקיים שדה זו בידו יטול הרי זה מעיד ואם כבר נתן השכירות לבעל
השדה אינו מעיד שאם תצא השדה למערער חייב ליתן לו שכר
כל השנים שישב בה וכך כל כיוצא בזה שמענו של
והיה ראובן ערובא יהודה לערער על שמעון הלוח ומהוציא קרקע
מתחת ידו אם יש לשמעון שדה אחרת כנגד החוב הרי ראובן הערב
יש לו להעיד על אותה קרקע שהיא של שמעון שאין לו בזה הנייה
שאם לקחה יהודה הרי שדה אחרת שיפרע ממנה בעל חובו
וכך לוקח ראשון מעיד ללוקח שני שלקח אחרון שזו ה
השדה שלו והוא שיש למוכר שדה בת חורין כנגד דמי שדה זו
של לוקח הראשון שאין ללוקח ראשון הנייה בעמידת זו השדה ביד
לוקח שני שאם לא נטקף לוקח הראשון על המוכר הוא חוזר והרי
יש לו שדה אחרת שיגבה ממנה

פרק ששדה עשר

ראובן שגזל שדה או טלית משמעון
ובא יהודה וערער על ראובן ואמר שדה זו או טלית זו שלי היא
אין שמעון יכול להעיד לראובן שאין זו השדה שלי וזה ולא
הטלית שלי יהודה שהרי שמעון רוצה להעמיד שדה זו וטלית
זו ביד ראובן שהוא טוען שהוא גזלה ממנו כדי שיחזרו לומר

וכל עבודה זרה שבית דין שלישראל ממותין עליה בין נהרג עליה
וכל שאין בית דין שלישראל ממותין עליה אין בין נהרג עליה והעב
שאינו נהרג אסור בכל ואין מניחין אותם להקים מצבה ולא לע
אשרה ולא לעשות צורות וכיוצא בהן לנואי' בין נה

שבך את השם בין שבך בשם המיוחד בין שבך בכנוי בכל לשון
חייב מה שאין כן בישראל' בין נה שהרג נפש אפלו עובר במעיו אמו
נהרג עליו וכן אם הרג טריפה או שכפתו ונתנו לפני הארי או שהניחו
ברעב עד שמת הואיל והמית מכל מקום נהרג וכן אם הרג כוהן שיכול
להצילו באחד מאיבריו נהרג עליו מה שאין כן בישראל'

שש עדיות אסורות על בני נח הם ואשת האב ואשת איש ואחותו
בזמנו וזכור ובהמה שנ' יעזב איש את אביו ואשת אביו ואת אמו
כמשמעו' ודבק באשתו ולא באשת חבירו ודבק באישה לא בזכור
והיו לבשר אחד להוציא בהמה חיה ועוף שאין הוא דהם בעד
אחד ונאמר אחותי בת אבי אך לא בת אמי ותהי לי לאשה'

בין נח חייב על מפותת אביו ואניסת חביו הרי הוא אמו
מכל מקום וחייב על הזכור בין קטן בין גדול ועבד הבהמה בין
קטנה בין גדולה והוא נהרג לבדו ואין הורגין את הבהמה שלא
נצטוו בהריגת בהמה א' ישראל' אין בין נח חייב על
אשת חבירו עד שיבוא עמה בדרכה אחד שנבעלה לבעלה אבל
מאורסה או שנבעסה לחופה ועדיין לא נבעלה אינן חייבין עליה

בשהיה שמעון מודה שזוהפרה והטלית הן שלראובן המוכר כווא
והוא יודע שאמתהן שלו אבלאם לא הורה שמעון אין ראובן מעיד
לאבד זכות יהודה שאם תצאיד שר . הן יחזור שמעון ויתבעראובן
בדמים ויאמר לו מכרתה לי דבר שאינו שלך שהדיבאו עדים שהן
שליהודה . כדא' שיעיד ראובן לאבד זכות יהודה

ויעמיד המטלטלין ביד שמעון כשבאן עדים והיעירו שאנו יודעין
ראובן זה שלא היתה לו קרקע מעולם אבלאם לא באו עדים בכך
ואף עלהפרה והטלית אינו מעיד' ולמה אינו מעיד

עליהם שמא הקנה אותן לבעל חובו עלגב הקרקע וכתב לו קנה
והקנה לו מטלטלין עלגב הקרקע שכתבא בעלחוב טורק אף הפרה
והטלית לפיכך לוייעיד עליהן שהדי רוצה להעמידן ביד שמעון
כדי שיבוא בעלחוב שלו ויטרוק אותן' וכך כל כווצא באו

הדרכים ודברים או אינן תלוין אא בדעת הדיין ועצם בינתו שיבין
בעיקרי המשפטים וידעודבר הגורם להוציא אחר ויעמיק לראותאם
ימצא שיש לזה העד צד הנייה בעולם בעדות זו אכלו בדרך החוקה
ונפלאה הריזה לאיעוד בה' וכדרך שלא יעיד בדבר

זה שמא נוגע בעדותו הוא כך לאידון באותודבר וכן שאר מייני
הפסלנות כשם שטמלין בערמים כך פוסלין בדיינין ולפיכך אין
סומכין בסנהדרין שנים הקלובים זה לזה בין בסנהדרין גיורה בין
בסנהדרין קטנה אבלאן שמוסיפין עד שבעה לעגד הישנה כמו

הגזלן שהרי אפשר שתהיה הראייה של שמעון שמוציא בה מיד
ראובן אפשר שאינו יכול להוציא בה מיד יהודה' וכן
אם מכר ראובן שדה הגזולה או הוריש ללוי ובא יהודה לעדער
על לוי אין שמעון מעיד שאינה של יהודה שמא נחתי שלו להוציא
מיד לוי' מכר הטלית הגזולה ללוי ובא יהודה לעדער אם מת
ראובן שמעון מעיד עליה שאינה של יהודה שהרי אין טלית זו חזקה
לשמעון לעולם שכבר קנה אותה הלוקח ביאוש ושנוי דעות וכבר
מת ראובן הגזלן ואין לו ממייטול רמה' אבל אם עדיין
ראובן קיים אין שמעון מעיד אף על הטלית שהנייה לו שלאתעמוד
ביר יהודה כדי שיביא ראיה שהיא של ראובן גזלה וישלם לו רמיה וכן אם
היתה הטלית ביר יודשי ראובן אין שמעון מעיד עליה מפני שהיא
אם תעמוד ביר היודש לחזור לו וכן כל כיוצא בזה
ראובן שמכר שדה לשמעון שלאת אחריות ובא יהודה לעדער
על שמעון ולהוציאה מתחת ידו אין ראובן מעיד לו עליה שאעפ
שאין עליו אחריותה הדי הוא רוצה שתעמוד ביר שמעון כדי
שיבוא בעל חוב של ראובן ויטרק אותה בחובו ולא יהיה לווד
רשע לא ישלם' ראובן שמכר פנה או טלית לשמעון
ובא יהודה לעדער ולהוציאה מיד שמעון ראובן מעיד לו עליה
שהיא של שמעון שאפלו עמדה ביר שמעון אין בעל חובו של
ראובן טורק מן המטלטלין ואפלו היו הפותיקו' בדא

לו בינו לבין חבירו והעדים רואין ושומעים שהוא אומר לו ודאי
יש לך אצלי כך וכך אבל אני מתירא שמא תכפע כדן למחר הדין
אינה עדות עד שיודה בפני עדים' אחד המורה בפני עדים
ואמר דרך הודייה זה יש לו אצלי כך וכך או שאמר אתם נדי או היו עלי
עדים בין שאמר הלווה בין שאמר המלוה ושתק הלוה דרך הודאה
מאמין לדביו הדין עדים ואין צריך לומר אם קנו מידו או שאמר
להם כתבו עלי שטר שיש לזה אצלי כך וכך וכל כיוצא בדברים אלו
הדין הן הודייה ומעידים על פיה' תלמיד שאמר לו רבו
יודיע אתה שאם נותני לי כל ממון העולם איני משקר מנה לי אצל
פלוני ויש לי עליו עד אחד לך והצטרף עמו אם נצטרף הדין זה עד
שקר אמר לו בוא ועמוד עם העד ולא תעיד אלא כדי שיראה הלווה
ויפחד ויעלה על דעתו שאתם שני עדים ויודה מעצמו הדין זה אסור
לו לעמוד ולהראות שהוא עד אעפ"י שאינו מעיד ועל זה וכיוצא בו
נאמר מדבר שקר תרחק' השוכר עידי שקר להעיד לחבירו
פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים וכן עד שכבש עדותו ולמ העד
פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים'

פרק שמונה עשר מי שהעיד בניזק ונודע

בעדים שהעיד בניזק זה הוא

הנקרא עד זומם ומצות עשה לעשות לו כמו שדעה לעשות בעדותו
אם בעבירה שחייבין עליו סקילה העידו והזמנו נסקצין כולק ואם

שביארנו בהלכות קידוש החדש יראה לי שאם היה בהן קדוש אין בכך כלום

כל הכשר לדון כשר להעיד ואינו כשר לדון האורב והשונא והגר והמל' יתיר וכן הזקן והסריס והממזר

וסומה באחת מעיניו כשרים להעיד ואינו כשרים לדון דיני נפשות כמו שביארנו

פרק שבעה עשר מי שהעידו

לו אנשים רבים וגדולים בחכמה

וביראה שהם ראו פלוני שעבר עבירה פלונית או שלוחה מפלוני אעפ"י שהוא מאמין הדבר בלבו כאלו ראהו לא יעיד עד שיראה הדבר בעיניו או יורה לו הלוח מפיו ויאמר לו היה עלי עד שנאור דעה או ידע ואין

לך עדות שמתקיימת בלאייה או בידיעה שא עדות ממון ובלהמעיד מפי אחרים הרי זה עד שקר ועובר בלא תעשה שנלא תעטו בלעד

עד שקר לפיכך מאיימין אף על עידי ממון וכיצד

מאיימין על עידי ממון מאיימין עליהם בפני הכל ומודיעין אותם כוח עדות השקר ובושת המעיד בה בעולם הזה ולעולם הבא ואחר

כך מוציאין את כל האדם לחוץ ומשיירין את הגדול שבעדים ואומרין לו אמור הטף אתה יודע שזה חייב לזה אם

אמר הוא אמר לי חייב אני לו איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו לא אמר כלום עד שיאמר בפנינו הודה לו שהוא חייב לו והיו מבניסין את

הער השני ובדקין אותו כן נמצאו רבניהם מטוען נושאין ונותעין בדבר וגומרין הדין

המטמין עדים לחבירו והודה

בכבל הדיאן זוממין ונהרגין או משלמין הואיל והעדים שהזימו אותם
לא השגיחו על עצמה שלעדות כלל אם היא אמת או שקר וזה שהאמנה
תודה עדים האחרונים על העדים הראשונים גדרת הכתוב היא
אפלו היו העדים הוא שנים מאה ובין שנים והזימום ואמרו
להם אנן מעידים שאתם המאה כולכם עמנו היתם במקום פלוני
הדיאן נענשין עלפיהם שהשנים כמאה ומאה כשנים ובן כשרתי
כתי עדים המכחישות זו את זו אין הולכין אחר הרוב לא דוחין את
שתיהן עדים זוממין איך צדיכין התראה ועדים שהוכחו
ולבסוף הוזמנו הרשאו נהרגין או לוקין או משלמין מפני ההכחשה
תחלת הזמה היא לא שעדיין לא נגמרה אין מזימין את
העדים לא בפניהם ומכחישין את העדים שלא בפניהם ועדים שהוזמנו
שלא בפניהם הרי הוכחו כלפי כן אם מתו העדים שהזימום קודם
שיזימו אותם בפניהם אין כאן עדות שהרי הכחישו זו את זו
עירי נפשות שהוכחו ולא הוזמנו אפלו בא הנהג בגלוי אינן
לוקין מפני שהוא לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין ואין לוקין עליו
אבל בית דין מכין אותו מכת מרדות כפימה שיראו
עדים זוממין צדיכין הכדזה והיאך היא ההכדזה שלהם כותבין
ושולחין לכל עיר ועיר פלוני ופלוני העידו בכך וכך והוזמנו והרגנום
או לקו בפנינו או ענשנו אותם כך וכך. אע"ג שיש והנשאים ישמעו
ויידאן היוב העדים הזוממין לשלם במקום שהיו צדי
לשלם קנס הוא ולפי כך אין משלמין עלפי עצמן כיצד הרי שהעידו

שריפה נשרפין וכן שאר המיתות
ואם העידו במלקות
לוקה כל אחד מהן כשאר מחוייבי מלקות אומדין כוחו ומכין אותו
ואם העידו עליו לחייבו ממון משלשין הממון ביניהן לפי מנין העדים
כל אחד וחד חלק המגיע לו ואע"ן לוקין במקום תשלומין
בדא צעדים שהוזמו אבל שתי כתי עדים המכחישות זו את זו
אין כאן עדות ואין עונשין את אחת מהם לפי שאין אנו יודעין מי היא
הכת השקרנית ומה בין הכחשה להזמה ההכחשה בעדות
עצמה זאת אומרת היה הדבר הזה וזאת אומרת לא היה או יבוא מכלל
דבריה שלא היה וההזמה בעדים עצמן ואף העדים שהזימום אינם
יודעים אם נהיה הדבר או לא נהיה כיצד עדים שבאו
ואמרו ראינו זה שהרג את זה או לזה מזה ביום פלוני במקום פלוני
ואחר שהעידו ונבדקו באו שנים עדים אחרים ואמרו ביום זה ובמקום
זה היינו עמכם ועם אף כלהיום ולא היו דברים מעולם לא זה הרג
את זה ולא זה הלוח את זה הרי זו הכחשה וכאם אמר
להם היאך אתם מעידים כך וזה ההורג אנה נהרג אנה הלוח או המלוח
היו עמנו ביום זה במדינה אחת הרי זו עדות מוכחשת שזה כמי
שאמר לא הרג זה את זה ולא זה הלוח זה שהרי עמנו היה ולא נהיה
דבר זה וכן כל כיוצא בדברים אף אבל אם אמרו להם
אין אנו יודעים אם זה הרג זה ביום זה בירושלם כמו שאתם אומרים
או לא הרגו ואנו מעידים שאתם עצמכם הייתם עמנו ביום זה

שבעת שהעידו שהתג עדיין לא היה נגמר דינו להרג אבל
אם באו שני עדים בשלישי בשבת ואמרו באחד בשבת נגמר דינו
שלפלוץ להדיגה ובאו שנים ואמרו באחד בשבת עמנו הייתם במקום
פלוגי הרחוק לא מערב שבת נגמר דינו אין עדים או שהוזמו נהרגין שהרי
מכל מקום בעת שהעידו עליו כבר נגמר דינו להדיגה
וכן לענין השלומי קנס כיצד באו שנים בשלישי בשבת ואמרו
באחד בשבת גב וטבח ונגמר דינו ובאו שנים ואמרו באחד בשבת
עמנו הייתם במקום רחוק אבל מערב שבת נגמר דינו אפלו אמרו
בשני בשבת גב וטבח ונגמר דינו אין עדים או שהוזמו משלמין
שהרי מכל מקום בעת שהעידו עליו חייב היה לשלם וכן כל כיוצא
בזה אין עירי השטר נעשין דוממין עד שיאמר
בבית דין שטר זה בזמנו כתבנוהו ולא איחרנוהו אבל אם לא אמרו
כן אעפ"ז זמנו של שטר באחד בעסק בירושלים ובאו עדים והעידו
שעירי השטר היו עמהם ביום זה בבבלה שטר כשר והעדים כשרים
שאפשר שאיחרוהו וכתבוהו וכשריו בירושלים באחד באחד כתבו
שטר זה שם ואיחרו זמנו וכתבו זמנו ניסן אמרו
בזמנו כתבנוהו והוזמו אם יש עדים שיודעים היום שחתמו בו על
שטר זה או עדים שראו זה השטר וחתומת ידם בו ביום פלוגי כיון
שהוזמו הדין נפסלו למפרע מיום שגורש שחתמו על השטר שהעדים
החתומין על השטר הדין הם כמי שחקרה עדותן בבית דין בעת

ובהקרה עדותך בבית דין אחר כך אמרו שניהם עדות שקר העדנו
ואין לזה אצל זה כלום או שאמרו העדנו על זה ככך וכך והוזמנו
אין משלמין על פיהם

אבל אם אמרו העדנו על זה והוזמנו
בבית דינו שלפלוני ונתחייבנו ליתן לו כך וכך הרי לא משלמין שזו
הודאה בממון שנגמר דינם ליתן אותו ואם אמר האחד כך משלם

הלקו **פרק תשעה עשר** שנים שהעידו

ואמרו במזרח הבירה הרגזה את

הנפש בשנה פלונית וכאן שנים ואמרו להם במערב הבירה הזאת

עוד געת הזאת אם יכול העומד במקדש לראות מה יש

המקדש ואם אינו יכול לראות הרי לא זוממין ואין זוממין

לראשונים רב ורו אין מרחוק יתר מכל אדם

עידו שנים ואמרו בבקר הרגזה את הנפש ביום שלם

זבא ואמרו להן ביום זה בערב הייתם עמנו כלוד אם יכול

אדם להקדים על הסוס מידו שלם ללוד מבקר עד ערב אין זוממין

ואם אינו יכול להגיע הרי לא זוממין ואין אומרים שמה ברקל ביותר

נזדמן להם וקמלו בואת הדרך לאבוד המצוי הידוע לכל משערין

ומזימין אותם שנים שאמרו באחד בשבת הרגזה את

הנפש וכאן שנים ואמרו ביום זה עמנו הייתם במקום אחר לחוק אבל

ביום שלאחר יום זה אמרו העידו האחרונים שקורם כמה

ימים הרגו הרי זה ההרג עידו הראשונים נהרגים שהרי הוזמנו

בזה והוזמו שניהם הרי שניהם נהרגין או לוקין או משלמין שכל עד
שאמר אחר עדות חבירו הין הרי זה כמי שנחקד והעיד כמו שהעיד
חבירו ואין לעדים זוממין שגגה לפי שאין בהן מעשה לפי כך אין צריכין
התראה כמו שביארנו' כשם שהשנים מזימין את המאה אם
העידו המאה בכת אחת כדהם מזימין אותם אפלו היו חמשים כת ובאו
שנים אחר שנים' כיצד כת העידה על ראובן שהרג שמעון
כירושלם ובאו שני עדים והזימוה ובה כת שנייה והעידה אותה עדות
עצמה שראובן הרג שמעון כירושלם ועמדו אותן השנים והזימו
גם זאת הכת השנייה וכן השלישית והרביעית אפלו הם מאה כולן נהרגין
על פני השנים' כת שהעידה על ראובן שהרג שמעון
ובאה כת שנייה והזימה את הכת הראשונה והרגו העדים הזוממין
וינצל ראובן באה כת שלישית והזימה את הכת השנייה תהרג הכת
השנייה וראובן ותנצל הכת הראשונה באה כת רביעית והזימה את
הכת השלישית תהרג הכת השלישית והכת הראשונה וינצל ראובן
ותנצל הכת השנייה וכן אפלו הם מאה זוממין אתו כת נכנסת וכת
יוצאה' עדים שהעידו על איש טרפה שהרג והוזמו אין
נהרגין שאפלו הרגוהו בידיהן אין נהרגין לפי שהוא טרפה וכן העדים
שהיו טרפה והעידו בדבר שחייבין עליו מיתת בית דין והוזמו אין
נהרגין שאם יוזמו זוממיהן אין זוממיהן נהרגין שלא הזימו וא
כרופה' עדים שהעידו על אחד והרשיעוהו דשע שאין

החתימה' אבל אם אין עדים שראו עדותך ולא ראו השטר
מקודם אינן נכסלין לא מעת שהעידו בבית דין שזה כתב ידם ואמרו
בזמנו כתבנו שאפשר ביום זה שהעידו בבית דין כוביום חתמו על השטר
שישלו כמה שנים והם שקרו ואמרו בזמנו כתבנו'

פרק עשרים

אין עדים זוממין נהרגין ולא לוקין
ולא משלמין עד שיהיו שניהם ראויין

לעדות ויוזמו שניהן אחר שנגמר הדין אבל אם הוזם אחד מהן בלבד
או שהוזמו שניהם אחר גמר דין ונמצא אחד מהן קרוב או פסול אין
נענשין אעפ"י שהוזמו ונפסלו לכל עדות שבתורה' נהרגה
שהעידו עליו ואחר כך הוזמו אין נהרגין מן הדין שנכאשר זמם לעשת
לאחיו ועדיין לא עשה ודבר זה מצי הקבלה אבל אם לקה זה שהעידו עליו
לוקין ובן אים יצא הממון מירצה כליד זה בעדותך חוזר לבעליו ומשלמין
לו' היו עדים שלשה אפלו מאה אם העידו בבית דין זה אחר
זה והעיד כל אחד מהן אחר הכירו בתוך כדי דבור והוזמו מקצתן
אין נענשין עד שיוזמו כולם' אבל אם היה הפסק בין זה
לזה יתר מכדי דבור שהוא כדי שאילת שלום תלמוד לרב הרי נחלקה
העדות והשנים שהוזמו נענשין והשנים האחרים שהיה בין דבריהם
ודברי הראשונים הפסק אין נענשין ואעפ"י שבטלה העדות כולה מפני
שהן כת אחת הואיל ונכסלין צתה נפסלה כולה' העיד
האחר ונחקרה עדותו ואמר השני אף אני כמוהו או שאמר הין וכיוצא

או שהיה שלום בינה לבין בעלה איך דמי הכתובה בשתמכר כמו דמיה
אם היתה האשה בדיואה וקטנה או יש ביניהם קטטה שזו קרובה מן
הגירושין ורחוקה מן המיתה' (בין איך טובת הנזירה
של כתובה המרובה כפי טובת הנזירה של כתובה המנועטת שאם היתה
כתובה אף והרי היא נמכרת בטובת הנזירה במאה אם היתה מאה אינה
נמכרת בעשרה אא בטחות ודברים או כפי מה שיש ערוהדי יונג'
העידו עלזה שהוא חייב לפלוני אף זוז עלמנת ליתן מכאן
ועד שלשים יום והלוה אומר עד חמש שנים אחר השלשים יום למצאו
זוממין אומרין כמה אדם רוצה ליתן ויהיו בידיו אף זוז חמש שנים
ומשלמין כן ללוה וכן כלכיוצא בזה' העידו על שנת
שלזה שנתה ונמצאו זוממין משלמין חצי נזק ואם אין השנת שנת
חצי נזק משלמין דמיה שור בלבד שאין משלם אא מגופ לפי כך אם
העידו עליו שאכל פירות או שבר כלים בדרך הלוחנו משלמין נזק שלם
וכן כלכיוצא בזה' העידו על פלוני שהפילשן עבדו ואחר
כך סימא את עינו והוזמו משלמין לאדון דמי העבד ודמי עינו העידו
שסימא את עינו ואחר כך הפילאת שנו והוזמו ונמצא הדבר הפך
שהאדון הפילשנו ואחר כך סימא עינו משלמין דמי עין לעבד וכן
כלכיוצא בזה' עידי קנוי וסתירה שהוזמו לוקין בא עד
אחד והעיד שזינת אחר הקנוי והסתירה עידי קנוי וסתירה ונמצא
משלם כתובה היו שנים הם עידי קנוי והסתירה והטומאה
ונמצאו זוממין משלמין כנגד הכתובה ואין לוקין ולמה לא יהרגו

בו לא מלקות ולא חיוץ ממנו ואחר כך הוזמו הריאן לוקין אעפ"י שלא
זכרו בהלכות זה ולא לחייבו ממנו כיצד העידו עלכהן
שהוא הלל כגון שהעירו ואמרו בפנינו נתגרשה אמו או נהלצה במקום
פלוגי ביום פלוגי והוזמו הריאן לוקין וכן אם העידו על אדם שהרג
בשגגה והוזמו לוקין ואינן גולין העידו על שורו שלזה שהרג את הנפש
והוזמו לוקין ואין משלמין את הכופר העידו עליו שנמכר בעבד עברי
והוזמו לוקין וארבעה דברים או מפ הקבלה הם' כך קבלו
הכנים ששנים שהרשיעו את הצדיק והצדיקו את הדשע בעדות
ובאו אחרים והזימום והצדיקו את הצדיק והדשיעו את הדשעה הניעדים
הדשענים לוקין אעפ"י שלא הרשיעו את הצדיק להלקתו אבל אלו העידו
עליו שחבל בשור בחלב או שלכש שעטנז הריאן לוקין משום שש
ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו' שנים שהעידו
על לאוץ שאף עם בת כהן ונגמר דין ראובן לחנק ודין הנואפת
לשריפה ואחר כך נמצאו זוממין הריאן נחנקין ואינן נשרפין ודבר
זה קבלה' פרק אחד ועשרים שנים שהעידו
שגרש פלוגי אשתו ולא נתן לה
כתובה והוזמו והלא בין היום בין למחר אם גרש סופלית כתובה
אומרין כמה אדם הוצה ליתן בכתובתה שלזו בשתמכוד אותה
בטובת הנייה ומשפחה את רמי טובת הנייה זו
ומשפחה באשה ובכתובתה שאם היתה האשה חולה או זקנה

לצופין או שהיו מכירין בעל השדה ולא הכירוה שור אבל אם אינם
אחד מאן הרי מתראשונה ושניה פטורין שהרי הם אומדין לא צאו
אל להיבוחצי נזק ולא ידענו שתבוא כת אחרת ויפשה מועד
וכן שנים שהעידו בכך סווד ומורה עדות הראשונה ובאו
שנים אחרים והעידו עליו עדות האחרונה שבה יהרג והוזמו שתיהם
כת הראשונה לוקה ואינה נהרגת מפני שיכולין לומר להלקותו באנו
אבל כת אחרונה נהרגת שעל פיהם כלבד הוא נהרג היתה כת ראשונה
ארבעה שנים אומרים בפנינו גנב ושנים אומרים בפנינו אכל והוזמו
כולן נהרגין העידו שנים שגנב זה נפש מישראל ומכאן הוזמו
הריאן נחנק העידו שנים שגנבו והעידו שנים אחרים שגנבו והוזמו
עירי גניבה בין שהוזמו עירי מכירה כל כת מהן שהוזמה נהרגת שהיא
'גיבה היא תחלת חיובו שלמה מיתה' העידו שנים שגנבו
לזה הישרא' והוזמו ולא היו שם עדים שגנבו הריאן פטורין שאם לא
הוזמו לא היה זה נהרג מפני שיכול לומר עבדי מברתי באו עירי גניבה
אחר שהוזמו עירי מכירה אפלו ראינו אותן דומצין זה את זה אין נהרג
מוציא שם דע על אשתו שהביא עדים שזנתה כשהיא
ארוסה והביא האב עדים והזימום הרי עירי הבעל נהרגין חזר והביא
הבעל עדים והזים עירי האב הרי עירי האב נהרגין ומשלמין ממון
לבעל נהרגין מפני עירי הבעל שנגמרה נהרגה בעדותם ומשלמין
קנס מפני שנגמרה הדין הבעל לשלם קנס בעדותן ונגמרה נפשות ליה

והרי העידו בטומאה לפי שכל התרובה
על זה שגנב ופכה או מכר והזמנו משלמין לזאת הכל העידו שנים
שגנב והעידו שנים אחרים שפכה או מכר והזמנו או יאן הרי הראש
יונים משלמין לזאת שלומי כפלה האחרונים משלמין תשלומי שנים
או שלשה' הזמנו האחרונים בלבד הרי הגנב משלם
תשלומי כסף והעדים האחרונים משלמין לגנב תשלומי ארבעה
וחמשה נמצא אחד מן האחרונים זומם בטלה עדות שניה נמצא
אחד מן הראשונים זומם בטלה כל העדות שאם אין גניבה אין הפביחה
או המכירה מחייבת לזאת ולשלם כלום' שנים שהעידו
שנפלה שדה זו שלש שנים ונמצאו זוממין משלמין לבעלה שדה
והיה שדה העידו שנים שאכלה שנה ראשונה ושנים שאכלה שנה
שניה ושנים שאכלה שנה שלישית והזמנו כולם משלשין ביניהם
שאעפ"י שעדות החזקה שלש עדויות הריהן בעדות אחת להזמה'
לפי כך שלשה אחים ואחד מצטרף עם כל אחד ואחד
מהן והעידו בשנה שנה הראו שלש עדויות ותקיים בהם החזקה
זהם בעדות אחת להזמה שאם הזמנו כולם הרי שלשה האחים
משלמין חצי דמי השרה וזה שנצטרף עם כל אחד מהן משלם
חצי דמיה' שלש כתי עדים שנתקיים בעדותן ששור
זה מועד ונמצאת כתי וישנה וישנה זוממין כולם פטורין נמצאו
שלשתן זימנות כולן חייבין לשלם חצי נזק שאעפ"י שהוא תם
משלם חצי נזק ברא' כשהיו כולן רוממין זה את זה או שבאו

דין הנוני על פי נקסו

הוציא ראובן שטר על שמעון

ועדין בנת אחת מהם והוציא שטר שני על לוי ועדין הכת השניה
וכל אחד מהם כופד בו המוציא מחבירו עליו הראייה והוא יל
ואין ראובן יכול לקיים אחד מנשעי שטרות הרי כל שטר מהקדוש
ושני הנטענין נשבעין הסתונטרין בדל בשבאו שני
הכתות להעיד כאחד אבל כל המוציא שטר שיש בו עדות כת אחת
משתייהן הרי זה גובהו ואם הוציא אחר כך בין הוא בין אחר שטר שני
שיש בו עדות הכת השנייה הרי זה גובהו בין מן הלוחה הראשון בין
מלאחר שהרי כל כת משתייהן באה בפני עצמה והעידה

מי שהביא עדים ונחקרה עדותן והוזמנו וחדרו הביא עדים
לעצמם ביותה הטענה והוזמנו אפלו מאה בתוואחר כך הביא עדים
באותה הטענה עצמה ונמצאת עדות לא האחרונים מכוונת דבין על
פיהן שאעפ"י שהוחזק זה שטען טענה זו להביא עדים שקרעין הרי
לא הוחזקו או העדים האחרונים שהן משקרין אבל שטר
שקרא עליה ערער והוא שיבואו שנים ויאמרו ממנו שאל לשיי
לו שטר זה אעפ"י שנתקיים השטר מהותמין אין גובין בו לעולם
וידאה לו שאם באו עידי השטר והעידו הם בעצמן על כתב ידם
גובין בו

הלכות מביאים

מצות שלש

השטרות שני

וממך לזה' וכך שנים שהעידו על זה שבעל גערה מאורסה

והזמנו נהרגין ואין משלמין בעל בתו שלפלוני והזמנו נהרגין ומש' /
אלמין הקנס לנענן פלוני רבע השור והזמנו נסקלין ואין משלמין -
שורו שלפלוני נסקלין ומשלמין דמיה שור לבעל השור וכך כל כיוצא

בזה' פרק שנים ועשרים שתוכת ערדים

המכחישות את זו שבא

עד אחד מכתזו ועד אחד מכתזו והעידו בעדות אחרת אין כאן עדות

שהרי בודאי אחד מהן שקרן ואין ידוע מיהוא משניהם' באהבת זו

בפני עצמה ובאה כתזו בפני עצמה והעידה עדות אחרת מקבלין

כל אחת מהן בפני עצמה' ראובן שהוציא על שמעון שני

שטרות אחד במנה ואחד במאתיים וכפר שמעון בשני השטרות

ועדי שטר זה כת אחת מאותן השתים שהכחישו את זו ועדי

השטר השני הכת השניה הרי שמעון משלם מנה שיד בעל השטר

על היתונה וישבע על השאר' ויראה לוי שבועה זו

שישבע על השאר בנקיטות חפץ כדין מודה במקצת שהרי ישעלנו

שני עדים בשורים מעידים במקצת הממון שכפר בכולן ולזה היה

הודיית פוגדולה מהשדת העדים כמו שביארנו' הוציא

ראובן שטר על לוי ועדי כת אחת משניהם והוציא שמעון שטר

שני על לוי ועדי השניה ולוי כומר בשניהם הרי ראובן נשבע

ונטל שודאי אחד מהן ישלן אצלו ושכועה זו בתקנת חכמים

מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן א לעשות על התורה
 שיאמרו לנו בית דין הגדול ב שלא לסור מדבריהם ג
 שלא להוסיף על התורה לא במצוות שבכתב ולא בפירושיה שלמדנו
 מפי השמועה ד שלא לגדוע מן הכל ה שלא לקלל
 אבאם ו' שלא להכות אבואם ז לכבד אבואם ח
 ליראה מאבואם ט שלא יהיה הבן סורר ומורה על קול אביו
 ואמו וביאור מצוות או בפרק יוסאן

פרק ראשון בית דין הגדול שבירושלם

הם עיקר תורה שבעל פה והם עמוד

ההוראה ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל ועליהם הבטיחה תורה
 שנ על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך
 תעשה זו מצוות עשה וכל המאמין במשה רב ובתורתו חייב
 לסמוך מעשה הדת איהם ולהשען עליהם כל מי
 שאינו בהוראתן עובר בלא תעשה שנ לא תסור מכל הדבר אשר
 יגידו לך ואין לוקין על לאו זה מפעשעתן לאזהרת מיתת בית
 דין שכל חכם שמרה על דבריהם מיתתו כחנק שנ והאיש אשר

יעשה כזדון לבל שמועו וכל אחד דברים שלמדו אותם מע השמועה

והם תורה שבעל פה ואהיה לך שלמדו אותם מפירעתי באחת מן המדות

שהתנו נדר שתבה ונראה בעיניהם שהדין בדבר זה כך הוא אחד דברים שעשו

אומן

היה אמר יעו אמרה זה לא העני באיפ לבית דין שיהיה
יכ ידעו אמרו להן ואם לאו הכבשאים כלשבת הגזית כלית דין הגז
ושואין אם היה הדבר שנולד בו הספק לכל ידוע אתל בית
דין הגדול בין מפי הקבלה בין מן המדה שדנו בה אומרין להם מיד
ואם לא היה הדבר ברור אצל בית דין הגדול דנין בו בשעתם ונשואין
ונותנין טבר עד שיסכימו כולן או יעמדו למעין וילכו אחר הרוב ואמרו
לכל השואין לכך הלכה וילכו להם משבעל בית דין הגדול
רבתה מחלוקת בישראל זה מטמא ונותן טעם לדבדיו וזה מטמא
ונותן טעם לדבדיו זה אוסר וזה מתיר שני המעשים או שני בתי דין
שנחלקו שלא בזמן הסנהדרין אם עד שלא הגיע הדבר להטות שמן
אחד בין צד זה אחד מצד זה ואחד מטמא ואחד מטמא ואחד אוסר ואחד מתיר
אם אין אותה יודע להיכן הדין נוטה בשל תורה הלך אחר המזמיר
וכשלבדני סופרים הלך אחר דבדי המקל

פרק שני בית דין הגדול שדרשו באחת מן המדות

כפי מה שנראה בעיניהם שהדין כך ודנו
דין ושמך אחריהם כי אחר ונראה לו טעם אחר לשתור אותו הדין
הדין שהיה נהוג בעיניו שזאת שופט אשר יהיה
אם היה מן הטהורים ללכת אצל אחר בית דין שבדור
בית דין שגדלו גזרה או התקינו תקנה והנהיגו מעשה ופסק

